

Ιδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Η Ελληνική Οικονομία

3/10

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 61, Σεπτέμβριος 2010

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του ΙΟΒΕ. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συσταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα. Η ανάλυση στην παρούσα Έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι 22/09/2010.

Το ΙΟΒΕ

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής

Copyright © 2010 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός Τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

<http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	7
Οικονομικές Εξελίξεις: προβλήματα, κίνδυνοι και ευκαιρίες.....	7
Σε διεθνές επίπεδο, αναμένεται ηπιότερη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, εν μέσω δημοσιονομικών προβλημάτων και εξασθενημένων προσδοκιών.....	10
Ισχυροποίηση της ύφεσης στην Ελλάδα, που γίνεται αισθητή και στους βασικούς παραγωγικούς τομείς	10
Συνεχίζεται η προσπάθεια επίτευξης των δημοσιονομικών στόχων, με εμφανείς ωστόσο υστερήσεις ...	11
Εντείνεται η ύφεση στο β' εξάμηνο του 2010.....	11
...με ολοένα και μεγαλύτερο αντίκτυπο στην αγορά εργασίας	12
Δεν εντείνονται, αλλά ούτε και υποχωρούν προς το παρόν, οι πληθωριστικές πιέσεις.....	12
Ειδική Μελέτη IOBE: Η διαχείριση των στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα	13
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	15
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....	15
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	15
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	22
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	26
Α) Οικονομικό κλίμα.....	26
Β) Οικονομικές Εξελίξεις: Κίνδυνοι, Προοπτικές και Προτάσεις Οικονομικής Πολιτικής.....	33
Γ) Δημοσιονομικές Εξελίξεις	44
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	51
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις	51
Εξελίξεις το α' εξάμηνο του 2010.....	51
Μεσοπρόθεσμες προοπτικές.....	54
3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας	61
3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	73
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	77
3.5. Τιμές Καταναλωτή	84
Πρόσφατες εξελίξεις	84
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	88
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	88
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων.....	89
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	91
4. Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	95
Το πλαίσιο της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα	95
Η παραγωγή των στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα	96
Πρακτικές Διαχείρισης	98
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ.....	101

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η έκθεση αυτή είναι η τρίτη που εκδίδει το IOBE για το 2010 στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Δημοσιεύεται σε μία κρίσιμη περίοδο για την ελληνική οικονομία, εν μέσω ύφεσης και με μια σειρά από δημοσιονομικές και διαρθρωτικές παρεμβάσεις να εξελίσσονται στο πλαίσιο υλοποίησης των δεσμεύσεων του Μνημονίου, αλλά και εξειδίκευσης των κατευθύνσεων που προσδιορίζονται σε αυτό. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες** ενώ συνοδεύεται από το **Παράρτημα** των διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισαβόνας. Αναλυτικότερα:

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και υποστηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 22/09/2010, ωστόσο σε αρκετές περιπτώσεις έχουν ληφθεί υπόψη και ακόμα νεότερα δεδομένα. Η **πρώτη ενότητα** περιλαμβάνει τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, η οποία προσφέρει στον αναγνώστη τα βασικά σημεία της, όπως αυτά αναλύονται με λεπτομέρεια στο κείμενο. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** με βάση τις πιο πρόσφατες εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής, του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ, β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα όπως αυτό σκιαγραφείται από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE και γ) την ανάλυση των προκλήσεων της **οικονομικής πολιτικής** (προβλήματα, κίνδυνοι αλλά και ευκαιρίες) σε βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο / μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Έμφαση δίνεται και σε αυτή την τριμηνιαία στις δημοσιονομικές εξελίξεις που καθορίζουν εν πολλοίς κρίσιμες παραμέτρους της εφαρμοζόμενης πολιτικής.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Χαρτογραφείται το **τρέχον μακροοικονομικό περιβάλλον** αλλά και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές, περιγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς τομείς της οικονομίας**, συνοψίζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας κατά το 2010, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις σε όρους **απασχόλησης** και **ανεργίας** και αναλύεται ο **πληθωρισμός** και οι παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία του, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών**.

Τέλος, στην **τέταρτη ενότητα** της έκθεσης σχολιάζονται τα πρώτα αποτελέσματα κλαδικής έρευνας η οποία εκπονείται από το IOBE και αφορά στη διαχείριση των στερεών απορριμμάτων στην Ελλάδα.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα τέλη του τρέχοντος έτους.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Οικονομικές Εξελίξεις: προβλήματα, κίνδυνοι και ευκαιρίες

Με τα μέτρα που έχουν ληφθεί και τις παρεμβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα η Ελλάδα έχει κάνει ένα σημαντικό βήμα για την αποφυγή της στάσης πληρωμών, που θα είχε ολέθριες επιπτώσεις στην ευημερία των πολιτών της. Παρά τη συνεχιζόμενη δυσπιστία των διεθνών αγορών, ο μηχανισμός στήριξης προσφέρει «παράθυρο ευκαιρίας» προκειμένου: (α) να αποκατασταθούν πλήρως η δημοσιονομική ισορροπία, η ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος και οι ομαλές πιστωτικές συνθήκες του ιδιωτικού τομέα, και (β) να τεθεί η οικονομία εκ νέου σε αναπτυξιακή τροχιά και στη διαδικασία πραγματικής σύγκλισης με την υπόλοιπη Ευρωζώνη. Ωστόσο υπάρχουν προβλήματα, κίνδυνοι αλλά και ευκαιρίες, σε βραχυπρόθεσμο όσο και μεσοπρόθεσμο / μακροπρόθεσμο ορίζοντα που πρέπει να συνεκτιμηθούν.

Βραχυπρόθεσμως, οι άμεσοι κίνδυνοι είναι: α) η δημοσιονομική υστέρηση σε σχέση με το στόχο, β) η έλλειψη ρευστότητας στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Η αιτία πίσω από τον κίνδυνο της δημοσιονομικής υστέρησης είναι ο χαμηλός ρυθμός αύξησης των εσόδων (3,3% το οκτάμηνο) σε σχέση με τον ετήσιο στόχο (13,7%). Ένα μέρος της υστέρησης αυτής, οφείλεται στη θέσπιση υπεραισιοδόξων στόχων μετά τη λήψη των φορολογικών μέτρων, ενδεχομένως λόγω της υποεκτίμησης της ελαστικότητας της ζήτησης ως προς τις τιμές και ως προς το εισόδημα. Μεγάλο όμως μέρος

της οφείλεται στα εγγενή προβλήματα του φοροεισπρακτικού και ελεγκτικού μηχανισμού. Η περαιώση ανέλεγκτων φορολογικών υποθέσεων είναι μια λύση ανάγκης, η οποία εμπεριέχει πολλούς κινδύνους. Αν η λύση αυτή δεν συνοδευτεί από συστηματική προσπάθεια αναδιοργάνωσης των ελεγκτικών μηχανισμών και από ένα σύγχρονο, απλό, μόνιμο και ανταγωνιστικό φορολογικό σύστημα, το τελικό αποτέλεσμα σε βάθος χρόνου θα είναι αρνητικό: οι συστηματικά φοροδιαφεύγοντες θα έχουν επιβραβευθεί για μια ακόμα φορά, και το πρόβλημα της φοροδιαφυγής θα οξυνθεί.

Ο έτερος κίνδυνος, η έλλειψη ρευστότητας, μπορεί να αμβλυνθεί αν οι τράπεζες προβούν σε αυξήσεις του μετοχικού τους κεφαλαίου, κατά το παράδειγμα της Εθνικής Τράπεζας, ή κάνοντας χρήση των €10 δισ. του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Όλες οι άλλες λύσεις ενδεχομένως εξυπηρετούν άλλους (θεμιτούς) στόχους, δεν εξυπηρετούν όμως το στόχο της βελτίωσης των συνθηκών ρευστότητας στην οικονομία.

Σε μεσοπρόθεσμο / μακροπρόθεσμο ορίζοντα, το σημαντικότερο πρόβλημα είναι ότι η Ελλάδα πορεύεται ακόμα με το παλιό αναπτυξιακό πρότυπο, που διέπεται από φιλοσοφία κρατισμού. Από το πρόβλημα αυτό εκπορεύονται κυρίως οι μεγάλοι κίνδυνοι για την ανταγωνιστικότητα και τη μακροχρόνια βιωσιμότητα της ελληνικής οικονομίας και, συνεπώς, την ευημερία του ελληνικού λαού. Οι πρόσφατες ρυθμίσεις στο ασφαλιστικό και η στάση της κυβέρ-

νησης στο θέμα των αδειών των οδηγών φορτηγών ΔΧ δείχνουν ότι οι ηγετικές πρωτοβουλίες δεν λείπουν. Αυτά όμως δεν αρκούν. Απαιτείται η σαφής περιγραφή ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου, φιλικού προς τις αγορές, με έμφαση στην εξωστρέφεια και την ανταγωνιστικότητα, όπου οι ιδιωτικές επενδύσεις και οι εξαγωγές θα αναλάβουν την αναπτυξιακή σκυτάλη, ιδιαίτερα στους κλάδους με αποδεδειγμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Η κυβέρνηση θα πρέπει τώρα να εκπονήσει δεκαετές αναπτυξιακό πρόγραμμα αποτυπώνοντας με σαφήνεια αυτές τις κατευθύνσεις. Υπενθυμίζεται άλλωστε ότι το Μνημόνιο αποτελεί ένα αναγκαίο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής και διαρθρωτικής προσαρμογής, αλλά δεν είναι πανάκεια. Απαιτείται η υιοθέτηση ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου για την ελληνική οικονομία με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όπως:

α) σταθερό και ανταγωνιστικό φορολογικό πλαίσιο για την αποφυγή του εκπατρισμού επιχειρήσεων και την προσέλκυση ξένου κεφαλαίου, β) επιτάχυνση και ολοκλήρωση των μεταρρυθμίσεων, γ) υιοθέτηση γρήγορων διαδικασιών (fast track) για την πραγματοποίηση μεγάλων επενδύσεων, δ) πώληση-αξιοποίηση ακίνητης κρατικής περιουσίας, ε) ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών, είτε από την αγορά κεφαλαίου είτε μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, στ) αποκατάσταση συνθηκών σύγχρονης εταιρικής διακυβέρνησης σε μεγάλες δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς, ζ) εισαγωγή διεθνών λογιστικών προτύπων, συστημάτων πληροφορικής και συστημάτων οργάνωσης

και διοίκησης στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, η) θέσπιση μετρήσιμων στόχων σχετικά με τη θέση της Ελλάδας σε διεθνείς κατατάξεις ανταγωνιστικότητας, διαφάνειας, διαφθοράς, επίδοσης παιδείας και καινοτομικής δραστηριότητας, κλπ., θ) διευκόλυνση της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού από κλάδους και επιχειρήσεις που «δύουν» σε κλάδους και επιχειρήσεις που «ανατέλλουν», και ι) ανάδειξη ενός κοινωνικού προτύπου που εξασφαλίζει ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, διευκολύνει την προσαρμογή στην αγορά εργασίας και την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, κυρίως όμως εξασφαλίζει ίση πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας παιδεία και υγεία.

Τρία σενάρια για την οικονομία

Τρία είναι τα επικρατέστερα σενάρια για την εγχώρια οικονομία:

α) Το «**σενάριο της ελπίδας**» προβλέπει ότι η Ελλάδα θα ακολουθήσει, σε γενικές γραμμές, το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής του Μνημονίου και θα εφαρμόσει παράλληλα πολιτικές που διευκολύνουν την οικονομική ανάπτυξη και συνακολουθως, τη δημοσιονομική προσαρμογή (απελευθέρωση επαγγελματιών και αγορών, ιδιωτικοποιήσεις, ενίσχυση των επενδύσεων κλπ). Στην περίπτωση αυτή το δημοσιονομικό έλλειμμα προβλέπεται να μειωθεί κοντά στο 7% του ΑΕΠ το 2011 και κοντά στο 5% το 2012, ενώ η οικονομική ανάπτυξη θα συνεχίσει να είναι αρνητική το 2011, αλλά ηπιότερη του 2010 και θετική το 2012 (μεταξύ 1,5 και 2,5%).

Είναι πιθανό, όχι όμως βέβαιο, ότι η υλοποίηση του αισιόδοξου σεναρίου θα επιτρέψει σταδιακή επιστροφή της Ελλάδος στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Δεν είναι βέβαιο, διότι το δημόσιο χρέος συνεχίζει να αυξάνεται, ακόμα και κάτω από αυτό το αισιόδοξο σενάριο (144% του ΑΕΠ το 2012 και το 2013). Κάτω από τις συνθήκες αυτές, οι διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές είναι πιθανό να συνεχίσουν να μην επιθυμούν να μας δανείσουν, δηλαδή τα spreads να μη μειωθούν δραστηρικά. Η πιθανότερη και λογικότερη έκβαση στην περίπτωση αυτή είναι η επέκταση του χρονικού ορίζοντα των δανείων που μας έχει χορηγήσει η «τρόικα». Σε γενικές γραμμές, η σωτηρία στο σενάριο αυτό εναπόκειται στα χέρια της «τρόικας», και ιδιαίτερα της γερμανικής κυβέρνησης. Ελπίζουμε επομένως, αλλά δεν είμαστε βέβαιοι ότι θα αποφύγουμε τη στάση πληρωμών, καθώς εξαρτώμεθα από οικονομικές, αλλά και πολιτικές εξελίξεις, ιδιαίτερα στη Γερμανία.

β) Το δεύτερο σενάριο, είναι το **«σενάριο της καταστροφής»**, κατά το οποίο είτε η δημοσιονομική προσαρμογή εγκαταλείπεται λόγω των ποικίλων αντιδράσεων, είτε συνεχίζεται μεν αλλά χωρίς διαρθρωτικές αλλαγές. Στην πρώτη περίπτωση, επέρχεται «ακαριαίως θάνατος» με παύση εκταμίευσης των υπολοίπων δόσεων του δανείου και στάση πληρωμών της Ελλάδας. Στη δεύτερη περίπτωση είναι πολύ πιθανό ότι επέρχεται «αργός θάνατος», υπό την έννοια ότι η οικονομία θα αντιδράσει αρνητικά στη «σκέτη» δημοσιονο-

μική προσαρμογή, αφού η έλλειψη διαρθρωτικών αλλαγών δεν θα μπορέσει να δημιουργήσει «αντισώματα» με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και τη βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Στην περίπτωση αυτή θα αργήσει, αλλά τελικά θα επέλθει, στάση πληρωμών λόγω μακροχρόνιας στασιμότητας του ΑΕΠ. Η εξέλιξη αυτή θα αποβεί καταστρεπτική για την ευημερία της πλειοψηφίας του ελληνικού λαού και θα θέσει σε κίνδυνο τη σταθερότητα του ευρώ.

γ) Το **«σενάριο της σωτηρίας»**, προβλέπει ότι η κυβέρνηση υιοθετεί τις πολιτικές του πρώτου σεναρίου ταυτόχρονα με επιθετική πολιτική αξιοποίησης της ακίνητης κρατικής περιουσίας. Το άμεσο αποτέλεσμα είναι να προεξοφληθεί από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές η εξόφληση μέρους του δημόσιου χρέους. Αυτή η, μη αναμενόμενη, θετική εξέλιξη οδηγεί στην προσδοκία ότι, αργά ή γρήγορα, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ θα υποχωρήσει και απομακρύνει το καταστρεπτικό, για την ευημερία του ελληνικού λαού, ενδεχόμενο της στάσης πληρωμών. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σκόπιμο: Πρώτον, να γίνει μια προσπάθεια αποτίμησης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας. Δεύτερον, να εξεταστούν οι τρόποι αξιοποίησής της και τα δυνητικά έσοδα του Δημοσίου. Τρίτον, να αποτυπωθεί η δυναμική του δημοσίου χρέους σε βάθος χρόνου (π.χ. για την επόμενη δεκαετία) λαμβάνοντας υπόψη αυτόν τον παράγοντα.

Σε διεθνές επίπεδο, αναμένεται ηπιότερη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, εν μέσω δημοσιονομικών προβλημάτων και εξασθενημένων προσδοκιών

Η επιστροφή της παγκόσμιας οικονομίας σε αναπτυξιακή τροχιά από τις αρχές του 2010, με επιταχυνόμενους ρυθμούς μέχρι τα μέσα του δεύτερου τριμήνου, παρουσίασε σημάδια επιβράδυνσης. Η αβεβαιότητα για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών χωρών-μελών της ΕΕ, που ξεκίνησε από την περίπτωση της Ελλάδας, η εξασθένηση των προσδοκιών στις ΗΠΑ, καθώς η ανεργία δεν υποχωρεί και η κατασκευή-αγορά ακινήτων συνεχίζει να συρρικνώνεται, δημιούργησαν κατά κύριο λόγο αμφιβολίες για την ταχύτητα επιστροφής της παγκόσμιας οικονομίας στα προ της χρηματοπιστωτικής κρίσης δεδομένα στις συγκεκριμένες οικονομικές περιφέρειες, με ευρύτερο αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομία. Οι νέοι τριγμοί στις μεγαλύτερες χρηματιστηριακές αγορές στην αρχή του καλοκαιριού και η –προσωρινή- επανάκαμψη της πιστωτικής στενότητας στις διατραπεζικές αγορές, αποτέλεσαν τα κυριότερα συμπτώματα της ανησυχίας για τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας. Αντίβαρο σε αυτές τις εξελίξεις, αποτελεί η πορεία των αναπτυσσόμενων και αναδυόμενων οικονομιών της Ασίας. Η ανοδική πορεία τους κατά το α' εξάμηνο φέτος ήταν καλύτερη της αναμενόμενης, αποτρέποντας την εξάπλωση επιπτώσεων από τους καινούργιους κλυδωνισμούς στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Η σταθερότητα της αναπτυξιακής δυναμικής των αναδυόμενων και αναπτυσσόμε-

νων ασιατικών οικονομιών θα επιδράσει αντίστοιχα και στην παγκόσμια οικονομία στη συνέχεια του 2010. Καθυστέρηση σε σχέση με αυτές θα παρουσιάσουν στο ίδιο διάστημα οι πλέον αναπτυγμένες οικονομίες, με την αναμενόμενη ανάκαμψη να μετατίθεται στο 2011.

Ισχυροποίηση της ύφεσης στην Ελλάδα, που γίνεται αισθητή και στους βασικούς παραγωγικούς τομείς

Η πτώση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας διευρύνθηκε το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, φθάνοντας στο 3,7%, από 2,3% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου, η ύφεση διαμορφώθηκε στο 3,0%, από 1,4% το αντίστοιχο διάστημα του 2009. Βασικοί παράγοντες της πτώσης του ΑΕΠ στο α' εξάμηνο ήταν η συνεχιζόμενη έντονη συρρίκνωση των επενδύσεων, ακολουθούμενη από την περιστολή της δημόσιας κατανάλωσης, στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής. Η ανθεκτικότητα που επέδειξε η ιδιωτική κατανάλωση κατά το πρώτο τρίμηνο του 2010, δε διατηρήθηκε στη συνέχεια του έτους, υπό την επίδραση κυρίως των διαδοχικών πακέτων δημοσιονομικών μέτρων που λήφθηκαν κατά το δεύτερο τρίμηνο. Ανασχετικά σε μεγαλύτερη υποχώρηση του ΑΕΠ λειτούργησε ο περιορισμός του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα της οικονομίας, με τις εισαγωγές να καταγράφουν σχεδόν διψήφια εκατοστιαία συρρίκνωση.

Παραπλήσια –επιδεινούμενη- εικόνα της οικονομικής δραστηριότητας στο δεύτερο τρίμηνο προκύπτει και από την εξέλιξη των περισσότερων δεικτών οικονομικής δραστηριότητας, με εξαίρεση ορισμένους που

αφορούν στη βιομηχανία. Τη μικρή άνοδο στις αρχές του έτους του δείκτη όγκου στο λιανικό εμπόριο διαδέχθηκε πτώση του στο β' τρίμηνο, ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές σημείωσε νέα εκτεταμένη υποχώρηση, ενώ σημαντική μείωση εμφάνισε ο κύκλος εργασιών των τουριστικών επιχειρήσεων. Η ηπιότερη πτώση της βιομηχανικής παραγωγής το β' τρίμηνο οφείλεται στην προσπάθεια κάλυψης της ζήτησης από εξωτερικό, όμως η διεύρυνσή της αντισταθμίζεται προοδευτικά από την εγχώρια πτώση.

Συνεχίζεται η προσπάθεια επίτευξης των δημοσιονομικών στόχων, με εμφανείς ωστόσο υστερήσεις

Η εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού στο πρώτο οκτάμηνο του έτους παρουσιάζει δύο διαστάσεις: η καλή αφορά στην πλευρά των δαπανών του, όπου οι μέχρι τώρα περικοπές έχουν οδηγήσει στην υπέρβαση του στόχου για το 2010 που έχει τεθεί στο Μνημόνιο, δεδομένου πάντως ότι πολλές υποχρεώσεις του κράτους παραμένουν ανεξόφλητες. Από την άλλη πλευρά όμως, οι δαπάνες υπολείπονται ήδη των επιδιωκόμενων, ενώ διευρύνεται συνεχώς στην πορεία του έτους η απόστασή τους από το στόχο. Επιπλέον, στο σύνολο της Γενικής Κυβέρνησης, στην οποία περιλαμβάνονται φορείς εκτός του Κρατικού Προϋπολογισμού (ΟΤΑ, ασφαλιστικά ταμεία), το αποτέλεσμα για ολόκληρο το 2010 μάλλον θα είναι χειρότερο του προβλεφθέντος, όπως εκτιμά και το ΔΝΤ στην επικαιροποιημένη έκθεσή του για την ελληνική οικονομία.

Υπάρχουν ωστόσο και πηγές ελάφρυνσης του ελλείμματος (πχ. χρονικές αναπρο-

σαρμογές φορολογικών εσόδων- κοινοτικών εισροών). Εφόσον αξιοποιηθούν, τότε, συνυπολογίζοντας και τη μάλλον μικρότερη της αρχικά προβλεπόμενης μείωσης του ονομαστικού ΑΕΠ, το δημοσιονομικό έλλειμμα θα κινηθεί **κοντά στο 8,1%**, δηλαδή σύμφωνα με το στόχο.

Συνολικά, οι εξελίξεις κρίνονται ενθαρρυντικές και το Πρόγραμμα βρίσκεται σε τροχιά καλής εκτέλεσης. Οι κίνδυνοι που υπάρχουν, όμως, από την πλευρά των εσόδων θα πρέπει να οδηγήσουν την κυβέρνηση στην ταχύτερη υλοποίηση της αναδιάρθρωσης του φορολογικού συστήματος, της φορολογικής διοίκησης και του εισπρακτικού μηχανισμού. Επίσης, η μείωση της δαπάνης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, η οποία συμπαρασύρει και τα φορολογικά έσοδα, απαιτεί την επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην οικονομία, ώστε να ανακάμψουν το ταχύτερο δυνατόν η κατανάλωση, οι επενδύσεις και η απασχόληση.

Εντείνεται η ύφεση στο β' εξάμηνο του 2010...

Η κλιμάκωση της προσπάθειας στην τελική ευθεία για την επίτευξη του στόχου για το δημοσιονομικό έλλειμμα, οι πολιτικές και κοινωνικές διεργασίες γύρω από τις προωθούμενες-σχεδιαζόμενες μεταρρυθμίσεις εν μέσω και της προεκλογικής περιόδου για τις εκλογές στην τοπική αυτοδιοίκηση και τέλος, η κατάθεση του προσχεδίου του προϋπολογισμού για το επόμενο έτος και ο αντίκτυπός του, αναμένεται να καθορίσουν την οικονομικές εξελίξεις μέχρι το τέλος του 2010, αλλά και τις προοπτικές του 2011. Σε ένα ραγδαία εξελισσόμενο οικονομικό περιβάλλον όπως το σημερινό, που

έχει ήδη διέλθει αλληπάλληλες αναταράξεις τον τελευταίο χρόνο, ο βαθμός ευαισθησίας και αντίδρασης στις όποιες εξελίξεις είναι πλέον υψηλός. Δεδομένου αυτού του δυσμενούς οικονομικού κλίματος και καθώς δεν έχουν γίνει ακόμα αισθητά τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων που απαιτούν χρόνο ωρίμανσης, η ύφεση αναμένεται να ενταθεί στο τρέχον εξάμηνο, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στην περιοχή του **3,5%** το 2010.

...με ολοένα και μεγαλύτερο αντίκτυπο στην αγορά εργασίας

Η αυξανόμενη υποχώρηση της ζήτησης και της οικονομικής δραστηριότητας, η αβεβαιότητα για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων και των συνεπειών αυτού του γεγονότος και η - ορισμένες φορές προτρέχουσα - ανησυχία, για το εύρος και το περιεχόμενο των προωθούμενων μεταρρυθμίσεων, έχουν αναπόφευκτα αρνητικό αντίκτυπο στην αγορά εργασίας. Παρότι η ανεργία αυξήθηκε οριακά το β' τρίμηνο φέτος σε σχέση με το πρώτο, από το 11,7%, στο 11,8%, εντούτοις η διαφορά της με το ίδιο τρίμηνο του 2009 διευρύνθηκε, φθάνοντας τις 2,9 εκατοστιαίες μονάδες. Η ενίσχυση της ανεργίας οφείλεται πρωτίστως στην επιταχυνόμενη μείωση της απασχόλησης (-2,3% στο β' τρίμηνο σε σύγκριση με πέρυσι), αλλά και στη συνεχή διεύρυνση του εργατικού δυναμικού, που από τις αρχές του 2010 έχει ξεπεράσει τα πέντε εκατομμύρια άτομα, αυξάνοντας την πιθανότητα δημιουργίας «νέων» ανέργων. Αυτές οι επιβαρυντικές για την αγορά εργασίας τάσεις αναμένεται να διατηρηθούν και στη συνέχεια του 2010, αίροντας ακόμα και εποχικές επιδράσεις που διαχρο-

νικά ευνοούσαν την απασχόληση και οδηγώντας την ανεργία ελαφρά υψηλότερα από το **12%** στο σύνολο του έτους, αλλά πάνω από 13,5% το 2011.

Δεν εντείνονται, αλλά ούτε και υποχωρούν προς το παρόν, οι πληθωριστικές πιέσεις

Παρά την έκταση και την ένταση της αύξησης των φορολογικών συντελεστών που περιλαμβάνονταν στη δέσμη δημοσιονομικών μέτρων που συνόδευσαν το Μνημόνιο, ο πληθωρισμός δεν κλιμακώθηκε περαιτέρω μετά τον Μάιο. Διατηρήθηκε στην περιοχή του 5,4% το τρίμηνο Ιουνίου-Αυγούστου, ενώ στο σύνολο του πρώτου οκταμήνου του έτους διαμορφώθηκε στο 4,4%, από 1,0% την ίδια περίοδο πέρυσι. Η αποδυνάμωση της ζήτησης, που προέρχεται και από τις εισοδηματικές περικοπές σε δημόσιους υπαλλήλους και συνταξιούχους μέσω του συγκεκριμένου πακέτου μέτρων, όπως και η αύξηση της ανεργίας αποτελούν τους δύο βασικούς λόγους ανακοπής της ανόδου του πληθωρισμού. Είναι ωστόσο πιθανό η σταθεροποίηση της αύξησης των τιμών να οφείλεται σε μερική κάμψη των αγκυλώσεων που υφίστανται σε αρκετές αγορές αγαθών και υπηρεσιών, καθώς η χαμηλή τιμή σύγκρισης του δείκτη τιμών το καλοκαίρι του 2009 ευνοούσε σαφώς την αύξηση του πληθωρισμού. Σε κάθε περίπτωση, καθώς τουλάχιστον οι βασικοί παράγοντες που ήδη έχουν οδηγήσει σε συγκράτηση του πληθωρισμού θα συνεχίσουν να υφίστανται και μάλλον να ενισχύονται στο υπόλοιπο του 2010, αναμένεται επιβράδυνσή του στη συνέχεια του έτους, που θα τον διαμορφώσει στο **4,6%** το 2010 συνολικά.

Ειδική Μελέτη ΙΟΒΕ: Η διαχείριση των στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα

Στη δεύτερη κατά σειρά ειδική μελέτη του ΙΟΒΕ που αφορά στην περιβαλλοντική διαχείριση, παρουσιάζεται η υφιστάμενη κατάσταση στα ζητήματα παραγωγής και αξιοποίησης των στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα. Με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα, μελετάται η διάρθρωση της παραγωγής των στερεών απορριμμά-

των ανά τομέα παραγωγής (οικιακά, νοσοκομειακά, απορρίμματα εκσκαφής και κατασκευής, επικίνδυνα κ.τλ) όπως και οι ποσότητες που οδεύουν προς τελική διαχείριση. Στη συνέχεια, εξετάζονται οι επιμέρους τεχνικές διαχείρισης που εφαρμόζονται στα επιμέρους ρεύματα απορριμμάτων, ενώ αναλύεται το ισχύον ευρωπαϊκό και εθνικό θεσμικό πλαίσιο, καθώς και οι αλληλεπιδράσεις του με την ελληνική πραγματικότητα της διαχείρισης.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Η νέα αναταραχή στις διεθνείς αγορές χρήματος και στα σημαντικότερα χρηματιστήρια το τρίμηνο Μαΐου-Ιουνίου φαίνεται να έχει παρέλθει, χωρίς ωστόσο να έχει επιτευχθεί, προς το παρόν, η επιστροφή στα προ την εκδήλωσή της επίπεδα. Άλλωστε, αρκετά από τα αίτιά της, όπως η αβεβαιότητα για τη δημοσιονομική σταθερότητα των χωρών της ΕΕ, οι χαμηλότερες προσδοκίες οικονομικής μεγέθυνσης των πλέον αναπτυγμένων χωρών, οι καθυστερημένες πολιτικές αντιδράσεις στα νέα δεδομένα κτλ., συνεχίζουν να υφίστανται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Παρόλα αυτά, σε αυτό το όχι απόλυτα ευσταθές οικονομικό περιβάλλον, ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης στην ΕΕ το β' τρίμηνο του 2010 ήταν αρκετά υψηλότερος τόσο εκείνου του πρώτου τριμήνου, καθώς και των προβλέψεων των διεθνών οργανισμών για το σύνολο του έτους. Σε ότι αφορά τις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας, τα θετικά στοιχεία για την πορεία τους συνέχισαν να υπερβαίνουν τις προσδοκίες, λειτουργώντας παράλληλα αποτρεπτικά στην εξαπλώση αρνητικών επιδράσεων από τους καινούργιους κλυδωνισμούς στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα που ξεκίνησαν από τη δημοσιονομική κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι παραπάνω αντίρροπες τάσεις και η επανάκαμψη της επιφυλακτικότητας για την

ταχύτητα εξόδου της παγκόσμιας οικονομίας από την ύφεση, αντικατοπτρίζονται στις διαφορετικές εκτιμήσεις διεθνών οργανισμών και φορέων για την πορεία της. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναθεωρεί προς τα πάνω, στην ενδιάμεση έκθεσή της τις προβλέψεις για τη μεγέθυνση της Ευρωζώνης, της ΕΕ, αλλά και του συνόλου της παγκόσμιας οικονομίας¹. Στον αντίποδα, ο ΟΟΣΑ προσάρμοσε προς τα κάτω την εκτίμησή του για τη μεγέθυνση των επτά πλέον αναπτυγμένων οικονομιών στο δεύτερο μισό του 2010 κατά μία εκατοστιαία μονάδα, από το 2,5% στο 1,5%². Σχεδόν αμετάβλητες σε σύγκριση με τις αμέσως προηγούμενες ήταν οι τελευταίες εκτιμήσεις του ΔΝΤ -τον Ιούλιο- για την οικονομική μεγέθυνση των ανεπτυγμένων οικονομιών το τρέχον έτος (ΗΠΑ: 3,3% έναντι 3,1%, Ευρωζώνη: 1,0%-σταθερή), ενώ στις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες οικονομίες αναμένεται επιτάχυνση της μεγέθυνσης, στο 6,8% από 6,3%³. Συνισταμένη αυτών των τάσεων αποτελεί η αναμενόμενη ελαφρά υψηλότερη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας το 2010, στο 4,6% από 4,2%.

Αναλυτικότερα, η ανησυχία για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών ορισμένων εκ των χωρών της Ευρωζώνης,

¹ Interim Forecast, European Commission, September 2010

² Interim Economic Assessment, OECD, September 2010

³ World Economic Outlook Update, July 2010 & World Economic Outlook, April 2010, IMF

που ξεκίνησε με την προσφυγή της Ελλάδας στο μηχανισμό στήριξης των ΕΕ-ΔΝΤ-ΕΚΤ, εντάθηκε στη συνέχεια, κυρίως εξαιτίας των φόβων για παρόμοιες εξελίξεις σε χώρες κυρίως του ευρωπαϊκού νότου (Ισπανία, Πορτογαλία). Σε αυτή προστέθηκε η αβεβαιότητα για τη δυνατότητα επιστροφής των χωρών της Ευρωζώνης στη δημοσιονομική κατάσταση που βρίσκονταν πριν τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, καθώς και οι επιπτώσεις στους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης από την εντατικοποίηση των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής. Αυτοί οι παράγοντες άσκησαν έντονες πιέσεις στους δείκτες των μεγαλύτερων ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων. Η επιστροφή της αβεβαιότητας στη διατραπεζική αγορά ενέτεινε τα φαινόμενα πιστωτικής στενότητας, ιδιαίτερα στις χώρες- μέλη που αντιμετώπιζαν τα μεγαλύτερα προβλήματα.

Στον αντίκτυπο της δημοσιονομικής αστάθειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, προστέθηκε και η υποχώρηση των προσδοκιών στις ΗΠΑ για γρήγορη επιστροφή στα προ της κρίσης δεδομένα εντός του 2010. Παρά τους σχετικά γοργούς αναπτυξιακούς ρυθμούς το πρώτο εξάμηνο φέτος, της τάξης του 2,5-3%, η ανεργία παρουσιάζει υψηλή προς τα κάτω ακαμψία, ενώ οι αγορές κατοικιών, ιδίως των νέων, συνεχίζουν να κινούνται έντονα καθοδικά. Σημαντική εξασθένιση παρουσίασε το δεύτερο τρίμηνο και η μεγέθυνση της ιαπωνικής οικονομίας, παρότι εξέρχεται από μια διετία οικονομικής ύφεσης.

Η ραγδαία εξάπλωση των φόβων για δημοσιονομική αστάθεια στην Ευρωζώνη στα τέλη Μαΐου, οδήγησε στη σύσταση από

την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ στις αρχές Ιουνίου ενός Οχήματος για τη χρηματοπιστωτική Σταθερότητα στην Ευρώπη (European Financial Stability Facility), δηλαδή ενός μηχανισμού στήριξης χωρών-μελών της Ευρωζώνης που αντιμετωπίζουν προβλήματα, δυναμικότητας €750 δισ. ευρώ. Η δημιουργία του περιόρισε σταδιακά τις διακυμάνσεις στις κυριότερες χρηματοπιστωτικές αγορές. Ωστόσο, καθώς μεγάλος αριθμός χωρών της Ευρωζώνης βρίσκεται σε διαδικασία δημοσιονομικής επιτήρησης, οι ανησυχίες για τη δημοσιονομική της ευστάθεια, παρότι μικρότερης έντασης σε σύγκριση με την άνοιξη και τις αρχές του καλοκαιριού, συνεχίζουν να υπάρχουν.

Στο ίδιο χρονικό διάστημα, οι αναπτυσσόμενες οικονομίες της ΝΑ Ασίας παρέμειναν σε αναπτυξιακή πορεία, με επιταχυνόμενο ρυθμό. Η ενίσχυση των εξαγωγών και η ισχυρή εσωτερική ιδιωτική ζήτηση, απότοκος των εφαρμοζόμενων οικονομικών πολιτικών και της προσπάθειας των επιχειρήσεων να ενισχύσουν την παραγωγική τους δυναμικότητα, στηρίζουν την αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας. Ωστόσο, υπάρχουν ακόμα σημαντικές διαφορές μεταξύ των ρυθμών ανάπτυξης των χωρών της περιοχής, καθώς καθεμία από αυτές έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες. Από την άλλη πλευρά, για τους προσεχείς μήνες, οι σύνθετοι πρόδρομοι δείκτες του ΟΟΣΑ δείχνουν επιβράδυνση της ανόδου της βιομηχανικής παραγωγής στην Κίνα και την Ινδία, τις μεγαλύτερες οικονομίες της περιοχής⁴.

⁴ OECD Composite Leading Indicators, News Release, 13/09/2010

Η μικρή επιβράδυνση του ρυθμού ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας αποτυπώνεται στην πορεία βραχυχρόνιων οικονομικών δεικτών, καθώς και πρόδρομων δεικτών οικονομικής δραστηριότητας. Η βιομηχανική παραγωγή στην ΕΕ-27 αυξήθηκε σε ετήσια βάση κατά 6,8% τον Ιούλιο, ηπιότερα ωστόσο σε σύγκριση με τον Μάιο, όποτε και σημείωσε τη μεγαλύτερη αύξηση τουλάχιστον των τελευταίων δέκα ετών (9,0%)⁵. Η εμπορική κίνηση διεθνώς, που ευνοεί πρωτίστως τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, αυξήθηκε οριακά τον ίδιο μήνα έναντι του προηγούμενου, κατά 0,6%, μεταβολή αισθητά μικρότερη σε σύγκριση με εκείνη του Ιουνίου (+2,3%). Συνολικά στο δεύτερο τρίμηνο του 2010, ο ρυθμός αύξησης των διεθνών εμπορικών συναλλαγών, έφτασε το 3,6%, από 5,7% όμως το άμεσα προηγούμενο τρίμηνο⁶. Ο δείκτης Προμηθειών (PMI) στη μεταποίηση παγκοσμίως συνέχισε να υποχωρεί για τέταρτο συνεχόμενο μήνα τον Αύγουστο, παραμένει όμως πάνω από τις 50 μονάδες (53,8), τιμή που υποδεικνύει ότι ο κλάδος συνεχίζει να μεγεθύνεται, με χαμηλότερο ωστόσο ρυθμό. Παρόμοια εξέλιξη παρουσιάζει και ο σχετικός δείκτης των Υπηρεσιών, που πλέον βρίσκεται στις 53,5 μονάδες, από 56,8 τον περασμένο Απρίλιο⁷. Σε σημείο καμπίης της ανόδου της αναμένεται να βρεθεί η οικονομική δραστηριότητα στις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ το τρέχον εξάμηνο, καθώς ο σύνθετος πρόδρομος δείκτης για τον οικονομικό κύκλο υποχώρησε οριακά τον Ιούνιο και τον Ιούλιο, για

πρώτη φορά από το περασμένο φθινόπωρο.

Η εξασθένιση το τελευταίο χρονικό διάστημα της αναπτυξιακής δυναμικής της παγκόσμιας οικονομίας αντικατοπτρίζεται και στην πορεία των τιμών και της απασχόλησης. Ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε στις χώρες του ΟΟΣΑ στο 1,5% περίπου το δίμηνο Ιουνίου-Ιουλίου φέτος, χαμηλότερα από το 2,0%, γύρω από το οποίο κυμαίνονταν το άμεσα προηγούμενο εξάμηνο. Η αποδυνάμωση –προς το παρόν του ρυθμού οικονομικής ανάκαμψης από την οικονομική ύφεση αντανακλάται εντονότερα στην υποχώρηση του πληθωρισμού στην ενέργεια, ενώ ο πληθωρισμός στα τρόφιμα συνεχίζει να επιταχύνεται, σε μικρό βαθμό. Τάσεις σταθεροποίησης επικράτησαν τους καλοκαιρινούς μήνες στον πληθωρισμό στην Ευρωζώνη, παρότι η περυσινή βάση σύγκρισης ήταν ιδιαίτερα χαμηλή. Υποχώρηση του δομικού πληθωρισμού στις οικονομίες εκτός των αναπτυσσόμενων χωρών προβλέπει ο ΟΟΣΑ στην τελευταία έκθεσή του, λόγω των υπαρχόντων περιθωρίων διεύρυνσης της παραγωγικής δυναμικότητας και της υπερβάλλουσας προσφοράς στην αγορά εργασίας.

Η υποτονικότητα στην αγορά εργασίας παγκοσμίως και η επιφυλακτικότητα για τις θετικές προοπτικές παγκόσμιας οικονομίας, έχουν αποτρέψει την αποκλιμάκωση της ανεργίας. Το ποσοστό της στις χώρες του ΟΟΣΑ βρισκόταν στο 8,5% τον Ιούλιο, ελάχιστα χαμηλότερα από την υψηλότερη τιμή της τελευταίας δεκαετίας που σημειώθηκε το τελευταίο τρίμηνο του 2009 (8,8%). Μάλιστα, σε τέσσερις από τις επτά

⁵ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 118/2010, 12/08/2010

⁶ World Trade Monitor, June 2010, CPB Netherlands Bureau for Economic Analysis

⁷ JPMorgan Global PMI in Manufacturing/Services News Release, 01/03 September 2010

πλέον αναπτυγμένες χώρες (Η.Π.Α., Γαλλία, Ιαπωνία, Καναδάς), η πτωτική τάση της ανεργίας αναστράφηκε –οριακά– το δίμηνο Ιουλίου- Αυγούστου.

Ειδικότερα σε ότι αφορά τις επτά σημαντικότερες οικονομίες παγκοσμίως, η οικονομία των **ΗΠΑ** σημείωσε τη δεύτερη μεγαλύτερη μεταξύ αυτών άνοδο του ΑΕΠ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2010, περίπου 2,7%, κοντά δηλαδή στα επίπεδα της Γερμανίας (2,8%). Ωστόσο η συγκεκριμένη εξέλιξη οφείλεται αποκλειστικά σε παράγοντες της εγχώριας ζήτησης, πρωτίστως στην διεύρυνση της κατανάλωσης μη διαρκών αγαθών και –στο β' τρίμηνο– των επιχειρηματικών επενδύσεων. Η καθαρή συμβολή του εξωτερικού τομέα ήταν αρνητική καθ' όλο το α' εξάμηνο και μάλιστα οξύνθηκε έντονα στο δεύτερο τρίμηνό του, εξαιτίας της κατακόρυφης ενίσχυσης της ζήτησης εισαγωγών. Καθώς όμως η ώθηση της εγχώριας ζήτησης προέρχεται από τα εφαρμοσμένα μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής (πχ. φορολογικές ελαφρύνσεις, τόνωση εγχώριας ρευστότητας από τη FED), η προγραμματισμένη σταδιακή κατάργησή τους, δημιουργεί ιδιαίτερη ανησυχία για την περαιτέρω αναπτυξιακή πορεία των ΗΠΑ. Αυτοί οι φόβοι οδήγησαν ήδη τη FED να παρατείνει τις αγορές κρατικών ομολόγων από το προϊόν της εξόφλησης επιχειρηματικών ομολόγων που λήγουν. Αντίδραση υπήρξε και σε δημοσιονομικό επίπεδο, με την ανακοίνωση προγράμματος επενδύσεων σε υποδομές εξαετούς χρονικού ορίζοντα και μείωσης της φορολογικής επιβάρυνσης των επενδύσεων στην υψηλή τεχνολογία και τις υποδομές.

Ωστόσο, το μέγεθος και η στόχευση του συγκεκριμένου προγράμματος θεωρούνται περιορισμένα, ενώ πρέπει να αξιολογηθούν και στο πλαίσιο της τρέχουσας –προεκλογικής, σε επίπεδο γερούσιας– περιόδου. Επιπλέον, η ραγδαία αύξηση του ελλείμματος και του χρέους της κυβέρνησης δεν αφήνουν περιθώρια συνέχισης των πολιτικών του τελευταίου ενάμιση χρόνου με την ίδια ένταση. Η διόγκωση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών-υπηρεσιών, που αυξήθηκε κατά σχεδόν 80% μέσα σε ένα χρόνο, από τον Ιούνιο του 2009, αναδεικνύει την αδυναμία υποστήριξης της αμερικανικής οικονομίας από τον εξωτερικό της τομέα. Η αβεβαιότητα που δημιουργούν όλα αυτά τα δεδομένα, αποτυπώνεται στην επανάκαμψη της ανεργίας στο 9,5% τον Αύγουστο, στη σημαντική πτώση των κατασκευών κατοικιών (-7,0%) και των πωλήσεων παλαιών και νέων κατοικιών τον Ιούλιο (-27% και -12,6% αντίστοιχα).

Η **Ιαπωνική** οικονομία φαίνεται να απώλεσε γρήγορα τη δυναμική της του πρώτου τριμήνου φέτος, καθώς ο ρυθμός ανάπτυξής της υποχώρησε από 4,4% τη συγκεκριμένη περίοδο στο 1,9% το επόμενο τρίμηνο. Οι επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης στο εσωτερικό της χώρας την περασμένη διετία και του αποπληθωρισμού που δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια της φαίνεται ότι δεν έχουν παρέλθει πλήρως, καθώς η εγχώρια ζήτηση, ιδιωτική και δημόσια, παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη το β' τρίμηνο (+0,1%). Στον αντίποδα, αρκετά θετική συμβολή στο εγχώριο προϊόν είχαν οι καθαρές εξαγωγές. Η αναιμική εγχώρια ζήτηση αντανάκλαται στην εκ νέου ενίσχυση των αποπληθωριστικών τάσεων

τον Ιούνιο, με τον πληθωρισμό να διαμορφώνεται στο -0,9%, από -0,7% τον αμέσως προηγούμενο μήνα, αλλά και στην πτώση της βιομηχανικής παραγωγής τον ίδιο μήνα, για πρώτη φορά από τις αρχές του 2009. Σε άνοδο βρισκόταν και η ανεργία το τετράμηνο Μαρτίου-Ιουνίου, παρουσιάζοντας σταθεροποίηση τον Ιούλιο, κοντά όμως στο ιστορικό μέγιστο που σημειώθηκε στα μέσα του 2009. Συνεπώς, παρά τα εκτεταμένα δημοσιονομικά μέτρα που εκτιμάται ότι θα ανεβάσουν το έλλειμμα της κυβέρνησης στο 9% περίπου τη διετία 2010-2011, τη διατήρηση του βασικού επιτοκίου από την κεντρική τράπεζα στο 0,1% από τα τέλη του 2008 και τα υπόλοιπα μέτρα νομισματικής πολιτικής, η ιαπωνική οικονομία αναμένεται να παρουσιάσει ήπια μεγέθυνση το 2010.

Σε έντονα ανοδική τροχιά κινείται η οικονομία της **Κίνας**. Ξεπερνώντας τις σχετικές προβλέψεις νωρίτερα φέτος, το εγχώριο προϊόν της ενισχύθηκε κατά 11,9% το πρώτο τρίμηνο, ρυθμός που επιβραδύνθηκε το επόμενο, παραμένοντας ωστόσο υψηλότερος του 10% (10,3%). Πάντως, η σημειωθείσα επιβράδυνση ήταν αναμενόμενη, καθώς η κυβέρνηση της χώρας έχει ξεκινήσει τη σταδιακή άμβλυση των δημοσιονομικών παρεμβάσεων και των νομισματικών πολιτικών, προκειμένου να αποφευχθεί η υπερθέρμανση της οικονομίας: η πιστωτική επέκταση για στεγαστικούς σκοπούς και προς τις τοπικές αρχές επιβραδύνεται, ενώ οι δημόσιες δαπάνες περιορίζονται. Η μικρότερη άνοδος των επενδύσεων σε κατοικίες θα συμβάλλει και στην αύξηση του πλεονάσματος του εμπορικού ισοζυγίου, το οποίο υποδιπλασιάστηκε το 2009 έναντι του 2008, καθώς

μεγάλο τμήμα των εισαγωγών αφορά προϊόντα που χρησιμοποιούνται στις κατασκευές. Η επίπτωση του περιορισμού ή της λήξης των επεκτατικών πολιτικών στο ΑΕΠ αναμένεται να γίνει περισσότερο αισθητή το β' εξάμηνο του έτους. Αντιστρόφως εκτιμάται ότι θα λειτουργήσει η ιδιωτική κατανάλωση, εξαιτίας της σημαντικής ανόδου των μισθών και της παραμένουσας υψηλής καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Υπό αυτές τις επιδράσεις, η μεγέθυνση του εγχώριου προϊόντος φέτος δεν αναμένεται να πέσει κάτω από το 10%.

Στη δεύτερη μεγαλύτερη αναπτυσσόμενη οικονομία της Νοτιοανατολικής Ασίας, την **Ινδία**, η άνοδος του ΑΕΠ διατηρήθηκε το πρώτο εξάμηνο στην περιοχή του 8,6-8,8%. Οι ιδιαίτερα ευνοϊκοί όροι χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και η εκτίναξη των κερδών τους το περασμένο έτος, τροφοδοτούν την ταχύρρυθμη επέκταση των επενδύσεων. Από την άλλη πλευρά, η άνοδος της εγχώριας ζήτησης γενικότερα έχει αυξήσει σημαντικά τις πληθωριστικές πιέσεις στο εσωτερικό της χώρας, οι οποίες οφείλονται εν μέρει και στην επίδραση των δυσμενών κλιματολογικών συνθηκών του περασμένου χειμώνα στα αποθέματα των τροφίμων. Η αύξηση των τιμών σε συνδυασμό με την πιθανή συνέχιση της μείωσης των παγκόσμιων εμπορικών ροών θα μετριάσουν την ώθηση από τον εξωτερικό τομέα στην ανάπτυξη της χώρας στο επόμενο διάστημα, σε μικρό ωστόσο βαθμό, δεδομένης της κραταιάς εσωτερικής οικονομικής δραστηριότητάς της.

Πλήρης αντιστροφή της ύφεσης του περασμένου έτους σημειώνεται στα κράτη

της **πρώην ΕΣΣΔ**. Μετά την πτώση του ΑΕΠ της τάξης του 6,6% το 2009, το πρώτο τρίμηνο του 2010 ο ρυθμός μεγέθυνσης έφτασε το 3,5%. Στα πρώτα στοιχεία για το β' τρίμηνο αποτυπώνεται η σημαντική υπέρβαση και αυτής της επίδοσης, καθώς στις μεγαλύτερες οικονομίες της περιοχής, όπως η Ρωσία, η οικονομική ανάπτυξη έχει επιταχυνθεί σημαντικά. Πάντως, οι χώρες που σημείωσαν το πρώτο τρίμηνο τους υψηλότερους ανάπτυξης κατατάσσονται κατά κύριο λόγο σε εκείνες με συγκριτικά χαμηλό εισόδημα/βιοτικό επίπεδο. Καθώς οι υπόλοιπες –ισχυρές οικονομίες στην περιοχή ευνοούνται από την παραγωγή και το εμπόριο ενεργειακών αγαθών, θεωρείται βέβαιο ότι η μεγέθυνση στο σύνολο των χωρών της πρώην ΕΣΣΔ θα ξεπεράσει κατά πολύ τις τελευταίες προβλέψεις, που κινούνταν λίγο επάνω από το 4,0%.

Ειδικότερα η **Ρωσική** οικονομία, αναπτύσσεται ήδη με ρυθμό μεγαλύτερο του 5% (5,2% το β' τρίμηνο), διπλάσιο από εκείνον κατά το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου (2,5%). Η αναθέρμανση του διεθνούς εμπορίου αποτέλεσε σαφώς την κινητήριο δύναμη της ανάκαμψης. Η ιδιωτική κατανάλωση και οι επενδύσεις έχουν αρχίσει να αναθαρρούν, ωστόσο αναμένεται κλιμάκωση της ανόδου τους στο προσεχές διάστημα. Η ιδιωτική κατανάλωση υποβοηθείται και από τον πληθωρισμό που βρίσκεται κοντά στο 6%, επίπεδο όμως

που είναι το χαμηλότερο των τελευταίων 19 ετών. Η επιβράδυνσή του προήλθε σε σημαντικό βαθμό από την ανατίμηση του ρουβλίου έναντι του δολαρίου και του ευρώ στις αρχές του 2009. Ωστόσο, η πρόσφατη καταστροφή από τις πυρκαγιές του Αυγούστου στην εγχώρια παραγωγή σιτηρών θα ανακόψει άμεσα και την πτωτική πορεία του πληθωρισμού. Επιπλέον, το «ακριβότερο» ρούβλι μετριάζει την ανταγωνιστικότητα των ρώσικων εξαγωγών, υποκινώντας παράλληλα τη σημαντική αύξηση των εισαγωγών που ήδη έχει λάβει χώρα. Στο πεδίο των επενδύσεων, η υποχώρηση των επιτοκίων αναμένεται να οδηγήσει σε άνοδο της πιστωτικής επέκτασης, όσο οι τράπεζες θα αποκαθιστούν την επάρκεια της κεφαλαιακής τους βάσης εξαιτίας της αναταραχής στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας στα τέλη του 2008. Συνεπώς, παρότι αναμένεται επιτάχυνση της ανάπτυξης στο β' εξάμηνο, αυτή θα είναι σαφώς χαμηλότερη από ότι στο πρώτο μισό του έτους.

Σε αντιστοιχία με τα πρόσφατα στοιχεία που δείχνουν μικρής έκτασης επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας συνολικά βρίσκεται η εξέλιξη των δεικτών οικονομικού κλίματος. Οι σχετικοί δείκτες που περιέχονται στο "World Economic Survey", το οποίο διεξάγεται από το Ινστιτούτο IFO της Γερμανίας, υποχωρούν για πρώτη φορά από το πρώτο τρίμηνο του 2009.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2009	2010	2011
ΗΠΑ	-2,4	3,3(3,1)*	2,9
Ιαπωνία	-5,2	2,4 (1,9)	1,8
Αναπτυσσόμενη Ασία	6,9	9,2 (8,7)	8,5
Κίνα	9,1	10,5 (10,0)	9,6
ASEAN-5	1,7	6,4 (5,4)	5,5
Ευρωζώνη	-4,1	1,0 (1,0)	1,3
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	-6,6	4,3 (4,0)	4,3
εκ των οποίων Ρωσία	-7,9	4,3 (4,0)	4,1
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική	2,4	4,5 (4,5)	4,9
Υποσαχάρια Αφρική	2,2	5,0 (4,7)	5,9
Παγκόσμια οικονομία	-0,6	4,6 (4,2)	4,3

Αναπτυσσόμενη Ασία: Βιετνάμ, Ινδία, Ινδονησία, Κίνα, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες.

ASEANS: Βιετνάμ, Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες.

Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική: Αίγυπτος, Αλγερία, Μαρόκο, Ην. Αραβικά Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράκ, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαυριτανία, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Σουδάν, Συρία, Υεμένη, Τζιμπουτί, Τυνησία.

Υποσαχάρια Αφρική: Αγκόλα, Αιθιοπία, Ακτή Ελεφαντοστού, Γκαμπόν, Ισημερινή Γουινέα, Καμερούν, Κένυα, Κονγκό, Μαυρίκιος, Μποτσουάνα, Ναμίμπια, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Ουγκάντα, Πράσινο Ακρωτήριο, Σεϋχέλλες, Σουαζιλάνδη, Τανζανία, Τσαντ, κ.α.

* σε παρένθεση αναφέρονται οι εκτιμήσεις από την προηγούμενη έκθεση, IMF, World Economic Outlook, April 2010.

Πηγή: IMF, World Economic Outlook Update, July 2010.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/08	IV/08	I/09	II/09	III/09	IV/09	I/10	II/10	III/10
Οικονομικό Κλίμα	74,2	60,6	50,7	65,2	79,6	91,4	99,5	104,1	103,2
Παρούσα Κατάστα-	87,9	69,2	46,7	39,3	43,0	54,2	67,3	80,4	93,5
Προσδοκίες	61,4	52,6	54,4	89,5	114,0	126,3	129,8	126,3	112,3

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 03/2010

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/08	IV/08	I/09	II/09	III/09	IV/09	I/10	II/10	III/10
Βόρεια Αμερική	59,4	51,0	46,0	66,9	78,7	85,4	90,4	95,4	88,7
Δυτική Ευρώπη	73,4	59,6	52,6	64,5	76,4	89,3	98,3	99,3	102,2
Ασία	71,9	57,9	47,4	69,3	89,5	101,8	108,8	113,2	107,9

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 03/2010

Αναλυτικότερα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην παγκόσμια οικονομία για το τρίτο τρίμηνο του έτους σημείωσε μικρή πτώση σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο. (Πίνακας 2.2). Παραμένει πάντως υψηλότερα από τον μακροχρόνιο

μέσο όρο του (96,9), ενώ η τιμή του υπερβαίνει τις 100 μονάδες, υποδηλώνοντας ηπιότερη μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας το προσεχές διάστημα. Σε συνέχεια των τάσεων του προηγούμενου τριμήνου, η αξιολόγηση της τρέχουσας

κατάστασης βελτιώθηκε και μάλιστα αισθητά. Μεγαλύτερης έκτασης όμως είναι η εξασθένιση των θετικών προσδοκιών για το επόμενο εξάμηνο. Λαμβάνοντας πάντως υπόψη τη συνεχή, έντονη καλυτέρευση των προσδοκιών μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2010, η αποδυνάμωση που παρουσιάζουν μπορεί να θεωρηθεί ως διόρθωση της υπεραισιοδοξίας που μάλλον είχε δημιουργηθεί.

Σε επίπεδο οικονομικών ζωνών, στη **Βόρεια Αμερική** και στην **Ασία** το οικονομικό κλίμα είναι λιγότερο ευοίωνα. Σε αντίθεση με αυτές τις δύο περιοχές, ο αντίστοιχος δείκτης για την περιφέρεια της **Δυτικής Ευρώπης** ανέρχεται, για έκτο συνεχόμενο τρίμηνο. Παρότι και στις τρεις ζώνες η αποτίμηση της παρούσας κατάστασης βελτιώθηκε, ιδίως στη Δυτική Ευρώπη, αυτή δεν θεωρείται ακόμα ικανοποιητική. Στον αντίποδα, οι προοπτικές για το τρέχον εξάμηνο εξασθένησαν σε όλες τις περιφέρειες.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η επιτάχυνση της ανάκαμψης στην Ευρωζώνη και την ΕΕ-27 το δεύτερο τρίμηνο φέτος, αναχαιτίστηκε στο τέλος του από την αυξημένη αβεβαιότητα για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών των χωρών της Ευρωζώνης. Η πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη σύσταση ενός μηχανισμού στήριξης της ρευστότητας κυβερνήσεων και χρηματοπιστωτικών συστημάτων σε κράτη που θα αντιμετωπίσουν δυσκολίες δανεισμού, περιόρισε σχετικά γρήγορα τις αναταράξεις που είχαν στο μεταξύ προκληθεί στα μεγαλύτερα διεθνή χρηματιστήρια και στις διατραπεζικές αγορές κεφαλαίου. Ανεξάρτητα

από τις εξελίξεις στο εσωτερικό της ΕΕ, η ιδιαίτερα αυξημένη κινητικότητα στο διεθνές εμπόριο συνέβαλε κατά κύριο λόγο στην ταχύτερη έξοδο της ΕΕ από την ύφεση του περασμένου έτους, ευνοώντας κυρίως της χώρες με «εξωστρεφή» βιομηχανική παραγωγή. Ως αποτέλεσμα, τόσο στην Ευρωζώνη όσο και στην ΕΕ-27, το ΑΕΠ αυξήθηκε σε ετήσια βάση κατά 1,9% το δεύτερο τρίμηνο του έτους, από 0,8% και 0,7% ένα τρίμηνο νωρίτερα⁸.

Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες συνιστώσες του ΑΕΠ εκτός του εξωτερικού τομέα, η εξασθένιση της πτώσης των **πάγιων επενδύσεων**, αποτέλεσε τον παράγοντα με τη δεύτερη σημαντικότερη συμβολή στην άνοδο του ΑΕΠ. Το δεύτερο τρίμηνο, ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου υπολειπόταν μόλις κατά 1,0% στην Ευρωζώνη και κατά 0,8% στην ΕΕ-27 του αντίστοιχου περυσινού του επιπέδου, όταν το α' τρίμηνο η ετήσια πτώση του έφθανε το 4,6% και 5,1% στις δύο περιφέρειες. Ως αποτέλεσμα της μικρής πτώσης των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου, η αρνητική συμβολή τους στη μεταβολή του ΑΕΠ δεν ξεπέρασε το 0,2% σε αμφότερες τις οικονομικές ζώνες, από περίπου 1% το προηγούμενο τρίμηνο. Αν διατηρηθεί σχετική ομαλότητα στις διατραπεζικές αγορές και στα μεγαλύτερα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια, τότε το χρηματοπιστωτικό σύστημα θα σταματήσει σταδιακά την πιστωτική συρρίκνωση προς τις επιχειρήσεις. Μια τέτοια εξέλιξη, σε συνδυασμό με το ότι το επίπεδο παραγωγικής δυναμικότητας των επιχειρήσεων έχει επανέλθει στο 80% στην

⁸ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 127/2010, 02/09/10, όπως και για όλα τα στοιχεία εθνικών λογαριασμών που ακολουθούν.

Ευρωζώνη, το οποίο σηματοδοτεί παραγωγική επέκταση μέσω επενδύσεων σε εξοπλισμό, αναμένεται να οδηγήσουν σε αύξηση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου μέχρι τα τέλη του έτους.

Η μικρή τόνωση της **ιδιωτικής κατανάλωσης** συντέλεσε επίσης στην ενίσχυση της οικονομικής μεγέθυνσης. Οι καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών αυξήθηκαν κατά 0,8% στην Ευρωζώνη και κατά 0,7% στην ΕΕ-27 το β' τρίμηνο, κατά 0,5 και 0,6 εκατοστιαίες μονάδες περισσότερο από ό,τι το α' τρίμηνο. Η κλιμάκωσή τους ήταν εν μέρει αναμενόμενη, καθώς στο συγκεκριμένο διάστημα ο πληθωρισμός είχε αρχίσει να επιβραδύνεται, ενώ η πιστωτική επέκταση προς τα νοικοκυριά, αν και χαμηλή, δεν περιοριζόταν περαιτέρω. Ωστόσο, η στασιμότητα της ανεργίας και στις αρχές του τρίτου τριμήνου στα ίδια –υψηλά– επίπεδα στα οποία βρίσκεται από την αρχή του έτους, η ανακοπή της πτωτικής τάσης του πληθωρισμού από τον Ιούλιο, σε συνδυασμό με την επιφυλακτικότητα για τις δημοσιονομικές εξελίξεις, αναμένεται να επιδράσουν μεσοπρόθεσμα σταθεροποιητικά στη διεύρυνση της κατανάλωσης, αποτρέποντας περαιτέρω άνοδό της.

Στο πεδίο των δημόσιων οικονομικών, που βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, η αύξηση της **δημόσιας κατανάλωσης** δε μεταβλήθηκε το β' τρίμηνο, παραμένοντας έτσι για όλο το πρώτο μισό του 2010 περίπου στο 1,2% στην Ευρωζώνη και στο 1,5% στην ΕΕ-27. Η επέκτασή της είναι σαφώς μικρότερη της αντίστοιχης περυσινής στην Ευρωζώνη (περίπου 2,4%), δεν παρουσιάζει όμως διαφο-

ρές στο σύνολο της ΕΕ, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα στις χώρες-μέλη εκτός Ευρωζώνης επιταχύνονται. Η σταδιακή ολοκλήρωση των παρεμβάσεων οικονομικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και η παράλληλη προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής που πραγματοποιείται στην πλειοψηφία των χωρών της Ευρωζώνης, θα αποτυπωθούν στη συνέχεια του έτους στην περιστολή της δημόσιας κατανάλωσης, μετριάζοντας την άνοδό της και στην ΕΕ-27. Ειδικά για την Ευρωζώνη, η εαρινή πρόβλεψη της Ευρ. Επιτροπής για άνοδο κατά 0,9% κρίνεται εύλογη.

Η συνδυασμένη επίδραση των τάσεων που αναλύθηκαν παραπάνω εκτιμάται ότι θα επιβραδύνει στο υπόλοιπο του 2010 την άνοδο του ΑΕΠ κυρίως στην Ευρωζώνη και λιγότερο στην ΕΕ. Αυτή την εκτίμηση διατυπώνει και η Ευρ. Επιτροπή στην ενδιάμεση φθινοπωρινή έκθεσή της. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τη χαμηλή ανάπτυξη του πρώτου τριμήνου, η οικονομική μεγέθυνση στο σύνολο του έτους θα κυμανθεί πιθανότατα ελαφρά χαμηλότερα από το 1,7% στην Ευρωζώνη και το 1,8% στην ΕΕ-27, όπως προβλέπεται στη συγκεκριμένη έκθεση, μεταβολές οι οποίες βρίσκονται πολύ κοντά σε εκείνη του β' τριμήνου (1,9%). Υπενθυμίζεται ότι οι εαρινές προβλέψεις της Ευρ. Επιτροπής δεν ξεπερνούσαν το 0,9% και 1,0% αντίστοιχα.

Παρά τη γρηγορότερη από ότι αρχικά αναμενόταν έξοδο από την ύφεση, οι χώρες της ΕΕ-27 αλλά και της Ευρωζώνης παρουσιάζουν μεταξύ τους σημαντικές δια-

φορές όχι μόνο ως προς την ταχύτητα με την οποία ανακάμπτουν αλλά ακόμα και ως προς τη φάση του οικονομικού κύκλου στην οποία βρίσκονται: όπως αναμενόταν, η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα εξ' όσων βρίσκονται σε ύφεση στην ΕΕ στην οποία αυτή εντείνεται, καθώς και εκείνη με τη μεγαλύτερη υποχώρηση του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη. Η υποχώρηση του ΑΕΠ στην Ελλάδα ήταν οριακά μικρότερη από της Λετονίας, που παρουσίασε τη μεγαλύτερη πτώση στην ΕΕ συνολικά. Επίσης, μόνο στην Πορτογαλία σημειώθηκε επιβράδυνση της ανάπτυξης της το δεύτερο τρίμηνο σε σχέση με το πρώτο. Η Γερμανία και η Φινλανδία αναπτύσσονται ταχύτερα στην Ευρωζώνη, με 3,7% και 3,1% αντίστοιχα, η Σλοβακία και η Πολωνία στην ΕΕ-27 (5,0% και 3,8%).

Μετά το κλίμα ευφορίας, τουλάχιστον στις αρχές του β' τριμήνου, το οποίο αποτυπώθηκε και στους δείκτες συγκυρίας της Ευρ. Επιτροπής, οι αναταράξεις στα δημόσια οικονομικά και η προβλεπόμενη μικρή εξασθένηση της οικονομικής μεγέθυνσης το τρέχον εξάμηνο, δεν αναμένεται να βελτιώσουν τα δεδομένα στην **αγορά εργασίας**, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα. Τα πρώτα στοιχεία από την οικονομική δραστηριότητα στις αρχές του τρίτου τριμήνου συντείνουν προς αυτή την εξέλιξη: η άνοδος της βιομηχανικής παραγωγής εξασθένησε στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ-27 για τρίτο συνεχή μήνα τον Ιούλιο, η επέκταση του κύκλου εργασιών στο λιανικό εμπόριο σε σχέση με πέρυσι έχει σταθεροποιηθεί στο 1,5% περίπου και στις δύο οικονομικές ζώνες το τρίμηνο Μαΐου-Ιουλίου, οι κλαδικόι δείκτες προσδοκιών είτε παραμένουν σταθεροί, είτε βελτιώθη-

καν οριακά το δίμηνο Ιουλίου- Αυγούστου. Η μειωτική επίδραση εποχικών παραγόντων αναμένεται να είναι περιορισμένης έκτασης σε σύγκριση με προηγούμενα χρόνια. Άλλωστε, τον Ιούλιο η ανεργία διατηρήθηκε για πέμπτο συνεχή μήνα στο 10,0% στην Ευρωζώνη και στο 9,6% στην ΕΕ⁹. Στις θετικές εξελίξεις που μπορούν να αποκλιμακώσουν την ανεργία καταγράφεται η χαμηλή, σε σύγκριση με το παρελθόν, και συνεχώς φθίνουσα από το β' τρίμηνο του 2009, αύξηση του ονομαστικού ωριαίου εργατικού κόστους. Το δεύτερο τρίμηνο φέτος δεν ξεπέρασε το 1,6% σε αμφότερες την Ευρωζώνη και την ΕΕ¹⁰.

Η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα και η ήπια αύξηση της κατανάλωσης στην ΕΕ, σε συνδυασμό με την επιβράδυνση της διεύρυνσης του παγκόσμιου εμπορίου, θα αποτρέψουν τη σημαντική επιτάχυνση του **πληθωρισμού** μέχρι το τέλος του χρόνου. Οι επιπτώσεις στις τιμές από την καταστροφή των σιτηρών από τις πυρκαγιές στη Ρωσία αναμένεται να είναι περιορισμένες, καθώς οι προμήθειες από αυτή τη χώρα καλύπτουν ένα πολύ μικρό τμήμα των αναγκών της ΕΕ. Οι ήπια ανοδικές-σταθεροποιητικές τάσεις στον πληθωρισμό αντανακλώνται στην εξέλιξή του, καθώς από τον Μάιο παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις γύρω από το 1,6% στην Ευρωζώνη και το 2,0% στην ΕΕ-27¹¹.

⁹ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 125/2010, 31/08/10

¹⁰ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 133/2010, 14/09/10

¹¹ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 135/2010, 15/09/10

Πίνακας 2.4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27			Ευρωζώνη		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
ΑΕΠ	-4,2	1,8*	1,7	-4,1	1,7*	1,5
Ιδιωτική Κατανάλωση	-1,7	0,1	1,3	-1,1	0,0	1,1
Δημόσια Κατανάλωση	2,2	1,0	0,1	2,3	0,9	0,3
Επενδύσεις	-11,5	-2,2	2,5	-10,8	-2,6	1,8
Απασχόληση	-2,0	-0,9	0,3	-2,1	-1,0	0,1
Ανεργία	8,9	9,8	9,7	9,4	10,3	10,4
Πληθωρισμός	1,0	1,8	1,7	0,3	1,5	1,7
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	-13,0	4,9	5,0	-12,3	5,0	5,2
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (%)	-6,8	-7,2	-6,5	-6,3	-6,6	-6,1
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (%)	73,6	79,6	83,8	78,7	84,7	88,5
Ισοζύγιο Τρεχουσών. Συναλλαγών	-1,4	-1,4	-1,3	-0,8	-0,6	-0,5

*European Economy, Occasional Papers, no.68 European Commission, August 2010

Πηγή: Economic Forecast Spring 2010, European Commission, May 2010,

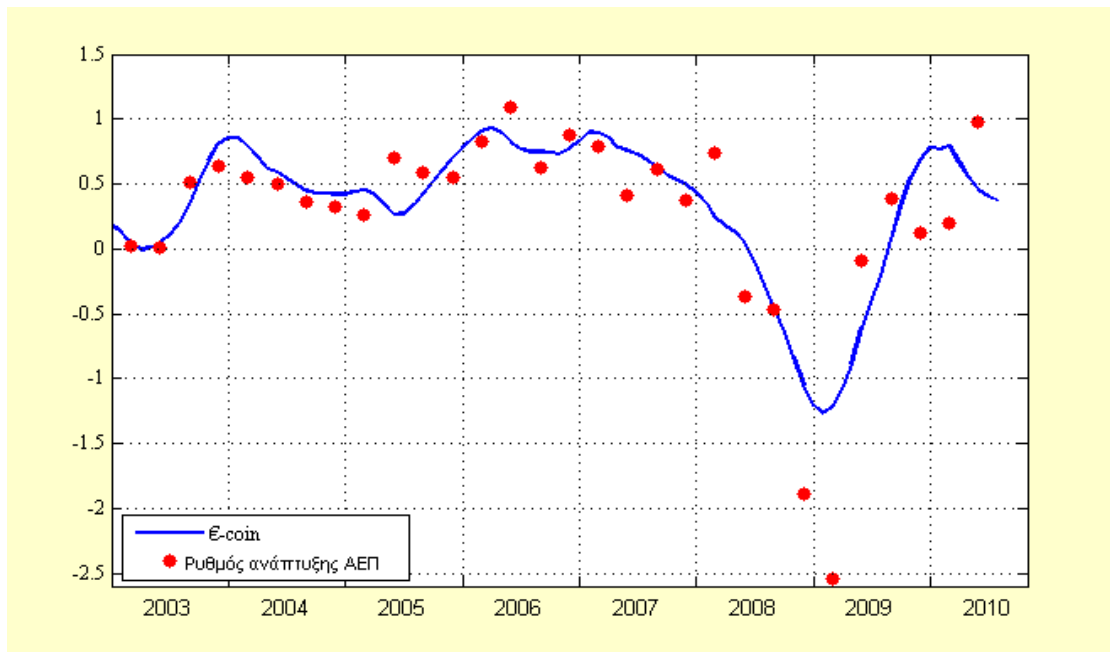
Η εξασθένιση της δυναμικής που είχε διαμορφωθεί στο ξεκίνημα του δεύτερου εξαμήνου στην οικονομία της ΕΕ, καθώς και η αβεβαιότητα για τις πιθανές επιπτώσεις στο προσεχές μέλλον των δημοσιονομικών δυσχερειών που αντιμετωπίζουν πολλές χώρες στην ΕΕ, αποτυπώνεται και στις προσδοκίες των επιχειρήσεων και των καταναλωτών. Οι πρόδρομοι δείκτες, όπως ο δείκτης οικονομικής δραστηριότητας που υπολογίζει το ερευνητικό κέντρο CEPR¹² και οι δείκτες οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN), είτε παραμένουν στάσιμοι είτε κινούνται καθοδικά στις τελευταίες εκτιμήσεις τους. Αναλυτικότερα, ο δείκτης του CEPR για την

Ευρωζώνη κινήθηκε πτωτικά τον Αύγουστο, για τέταρτο συνεχή μήνα, ωστόσο η πτώση του επιβραδύνθηκε σημαντικά. Η τιμή του βρίσκεται στο θετικό πεδίο τιμών, συνεπώς αναμένεται μεγέθυνση του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη το επόμενο τρίμηνο, περιορισμένη όμως σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες. Η υποχώρηση του δείκτη αποδίδεται στην επιβράδυνση της βιομηχανικής παραγωγής, αποτράπηκε πάντως μεγαλύτερη πτώση του από την ελαφρά ενίσχυση των επιχειρηματικών δεικτών συγκυρίας και του δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης το β' τρίμηνο.

¹² Το Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της εξέλιξης του και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2009=100)

Μήνας	Οκτ-09	Νοε-09	Δεκ-09	Ιαν-10	Φεβ-10	Μαρ-10	Απρ-10	Μάι-10*	Ιουν-10	Ιουλ-10	Αυγ-10
ΕΕ-27	90,0	91,5	95,0	97,2	97,6	99,8	101,9	100,2	100,3	102,1	102,7
Ευρωζώνη	89,6	91,9	94,1	96,0	95,9	97,9	100,6	98,4	98,9	101,1	101,8

*Από τον Μάιο του 2010, τα στοιχεία των ερευνών των επιχειρήσεων για το οικονομικό κλίμα, ταξινομούνται πλέον σύμφωνα με την νέα NACE Rev. 2 της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αντιστοιχεί στην εθνική ΣΤΑΚΟΔ 08

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), August 2010

Στάση αναμονής -τουλάχιστον πρόσκαιρα- στην ευρωπαϊκή οικονομία προκύπτει από τους δείκτες οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε Ευρωζώνη και ΕΕ-27, οι οποίοι στην Ελλάδα εκτιμώνται από το ΙΟΒΕ. Τον Αύγουστο διατηρήθηκαν κοντά στο επίπεδο του περασμένου μήνα, ελαφρά υψηλότερα από το μέσο όρο τους μετά το 1990 (1990-2009=100). Σε επίπεδο κλάδων, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στις κατασκευές δε μεταβλήθηκε και στις δύο οικονομικές περιφέρειες, παραμένοντας έντονα αρνητικός. Οριακά, κατά μία μονάδα, βελτιώθηκαν οι προσδοκίες στο εμπόριο και στο λιανικό εμπόριο στην

Ευρωζώνη, όχι όμως και στην ΕΕ συνολικά, όπου οι αντίστοιχοι δείκτες παρέμειναν αμετάβλητοι. Βελτίωση τριών μονάδων παρουσίασε η καταναλωτική εμπιστοσύνη, φθάνοντας στην Ευρωζώνη και ξεπερνώντας στην ΕΕ το μακροχρόνιο μέσο όρο της

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Α) Οικονομικό κλίμα

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τελευταίο τρίμηνο (Ιού-

νιος – Αύγουστος) παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα, στις 66 μονάδες, όπως άλλωστε καθ' όλη τη διάρκεια του α' πενταμήνου του 2010. Η επίδοση αυτή είναι σημαντικά κατώτερη του μακροχρόνιου μέσου όρου της περιόδου 2001-2009 (99 μονάδες), αλλά και της αντίστοιχης περσινής (72 μονάδες). Η προσπάθεια για δημοσιονομική συστολή, είχε ως αποτέλεσμα την εφαρμογή πλήθους μέτρων σε διάφορα επίπεδα, επηρεάζοντας αφενός το πραγματικό εισόδημα σε ευρείες κατηγορίες πολιτών, αφετέρου τη συνολική πορεία της οικονομικής δραστηριότητας. Αποτέλεσμα είναι η σημαντική επιδείνωση του οικονομικού κλίματος, καθώς η ελληνική οικονομία έχει εισέλθει αναπόφευκτα σε τροχιά ύφεσης. Καταγράφεται ωστόσο στο τρίμηνο αυτό σταθεροποίηση του κλίματος, γεγονός που ως ένα βαθμό υποδηλώνει ότι οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα. Η σημαντικότερη επίπτωση της ύφεσης στην οικονομία είναι όμως η ενίσχυση της ανεργίας, γεγονός που έχει ενισχύσει την ανασφάλεια μεταξύ των ελλήνων καταναλωτών. Έτσι η καταναλωτική εμπιστοσύνη κινείται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, με τις εκτιμήσεις και προβλέψεις των πολιτών να είναι εξαιρετικά απαισιόδοξες. Από την πλευρά της προσφοράς, σημειώνεται μικρή βελτίωση – σε σχέση με το εαρινό τρίμηνο - των επιχειρηματικών προσδοκιών σε Κατασκευές και Υπηρεσίες, αντίθετα με το Λιανικό Εμπόριο, όπου οι προσδοκίες επιδεινώνονται περαιτέρω και ο σχετικός δείκτης καταγράφει νέο ιστορικά χαμηλό ρεκόρ. Στη Βιομηχανία, τέλος, το κλίμα παραμένει αμετάβλητο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, ενδεικτικό της σχετικής σταθερότητας που παρουσιάζουν

οι προσδοκίες του συγκεκριμένου τομέα το τελευταίο διάστημα.

Αντίθετα με την Ελλάδα, στην ΕΕ το οικονομικό κλίμα έχει ανακάμψει σημαντικά σε σχέση με το ίδιο διάστημα πέρυσι, με τους δείκτες κλίματος στις περισσότερες χώρες να καταγράφουν βελτίωση. Συγκεκριμένα, το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου, ο μέσος δείκτης στην ΕΕ-27 διαμορφώνεται στις 102 μονάδες, 21 μονάδες υψηλότερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, κυρίως λόγω καλύτερων οικονομικών συνθηκών σε Γερμανία και Γαλλία. Αναλυτικότερα:

Ο **Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** στην Ελλάδα περιορίζεται περαιτέρω το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου σε σύγκριση με το διάστημα Μαρτίου – Μαΐου, σημειώνοντας νέο ιστορικά χαμηλό ρεκόρ και διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -65 μονάδες (από -62 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο), επίδοση που υποστερεί κατά 20 σχεδόν μονάδες σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή. Οι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες για την ίδια περίοδο βρίσκονται και πάλι σημαντικά υψηλότερα, στις -13 και -14 μονάδες αντίστοιχα σε ΕΕ και Ευρωζώνη, ενώ οι Έλληνες καταναλωτές παραμένουν και αυτό το τρίμηνο σταθερά οι πιο απαισιόδοξοι στην Ευρώπη.

Η καταναλωτική εμπιστοσύνη επιδεινώθηκε σημαντικά τον Μάιο, όταν και οριστικοποιήθηκαν τα δημοσιονομικά μέτρα στο πλαίσιο του μηχανισμού στήριξης από ΕΕ – ΔΝΤ - ΕΚΤ. Οι εισοδηματικές περικοπές που ανακοινώθηκαν, με την συνακόλουθη εξασθένιση της καταναλωτικής δύναμης που συνεπάγονται, αλλά και οι νέες έμμεσες φορολογικές επιβαρύνσεις, ενέτειναν την ήδη οξυμένη αβεβαιότητα και τους

φόβους των καταναλωτών, παράλληλα με τις δυσμενείς προοπτικές στην αγορά εργασίας. Όλα τα επιμέρους στοιχεία του δείκτη επιδεινώνονται από τον Μάιο και μετά, με σημαντικότερη την υποχώρηση στις προβλέψεις των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους και την οικονομική κατάσταση της χώρας για το επόμενο 12μηνο. Το 72% των νοικοκυριών θεωρεί ότι η οικονομική τους κατάσταση θα επιδεινωθεί στο επόμενο 12-μηνο, ενώ σχεδόν τέσσερις στους πέντε καταναλωτές προβλέπουν ελαφρά ή αισθητή επιδείνωση για την οικονομική κατάσταση της χώρας. Η πρόθεση για αποταμίευση παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα, ενώ κατά μέσο όρο στο τελευταίο τρίμηνο, το 94% των καταναλωτών αναμένει ελαφρά ή αισθητή επιδείνωση της ανεργίας. Ο προβληματισμός και η αβεβαιότητα των καταναλωτών, έτσι όπως αποτυπώνεται στις προσδοκίες για τα οικονομικά τους στοιχεία τους επόμενους 12 μήνες, δεν έχουν εξομαλυνθεί, ακόμη και μετά από ένα τρίμηνο προσαρμογής στα νέα μέτρα.

Επιπλέον, το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνει «χρεωμένο» και αντλεί πόρους από τις αποταμιεύσεις του κινείται στο 9% (10% το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ, αυξάνεται στο 25% από 22% το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου (και 29% πέρυσι). Τέλος, ένας στους δύο καταναλωτές, όπως και πέρυσι το ίδιο διάστημα, δηλώνει ότι «μόλις τα βγάζει πέρα».

Στη **Βιομηχανία**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου κινείται κατά μέσο όρο στις 76

μονάδες, στα ίδια περίπου επίπεδα με το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου (77 μονάδες) και κατά δύο μόλις μονάδες χαμηλότερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Η Βιομηχανία παραμένει έτσι ο τομέας ο οποίος φαίνεται να έχει επηρεαστεί συγκριτικά λιγότερο σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς, παρουσιάζοντας σχετική σταθερότητα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ωστόσο, οι περισσότεροι από τους επιμέρους δείκτες παραμένουν αρνητικοί. Έτσι, οι προβλέψεις για την εξέλιξη της παραγωγής τους προσεχείς 3-4 μήνες, κινούνται και πάλι σε αρνητικά επίπεδα, στις -5 μονάδες κατά μέσο όρο (από +8 το περασμένο τρίμηνο και +3 την ίδια περίοδο πέρυσι). Ελαφρά βελτίωση καταγράφεται αντίθετα στις εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης, κυρίως λόγω της ζήτησης εξωτερικού, παρόλο που ελαφρώς πάνω τις μισές επιχειρήσεις εξακολουθούν να εκτιμούν ότι βρίσκονται ακόμα σε χαμηλά για την εποχή επίπεδα. Στα αποθέματα έτοιμων προϊόντων, καταγράφεται περαιτέρω αποκλιμάκωση, τόσο σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, όσο και με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις +14 μονάδες (από +22). Οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα παραμένουν αρνητικές, στα ίδια επίπεδα με πέρυσι (στις -17 μονάδες ο σχετικός δείκτης), σημειώνουν όμως μικρή άνοδο σε σχέση με το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου. Ως προς το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού, αυτό κινείται στα περσινά επίπεδα, πολύ κοντά δηλαδή στο 70%, ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής βρίσκονται σταθερά στους 4, όπως και στην αντίστοιχη περίοδο του 2009.

Πίνακας 2.6

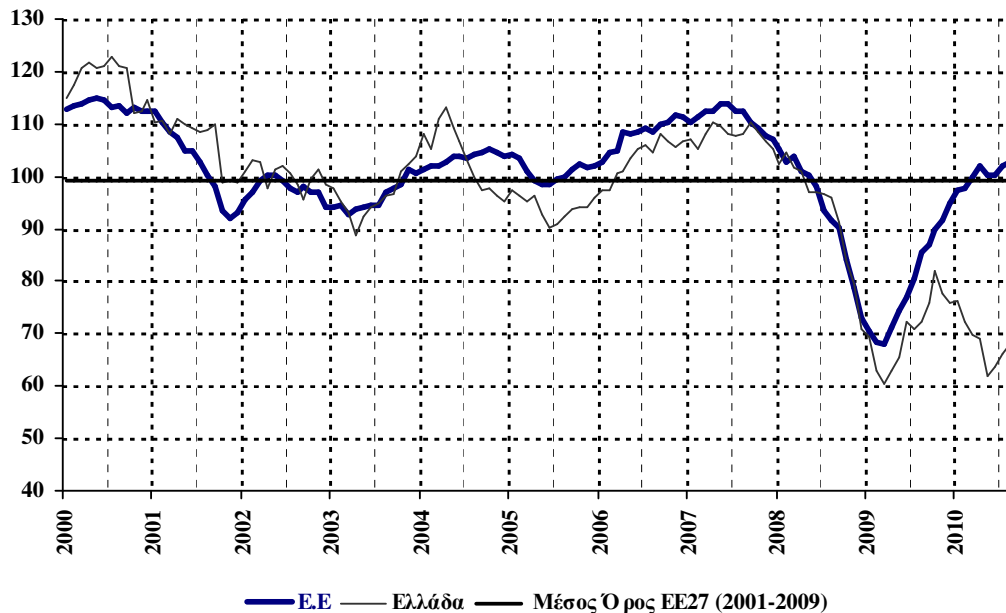
Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης¹ (Ελλάδα)
	<i>Ε.Ε-27</i>	<i>Ελλάδα</i>	<i>Βιομηχανία</i>	<i>Κατασκευές</i>	<i>Λιαν. Εμπόριο</i>	<i>Υπηρεσίες</i>	
2001	101,0	107,6	101,9	114,0	92,2	105,8	-26
2002	94,9	98,9	101,2	114,0	93,3	82,8	-28
2003	93,2	93,2	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	102,5	102,9	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	99,4	89,3	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,4	103,1	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
2007	110,8	108,0	102,8	92,5	120,8	106,6	-29
2008	90,7	89,0	91,9	95,2	102,5	97,8	-46
2009	79,9	70,6	72,1	65,5	80,4	70,1	-46
Ιαν-09	70,3	69,4	68,2	65,0	65,3	62,6	-48
Φεβ-09	68,2	63,1	62,8	68,3	61,9	64,5	-55
Μαρτ-09	68,0	60,4	63,8	59,1	60,2	66,0	-56
Απρίλ-09	71,1	63,0	68,9	63,0	64,5	66,7	-51
Μάιος-09	74,3	65,3	71,0	52,8	80,7	73,2	-50
Ιούν-09	77,1	72,3	76,0	69,0	90,4	75,3	-45
Ιούλ-09	80,5	70,7	73,8	67,4	91,4	73,7	-49
Αυγ-09	85,4	72,3	75,5	61,4	88,5	75,8	-45
Σεπτ-09	87,0	75,7	80,4	67,6	91,4	68,4	-39
Οκτ-09	90,0	81,8	79,4	71,6	99,0	72,4	-27
Νοεμ-09	91,5	77,7	74,8	72,4	91,1	71,8	-38
Δεκ-09	95,0	75,9	71,0	68,1	81,0	70,6	-44
Ιαν-10	97,2	76,1	75,8	64,1	75,3	67,2	-47
Φεβ-10	97,6	72,4	72,6	48,5	71,6	63,1	-51
Μαρτ-10	99,8	69,6	75,3	39,6	54,5	61,7	-58
Απρίλ-10	101,9	69,1	80,6	44,6	64,0	64,1	-61
Μάιος-10	100,0	61,9	74,9	44,0	64,3	56,8	-67
Ιούν-10	100,3	63,8	75,3	51,1	53,3	63,1	-67
Ιούλ-10	102,1	66,3	75,8	46,1	50,8	64,1	-67
Αυγ-10	102,7	67,9	76,9	54,7	53,2	67,0	-61

Πηγή: ¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ² IOBE

Διάγραμμα 2.2

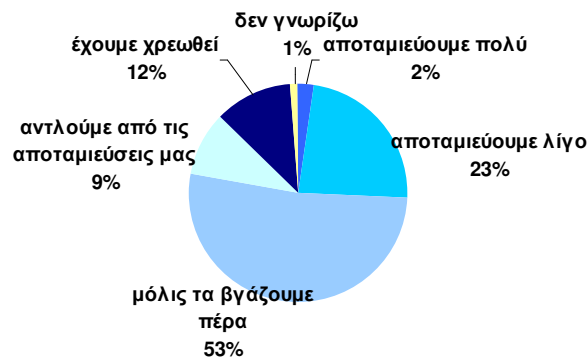
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα (1990-2008=100, εποχικά εξομαλυσμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους (μέσος όρος Ιουνίου- Αυγούστου 2010)

Πηγή: IOBE

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου κινείται κατά μέσο στις 52 μονάδες από 61 μονάδες την περίοδο Μαρτίου – Μαΐου, σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα και κατά 40 σχεδόν μονάδες χαμηλό-

τερα σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι. Ο τομέας αυτός αντανακλά άλλωστε με άμεσο τρόπο κάθε μεταβολή στην καταναλωτική συμπεριφορά των πολιτών και την πτωτική πορεία των δαπανών τους. Με εξαίρεση τη μικρή άνοδο στις

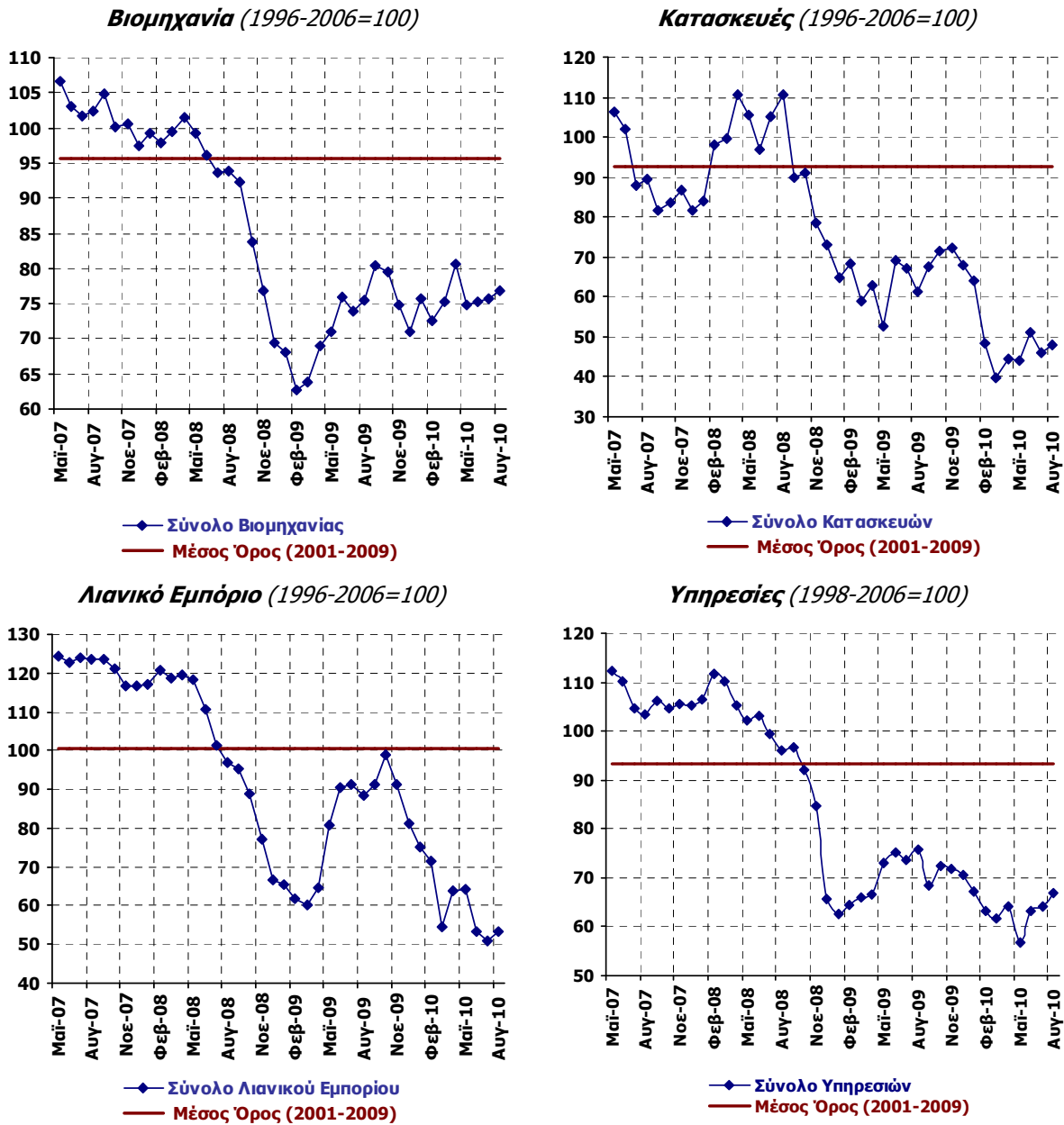
προσδοκίες την περίοδο Απριλίου – Μαΐου, η πτώση του δείκτη έχει ξεκινήσει από πέρυσι τον Νοέμβριο και συνεχίζεται μέχρι το τέλος του καλοκαιριού, με όλα τα στοιχεία δραστηριότητας να υπογραμμίζουν τη δυσμενή κατάσταση του τομέα. Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις πωλήσεις τους επιδεινώνονται σημαντικά, με το σχετικό δείκτη να περιορίζεται στις -62 μονάδες το υπό εξέταση τρίμηνο (από -46 το προηγούμενο), ενώ απαισιοδοξία επικρατεί και στις προβλέψεις για τις πωλήσεις του επόμενου τριμήνου, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -48 μονάδες (από -41), όταν την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι βρισκόταν σημαντικά υψηλότερα, στις -10 μονάδες. Πτώση καταγράφουν και οι προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές, με το 62% των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους, ενώ και τα αποθέματα παραμένουν διογκωμένα. Σε σχέση με τις προσδοκίες της απασχόλησης του κλάδου, μόλις μία στις δέκα επιχειρήσεις κατά μέσο όρο προβλέπει άνοδο (26% πέρυσι την ίδια περίοδο), γεγονός που υποδηλώνει σημαντική εξασθένηση των νέων θέσεων εργασίας στον κλάδο. Τέλος, σε όρους τιμών, το ελαφρώς αρνητικό ισοζύγιο του περασμένου τριμήνου διπλασιάζεται στις -12 μονάδες, στα ίδια σχεδόν επίπεδα με το αντίστοιχο περσινό διάστημα.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** καταγράφουν μικρή βελτίωση το τελευταίο τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο, παραμένοντας όμως σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, ενδεικτικό της υποτονικής δραστηριότητας του κλάδου την τελευταία διετία. Ο Δείκτης Επιχειρηματικών προσδοκιών διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις 48 μονάδες (από 43 μονά-

δες το προηγούμενο τρίμηνο), επίδοση χαμηλότερη κατά 22 μονάδες σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή, όταν ο κλάδος είχε ήδη μπει σε τροχιά ύφεσης. Οι έντονα αρνητικές προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος εργασιών τους αμβλύνονται ελαφρώς και το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -65 μονάδες, 10 μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο. Οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα, με το σχετικό δείκτη να κινείται στις -42 μονάδες, ενώ το αρνητικό ισοζύγιο των εκτιμήσεων των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους, έχει περιοριστεί σημαντικά, στις -34 μονάδες (από -47 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο). Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας περιορίζονται στους 12, όταν την ίδια περίοδο πέρυσι έφθαναν τους 16, γεγονός το οποίο φανερώνει ότι η βελτίωση των προσδοκιών εκπορεύεται περισσότερο από τα έργα που έχουν ήδη αναληφθεί και τα οποία ενδεχομένως υλοποιούνται με μικρότερους ρυθμούς και όχι από νέα έργα. Περαιτέρω αποκλιμάκωση προβλέπεται από τις επιχειρήσεις ως προς το επίπεδο των τιμών, ενώ τέλος, μόνο ένα 10% των επιχειρήσεων κρίνει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του, με το 41% να κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο την ανεπαρκή χρηματοδότηση, το 34% τη χαμηλή ζήτηση και ένα 11% να επισημαίνει τη γενική οικονομική κατάσταση, την κρατική ανεπάρκεια, τις μεγάλες εκπτώσεις, την αναστολή έργων, την αναμονή νέου θεσμικού πλαισίου, τις στρεβλώσεις στα συστήματα δημοπράτησης δημοσίων έργων κ.α. ως τα σημαντικότερα προσκόμματα.

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών¹

¹ Στον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται περίοδος βάσης, αντί για έτος βάσης. Έτσι οι τομείς της Βιομηχανίας, των Κατασκευών και του Λιανικού εμπορίου αποκτούν κοινή περίοδο βάσης (1996-2006=100) και στις Υπηρεσίες χρησιμοποιείται η περίοδος (1998-2006=100) αφού δεν υπάρχουν μετρήσεις του τομέα πριν το 1998. Η αλλαγή αυτή επιτρέπει την ακριβέστερη αποτύπωση των διακυμάνσεων της επιχειρηματικών προσδοκιών σε μία μακρά περίοδο, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα κατασκευής συγκρίσιμων επιμέρους κλαδικών δεικτών. Πηγή: ΙΟΒΕ

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών **Υπηρεσίες** το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου 2010 σημειώνει μικρή άνοδο και διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις 65 μονάδες, από 61 μονάδες το αμέσως προηγού-

μενο τρίμηνο, χαμηλότερα κατά 10 μονάδες ωστόσο σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα το 2009. Παρά τη δυσμενή πορεία του τομέα μέχρι τον Μάιο, όταν οι προσδοκίες του τομέα κατέγραψαν την

ιστορικά χαμηλότερη επίδοσή τους, από τον Ιούνιο και μετά το κλίμα έχει σταθεροποιηθεί. Σαφώς όμως οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την τρέχουσα δραστηριότητα και τη ζήτηση είναι έντονα αρνητικές, στις -29 μονάδες (από -4 μονάδες την ίδια περίοδο το 2009), ενώ σχεδόν αμετάβλητες παραμένουν και οι προβλέψεις για τη μελλοντική πορεία της ζήτησης (-16 μονάδες). Εξάλλου, οι προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου εμφανίζουν ελαφρά επιδείνωση, ενδεικτικό της αβεβαιότητας που κυριαρχεί σε αυτόν ως προς την ικανότητά του να συνεχίζει να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας. Σε σχέση με τις τιμές, οι προσδοκίες υποδηλώνουν έντονη αποκλιμάκωση, με το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται σε μία από τις χαμηλότερες τιμές του, στις -21 μονάδες (από -13 το προηγούμενο τρίμηνο). Τέλος, μόνο το ¼ των επιχειρήσεων δηλώνει απρόσκοπτη λειτουργία, ενώ αντίθετα το 34% θεωρεί την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο πρόσκομμα στη δραστηριότητά του, το 18% επισημαίνει παράγοντες όπως η ανεπάρκεια του κράτους και η γραφειοκρατία, η αύξηση του ΦΠΑ, η ανεπαρκής τουριστική πολιτική, οι φτωχές υποδομές, οι απεργιακές κινητοποιήσεις κ.α.

B) Οικονομικές Εξελίξεις: Κίνδυνοι, Προοπτικές και Προτάσεις Οικονομικής Πολιτικής.

B1. Βασικές Διαπιστώσεις

Με τα μέτρα που ήδη ελήφθησαν η Ελλάδα έκανε ένα σημαντικό βήμα για την αποφυγή της στάσης πληρωμών, παρά τη συνεχιζόμενη δυσπιστία των διεθνών αγορών. Ζει βέβαια και αναπνέει με το δάνειο

της 'τρίοκας' των 110 δισ. ευρώ και με την ενίσχυση της ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Οι διευκολύνσεις αυτές παρέχουν ένα 'παράθυρο ευκαιρίας' που πρέπει να αξιοποιηθεί προκειμένου (α) να αποκατασταθούν πλήρως η δημοσιονομική ισορροπία, η ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος και οι ομαλές πιστωτικές συνθήκες του ιδιωτικού τομέα, και (β) να τεθεί η οικονομία εκ νέου σε αναπτυξιακή τροχιά και στη διαδικασία πραγματικής σύγκλισης με την υπόλοιπη Ευρωζώνη.

Τα προβλήματα, οι κίνδυνοι αλλά και οι ευκαιρίες είναι τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μεσοπρόθεσμα/μακροπρόθεσμα.

1. Βραχυπρόθεσμη περίοδος

Βραχυπροθέσμως, οι άμεσοι κίνδυνοι είναι: α) η δημοσιονομική υστέρηση σε σχέση με το στόχο και β) η έλλειψη ρευστότητας στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Η αιτία πίσω από τον κίνδυνο δημοσιονομικής υστέρησης είναι ο χαμηλός ρυθμός αύξησης των εσόδων (3,3% το οκτάμηνο) σε σχέση με τον ετήσιο στόχο (13,7%). Αυτή η υστέρηση των εσόδων οδήγησε την κυβέρνηση σε μείωση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων κατά 33% περίπου την αντίστοιχη περίοδο προκειμένου να μην υπάρχει απόκλιση από το στόχο του ελλείμματος, με συνέπεια τη μείωση του ΑΕΠ (εξ αυτού και μόνο του λόγου) κατά 1,2 εκατοστιαίες μονάδες περίπου και την καθυστέρηση στην αξιοποίηση του ΕΣΠΑ. Οδηγεί επίσης σε καθυστερήσεις πληρωμών προς τους διάφορους προμηθευτές του δημοσίου, με αποτέλεσμα να περιορίζεται περαιτέρω η ήδη περιορισμένη ρευστότητα του ιδιωτικού το-

μέα. Αυτή με τη σειρά της, αποδίδεται στο 'φαύλο κύκλο' του οιονεί αποκλεισμού των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου και των ελληνικών τραπεζών από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές, στην αλλαγή της στάσης των τραπεζών έναντι του κινδύνου (έγιναν πολύ συντηρητικές, ενώ πριν ήταν πρόθυμες να αναλάβουν κινδύνους), και, τελικά, στη λειτουργία των αρνητικών δημοσιονομικών και τραπεζικών πολλαπλασιαστών, που στις τρέχουσες συνθήκες, λειτουργούν περιοριστικά στην οικονομική δραστηριότητα.

Όσον αφορά στην υστέρηση των φορολογικών εσόδων, πρέπει να λεχθεί ότι ένα μέρος της οφείλεται στη θέσπιση υπεραισιοδόξων στόχων μετά τη λήψη των φορολογικών μέτρων (ιδιαίτερα μετά την αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης και των συντελεστών ΦΠΑ), ενδεχομένως λόγω της υποεκτίμησης της ελαστικότητας της ζήτησης ως προς τις τιμές και ως προς το εισόδημα. Μεγάλο όμως μέρος της οφείλεται στα εγγενή προβλήματα του φοροεισπρακτικού και ελεγκτικού μηχανισμού του Υπουργείου Οικονομικών, τα οποία συνεχίζουν να υπάρχουν, αν δεν οξύνθηκαν ακόμα περισσότερο. Είναι φανερό ότι επείγει η κινητοποίηση του μηχανισμού για είσπραξη εσόδων, ιδιαίτερα από τον ΦΠΑ, η καλύτερη οργάνωση και διοίκηση, και, γενικά, η συστηματική και επαγγελματική προσέγγιση στο θέμα αυτό (π.χ. έγκαιρη στελέχωση, θέσπιση στόχων και κινήτρων ανά ΔΟΥ). Αυτό αποτελεί καταλύτη για τις βραχυπρόθεσμες εξελίξεις.

Η περαίωση ανέλεγκτων φορολογικών υποθέσεων για επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες που έχει εξαγγελθεί από το

Υπουργείο Οικονομικών είναι μια λύση περιστασιακή, μια λύση ανάγκης, η οποία εμπεριέχει πολλούς κινδύνους. Αν η λύση αυτή δεν συνοδευτεί από μια συστηματική προσπάθεια αναδιοργάνωσης των ελεγκτικών μηχανισμών του Υπουργείου Οικονομικών και από ένα σύγχρονο, απλό, μόνιμο και ανταγωνιστικό φορολογικό σύστημα, το τελικό αποτέλεσμα σε βάθος χρόνου θα είναι αρνητικό. Οι συστηματικά φοροδιαφεύγοντες θα έχουν επιβραβευθεί για μια ακόμα φορά, και το πρόβλημα της φοροδιαφυγής θα οξυνθεί.

Η πάταξη της φοροδιαφυγής (και εισφοροδιαφυγής) που αποτελεί τη σημαντικότερη προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής, είναι συνάρτηση δύο κυρίως παραγόντων: ο πρώτος παράγων είναι οι συνεχείς, συστηματικοί, στοχευμένοι και σε επαγγελματική βάση δειγματοληπτικοί έλεγχοι, που μεγιστοποιούν την πιθανότητα εντοπισμού της ύλης που διαφεύγει της φορολογίας. Ο δεύτερος παράγων είναι η επιβολή εύλογης ποινής, και η όσο το δυνατόν ταχύτερη εκτέλεσή της, σε όσους συλλαμβάνονται να φοροδιαφεύγουν. Η εμπειρία άλλων χωρών της Ευρωζώνης, και του ΟΟΣΑ, είναι πολύτιμη και η κυβέρνηση μπορεί, και οφείλει, να προσφύγει σ' αυτές για τεχνική βοήθεια, όπως επίσης και σε εξειδικευμένους ελεγκτικούς οίκους.

Ο έτερος μείζων βραχυπρόθεσμος κίνδυνος, αυτός της έλλειψης ρευστότητας, μπορεί να αμβλυνθεί αν οι τράπεζες προβούν σε αυξήσεις του μετοχικού τους κεφαλαίου, κατά προτίμηση από την εγχώρια ή τη ξένη αγορά κεφαλαίου σύμφωνα με το παράδειγμα της Εθνικής Τράπεζας, ή κάνοντας χρήση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και των 10 δισ.

ευρώ που διαθέτει για το σκοπό αυτό. Όλες οι άλλες λύσεις ενδεχομένως εξυπηρετούν άλλους (θεμιτούς) στόχους, δεν εξυπηρετούν όμως το στόχο της βελτίωσης των συνθηκών ρευστότητας στην οικονομία.

2. Μεσοπρόθεσμη/ Μακροπρόθεσμη περίοδος

Μεσοπροθέσμως/μακροπροθέσμως, το σημαντικότερο πρόβλημα είναι ότι η Ελλάδα πορεύεται ακόμα με το παλαιό αναπτυξιακό πρότυπο, όπου συνεχίζει να κυριαρχεί ο κρατισμός ως αναπτυξιακή νοοτροπία και φιλοσοφία. Από το πρόβλημα αυτό εκπηγάζουν κυρίως οι μεγάλοι κίνδυνοι για την ανταγωνιστικότητα και τη μακροχρόνια βιωσιμότητα της ελληνικής οικονομίας και, συνεπώς, για την ευημερία του ελληνικού λαού. Οι πρόσφατες ρυθμίσεις στο ασφαλιστικό και η στάση της κυβέρνησης στο θέμα των αδειών των οδηγών φορτηγών δημοσίας χρήσεως δείχνουν ότι το θάρρος και οι ηγετικές πρωτοβουλίες δεν λείπουν. Αυτά όμως δεν αρκούν. Απαιτείται σαφής περιγραφή ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου, φιλικού προς τις αγορές, με έμφαση στην εξωστρέφεια και την ανταγωνιστικότητα, όπου οι ιδιωτικές επενδύσεις και οι εξαγωγές θα αναλάβουν την αναπτυξιακή σκυτάλη, ιδιαίτερα στους κλάδους με αποδεδειγμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα: τουρισμός, υποδομές, ναυτιλία και μεταφορές, πράσινη ενέργεια, γεωργία. Η κυβέρνηση θα πρέπει τώρα να εκπονήσει δεκαετές αναπτυξιακό πρόγραμμα αποτυπώνοντας με σαφήνεια αυτές τις κατευθύνσεις. Παρεμπιπτόντως, θα παρέχει στοιχεία και για την εξέλιξη του δημοσίου χρέους σ' αυτό το μακροπρόθεσμο πλαίσιο, λαμβά-

νοντας υπόψη πολιτικές αποκρατικοποιήσεων, αξιοποίησης δημόσιας ακίνητης περιουσίας κλπ. Επίσης, στο ίδιο πλαίσιο μπορεί να τεθούν ευρύτερα ζητήματα που επηρεάζουν καταλυτικά την ανταγωνιστικότητα μακροπροθέσμως, όπως η επίδοση του λεγόμενου 'τριγώνου της γνώσης' (Παιδεία-Ερευνα-Καινοτομία), θέμα που αναπτύσσεται εκτενέστερα στην προσεχή ενότητα, η πολυνομία και γενικά η θεσμική συγκρότηση της οικονομίας. Πρόσθετα χαρακτηριστικά στοιχεία του νέου αναπτυξιακού προτύπου πρέπει να είναι τα εξής:

- (α) Σταθερό και ανταγωνιστικό φορολογικό πλαίσιο για την αποφυγή του εκπατρισμού επιχειρήσεων και την προσέλκυση ξένου κεφαλαίου. Τα αναπτυξιακά κίνητρα πρέπει να είναι κυρίως φορολογικά, δεδομένης της αρνητικής εμπειρίας με τις επιδοτήσεις, συνδεδεμένα με την πραγματοποίηση νέων επενδύσεων.
- (β) Ολοκλήρωση των μεταρρυθμίσεων: άνοιγμα όλων των κλειστών επαγγελματών και αγορών, απλοποίηση διαδικασιών αδειοδότησης επιχειρήσεων, άρση των ποικίλων αντικινήτρων στην ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα (εδώ το κάθε Υπουργείο πρέπει πρώτα να καταγράψει τα αντικίνητρα αυτά), προκειμένου να δοθεί αναπτυξιακή ώθηση στην οικονομία από την πλευρά της προσφοράς. Τα περισσότερα υποδείγματα δείχνουν ότι η ώθηση αυτή ξεπερνά το 10% του ΑΕΠ σε πέντε χρόνια στην περίπτωση της Ελλάδας.

- (γ) Ταχείες διαδικασίες, τύπου Ολυμπιακών Αγώνων, για την πραγματοποίηση μεγάλων επενδύσεων (fast track).
- (δ) Χρήση και ενίσχυση επενδυτικών εργαλείων που είχαν χρησιμοποιηθεί και στο παρελθόν με επιτυχία για μεγάλες επενδύσεις και συνεργασία δημόσιου/ιδιωτικού τομέα (συμβάσεις παραχώρησης, ΣΔΙΤ κλπ).
- (ε) Πώληση-αξιοποίηση της ακίνητης κρατικής περιουσίας αφ' ενός για την άντληση εσόδων με σκοπό την εξόφληση μέρους του δημοσίου χρέους και αφ' ετέρου για τη δημιουργία 'επενδυτικών πόλων': τουριστική κατοικία για τους 'baby boomers' (πολιτική που ήδη ακολουθούν άλλες Μεσογειακές χώρες), πράσινη ενέργεια κ.λ.π. Τώρα είναι η περίοδος που πρέπει να γίνει αυτό, μαζί με εκτεταμένες ιδιωτικοποιήσεις εισηγμένων και μη επιχειρήσεων, προκειμένου να μειωθεί, πολύ πέραν των αρχικών εκτιμήσεων του Μνημονίου, το δημόσιο χρέος τερματίζοντας έτσι οριστικά τη συζήτηση περί στάσης πληρωμών της χώρας, να συναφθούν στρατηγικές συμμαχίες με ξένες επιχειρήσεις και, στην περίπτωση των τραπεζών, να υπάρξει ροή ρευστότητας προς το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.
- (στ) Ενίσχυση των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών, είτε από την αγορά κεφαλαίου (παλαιοί και νέοι μέτοχοι, εγχώριοι ή ξένοι) είτε μέσω του νεοσυσταθέντος Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, προκειμένου να θωρακισθεί το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα ενόψει και των αυξημένων κεφαλαιακών απαιτήσεων της Βασιλείας III, κυρίως όμως για να μπορεί, όπως ήδη αναφέρθηκε, να διοχετεύσει περισσότερη ρευστότητα στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Η πρόσφατη σχετική εξαγγελία της Εθνικής Τράπεζας είναι ενδειγμένη κίνηση. Αντιθέτως, η δημιουργία κρατικού πυλώνα με συγχωνεύσεις κρατικών τραπεζών δεν ενδείκνυται στην τρέχουσα συγκυρία.
- (ζ) Αποκατάσταση συνθηκών σύγχρονης εταιρικής διακυβέρνησης σε κρίσιμες, μεγάλες δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς. Η κυβέρνηση θα πρέπει να το επιδιώξει αυτό με συναινετικές διαδικασίες. Αν όμως τα συνδικάτα αρνηθούν, η κυβέρνηση θα πρέπει να προχωρήσει χωρίς χρονοτριβή στη διαδικασία εξυγίανσης ή/ και απελευθέρωσης των σχετικών αγορών (π.χ. στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και των σιδηροδρομικών μεταφορών).
- (η) Εισαγωγή διεθνών λογιστικών προτύπων, συστημάτων πληροφορικής και συστημάτων οργάνωσης και διοίκησης σε όλο το δημόσιο τομέα, τους οργανισμούς, την τοπική αυτοδιοίκηση κλπ. Σήμερα σε πλείστους όσους οργανισμούς (π.χ. νοσοκομεία), δεν υπάρχει διπλογραφικό λογιστικό σύστημα, μέ-

τρηση και καταγραφή μεγεθών, αξιολόγηση στελεχών, αποτελεσμάτων και διαδικασιών. Ως αποτέλεσμα της έλλειψης μετρήσεων και καταγραφής, αξιολόγησης και κινήτρων, κυριαρχεί ο ισοπεδωτισμός, η αδιαφορία, η διαφθορά και τελικά η σπατάλη δημόσιου χρήματος. Ο τομέας της Υγείας είναι ίσως ο πλέον χαρακτηριστικός, αφού η εξοικονόμηση πόρων μπορεί να φτάσει το 1% του ΑΕΠ ετησίως.

- (θ) Θέσπιση μετρήσιμων στόχων σχετικά με τη θέση της Ελλάδας σε διεθνείς κατατάξεις ανταγωνιστικότητας, διαφάνειας, διαφθοράς, επίδοσης της παιδείας και της καινοτομικής δραστηριότητας, θεσμικής οργάνωσης κλπ. Το κράτος, οι δημόσιοι οργανισμοί και επιχειρήσεις, πρέπει να δώσουν πρώτοι το παράδειγμα, ιδιαίτερα όσον αφορά στη διαφάνεια των στατιστικών¹³.
- (ι) Διευκόλυνση της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού από κλάδους και επιχειρήσεις που 'δύουν' σε κλάδους και επιχειρήσεις που 'ανατέλλουν'. Η αγορά εργασίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο νέο αναπτυξιακό πρότυπο και το κράτος μπορεί, και επιβάλλεται, να

έχει ουσιαστικό ρόλο στη διευκόλυνση της προσαρμογής μέσω των ποικίλων επιδομάτων, των προγραμμάτων στήριξης, επιμόρφωσης και εκπαίδευσης. Οι Σκανδιναβικές χώρες παρέχουν τα πλέον επιτυχημένα παραδείγματα προς μίμηση στον τομέα αυτό. Η Γερμανία επίσης ελαχιστοποίησε τις επιπτώσεις της πρόσφατης κρίσης στην απασχόληση μέσω συναινετικών πολιτικών με τα εργατικά συνδικάτα (πρόγραμμα Kurzarbeit). Το ΕΣΠΑ προβλέπει σημαντικές επιχορηγήσεις ύψους 300 εκατ. ευρώ περίπου για την υποβοήθηση της προσαρμογής στην αγορά εργασίας τα οποία παραμένουν αναξιοποίητα.

- (ια) Προσαρμογή του κοινωνικού προτύπου στο νέο αναπτυξιακό πρότυπο. Το νέο αναπτυξιακό πρότυπο, οι βασικές κατευθύνσεις του οποίου περιγράφηκαν προηγουμένως, πρέπει να συμβαδίζει με το νέο κοινωνικό πρότυπο. Το σημερινό κοινωνικό πρότυπο, με την υπερβολική έμφαση στις συντάξεις και στα ποικίλα 'πακέτα' που εξαγγέλλονταν ad hoc, κυρίως κατά τις προεκλογικές περιόδους, απεδείχθη αναποτελεσματικό, αφού, παρά το γεγονός ότι οι πόροι του πλησιάζουν τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, το ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα παραμένει συγκριτικά υψηλό. Το νέο κοινωνικό πρότυπο πρέπει να εξασφαλίζει ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, να διευκολύνει την προσαρμογή στην αγορά εργασίας και την κινητικότητα του

¹³ Η Τράπεζα της Ελλάδος, που παρακολουθεί τους ταμειακούς λογαριασμούς όχι μόνο της Κεντρικής Διοίκησης αλλά και πλείστων όσων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, Ασφαλιστικών Ταμείων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σταμάτησε, από τον Αύγουστο του 2004, να δίνει στη δημοσιότητα ταμειακά στοιχεία για τη Γενική Κυβέρνηση, περιοριζόμενη μόνο στην Κεντρική Διοίκηση. Αντιθέτως, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στην προσπάτως δημοσιευθείσα έκθεσή του για την πορεία του οικονομικού προγράμματος της Ελλάδας (Report No. 10/286, September 2010) διαθέτει παρόμοια στοιχεία σε μηνιαία βάση (Πίνακας 10).

εργατικού δυναμικού, κυρίως όμως να εξασφαλίζει ίση πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας παιδεία και υγεία. Η παιδεία αποτελεί, μακροπροθέσμως, το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ οικονομικής αποτελεσματικότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης και επομένως τον πιο σημαντικό τομέα για μεταρρυθμίσεις. Στην επόμενη ενότητα περιγράφονται βασικές μεταρρυθμίσεις που ενδυναμώνουν το 'τρίγωνο της γνώσης' (Παιδεία-Έρευνα-Καινοτομία) και, συνακολούθως, την ανταγωνιστικότητα των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων και υπηρεσιών σε μεσοπρόθεσμη/μακροπρόθεσμη βάση.

B2. Το 'Τρίγωνο της γνώσης' (Παιδεία-Έρευνα-Καινοτομία) και η Οικονομία

Η επίδοση του τριγώνου της γνώσης (Παιδεία-Έρευνα-Καινοτομία) καθορίζει, σε σημαντικό βαθμό, την ανταγωνιστικότητα των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων και υπηρεσιών και την οικονομική επίδοση των επιχειρήσεων μακροχρονίως. Διότι η ανταγωνιστικότητα στις αναπτυγμένες οικονομίες εξαρτάται μεν από τα σχετικά κόστη και τις σχετικές τιμές, κυρίως όμως εξαρτάται από το τεχνολογικό περιεχόμενο, τη διαφοροποίηση και την ποιότητα των παραγομένων προϊόντων και υπηρεσιών¹⁴.

Στη χώρα μας η επίδοση του 'τριγώνου της γνώσης' είναι πολύ φτωχή. Η σειρά κατάταξης των επιδόσεων της μέσης εκπαίδευσης στο αξιολογικό πρόγραμμα

PISA του ΟΟΣΑ είναι τρίτη από το τέλος. Η επίδοση της ανώτατης εκπαίδευσης είναι επίσης σχετικά φτωχή (το καλύτερο ελληνικό ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, το ΕΚΠΑ-Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών- κατατάσσεται κάτω από τη θέση 175 στην παγκόσμια κατάταξη) αν και δεν υπολείπεται της κατάταξης άλλων χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου, όπως η Πορτογαλία. Τέλος, οι επιδόσεις μας σε καινοτομική δραστηριότητα είναι επίσης φτωχές σύμφωνα με όλους τους διαθέσιμους δείκτες του ΟΟΣΑ.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι ο βαθμός κάλυψης των εισαγωγών προϊόντων μέσης και υψηλής τεχνολογίας από τις αντίστοιχες εξαγωγές στην Ελλάδα είναι ο χαμηλότερος στην ΕΕ-27, ούτε και η χαμηλή επίδοση της χώρας μας στη λεγόμενη 'διαρθρωτική' ανταγωνιστικότητα. Η ελληνική οικονομία πάσχει, μεταξύ άλλων, τόσο στο γενικό επίπεδο της Παιδείας, αλλά και στο ότι δεν επενδύει στην έρευνα και ανάπτυξη και δεν καινοτομεί. Επομένως, μια από τις μεγαλύτερες αναπτυξιακές αλλά και κοινωνικές προκλήσεις στην Ελλάδα σήμερα είναι η βελτίωση του τριγώνου της γνώσης. Το νέο αναπτυξιακό και κοινωνικό πρότυπο της Ελλάδας πρέπει να στηριχτεί σε μεγάλο βαθμό στην οικονομία της γνώσης.

Η καινοτομία είναι βεβαίως τόσο επιστημονική όσο και επιχειρηματική δραστηριότητα. Αλλά και το επιχειρηματικό περιβάλλον στην Ελλάδα κατατάσσεται πολύ χαμηλά σε όλους τους διεθνείς δείκτες. Τα εμπόδια στην επιχειρηματικότητα είναι και εμπόδια στην καινοτομία. Το ίδιο συμβαίνει και με την ένταση του ανταγωνισμού

¹⁴ Γιάννης Στουρνάρας και Μαρία Αλμπάνη (2008): 'Η Ελλάδα μετά την κρίση-Αναζητώντας ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο' Εκδόσεις IOBE – Αθήνα

στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών. Ο ΟΟΣΑ κατατάσσει την ελληνική οικονομία πολύ χαμηλά στην ένταση του ανταγωνισμού. Όμως κλάδοι που προστατεύονται συνήθως δεν καινοτομούν.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, το πρόβλημα του τριγώνου της γνώσης ξεκινά από τα φτωχά αποτελέσματα της Παιδείας στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο. Αυτό οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στην έλλειψη κριτικής ικανότητας των μαθητών, στην έλλειψη διαδικασιών αξιολόγησης σχολείων και καθηγητών, στην έλλειψη, άμιλλας και αριστείας. Λιγότερα μαθήματα αλλά σε μεγαλύτερο βάθος, ριζική αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών αλλά και επαναφορά του θεσμού του δημόσιου πρότυπου σχολείου, ειδικά σε υποβαθμισμένες περιοχές, είναι τρεις κατευθύνσεις εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης που μπορούν να εφαρμοστούν αμέσως.

Το καλύτερο σύστημα μέσης (και λυκειακής) εκπαίδευσης στον κόσμο είναι το Φινλανδικό, το οποίο είναι κατά βάση δημόσιο, αλλά συνδυάζει αξιολόγηση, άμιλλα, αριστεία, επιλογή σχολείου και συνεχή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Στη χώρα μας λειτουργούν ιδιωτικά σχολεία τα οποία προσφέρουν εδώ και χρόνια το διεθνές απολυτήριο (IB), το οποίο θεωρείται από τα πλέον πιστοποιημένα, έγκυρα και αποτελεσματικά απολυτήρια παγκοσμίως, και προσφέρουν σε πολλούς έλληνες μαθητές την ευκαιρία να εισαχθούν στα καλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου για προπτυχιακές σπουδές. Το IB έχει πολλά κοινά στοιχεία με το Φινλανδικό σύστημα μέσης και λυκειακής εκπαίδευσης. Επομένως, η υιοθέτηση ενός απολυτηρίου τύπου IB από

το ελληνικό δημόσιο λύκειο και η εισαγωγή μαθητών στην ανώτατη εκπαίδευση με μία αντίστοιχη διαδικασία είναι επιθυμητή αφού είναι και δοκιμασμένη διεθνώς.

Στην ανώτατη εκπαίδευση, τα Πανεπιστήμια χρειάζονται κυρίως αυτοτέλεια, διαδικασίες αξιολόγησης και ευελιξία. Ο έλεγχος του Κράτους παραμένει ακόμα ασφυκτικός. Το τετράπτυχο 'Αυτοτέλεια, Αριστεία, Ποιότητα, Ευελιξία' πρέπει να χαρακτηρίζει το Δημόσιο Πανεπιστήμιο. Σήμερα στην Ελλάδα 'απλώσαμε' πολλούς πόρους σε πάρα πολλά περιφερειακά Πανεπιστήμια, Σχολές και Τμήματα. Χρειάζονται συγχωνεύσεις για να δημιουργηθούν 'κρίσιμες μάζες'.

Περνώντας στο χώρο της έρευνας και της καινοτομίας, πλείστες όσες μελέτες, αλλά και η ύπαρξη καινοτόμων, καταξιωμένων επιχειρήσεων που είναι δημιουργήματα (spin-offs) ερευνητικών ιδρυμάτων, δείχνουν ότι η προώθηση της καινοτομικής δραστηριότητας στο προϊόν ή τις διαδικασίες είναι εφικτή στη χώρα μας. Αυτό βέβαια σε αντίθεση με το τρέχον πρότυπο όπου, παρά τις αξιόλογες εξαιρέσεις, πολλές εκ των οποίων αναφέρθηκαν και στην πρόσφατη Έκθεση Θεσσαλονίκης, οι ελληνικές επιχειρήσεις κυρίως μεταφέρουν τεχνολογία αντί να την παράγουν. Οι προϋποθέσεις γι' αυτό είναι:

- α) Η εφαρμοσμένη έρευνα και ανάπτυξη στα Πανεπιστήμια και τα Ερευνητικά Κέντρα πρέπει να είναι γενικώς συνεπής με τα συγκριτικά μας πλεονεκτήματα: π.χ. έρευνα στον πρωτογενή τομέα (γεωπονική, βιολογικές καλλιέργειες, ιχθυοκαλλιέργειες, μεσογειακή διατρο-

φή, κλπ), στον τριτογενή τομέα (τουριστικό προϊόν σε συνδυασμό με την πολιτιστική μας κληρονομιά, προστασία δημόσιας υγείας, κέντρα αποκατάστασης υγείας), στο δευτερογενή τομέα (ανάπτυξη 'πράσινης' τεχνολογίας, τεχνολογία ασφαλάτωσης, διαχείρισης απορριμμάτων, υδάτινων πόρων, κλπ) ενώ πρέπει να ερευνήσουμε τις αιτίες (και να τις θεραπεύσουμε) που εμποδίζουν μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις (που καινοτομούν, επιδίδονται σε ενδοκλαδικό εμπόριο και μπορούν να προωθήσουν τα εγχώρια προϊόντα και τις υπηρεσίες μας μέσω των δικτύων τους) να επενδύουν στην Ελλάδα.

- β) Θεσμοί: Απαιτείται συντονισμός τόσο των ιδιωτικών όσο και των δημοσίων επιχειρήσεων με τα Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Ερευνητικά Κέντρα καθώς και αποτελεσματική οργάνωση και διοίκηση (management). Μια αποτελεσματική πολιτική έρευνας και ανάπτυξης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη στρατηγική οικονομικής ανάπτυξης, ενώ προϋποθέτει μακροχρόνιο προγραμματισμό, αίσθηση των αναγκών αλλά και των δυναμικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας, αίσθηση των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων (εγχώριων και ξένων) και τοπικών φορέων, δημιουργία 'πόλων καινοτομίας', επαρκή χρηματοδότηση καθώς και αποτελεσματική οργάνωση και διοίκηση που να μπορεί να μετουσιώσει τους στόχους σε

αποτελέσματα. Η έρευνα και ανάπτυξη είναι δραστηριότητα αιχμής και πρέπει να στηρίζεται στην Αριστεία. Στη χώρα μας, δυστυχώς, η Αριστεία πολλές φορές δαιμονοποιείται.

Στην Ελλάδα πρέπει να καλύψουμε σημαντική απόσταση σε όλα τα προαναφερόμενα για να φτάσουμε στο επίπεδο των εταιρών μας στην Ευρωζώνη. Καταρχήν υπάρχει πρόβλημα νοοτροπίας και θεσμικού πλαισίου. Στη Φινλανδία, μεγάλες εταιρείες χρηματοδοτούν ερευνητικά δημόσια προγράμματα, ακόμα και πανεπιστημιακές θέσεις στα δημόσια πανεπιστήμια. Στην Ελλάδα υπάρχει αρνητική προδιάθεση, ακόμα και απαγόρευση για παρόμοιες δραστηριότητες. Στα πανεπιστημιακά τμήματα που έχουν σχέση με έρευνα και ανάπτυξη, οι συμβάσεις με ιδιωτικές επιχειρήσεις και φορείς δεν είναι εύκολη υπόθεση και το θεσμικό πλαίσιο ασαφές, ενώ υπάρχει ο διάχυτος φόβος ότι η εμπλοκή με το δημόσιο οδηγεί σε εισαγωγικές παρεμβάσεις. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εσωστρέφειας που χαρακτήριζε την έρευνα στα ελληνικά πανεπιστήμια μέχρι και πριν από λίγους μήνες ήταν η απαγόρευση συμμετοχής ξένων καθηγητών στις επταμελείς επιτροπές αξιολόγησης διδακτορικών διατριβών (ενώ επιτρέπεται στις τριμελείς συμβουλευτικές επιτροπές!).

Τα εμπόδια στην επιχειρηματικότητα από ένα υπερβολικά γραφειοκρατικό κράτος δεν βοηθούν τη δημιουργία επιχειρήσεων, και ειδικά επιχειρήσεων που θα μπορούσαν να καινοτομήσουν. Επίσης η δομή και λειτουργία της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα δεν ευνοεί δραστηριότητες που

απαιτούν μακροχρόνιο προγραμματισμό και η απόδοσή τους είναι μακροπρόθεσμη. Ο υπηρεσιακός μηχανισμός στερείται, σε αρκετές περιπτώσεις, των απαραίτητων γνώσεων και της ευελιξίας που απαιτούνται στα θέματα αυτά. Σε νέες τεχνολογίες αιχμής, όπως είναι για παράδειγμα η γονιδιακή (ένας στόχος της οποίας είναι η αποκωδικοποίηση του ανθρώπινου γονιδιώματος), η δημόσια διοίκηση δεν είναι έτοιμη να υιοθετήσει τη γνώση που συσσωρεύεται από αυτές τις τεχνολογίες και να την εφαρμόσει για τη προαγωγή της δημόσιας υγείας, για παράδειγμα στην εξατομικευμένη ιατρική (personalized medicine), παρά το γεγονός ότι υπάρχουν πολλοί Έλληνες επιστήμονες με αυτή την ειδικότητα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Στο σημείο αυτό μπορεί να τονιστεί ότι οι ανώτατες σχολές στην Ελλάδα, ιδιαίτερα αυτές που δραστηριοποιούνται στην έρευνα με μεταπτυχιακά τμήματα, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από τη δημόσια διοίκηση ως σύμβουλοι σε μεγάλο εύρος θεμάτων, επιστημονικών, τεχνικών, οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών κλπ.

Η αναβάθμιση των δραστηριοτήτων του τριγώνου της γνώσης συμβάλλει τόσο στην οικονομική αποτελεσματικότητα (μέσω της βελτίωσης της 'ολικής' παραγωγικότητας) όσο και στην κοινωνική δικαιοσύνη (με την εξασφάλιση ίσης πρόσβασης σε υψηλής ποιότητας δημόσια παιδεία). Επομένως, οι μεταρρυθμίσεις που αφορούν σε όλες τις βαθμίδες της Παιδείας, στην Έρευνα και τη Καινοτομία πρέπει να αποτελέσουν τον καταλύτη του νέου αναπτυξιακού και κοινωνικού προτύπου της χώρας. Στην κατεύθυνση αυτή το IOBE έχει συμβάλει, και θα συνεχίσει να συμ-

βάλλει ακόμα περισσότερο στο μέλλον, με μελέτες, ιδιαίτερα στο αντικείμενο της καινοτομίας, της σύνδεσής της με την επιχειρηματικότητα, καθώς και με την περιφερειακή τους διάσταση.

B3. Τρία σενάρια για τις οικονομικές εξελίξεις

Ουδείς μπορεί να είναι απόλυτα βέβαιος σήμερα για τις οικονομικές εξελίξεις, αφ' ενός σε ένα διεθνές περιβάλλον που είναι γεμάτο με αβεβαιότητες που απορρέουν από τα 'απόνερα' της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης και αφ' ετέρου σε ένα εγχώριο οικονομικό περιβάλλον που μαστίζεται από τη μεγαλύτερη ίσως οικονομική κρίση μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Στην καλύτερη των περιπτώσεων, μπορούμε να αναφερθούμε σε τρία σενάρια και σε προϋποθέσεις:

- a) Το πρώτο σενάριο, που μπορεί να ονομαστεί «σενάριο της ελπίδας», προβλέπει ότι η Ελλάδα θα ακολουθήσει, σε γενικές γραμμές, το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής του Μνημονίου και θα εφαρμόσει παράλληλα πολιτικές που διευκολύνουν την οικονομική ανάπτυξη (και, συνακολούθως, τη δημοσιονομική προσαρμογή). Τέτοιες πολιτικές είναι η απελευθέρωση επαγγελματιών και αγορών, ιδιωτικοποιήσεις, ενίσχυση των επενδύσεων με υιοθέτηση νομοθεσίας αλλά και, κυρίως, νοοτροπίας, τύπου "fast track" κλπ, δηλαδή πολιτικές που συνάδουν με την υιοθέτηση του νέου, σύγχρονου, αναπτυξιακού προτύπου, οι κατευθύνσεις του οποίου περιγράφηκαν

στην προηγούμενη ενότητα. Στην περίπτωση αυτή το δημοσιονομικό έλλειμμα προβλέπεται να μειωθεί κοντά στο 7% του ΑΕΠ το 2011 και κοντά στο 5% το 2012, ενώ η οικονομική ανάπτυξη θα συνεχίσει να είναι αρνητική το 2011, αλλά με σαφώς βελτιούμενο ρυθμό έναντι του 2010. Όμως, το 2012, ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης προβλέπεται να είναι θετικός, μεταξύ 1,5 και 2,5%.

Είναι πιθανό, όχι όμως βέβαιο, ότι η υλοποίηση αυτού του αισιόδοξου σεναρίου θα επιτρέψει τη σταδιακή επιστροφή της Ελλάδος στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Δεν είναι βέβαιο διότι το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ συνεχίζει να αυξάνεται, ακόμα και κάτω από αυτό το αισιόδοξο σενάριο, όπως άλλωστε προβλέπει η τρόικα στο αναθεωρημένο πρόγραμμα της (144% του ΑΕΠ το 2012 και το 2013). Κάτω από τις συνθήκες αυτές, οι διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές είναι ενδεχόμενο να συνεχίσουν να μην επιθυμούν να μας δανείσουν, δηλαδή τα περιθώρια δανεισμού (spreads) να μη μειθούν δραστικά σε σχέση με τα σημερινά επίπεδα. Η πιθανότερη και λογικότερη έκβαση στην περίπτωση αυτή είναι ότι η τρόικα θα επεκτείνει το χρονικό ορίζοντα των δανείων που μας έχει χορηγήσει. Σε γενικές γραμμές, η σωτηρία μας στο σενάριο αυτό εναπόκειται στα χέρια της τρόικας, και ιδιαίτερα της γερμανικής κυβέρνησης. Ελπίζουμε λοιπόν, αλλά δεν είμαστε βέβαιοι

ότι θα αποφύγουμε τη στάση πληρωμών. Εξαρτώμεθα από οικονομικές, αλλά και πολιτικές εξελίξεις, ιδιαίτερα στη Γερμανία.

- β) Το δεύτερο σενάριο, που μπορεί να ονομαστεί «σενάριο της καταστροφής», προβλέπει i) είτε ότι η δημοσιονομική προσαρμογή θα εγκαταλειφθεί λόγω των ποικίλων αντιδράσεων και της έλλειψης δύναμης αντίστασης της κυβέρνησης, ii) είτε ότι η δημοσιονομική προσαρμογή θα συνεχιστεί αλλά η κυβέρνηση δεν θα προχωρήσει τελικά σε διαρθρωτικές αλλαγές. Στην πρώτη περίπτωση αυτού του σεναρίου, θα επέλθει «ακαριαίος θάνατος» υπό την έννοια ότι η τρόικα θα σταματήσει την εκταμίευση των υπολοίπων δόσεων του δανείου των 110 δισ. ευρώ και η Ελλάδα θα κηρύξει στάση πληρωμών. Στη δεύτερη περίπτωση αυτού του σεναρίου, είναι πολύ πιθανό ότι θα επέλθει «αργός θάνατος», υπό την έννοια ότι η οικονομία θα αντιδράσει αρνητικά στη «σκέτη» δημοσιονομική προσαρμογή, αφού η έλλειψη διαρθρωτικών αλλαγών δεν θα μπορέσει να δημιουργήσει «αντισώματα» με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και τη βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Στην περίπτωση αυτή θα αργήσει, αλλά τελικά θα επέλθει, στάση πληρωμών λόγω μακροχρόνιας στασιμότητας του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο της δημιουργίας θετικής αντίδρασης του ΑΕΠ στη δημοσιο-

νομική προσαρμογή, αν και η πιθανότητα αυτού του ενδεχομένου είναι πολύ μικρή έως μηδενική. Η στάση πληρωμών, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, θα αποβεί καταστρεπτική για την ευημερία της πλειοψηφίας του ελληνικού λαού και θα θέσει σε κίνδυνο τη σταθερότητα του ευρώ.

- γ) Το τρίτο σενάριο, που μπορεί να ονομαστεί «σενάριο της σωτηρίας», προβλέπει ότι η κυβέρνηση θα υιοθετήσει τις πολιτικές που προβλέπονται στο πρώτο σενάριο, αυτό δηλαδή που ονομάσαμε «σενάριο της ελπίδας» και, επιπλέον, ότι θα υιοθετήσει άμεσα μια επιθετική πολιτική αξιοποίησης της ακίνητης κρατικής περιουσίας, σύμφωνα με μια από τις ήδη αναφερθείσες βασικές κατευθύνσεις του νέου αναπτυξιακού προτύπου. Η ακίνητη κρατική περιουσία εκτιμάται, εντελώς ενδεικτικά, σε 300 δισ. ευρώ περίπου. Το άμεσο αποτέλεσμα είναι να προεξοφληθεί από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές η εξόφληση μέρους του δημόσιου χρέους από την αξιοποίηση αυτής της περιουσίας. Αυτή η, μη αναμενόμενη, θετική εξέλιξη οδηγεί στην προσδοκία ότι, αργά ή γρήγορα, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ θα κινηθεί σε επίπεδα παραπλήσια του μέσου όρου της Ευρωζώνης και απομακρύνει το καταστρεπτικό, για την ευημερία του ελληνικού λαού, ενδεχόμενο της στάσης πληρωμών. Επιπλέον, όπως ήδη αναφέρθηκε, η αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης

περιουσίας μπορεί να δημιουργήσει «πόλους» επενδύσεων σε τομείς όπου η χώρα διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα: τουριστική κατοικία για εύπορους «baby boomers» που επιθυμούν να ζήσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στον Ευρωπαϊκό Νότο, πράσινη ενέργεια κλπ.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι σκόπιμο: πρώτον, να γίνει μια προσπάθεια αποτίμησης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας από έναν κεντρικό φορέα, πχ. την ΚΕΔ, η οποία θα περιλαμβάνει τα ακίνητα της ίδιας της ΚΕΔ, τα Τουριστικά Ακίνητα, τα Ολυμπιακά Ακίνητα, τα ακίνητα του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, του Υπουργείου Γεωργίας, τα ακίνητα των Ασφαλιστικών Ταμείων, κλπ. Δεύτερον, να εξεταστούν οι τρόποι αξιοποίησής τους και τα δυνητικά έσοδα του Δημοσίου. Τρίτον, να αποτυπωθεί η δυναμική του δημοσίου χρέους σε βάθος χρόνου (π.χ. για την επόμενη δεκαετία) λαμβάνοντας υπόψη αυτόν τον παράγοντα.

Σύμφωνα με τις θέσεις του IOBE που παρουσιάστηκαν σε δημόσια εκδήλωση τον Ιούλιο του 2010, το Μνημόνιο αποτελεί ένα αναγκαίο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής και διαρθρωτικής προσαρμογής, αλλά δεν είναι πανάκεια, ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί ένα μακροπρόθεσμο αναπτυξιακό πρότυπο. Επιπλέον, ορισμένα από τα μέτρα που προτείνει και ορισμένες από τις εκτιμήσεις του για τα έτη 2011, 2012 και 2013 απαιτούν επικαιροποίηση ή/και υποκατάσταση, εφ'

όσον έχουν ήδη ξεπεραστεί από τις εξελίξεις.

Για παράδειγμα, η επιβολή έκτακτης εισφοράς στις επιχειρήσεις για το 2011 με απόδοση 600 εκατ. ευρώ, ή η εξοικονόμηση πόρων 500 εκατ. ευρώ το ίδιο έτος από την εφαρμογή του 'Καλλικράτη', δεν μπορούν να θεωρηθούν στη σημερινή συγκυρία ρεαλιστικές προτάσεις δημοσιονομικής προσαρμογής για το 2011. Η υποκατάστασή τους με μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο του υπό εκπόνηση προϋπολογισμού για το 2011. Σχετικό προβληματισμό επίσης δημιουργεί το γεγονός ότι για το 2011 προβλέπεται συνολική εξοικονόμηση δημοσιονομικών πόρων της τάξης του 3,9% του ΑΕΠ από νέα μέτρα καθώς και από τη δυναμική των ήδη ληφθέντων μέτρων, ενώ η βελτίωση του ελλείμματος είναι μόλις της τάξης του 0,5% του ΑΕΠ. Η προβλεπόμενη αύξηση των δαπανών για τόκους μεταξύ του 2010 και του 2011 κατά 0,9% του ΑΕΠ είναι εύλογη και εξηγεί μέρος της διαφοράς, η αύξηση όμως κοινωνικών πρωτογενών δαπανών που προβλέπεται ίσως δεν δικαιολογείται μετά τα μέτρα που ελήφθησαν το 2010 για το ασφαλιστικό. Αυτές, και άλλες, σκέψεις για το 2011 και μετά, θα αποτελέσουν αντικείμενο εκτεταμένης οικονομικής έρευνας του ΙΟΒΕ το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, όπως επίσης και οι μακροοικονομικές επιπτώσεις των εναλλακτικών τρόπων επίτευξης των δημοσιονομικών στόχων (μέγεθος πολλαπλασιαστών).

Γ) Δημοσιονομικές Εξελίξεις

Το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου εγκρίθηκε η δεύτερη δόση του δανείου

της Ευρωζώνης και του ΔΝΤ προς την Ελλάδα, ύψους €9 δισ., μετά την πρώτη εξέταση της πορείας εκτέλεσης του Μνημονίου και της θετικής εισήγησης των στελεχών των οργανισμών. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο, αφού διαπίστωσε την εν γένει συμμόρφωση της χώρας με τις κατευθυντήριες γραμμές της Απόφασης 2010/320 της 10ης Μαΐου 2010, προχώρησε στην τροποποίησή της¹⁵. Οι κυριότερες αναθεωρήσεις δημοσιονομικού ενδιαφέροντος αφορούν στη στενότερη παρακολούθηση των ΔΕΚΟ και την εξυγίανση του ΟΣΕ, την πρόβλεψη για τη μακροχρόνια συγκράτηση των συνταξιοδοτικών δαπανών, αλλαγές στη λειτουργία των επικουρικών Ταμείων που θα διασφαλίζουν τη δημοσιονομική ουδετερότητά τους, και, τέλος, την απαγόρευση ύπαρξης ελλειμμάτων στους ΟΤΑ¹⁶. Μία ενδιαφέρουσα «λεπτομέρεια» στην αναθεωρημένη απόφαση είναι ότι για όλα τα μέτρα προβλέπεται πως, κατόπιν διαβούλευσης με την Επιτροπή, μπορούν να αντικατασταθούν από άλλα μέτρα ίσης απόδοσης, ενώ η προηγούμενη διατύπωση το επέτρεπε αυτό μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις. Άρα, η αναθεωρημένη απόφαση εισάγει μια μορφή ευελιξίας που δεν υπήρχε. Αυτό φαίνεται και στον πρόσφατο προβληματισμό της Κυβέρνησης για αντικατάσταση του μέτρου της μετάταξης τουλάχιστον 30% των ειδών από το χαμηλό στον τυπικό συντελεστή ΦΠΑ, όπως προβλέπει το Μνημόνιο, με άλλο μέτρο ίσης απόδοσης.

Το Μνημόνιο προέβλεπε ότι μέχρι το τέλος του α' εξαμήνου του 2010, στο δημοσιο-

¹⁵ Με την απόφαση 2010/486/EU/7-9-2010.

¹⁶ Η έννοια αυτή δεν είναι και τόσο προφανής, δεδομένου ότι οι ΟΤΑ χρηματοδοτούν τις δαπάνες τους από επιχορηγήσεις του Κράτους.

νομικό πεδίο θα έπρεπε να έχουν συμβεί τα εξής:

ΕΣΟΔΑ

- ο Αύξηση του ΦΠΑ (απόδοση για όλο το 2010, 800 εκ.)
- ο Αύξηση των ΕΦΚ (450 εκ.)

ΔΑΠΑΝΕΣ

- ο Μείωση επιδομάτων υπαλλήλων δημοσίου (1.100 εκ.)
- ο Μείωση επιδομάτων συνταξιούχων (1.500 εκ.)
- ο Μείωση υψηλών συντάξεων (350 εκ.)
- ο Κατάργηση αποθεματικού προϋπολογισμού (700 εκ.)
- ο Κατάργηση επιδόματος αλληλεγγύης (400 εκ.)
- ο Μείωση δημοσίων επενδύσεων (500 εκ.)

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

- ο Νέα προοδευτική κλίμακα φορολόγησης
- ο Ίση μεταχείριση εισοδημάτων από εργασία και περιουσία
- ο Κατάργηση φοροαπαλλαγών, αυτόνομης φορολόγησης κ.λπ.
- ο Δημοσίευση έγκαιρων μηνιαίων στατιστικών στοιχείων από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
- ο Εκσυγχρονισμός της τοπικής αυτοδιοίκησης
- ο Αύξηση της απορρόφησης κοινωτικών κονδυλίων

Σύμφωνα με το Μνημόνιο στον προϋπολογισμό που θα κατατεθεί προσεχώς, πρέπει να περιέχονται τα ακόλουθα μέτρα (ή άλλα που θα αποφέρουν ανάλογη εξοικονόμηση -σε παρένθεση η προβλεπόμενη απόδοση των μέτρων το 2011):

ΕΣΟΔΑ

- ο Ειδική εισφορά των λίαν επικερδών επιχειρήσεων (600 εκ.)
- ο Ρύθμιση για ημιυπαίθριους χώρους (500 εκ.)
- ο Ρύθμιση για παραβάσεις στη χρήση γης (800 εκ.)
- ο Λογιστικός προσδιορισμός εισοδήματος (50 εκ.)
- ο Τεκμήρια για ελεύθερους επαγγελματίες (400 εκ.)
- ο Φορολογία των αμοιβών σε είδος (150 εκ.)
- ο Διεύρυνση της βάσης του ΦΠΑ (1.000 εκ.)
- ο «Πράσινος» φόρος (300 εκ.)
- ο Άδειες και δικαιώματα για τυχερά παιχνίδια (700 εκ.)
- ο Αύξηση αντικειμενικών αξιών ακινήτων (500 εκ.)
- ο Φόρος πολυτελείας (100 εκ.)

ΔΑΠΑΝΕΣ

- ο Ενιαία αρχή πληρωμών δημοσίου (100 εκ.)
- ο Περιορισμός της δημόσιας κατανάλωσης (300 εκ.)
- ο Πάγωμα συντάξεων (100 εκ.)
- ο Μειώσεις στις υψηλότερες συντάξεις (150 εκ.)
- ο «Καλλικράτης» (500 εκ.)
- ο Μείωση των δημοσίων επενδύσεων (500 εκ.)

ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

- ο Ενίσχυση του μηχανισμού φορολογικών ελέγχων και είσπραξης
- ο Αναδιάρθρωση των μηχανισμών και διαδικασιών για τον Προϋπολογισμό και το ΓΛΚ
- ο Μεταρρύθμιση του Ασφαλιστικού συστήματος
- ο Νέο μισθολογικό σύστημα στο δημόσιο τομέα
- ο Ανεξάρτητες αξιολογήσεις της δημόσιας διοίκησης
- ο Ενίσχυση της αξιοπιστίας των δημοσιονομικών στατιστικών

Οι δεσμεύσεις του α' εξαμήνου γενικά τηρήθηκαν σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα ή και ταχύτερα, όπως το Ασφαλιστικό (με την εξαίρεση της αναδιάρθρωσης του ΟΣΕ, που βρίσκεται σε εξέλιξη). Οι δεσμεύσεις για τα διαρθρωτικά μέτρα του τρίτου τριμήνου, είτε έχουν ολοκληρωθεί σε επίπεδο νομοθεσίας (όπως ο «Καλλικράτης» και οι μεταρρυθμίσεις στη δημοσιονομική διαχείριση), είτε βρίσκονται σε εξέλιξη. Τα μέτρα αυτά είναι μεγάλης σημασίας, καθώς δημιουργούν υποδομές και προϋποθέσεις για πιο αποτελεσματική διοίκηση και διαχείριση. Για το λόγο αυτό η πρακτική εφαρμογή τους πρέπει να γίνει το συντομότερο δυνατό και αυτό εξαρτάται από την ταχύτητα που θα προχωρήσουν οι διαδικασίες μετά την ψήφιση των σχετικών νόμων. Οι ψηφισθέντες νόμοι απαιτούν την έκδοση ενός μεγάλου αριθμού Προεδρικών Διαταγμάτων, υπουργικών αποφάσεων και άλλων διοικητικών πράξεων, καθώς και τη δημιουργία διοικητικών μονάδων και μηχανισμών που θα εφαρμόσουν τους νόμους.

Τα παραπάνω ταμειακά μέτρα που θα εμπεριέχονται στον προσεχή προϋπολογισμό, δεν έχουν ακόμα εξειδικευτεί. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι η συνηθισμένη πρακτική μέχρι τώρα ήταν η αναγκαία νομοθεσία και οι κανονιστικές πράξεις που ακολουθούν να έπονται της

ψήφισης του προϋπολογισμού. Είναι φανερό, όμως, ότι για την έγκαιρη και αποτελεσματική εφαρμογή των μέτρων όλη η σχετική προετοιμασία θα πρέπει να έχει γίνει πριν την ψήφισή του το Δεκέμβριο, ώστε οι σχετικές ρυθμίσεις του προϋπολογισμού να εφαρμόζονται αμέσως. Αυτό θα βοηθήσει, επίσης, και στη βελτίωση της διαφάνειας του προϋπολογισμού.

Σχετικά με την απόδοση των ήδη ληφθέντων μέτρων, τα στοιχεία που ανακοίνωσε η Κυβέρνηση για τους πρώτους οκτώ μήνες του 2010 δείχνουν μείωση του καθαρού ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά €6,9 δισ. σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2009 (βλέπε Πίνακα 2.7). Το καθαρό έλλειμμα ανήλθε σε €14,5 δισ., καλύπτοντας ήδη το 77,5% του ετήσιου στόχου των €18,7 δισ.. Σύμφωνα με το ΔΝΤ¹⁷, ο στόχος για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου ήταν €17,3 δισ..

Η μείωσή του ελλείμματος κατά περίπου €6,9 δισ. αντιστοιχεί στο 32,2% του ελλείμματος το αντίστοιχο διάστημα του 2009, είναι χαμηλότερη όμως ως προς τον ετήσιο στόχο μείωσης 39,5%. Κατ' αυτή την έννοια, για την επίτευξη του στόχου το έλλειμμα του τελευταίου τετραμήνου του έτους δεν θα πρέπει να υπερβεί τα €4,2 δισ.. Όπως προκύπτει από τον σχετικό πίνακα, το τελευταίο τετράμηνο του 2009 το έλλειμμα είχε διαμορφωθεί σε €9,5 δισ..

¹⁷ European Commission (2010) *The Economic Adjustment Programme for Greece Occasional Papers* 61, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, σελ.27.

Πίνακας 2.7

Εκτέλεση κρατικού προϋπολογισμού (οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου)

€ εκατομμύρια		Οκτάμηνο			Δωδεκάμηνο		
		2009	2010	2010/09	2009	2010*	2010/09
ΤΑΚΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	1. Καθαρά έσοδα (α-β)	31.333	32.357	3,3%	48.468	55.124	13,7%
	α. Έσοδα προ επιστροφών φόρων	34.432	35.409	2,8%	53.420	60.224	12,7%
	β. Επιστροφές φόρων	3.099	3.052	-1,5%	4.952	5.100	3,0%
	2. Δαπάνες (α+β+γ)	47.104	43.498	-7,7%	71.802	67.873	-5,5%
	α. Πρωτογενείς δαπάνες	37.084	32.626	-12,0%	57.975	54.611	-5,8%
	β. Επιχορήγηση νοσοκομείων	0	190	...	1.502	245	-83,7%
γ. Τόκοι	10.020	10.682	6,6%	12.325	13.017	5,6%	
	Πρωτογενές έλλειμμα Τ.Π. (1-2α-2β)	-5.751	-459	-92,0%	-11.009	268	-102,4%
ΠΔΕ	3. Έσοδα	1.347	1.322	-1,9%	2.041	3.258	59,6%
	4. Δαπάνες	6.958	4.675	-32,8%	9.588	9.200	-4,0%
	Πρωτογενές έλλειμμα ΠΔΕ (3-4)	-5.611	-3.353	-40,2%	-7.547	-5.942	-21,3%
ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟ- ΛΟΓΙΣΜΟΣ	A. ΕΣΟΔΑ (1+3)	32.680	33.679	3,1%	50.509	58.382	15,6%
	B. ΔΑΠΑΝΕΣ (2+4)	54.062	48.173	-10,9%	81.390	77.073	-5,3%
	B.1 Πρωτογενείς δαπάνες (2+4-2γ)	44.042	37.491	-14,9%	69.065	64.056	-7,3%
	Γ. ΚΑΘΑΡΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ (A-B)	-21.382	-14.494	-32,2%	-30.881	-18.691	-39,5%
	Δ. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΕΛΛΕΙΜΜΑ (A-B.1)	-11.362	-3.812	-66,4%	-18.556	-5.674	-69,4%

* στόχος

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού (Αύγουστος 2010), Υπ. Οικονομικών, ΓΛΚ.

Το πρωτογενές έλλειμμα (δηλαδή το καθαρό έλλειμμα χωρίς τους τόκους) του Κρατικού Προϋπολογισμού ανήλθε σε €3,8 δισ., σημειώνοντας μείωση της τάξης των €7,6 δισ. και ποσοστό μείωσης 66,4%, έναντι ετήσιου στόχου 69,4%. Η εικόνα για το πρωτογενές έλλειμμα, το οποίο εκφράζει το αποτέλεσμα της τρέχουσας οικονομικής διαχείρισης (αφού οι τόκοι λίγο πολύ προέρχονται από το προηγούμενο έτος), γίνεται σαφέστερη αν εξετάσουμε τον Τακτικό Προϋπολογισμό χωριστά από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Ειδικότερα, ο Τακτικός Προϋπολογισμός παρουσιάζει μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος €5,3 δισ. έναντι ετήσιου στόχου €11,3 δισ.. Τους επόμενους τέσσερις μήνες θα πρέπει να διαμορφωθεί πλεόνασμα €800 εκατομμυρίων έναντι ελλείμματος €5,3 δισ. που είχε διαμορφωθεί το αντίστοιχο διάστημα του 2009, ώστε να επιτευχθεί ο στόχος.

Από την άλλη πλευρά, το ΠΔΕ μειώθηκε με ρυθμό περίπου διπλάσιο του στόχου. Η μείωση του ελλείμματος του στο οκτάμηνο ήταν της τάξης των €2,3 δισ., υπερκαλύπτοντας την σχεδιασμένη ετήσια μείωση των €1,6 δισ.. Μέχρι τώρα, το ΠΔΕ συνεισέφερε περίπου το 30% της μείωσης του πρωτογενούς ελλείμματος, έναντι 13% του αρχικού σχεδιασμού. Γενικά, παρά τη σημαντική πρόοδο φαίνεται να έχει σημειωθεί μία υστέρηση στην εκπλήρωση του στόχου του Τακτικού Προϋπολογισμού, η οποία αναπληρώνεται, τουλάχιστον εν μέρει, από μεγαλύτερη μείωση των επενδυτικών δαπανών.

Τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού (προ επιστροφών φόρων) αυξήθηκαν στο οκτάμηνο κατά 2,8%, πολύ λιγότερο σε σχέση με το στόχο 12,7%. Ειδικότερα, ο ΦΠΑ αυξήθηκε 1,6% έναντι στόχου 11,9%, ενώ οι φόροι κατανάλωσης υπολείπονται τους στόχους, κυρίως λόγω της

απόκλισης του ΕΦΚ καπνού, για τον οποίο προβλεπόταν αύξηση 37,1%, ενώ στο οκτάμηνο «έτρεχε» με 10,3%. Οι υπόλοιποι φόροι, κατά βάση άμεσοι φόροι, παρουσίασαν στο οκτάμηνο μείωση 2,1%. Αυτό μπορεί να αποδοθεί τόσο στο φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων, όσο και στο φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων. Η μείωση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι μάλλον αναμενόμενη, κυρίως λόγω της μείωσης του παρακρατούμενου φόρου, που με τη σειρά της θα πρέπει να αποδοθεί στη μείωση των αμοιβών του δημοσίου, στο πάγωμα των μισθών στον ιδιωτικό τομέα, το πάγωμα ή/και τη μείωση των συντάξεων και τη μείωση της απασχόλησης κατά περίπου 2% το πρώτο εξάμηνο του έτους σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό. Τέλος, αν και τα έσοδα από την Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίζονται μειωμένα κατά 1,9%, υπάρχει η εκτίμηση ότι θα ανακάμψουν, τουλάχιστον εν μέρει μέχρι το τέλος του έτους.

Οι πρωτογενείς δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού μειώθηκαν στο οκτάμηνο με ρυθμό 12%, σημαντικά χαμηλότερο του στόχου -5,8%. Οι επενδυτικές δαπάνες παρουσιάζουν μείωση 32,8%, σημαντικά υψηλότερη της μείωσης 4% που προβλέπει το Πρόγραμμα, αλλά και του -14,5% που εκτιμάται ότι θα κλείσει στο τέλος του έτους, μετά τις νέες περικοπές του ΠΔΕ. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση των τόκων είναι λίγο υψηλότερη του προβλεπόμενου ετήσιου ρυθμού και εκτιμάται ότι στο τέλος του έτους θα σημειωθεί μία υπέρβαση δαπανών της τάξης των 200 εκατομμυρίων.

Το ΔΝΤ, στη βάση των στοιχείων του Ιουλίου, εκτιμά¹⁸ ότι η μεν απόκλιση των εσόδων θα ανέλθει σε €1,6 δισ., ενώ οι δαπάνες θα είναι €2,5 δισ. χαμηλότερες του στόχου¹⁹, μειώνοντας το έλλειμμα του Τακτικού Προϋπολογισμού κατά 900 εκατομμύρια πέραν του προβλεφθέντος. Το τελικό αποτέλεσμα, βεβαίως, θα εξαρτηθεί από δύο αντίρροπες δυνάμεις: από τη μία πλευρά υπάρχει η δύναμη της «παράδοσης» που θέλει τις πρωτογενείς δαπάνες (και ειδικά το ΠΔΕ) να αυξάνονται προς το τέλος του έτους και από την άλλη υπάρχει η δυναμική των μέτρων, η οποία ενισχύεται με την πάροδο του χρόνου²⁰. Επίσης, η εκτίμηση του ΔΝΤ για τα έσοδα ίσως είναι κάπως αισιόδοξη σε σχέση με τις ενδείξεις των στοιχείων του οκταμήνου.

Η κυβέρνηση, διαπιστώνοντας την υστέρηση των εσόδων, προχωρά σε ρύθμιση των φορολογικών υποθέσεων της τελευταίας δεκαετίας («περαίωση»). Δυστυχώς, όπως ήδη αναφέρθηκε, οι ταμειακές ανάγκες ωθούν σε πρακτικές του παρελθόντος, οι οποίες κάθε άλλο παρά συμβάλλουν στη μετάβαση σε ένα δίκαιο και αποτελεσματικό φορολογικό σύστημα. Όσον αφορά στα αναμενόμενα έσοδα, το ύψος τους θα εξαρτηθεί από την αυστηρότητα με την οποία η ρύθμιση θα αντιμετωπίζει όσους δεν προσέλθουν, την πεποίθηση για επανάληψη του μέτρου στο μέλλον, την οικονομική ρευστότητα των υπόχρεων και το συνολικό κόστος της ρύθμισης. Το μέ-

¹⁸ IMF (2010) *Greece: First Review Under the Stand-By Arrangement* Country Report 10/286, σελ. 35.

¹⁹ Δεν περιλαμβάνονται οι προμήθειες αμυντικών εξοπλισμών.

²⁰ Ο Αύγουστος, πάντως, ήταν μάλλον απογοητευτικός, δεδομένου ότι τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού (προ επιστροφών φόρων) παρουσίασαν μείωση 0,8% (-9,1% στο σύνολο), ενώ το σύνολο των πρωτογενών δαπανών αυξήθηκαν 0,1%.

τρο δεν περιλαμβάνεται στο Μνημόνιο, ενώ υπάρχουν ερωτηματικά κατά πόσον θα συμφωνούσε με τις προτάσεις των εμπειρογνομόνων της τεχνικής βοήθειας του ΔΝΤ²¹.

Εκτός από τα παραπάνω, στη διαμόρφωση του συνολικού ελλείμματος θα συμβάλουν:

α) Η διαμόρφωση των πρωτογενών δαπανών σε εθνικολογιστική βάση. Δεδομένου ότι τα στοιχεία του ΓΛΚ είναι σε ταμειακή βάση, δαπάνες για προμήθειες, έργα και εργασίες που έχουν πραγματοποιηθεί, αλλά δεν έχει γίνει η πληρωμή τους, δεν εμφανίζονται στα στοιχεία του Πίνακα 2.7, αλλά θα πρέπει να εμφανιστούν στους τελικούς πίνακες. Ο κυριότερος κίνδυνος προέρχεται και πάλι από τα νοσοκομεία, παρά τις μέχρι τώρα σοβαρές εξοικονομήσεις. Εκτιμάται ότι θα προκληθεί επιβάρυνση του ελλείμματος κατά €1 δισ.

β) Οι καταπτώσεις εγγυήσεων. Δεν περιλαμβάνονται στα παραπάνω στοιχεία, αλλά διαμορφώνουν το εθνικολογιστικό έλλειμμα. Εκτιμώνται σε €1,5 δισ. για το 2010.

γ) Η διαμόρφωση του ελλείμματος των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης εκτός Κρατικού Προϋπολογισμού (ασφαλιστικά ταμεία, ΟΤΑ κ.ά.). Το Μνημόνιο δεν περιέχει εκτιμήσεις για τα ελλείμματα των

υποτομέων της Γενικής Κυβέρνησης σε εθνικολογιστική βάση²². Η εκτίμηση του ΔΝΤ είναι ότι το αποτέλεσμα των φορέων αυτών θα είναι κατά €400 εκατομμύρια χειρότερο του προβλεφθέντος.

δ) Οι επιβαρύνσεις από τους λογαριασμούς εκτός προϋπολογισμού, που εκτιμώνται σε €500 εκατομμύρια.

ε) Η διαφορά μεταξύ παραλαβών και πληρωμών για στρατιωτικούς εξοπλισμούς, που αναμένεται να επιβαρύνουν το έλλειμμα κατά €300 εκατομμύρια.

στ) Οι χρονικές αναπροσαρμογές φορολογικών εσόδων και κοινοτικών εισροών, καθώς και δαπανών των νοσοκομείων, οι οποίες αναμένεται να ελαφρύνουν το έλλειμμα κατά περίπου €2 δισ.

Συνολικά, από τα παραπάνω αναμένονται καθαρές επιβαρύνσεις στο έλλειμμα της τάξης του €1,7 δισ., ή περίπου 0,7% του ΑΕΠ, από τις οποίες θα πρέπει να αφαιρεθούν €900 εκατομμύρια (0,4% του ΑΕΠ), εφ' όσον πραγματοποιηθούν οι εκτιμήσεις του ΔΝΤ για το έλλειμμα του Τακτικού Προϋπολογισμού. Το τελικό αποτέλεσμα που προκύπτει είναι ότι με τα μέχρι τώρα δεδομένα το έλλειμμα στο τέλος του έτους θα διαμορφωθεί γύρω στο 8,3% του ΑΕΠ. Δεδομένου, όμως, ότι το ΑΕΠ πιθανότατα θα είναι υψηλότερο των εκτιμήσε-

²¹ Οι προτάσεις του ΔΝΤ πάντοτε αποθαρρύνουν τέτοιου είδους ρυθμίσεις, ενώ ενθαρρύνουν τους ελέγχους που ξεκινούν από την πλέον πρόσφατη και όχι, λόγω του κινδύνου παραγραφής, την παλαιότερη χρήση.

²² Παρ' όλα αυτά, όπως ήδη αναφέρθηκε, υπάρχει πληροφόρηση σε ταμιακή βάση. Βλέπε IMF (2010) *Greece: Review Under the Stand-By Arrangement/Supplementary Information*, σελ. 3.

ων του ΔΝΤ, τότε το έλλειμμα θα κινηθεί κοντά στο 8,1%.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ, στο τέλος του 2010 το δημόσιο χρέος θα φθάσει το 130% του ΑΕΠ, έναντι 133% της αρχικής εκτίμησης. Το 2012 θα φθάσει το μέγιστο σημείο του, 144%, έναντι αρχικής εκτίμησης 149%. Η αύξηση των 15 μονάδων του ΑΕΠ για το 2010, οφείλεται κατά 15% στο πρωτογενές έλλειμμα, κατά 40% στη διαφορά επιτοκίου/ρυθμού μεγέθυνσης και κατά 45% σε άλλους αυτόνομους παράγοντες, κυρίως στην ανάληψη χρεών ΔΕΚΟ. Οι αυτόνομες αυξήσεις του δημόσιου χρέους ακυρώνουν ως ένα βαθμό τη δημοσιονομική προσπάθεια περιορισμού του ελλείμματος και για το λόγο αυτό θα ήταν χρήσιμο να περιορίζονται. Ο καλύτερος τρόπος είναι με αντίστοιχες μειώσεις του χρέους (ή και του ελλείμματος) που θα προέρχονται από ιδιωτικοποιήσεις²³.

Συνολικά, οι εξελίξεις κρίνονται ενθαρρυντικές και το Πρόγραμμα βρίσκεται σε τροχιά καλής εκτέλεσης. Οι κίνδυνοι που υπάρχουν, όμως, από την πλευρά των εσόδων θα πρέπει να οδηγήσουν την κυβέρνηση στην ταχύτερη υλοποίηση της αναδιάρθρωσης του φορολογικού συστήματος, της φορολογικής διοίκησης και του εισπρακτικού μηχανισμού. Επίσης, η μείωση της δαπάνης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, η οποία συμπαρασύρει και τα φορολογικά έσοδα, απαιτεί την επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην οικονομία, ώστε να ανακάμψουν το ταχύτερο δυνατόν η κατανάλωση, οι επενδύσεις και η απασχόληση.

²³ Σύμφωνα με τα εθνικολογιστικά πρότυπα, τα έσοδα από τους περισσότερους τρόπους ιδιωτικοποίησης μειώνουν το χρέος, όχι όμως και το έλλειμμα.

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Εξελίξεις το α' εξάμηνο του 2010

Η έντονη ανησυχία για τη δυνατότητα ανταπόκρισης της χώρας στις δανειακές της υποχρεώσεις, η προσχώρηση στο μηχανισμό στήριξης από την Ευρ. Ένωση, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ, οι εκτεταμένες διαπραγματεύσεις προηγουμένως για τη σύστασή του και η λήψη δύο δεσμών δημοσιονομικών μέτρων, αποτέλεσαν τις κύριες εξελίξεις στην ελληνική οικονομία κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2010. Σε αυτό το πλαίσιο, η οικονομική ύφεση επιταχύνθηκε ιδιαίτερα το β' τρίμηνο φέτος, φθάνοντας το 3,7% σε ετήσια βάση, από 2,3% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου η πτώση του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο 3,0%, όταν το ίδιο διάστημα του 2009 βρισκόταν στο 1,4%. Εν τούτοις, η συγκεκριμένη μεταβολή είναι κατά μια εκατοστιαία μονάδα μικρότερη των σχετικών επικαιροποιημένων εκτιμήσεων της Ευρ. Επιτροπής και του ΔΝΤ για το σύνολο του έτους, οι οποίες παρέμειναν αμετάβλητες σε σύγκριση με τις προηγούμενες του Μαΐου²⁴.

Πλέον, σε αντίθεση με το πρώτο τρίμηνο του 2010, όλες οι βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ παρουσιάζουν έντονη πτώση. Σε εξαμηνιαία βάση, ο ακαθ. σχηματισμός κεφαλαίου εμφανίζει τη μεγαλύτερη συρρίκνωση, ακολουθούμενος από τη δημόσια κατανάλωση. Απότομη ανακοπή της ανοδικής της τάσης το α' τρίμηνο παρουσίασε στη συνέχεια του

έτους η ιδιωτική κατανάλωση. Η σημαντική μείωση των εισαγωγών μετριάζεται από την παράλληλη –μικρότερης έκτασης– υποχώρηση των εξαγωγών. Ως αποτέλεσμα, η καθαρή επίδραση του εξωτερικού τομέα στο ΑΕΠ, παρότι παραμένει αρνητική, είναι σε σύγκριση με πέρυσι σαφώς μικρότερη, αντανακλώντας και την εξασθένηση των ελλειμμάτων στα ισοζύγια εξωτερικού.

Αναλυτικότερα, η συνολική τελική κατανάλωση, δημόσια και ιδιωτική, ήταν το α' εξάμηνο φέτος κατά 2,9% χαμηλότερη σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2009, όταν αυξανόταν κατά 0,4%. Η πτώση της προήλθε κατά κύριο λόγο από την περιστολή της δημόσιας κατανάλωσης, που έφτασε το 9,1%, ενώ η ιδιωτική κατανάλωση υποχώρησε κατά 1,3%, πτώση μικρότερη της αντίστοιχης περυσινής που έφθανε το 1,8%. Από την άλλη πλευρά, η περιορισμένη πτώση της ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης πρέπει να προσεγγιστεί υπό το πρίσμα των φετινών φορολογικών κινήτρων για έκδοση αποδείξεων αγοράς, που αύξησαν σημαντικά τις επίσημα πραγματοποιούμενες συναλλαγές. Σε ότι αφορά την κατανάλωση του δημόσιου τομέα, η έντονη μείωσή της μπορεί να θεωρηθεί ως διόρθωση της περυσινής κατακόρυφης ανόδου της (+10,0%). Άλλωστε, η αξία της βρίσκεται ακριβώς στο ίδιο επίπεδο με το α' εξάμηνο του 2008.

Σε πτωτική τροχιά παραμένουν, για τρίτο συνεχόμενο έτος, οι ακαθάριστες επενδυτικές δαπάνες. Παρότι η υποχώρησή τους επιβραδύνθηκε το δεύτερο τρίμηνο σε σχέση

²⁴ European Economy, Occasional Papers, no. 68, European Commission, August 2010- Greece, First Review of Stand-By Arrangement, IMF, September 2010

με το αμέσως προηγούμενο, μειώθηκαν κατά 13,9% στο πρώτο μισό του 2010 έναντι του 2009. Η αντίστοιχη περυσινή πτώση έφτανε το 5,7%, και εκείνη του 2008 το 2,7%. Στον αντίποδα, η συρρίκνωση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου επιταχύνθηκε το β' τρίμηνο, φθάνοντας το 16,5% στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου του 2010. Η διαφορά των τάσεων στα δύο μεγέθη οφείλεται στο σχηματισμό των αποθεμάτων, τα οποία πάντως διευρύνονται πολύ γρήγορα, με την αύξησή τους να αποτελεί το δεύτερο τρίμηνο σχεδόν το 5,0% του ΑΕΠ. Σε ότι αφορά τις επιμέρους κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου, κάθετη πτώση σημείωσαν οι λοιπές κατασκευές, της τάξης του 28,3%, που είναι και η ευρύτερη μείωση μεταξύ των κατηγοριών. Ακολούθησαν με 17,9% οι κατασκευές κατοικιών και με 10,3% ο μηχανολογικός εξοπλισμός. Μόνο οι επενδύσεις σε αγροτικά μηχανήματα αυξήθηκαν, έστω οριακά (+0,5%).

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, οι τάσεις που έχουν διαμορφωθεί από το τελευταίο τρίμηνο του 2009 συνεχίστηκαν και το δεύτερο τρίμηνο φέτος. Σε αυτό το πλαίσιο, οι εξαγωγές υποχωρούν το πρώτο εξάμηνο του 2010, λιγότερο όμως από ότι οι εισαγωγές, κατά 2,8% και 9,9% αντίστοιχα. Η πτώση των εξαγωγών προέρχεται κυρίως από τη μείωση των εξαγωγών υπηρεσιών, που έλαβε χώρα εξ' ολοκλήρου κατά το β' τρίμηνο, καθώς το πρώτο τρίμηνο αυτές αυξάνονταν. Στην πλευρά των εισαγωγών, εντύπωση προκαλεί η διαρκής και σταθερή αύξηση των εισαγωγών υπηρεσιών (+11,1% στο εξάμηνο), αποτελούν όμως μικρό τμήμα των εμπορικών εισροών στη χώρα και η άνοδος τους υπερκαλύφθηκε από την κατακόρυφη πτώση των εισαγωγών αγαθών (-15,9%). Οι παραπάνω δυναμικές των εμπο-

ρικών εκροών-εισροών αποτυπώνονται στη μείωση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα, από 12,4% του ΑΕΠ το πρώτο εξάμηνο του 2009 στο 10,0% την ίδια περίοδο του τρέχοντος έτους.

Σε όρους αξίας παραγωγής, η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία υπολείπεται κατά 4,6% το α' εξάμηνο φέτος του αντίστοιχου περυσινού της επιπέδου, σαφώς περισσότερο από ότι το πρώτο τρίμηνο (-2,8%). Αντανακλώντας την καθίζηση των επενδύσεων σε κατασκευές, ο κατασκευαστικός κλάδος παρουσιάζει συρρίκνωση της προστιθέμενης αξίας του κατά 24,6%. Παραπλήσια πτώση, κοντά στο 7,0%, σημείωσαν οι βιομηχανίες, περιλαμβανομένης της ενέργειας, και οι επιχειρήσεις χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων σχετικών με την ακίνητη περιουσία και εκμισθώσεων. Μοναδικός κλάδος του οποίου η αξία παραγωγής αυξήθηκε, και μάλιστα ταχύτερα από ότι πέρυσι, ήταν αυτός της γεωργίας-δασοκομίας-αλιείας, κατά 1,8% από 1,4%.

Οι επιδράσεις της αβεβαιότητας εξαιτίας της δημοσιονομικής αστάθειας και των διαδοχικών πακέτων περιοριστικών δημοσιονομικών μέτρων στη ζήτηση και στην παραγωγική δραστηριότητα, δεν επέτρεψαν τη βελτίωση των δεδομένων στην αγορά εργασίας. Η ανεργία διαμορφώθηκε στο 11,8% κατά μέσο όρο το β' τρίμηνο. Παρέμεινε κοντά στο επίπεδο του αμέσως προηγούμενου τριμήνου (11,7%), όμως η διαφορά της με το αντίστοιχο τρίμηνο ένα χρόνο πριν, που είχε σταθεροποιηθεί στις αρχές του έτους, διευρύνθηκε εκ νέου, στις 2,9 εκατοστιαίες μονάδες. Η άνοδος της ανεργίας οφείλεται σε μικρό βαθμό και στη διεύρυνση του εργατικού δυναμικού, που το 2010 ξεπέρασε για

πρώτη φορά τα πέντε εκατομμύρια και δε μπορεί να απορροφηθεί από τη φθίνουσα απασχόληση. Οι αυξήσεις των έμμεσων φόρων που περιλαμβάνονταν στις δέσμες οικονομικών μέτρων ώθησαν τον πληθωρισμό πάνω από το 5%, στο 5,2% το β' τρίμηνο και παραπάνω, στο 5,5% το δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου, αναδεικνύοντας τις υφιστάμενες στρεβλώσεις σε πολλές αγορές, καθώς στο ίδιο χρονικό διάστημα η συνολική ζήτηση υποχώρησε σημαντικά.

Εξάλλου, ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζει η εξέταση της δομής του ΑΕΠ στις τρέχουσες δυσμενείς οικονομικές συνθήκες και η σύγκρισή της με εκείνη των προηγούμενων ετών. Πιο συγκεκριμένα, από την πλευρά της ζήτησης, το α' εξάμηνο φέτος η καταναλωτική δαπάνη αντιστοιχεί στο 91,2% του ΑΕΠ, ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου στο 19,9%, οι εξαγωγές στο 20,2% και οι εισαγωγές στο 31,4%. Την τριετία 2006-2008, πριν δηλαδή την παγκόσμια οικονομική ύφεση, τα αντίστοιχα μερίδια βρίσκονταν στο 88,8%, 23,3%, 23,6% και 35,7%. Συνεπώς, η μεγαλύτερη μεταβολή παρουσιάζεται στις εισαγωγές (-4,3 εκατοστιαίες μονάδες), ενώ η μικρότερη στην κατανάλωση (+2,4 μονάδες), η οποία όμως, σε αντίθεση με όλα τα υπόλοιπα μεγέθη, υποδεικνύει άνοδο της σημαντικότητάς της. Παρότι η αυξημένη έκδοση αποδείξεων έχει επηρεάσει την εικόνα της κατανάλωσης το 2010, εντούτοις, αφαιρώντας αυτό το αποτέλεσμα, η συμμετοχή της κατανάλωσης στο ΑΕΠ πρέπει να κυμαίνεται κοντά στα προ του 2009 επίπεδά της. Σημειώνεται ότι αποσυν-

θέτοντας την καταναλωτική ζήτηση στα δύο βασικά «συστατικά» της, τη δημόσια και την ιδιωτική κατανάλωση, προκύπτει ότι αυτή η άνοδος είναι κατανεμημένη ακριβώς στο ήμισυ. Ωστόσο, δεδομένου ότι η ιδιωτική κατανάλωση έφθανε το 72,9% του ΑΕΠ το 2006-2008 και η δημόσια το 15,9%, η αύξηση του μεριδίου της δημόσιας κατανάλωσης ήταν αναλογικά μεγαλύτερη.

Σε ότι αφορά την παραγωγή, το πρώτο εξάμηνο του 2010, η γεωργία-αλιεία-δασοκομία συνεισέφερε το 4,2% της εγχώριας ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (από 4,1% το 2006-2008), η βιομηχανία συμπεριλαμβανομένης της ενέργειας το 11,9% (από 13,1%), οι κατασκευές το 3,8% (6,7%), οι κλάδοι εμπορίου-ξενοδοχείων-εστιατορίων-μεταφορών-επικοινωνιών το 35,2% (37,7%), οι επιχειρήσεις χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων-δραστηριοτήτων ακίνητης περιουσίας-εκμισθώσεων το 19,7% (17,1%) και οι λοιπές υπηρεσίες το 24,2% (21,4%). Τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν πρωτίστως την έντονη συρρίκνωση του κλάδου των κατασκευών. Έπονται σε αναλογική υποχώρηση του μεριδίου τους η βιομηχανία-ενέργεια και οι κλάδοι εμπορίου-ξενοδοχείων-εστιατορίων-μεταφορών-επικοινωνιών, τομείς που θεωρούνται ως εκ των κυρίως πληττόμενων από την ύφεση. Αντιθέτως, σαφώς αυξημένη συμμετοχή στο εγχώριο προϊόν παρουσιάζουν στην τρέχουσα συγκυρία οι επιχειρήσεις χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων-δραστηριοτήτων ακίνητης περιουσίας-εκμισθώσεων και οι λοιπές υπηρεσίες.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (σταθερές τιμές 2000)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2001	142.001	4,2%	127.980	4,1%	33.025	3,9%	33.878	0,0%	52.882	1,2%
2002	146.884	3,4%	134.663	5,2%	33.441	1,3%	31.034	-8,4%	52.219	-1,3%
2003	155.614	5,9%	137.952	2,4%	39.627	18,5%	31.940	2,9%	53.768	3,0%
2004	162.808	4,6%	142.899	3,6%	39.109	-1,3%	37.498	17,4%	56.579	5,2%
α' 2005	40.910	2,4%	36.627	4,1%	8.763	-9,5%	9.485	4,9%	13.967	0,3%
β' 2005	41.229	1,5%	36.867	3,6%	8.803	-12,0%	9.334	0,3%	13.762	-3,4%
γ' 2005	41.748	2,1%	37.287	3,8%	8.718	-10,6%	9.829	3,6%	14.083	-1,2%
δ' 2005	42.571	3,0%	37.676	4,1%	9.737	0,7%	9.760	1,1%	14.581	3,0%
2005*	166.457	2,2%	148.458	3,9%	36.020	-7,9%	38.408	2,4%	56.392	-0,3%
α' 2006	42.543	4,0%	38.123	4,1%	9.448	7,8%	9.923	4,6%	14.960	7,1%
β' 2006	43.386	5,2%	38.544	4,6%	9.939	12,9%	10.198	9,3%	15.287	11,1%
γ' 2006	43.890	5,1%	38.860	4,2%	10.361	18,9%	10.093	2,7%	15.400	9,4%
δ' 2006	44.165	3,7%	39.270	4,2%	10.516	8,0%	10.237	4,9%	15.849	8,7%
2006*	173.984	4,5%	154.798	4,3%	40.264	11,8%	40.452	5,3%	61.496	9,1%
α' 2007	44.960	5,7%	39.780	4,3%	11.204	18,6%	10.306	3,9%	16.300	9,0%
β' 2007	45.269	4,3%	40.204	4,3%	10.947	10,1%	10.461	2,6%	16.325	6,8%
γ' 2007	45.650	4,0%	40.536	4,3%	10.613	2,4%	10.999	9,0%	16.498	7,1%
δ' 2007	45.886	3,9%	40.845	4,0%	10.762	2,3%	11.017	7,6%	16.742	5,6%
2007*	181.765	4,5%	161.365	4,2%	43.525	8,1%	42.783	5,8%	65.865	7,1%
α' 2008	46.193	2,7%	40.896	2,8%	10.992	-1,9%	11.141	8,1%	16.827	3,2%
β' 2008	46.479	2,7%	41.125	2,3%	10.553	-3,6%	11.278	7,8%	16.470	0,9%
γ' 2008	46.539	1,9%	41.229	1,7%	10.538	-0,7%	10.951	-0,4%	16.164	-2,0%
δ' 2008	46.216	0,7%	41.293	1,1%	10.344	-3,9%	11.104	0,8%	16.544	-1,2%
2008*	185.428	2,0%	164.543	2,0%	42.427	-2,5%	44.474	4,0%	66.005	0,2%
α' 2009	45.747	-1,0%	41.213	0,8%	10.554	-4,0%	9.145	-17,9%	15.150	-10,0%
β' 2009	45.609	-1,9%	41.126	0,0%	9.772	-7,4%	9.133	-19,0%	14.430	-12,4%
γ' 2009	45.393	-2,5%	41.363	0,3%	8.742	-17,0%	8.781	-19,8%	13.548	-16,2%
δ' 2009	45.040	-2,5%	41.422	0,3%	7.670	-25,9%	9.378	-15,5%	13.560	-18,0%
2009*	181.789	-2,0%	165.124	0,4%	36.738	-13,4%	36.437	-18,1%	56.688	-14,1%
α' 2010	44.689	-2,3%	40.882	-0,8%	8.784	-16,8%	9.097	-0,5%	14.155	-6,6%
β' 2010	43.904	-3,7%	39.034	-5,1%	8.723	-10,7%	8.676	-5,0%	12.485	-13,5%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ, Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Σεπτέμβριος 2010

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η επιδίωξη των δημοσιονομικών στόχων που προβλέπονται από το Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής και η παράλληλη προσπάθεια υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων-δράσεων που έχουν

προγραμματιστεί στο Μνημόνιο Συνεννόησης θα διαμορφώσουν κατά κύριο λόγο τις οικονομικές και ευρύτερα, τις κοινωνικές εξελίξεις στο τρέχον εξάμηνο, αλλά και τα επόμενα χρόνια. Η εφαρμογή της νέας δέσμης μέτρων που ανακοινώθηκε με τη σύναψη των δύο Μνημονίων, ασκεί πρόσθε-

τες πιέσεις κυρίως στην καταναλωτική ζήτηση των ιδιωτών, καθώς η περικοπή των δημόσιων καταναλωτικών δαπανών είχε ξεκινήσει ήδη από την αρχή του έτους. Η προσπάθεια επίτευξης των στόχων δημοσιονομικής προσαρμογής για τον φετινό προϋπολογισμό έχει επιπτώσεις, πέραν των παραπάνω, και στο πεδίο των επενδύσεων, με αντίκτυπο στην αναπτυξιακή προοπτική της χώρας. Επιπλέον, η αδυναμία πραγματοποίησης των προγραμματισμένων εσόδων οδηγεί σε περαιτέρω μείωση των τελευταίων, που μάλλον θα προκαλέσει περικοπή του ήδη μειωμένου Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Η όξυνση της ύφεσης το β' τρίμηνο, κυρίως λόγω της πτώσης της ιδιωτικής καταναλώσεως, και η επιτάχυνση του πληθωρισμού φαίνεται να δημιουργούν προβληματισμό στο κοινωνικό σύνολο αλλά και στην κυβέρνηση, σχετικά με τη σκοπιμότητα εφαρμογής πρόσθετων φορολογικών μέτρων μέχρι το τέλος του έτους. Εκτός από τον προβληματισμό γύρω από τα μέτρα που αναμένεται να ληφθούν προσεχώς προκειμένου να περιοριστεί το δημοσιονομικό έλλειμμα στο επίπεδο που έχει καθοριστεί, προκαλούνται και συνεχείς αναστατώσεις στην καθημερινότητα από τις κοινωνικές -ως επί το πλείστον επαγγελματικές- ομάδες τις οποίες αφορούν οι μεταρρυθμίσεις που ήδη προωθήθηκαν ή έχουν εξαγγελθεί. Ενισχύεται έτσι η αβεβαιότητα, εγχωρίως και διεθνώς, ως προς την ταχύτητα υλοποίησης των συμφωνημένων μεταρρυθμιστικών ενεργειών. Μάλιστα, αυτό συμβαίνει την περίοδο κατά την οποία η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων είναι το ζήτημα στο οποίο επικεντρώνονται οι επικαιροποιημένες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής

Επιτροπής και του ΔΝΤ για το μηχανισμό στήριξης της Ελλάδας²⁵.

Η πορεία βασικών δεικτών οικονομικής δραστηριότητας και πρόδρομων δεικτών αντανakλά τη σταθερή ένταση και σε πολλές περιπτώσεις την εμβάθυνση της ύφεσης. Στην πλευρά της προσφοράς στην οικονομία, η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής, που είχε κοπάσει το β' τρίμηνο, ενισχύθηκε στις αρχές του γ' τριμήνου, φθάνοντας το 8,6% τον Ιούλιο. Πάντως, αυτή η μεταβολή είναι ελαφρά μικρότερη σε σύγκριση με εκείνη τον ίδιο μήνα του 2009, ενώ το ίδιο ισχύει και για το σύνολο του πρώτου εξαμήνου. Έντονη πτώση, μεγαλύτερη της περυσινής, παρουσιάζουν οι κατασκευές, με το δείκτη παραγωγής τους να βρίσκεται στο επίπεδο του ίδιου τριμήνου το 2006. Η χαμηλή τιμή του οφείλεται στην αναιμική δραστηριότητα στην κατασκευή κτιρίων, που υποχώρησε στο ιστορικά ελάχιστο ύψος της μετά το 2000. Σημαντική υποχώρηση σημειώνεται το β' τρίμηνο στον κύκλο εργασιών στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και στα εστιατόρια, που ήταν ο χαμηλότερος για αυτή την περίοδο του έτους τουλάχιστον από το 2005. Η πορεία του μπορεί να εκληφθεί και ως μια πρώτη ένδειξη των τάσεων για τους καλοκαιρινούς μήνες σε αυτόν τον κομβικό για την πορεία της ελληνικής οικονομίας τομέα. Υποχώρηση το δεύτερο τρίμηνο και σταθερότητα στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου φέτος παρουσιάζει ο όγκος στο λιανικό εμπόριο, που θα μπορούσε πάντως να είναι υψηλότερος λόγω

²⁵ Επίσης, European Economy, Occasional Papers, no. 68, European Commission, August 2010- Greece, First Review of Stand-By Arrangement, IMF, September 2010

της αυξημένης έκδοσης αποδείξεων, εξαιτίας των νέων φορολογικών κινήτρων.

Η κλιμάκωση της μείωσης της ζήτησης αναλύθηκε διεξοδικά στο πρώτο τμήμα της παρούσας ενότητας, όπου καταγράφηκαν οι σχετικές εξελίξεις το α' εξάμηνο του 2010. Πλέον υποχωρεί και η ιδιωτική κατανάλωση, η διακύμανση της οποίας παρουσιάζει μεγάλη ομοιότητα με αυτή του όγκου του λιανικού εμπορίου. Οι επενδύσεις που αφορούν στο πάγιο κεφάλαιο, εξαιρουμένης δηλαδή της -δυσανάλογης για οικονομία σε ύφεση- δημιουργίας αποθεμάτων, είναι οι χαμηλότερες στο πρώτο μισό του τρέχοντος έτους από το 2002. Αυτό όμως το γεγονός ήταν εν πολλοίς αναμενόμενο, λόγω α) της συνεχιζόμενης μείωσης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (στο 51% του φετινού στόχου το οκτάμηνο Ιαν.-Αυγ.) και β) της διαρκώς επιβραδυνόμενης πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, που στους κλάδους της βιομηχανίας και του εμπορίου έχει εξελιχθεί σε πιστωτική συρρίκνωση²⁶. Εξασθένιση της ανόδου τους και μεταστροφή της σε πτώση τον Ιούλιο σημείωσαν και οι νέες παραγγελίες στη βιομηχανία, καθώς οι παραγγελίες εξωτερικού που τις διέδρυναν επηρεάστηκαν αρνητικά από την κάμψη του παγκόσμιου εμπορίου.

Παραπλήσια εικόνα με την πορεία των βασικών μεγεθών που μόλις παρατέθηκε προκύπτει από τους δείκτες οικονομικής συγκυρίας του IOBE. Έτσι, ο δείκτης οικονομικού κλίματος, αφού προσέγγισε τον Μάιο το ιστορικά ελάχιστο επίπεδο του, του Μαρτίου του 2009, ενισχύθηκε ελαφρά στο επόμενο δίμηνο, παραμένοντας

όμως σε μεγάλη απόσταση κάτω από το μακροχρόνιο μέσο όρο του. Στους επιμέρους τομείς που τον συνθέτουν, νέα ιστορικά ελάχιστη επίδοση σημείωσε ο δείκτης στο λιανικό εμπόριο τον Ιούλιο, ενώ βρίσκονται κοντά σε αυτή οι αντίστοιχοι στις Υπηρεσίες και στις Κατασκευές. Σε νέα ιστορικά ελάχιστη τιμή βρέθηκε και ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης το δίμηνο Μαΐου-Ιουνίου.

Σε ότι αφορά στους προσεχείς μήνες, η κλιμάκωση της προσπάθειας στην τελική ευθεία για το φετινό στόχο του δημοσιονομικού ελλείμματος, οι πολιτικές και κοινωνικές διεργασίες γύρω από τις προωθούμενες-σχεδιαζόμενες μεταρρυθμίσεις εν μέσω και της προεκλογικής περιόδου για τις εκλογές στην τοπική αυτοδιοίκηση και τέλος, η κατάθεση του προσχεδίου του προϋπολογισμού για το επόμενο έτος και ο αντίκτυπός του, αναμένεται να καθορίσουν την οικονομικές εξελίξεις μέχρι το τέλος του 2010, αλλά και τις προοπτικές του 2011. Σε αυτό το πλαίσιο, θεωρείται δεδομένη η συνέχιση της προσπάθειας τήρησης των καταναλωτικών δαπανών του κράτους. Ωστόσο, η μείωση της **δημόσιας κατανάλωσης** κατά το β' εξάμηνο του 2010 θα είναι μάλλον μικρότερη αυτής που επιτεύχθηκε στο πρώτο μισό του έτους, καθώς εκκρεμεί η πληρωμή υψηλόποσων υποχρεώσεων του κράτους, πχ. προς τους προμηθευτές του, ενώ ήδη διαφαίνεται χαλάρωση της πτώσης των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού στο δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου.

Στο έτερο κομμάτι της καταναλωτικής ζήτησης, την **κατανάλωση των νοικοκυριών**, βασικό στοιχείο της πορείας της το β' εξάμηνο θα είναι η εμπέδωση στις κατα-

²⁶ Από τον περασμένο Σεπτέμβριο στον πρώτο, από τον Απρίλιο στο δεύτερο.

ναλωτικές συνήθειες των εισοδηματικών μεταβολών στο δημόσιο τομέα και στις συντάξεις, αλλά και των τελικών αλλαγών στις τιμές εξαιτίας της φορολογίας, που θα μετριάσει κάποιες υπερβολικές πρώτες αντιδράσεις. Την πτώση της αναμένεται να συντηρήσουν ή και να διευρύνουν σε μικρό βαθμό η αρκετά αυξημένη έναντι της ίδιας περιόδου του 2009 ανεργία, η επιφυλακτικότητα απέναντι στα δημοσιονομικά μέτρα και τις μεταρρυθμίσεις που είτε θα ληφθούν προσεχώς, είτε θα περιλαμβάνονται στον προϋπολογισμό του 2011 και η περικοπή του επιδόματος αδείας και Χριστουγέννων. Δεν αναμένεται πάντως έντονη κλιμάκωση της πτώσης της ιδιωτικής κατανάλωσης μέχρι το τέλος του 2010, καθώς, όπως προέκυψε και από την ανάλυση της δομής της ζήτησης στην παρουσίαση των εξελίξεων το α' εξάμηνο, το μερίδιο της καταναλωτικής δαπάνης σε αυτή, δημόσιας και ιδιωτικής, είναι τα μοναδικά που δε μειώθηκαν στο πρώτο εξάμηνο του 2010, παρά τις τρεις δέσμες μέτρων που ανακοινώθηκαν.

Η καθίζηση των **επενδυτικών δαπανών** προβλέπεται ότι θα συνεχιστεί και το δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους. Στη συγκράτηση της πτώσης τους αναμένεται να λειτουργήσουν κυρίως το πολύ χαμηλό επίπεδο του αντίστοιχου περυσινού εξαμήνου και δευτερευόντως η επιτάχυνση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Η εκτέλεση του ΠΔΕ, ακόμα και αν επιβεβαιωθούν τα σενάρια νέας περικοπής του, θα είναι υψηλότερη στο β' εξάμηνο φέτος από εκείνη το 2009, εφόσον τελικά υλοποιηθεί ο στόχος του προϋπολογισμού. Από την άλλη πλευρά, ο προγραμματισμός κατάθεσης του νέου αναπτυξιακού νόμου στο τελευταίο τρίμηνο του έτους έχει θέσει επί

μακρόν σε κατάσταση αναμονής τους ενδιαφερόμενους, αναβάλλοντας διαρκώς τα επενδυτικά σχέδια τους. Επιπλέον, συνεχίστηκε το τρίμηνο Μαΐου-Ιουλίου η επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, με χαμηλότερους πάντως ρυθμούς, με αποτέλεσμα αυτή να μην ξεπερνά τον Ιούλιο το 2,8%. Η προσπάθεια από τα τραπεζικά ιδρύματα διασφάλισης της κεφαλαιακής τους επάρκειας και το κλίμα συγχωνεύσεων στον τραπεζικό χώρο θα συντηρήσουν την ακολουθούμενη «σφιχτή» πιστωτική πολιτική. Αποθαρρυντικά είναι τέλος τα τελευταία μηνύματα από τις νέες παραγγελίες στη βιομηχανία, των οποίων η άνοδος στην αρχή της χρονιάς επιβραδύνθηκε και πλέον υποχωρούν, διατηρώντας έτσι χαμηλά την αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού στον κλάδο και τις επενδυτικές προθέσεις του.

Στον **εξωτερικό τομέα** της οικονομίας, η υποχώρηση της αρνητικής επίδρασής του στο ΑΕΠ από τις αρχές του 2010 εκτιμάται ότι δε θα αναστραφεί στο σύνολο του έτους. Ωστόσο, η συρρίκνωση μέχρι και το δεύτερο τρίμηνο των **εισαγωγών**, που προκαλεί κατά κύριο λόγο τον περιορισμό του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα, πιθανότατα θα σταθεροποιηθεί ή και θα επιβραδυνθεί προς το τέλος του έτους. Παρά την πτώση των εισαγωγικών ροών στο γενικό πλαίσιο της κλιμακούμενης εξασθένησης της εγχώριας ζήτησης, οι ενεργειακές προμήθειες για τον επερχόμενο χειμώνα, κομβικός παράγοντας για το εμπορικό ισοζύγιο, αναμένεται να είναι εμπροσθοβαρείς, υπό τον φόβο εξίσωσης της τιμής του πετρελαίου κίνησης και θέρμανσης από τις αρχές του 2011. Η σαφώς υψηλότερη σε σχέση με το ίδιο διάστημα του 2009 τιμή του πετρελαίου και η χαμη-

λότερη ισοτιμία ευρώ/δολαρίου, θα είναι πρόσθετοι ανασχετικοί παράγοντες της μείωσης των εισαγωγών, ο δεύτερος για όλα τα εισαγόμενα προϊόντα με τιμές που εκφράζονται σε δολάρια.

Αντίρροπες δυνάμεις στην περαιτέρω μείωση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα αναμένεται να λειτουργήσουν και στην πλευρά των **εξαγωγών**. Το επίπεδο τους στο δεύτερο εξάμηνο του 2009, ιδίως στο τελευταίο τρίμηνο της χρονιάς, αποτελεί ένα υψηλό μέτρο σύγκρισης για τις φετινές εξαγωγικές επιδόσεις. Επιπλέον, οι προοπτικές των παγκόσμιων εμπορικών συναλλαγών για το δεύτερο μισό του 2010 είναι σίγουρα λιγότερο ευσίωνες από ότι το πρώτο. Ως εκ τούτου, οι πιέσεις του εξωτερικού τομέα συνολικά στο ΑΕΠ θα ισχυροποιηθούν μέχρι το τέλος της χρονιάς.

Ανακεφαλαιώνοντας τις προβλεπόμενες τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ για το β' εξάμηνο, η μεγαλύτερη υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης σε σύγκριση με το α' εξάμηνο και η παράλληλη ανάκαμψη του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα, εκτιμάται ότι θα οδηγήσουν κατά κύριο λόγο σε βάθυνση της οικονομικής ύφεσης. Μοναδική συνισταμένη του ΑΕΠ που θα συγκρατήσει μια αισθητά μεγαλύτερη πτώση του, θα είναι ενδεχομένως και σε μικρό βαθμό η δημόσια κατανάλωση. Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις επιδράσεις, την πορεία υλοποίησης του Μνημονίου, και τον απαιτούμενο χρόνο ωρίμανσης των μεταρρυθμίσεων, το IOBE εκτιμά ότι ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ το 2010 αναμένεται να διαμορφωθεί στο **-3,5%** περίπου. Κοντά σε αυτή η εκτίμηση κινούνται και οι πρόσφατες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΔΝΤ, που

(συνεχίζουν να) αναμένουν μείωση του ΑΕΠ κατά 4% στις επικαιροποιημένες εκθέσεις τους για το μηχανισμό στήριξης της ελληνικής οικονομίας, ενώ ύφεση πιθανόν ηπιότερη του 4% προβλέπει το Υπουργείο Οικονομικών²⁷.

Η όξυνση της ύφεσης θα έχει αναπόφευκτα αρνητικό αντίκτυπο στην **αγορά εργασίας**. Παρότι η ανεργία αυξήθηκε οριακά το δεύτερο τρίμηνο, εντούτοις η απόκλιση της από το αντίστοιχο διάστημα του περασμένου έτους διευρύνθηκε. Η πτώση της κάθε χρόνο το τρίτο τρίμηνο έναντι του δευτέρου λόγω εποχικών επιδράσεων, που παραδοσιακά λάμβανε χώρα μέχρι το 2008, μάλλον δεν θα επαναληφθεί φέτος, κάτι που έγινε και το 2009. Μάλιστα, δεν αποκλείεται, σε αντιστοιχία με τη μεταβολή του γ' τριμήνου του 2009 ως προς το β' τρίμηνό του, να αυξήθηκε η ανεργία κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Τον Ιούλιο οι ταξιδιωτικές εισπράξεις από αλλοδαπούς ήταν κατά 5% λιγότερες του ίδιου μήνα το 2009, στοιχείο που μπορεί να θεωρηθεί ως μια πρώτη ένδειξη χαμηλότερης τουριστικής κίνησης από το εξωτερικό, με ότι αυτό μπορεί να συνεπάγεται για την απασχόληση στις τουριστικές επιχειρήσεις²⁸.

Κύριος παράγοντας αύξησης της ανεργίας είναι η πτώση της απασχόλησης. Η υποχώρησή της έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου επιταχύνθηκε στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, φθάνοντας το 2,3%, από 1,3% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Ο αριθμός των ανέργων που έχουν εργαστεί

²⁷ European Economy, Occasional Papers, no. 68, European Commission, August 2010- Greece, First Review of Stand-By Arrangement, IMF, September 2010

²⁸ Ισοζύγιο Πληρωμών, Ιούλιος 2010, Τράπεζα της Ελλάδος

στο παρελθόν αυξήθηκε κατά 44,7% (139,8 χιλ.) μέσα σε ένα χρόνο, από το δεύτερο τρίμηνο του 2009. Στην άνοδο της ανεργίας συντείνει και η αύξηση του εργατικού δυναμικού, που από τις αρχές του 2010 έχει ξεπεράσει τα πέντε εκατομμύρια. Η αδυναμία απορρόφησης του λόγω της φθίνουσας απασχόλησης αυξάνει επομένως την πιθανότητα δημιουργίας νέων ανέργων. Το γεγονός αυτό αποτυπώνε-

ται στην αύξηση των «νέων» ανέργων κατά 9% από το β' τρίμηνο του 2009. Σε ότι αφορά τους προσεχείς μήνες, οι πρώτες ενδείξεις για την απασχόληση που προέρχονται από τις τελευταίες σχετικές προβλέψεις των επιχειρήσεων στην έρευνα συγκυρίας του IOBE δείχνουν πτώση της απασχόλησης σε όλους τους βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)

	2008	2009	2010	2011
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	2,0	-2,0	-4,0	-2,6
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,3	-1,8	-3,5	-4,5
Δημόσια Κατανάλωση	0,6	9,6	-9,0	-8,0
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-7,4	-13,1	-7,3	-7,0
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	4,0	-18,1	1,3	6,1
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	0,2	-14,1	-10,3	-6,6
Απασχόληση	0,1	-1,2	-2,6	-3,0
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	5,9	5,5	-1,0	0,1
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	3,9	6,3	-0,6	-0,4
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	3,5	1,0	3,5	1,3
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	4,2	1,3	4,6	2,2
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Εγχώρια Ζήτηση	0,2	-2,5	-5,5	-5,9
Καθαρές Εξαγωγές	0,8	0,7	3,5	3,2
Αποθέματα σε κατοικίες	1,0	-0,1	-1,9	0,1
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Εμπορικό Ισοζύγιο	-16,6	-14,0	-12,0	-10,4
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-7,7	-13,6	-7,8	-7,6
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-13,8	-13,1	-10,6	-8,0
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	99,2	115,1	130,2	139,8
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	7,7	9,5	11,6	14,5

Πηγή: European Economy, Occasional Papers, no. 68, European Commission, August 2010

Πίνακας 3.3

Σύγκριση Προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2009- 2011
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2000, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
ΑΕΠ	-2,0	-4,0	-2,6	-2,0	-4,0	-2,6	-2,0	-3,7	-2,5	-2,0	-4,0	-2,6
Τελική Ζήτηση	:	:	:	-5,2 ¹	-4,7 ¹	-1,2 ¹	-2,5	-6,1	-5,3	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	-1,8	-4,0	-3,7	-1,8	-3,5	-4,5	-1,8	-3,7	-3,6	-1,8	-3,0	-3,9
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	1,3	1,9	-0,4	1,3	4,6	2,2	1,3	3,0	0,3	1,3	4,6	2,2
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-13,9	-11,4	-11,8	-13,1	-7,3	-7,0	-13,9	-12,5	-11,5	-13,9	-12,0	-11,7
Ανεργία (%)	9,4	11,8	14,6	9,5	11,6	14,5	9,5	12,1	14,3	9,4	11,8	14,6
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-13,6	-8,1	-7,6	-13,6	-7,8	-7,6	-13,5	-8,1	-7,1	-13,6	-7,9	-7,3
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-11,2	-8,4	-7,1	-13,1*	-10,6*	-8,0*	-11,2	-8,9	-6,7	-11,2	-10,8	-7,8
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	115	133	145	115,1	130,2	139,8	:	:	:	115	130	139

* Σε εθνικολογιστική βάση

Πηγές: Σημείωμα για το Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής για το μηχανισμό στήριξης από την ΕΖ και το ΔΝΤ, ΥΠΟΙΚ, Μάιος 2010 -European Economy, Occasional Papers, no. 68, European Commission, August 2010 (¹European Economic Forecast Spring 2010, European Commission, May 2010) - OECD Economic Outlook No. 87, May 2010 - Greece, First Review Under the Stand-By Arrangement, IMF, September 2010.

Συνεκτιμώντας με αυτά τα στοιχεία α) τις τάσεις που παρουσιάζονται από την αρχή του τρέχοντος έτους στην απασχόληση και στο εργατικό δυναμικό και β) την αναμενόμενη ενίσχυση της ύφεσης μέχρι το τέλος του 2010, προβλέπεται αύξηση της ανεργίας το β' εξάμηνο, πάνω από το 12%. Αυτή της η άνοδος θα επηρεάσει την ανεργία στο σύνολο του έτους, η οποία αναμένεται να φτάσει και μάλλον να ξεπεράσει ελαφρά το **12,0%** (βλ. αναλυτικότερα στο κεφ. 3.4).

Η υψηλότερη ανεργία, η διεύρυνση της πτώσης της καταναλωτικής ζήτησης κατά το δεύτερο εξάμηνο, η ολοκλήρωση της προσαρμογής των τιμών στις διαδοχικές αυξήσεις των φορολογικών συντελεστών από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Μάιο, προβλέπεται ότι θα ανακόψουν την άνοδο του **πληθωρισμού** από τα τέλη του γ' τριμήνου. Άλλωστε, μετά την ανακοίνωση της τελευταίας

δέσμης μέτρων, ο πληθωρισμός κυμάνθηκε μέχρι τον Αύγουστο γύρω από το -υψηλό- επίπεδο του τον Μάιο (5,4%), παρά τη χαμηλή τιμή σύγκρισης του δείκτη τιμών το καλοκαίρι του 2009. Το γεγονός αυτό ίσως να αποτελεί το πρώτο ενδεικτικό στοιχείο κάμψης των αγκυλώσεων που υφίστανται σε πολλές αγορές στην Ελλάδα. Την άποψη αυτή ενισχύει η επισήμανση του ΔΝΤ στην επικαιροποιημένη έκθεση του για το μηχανισμό στήριξης, ότι ο πληθωρισμός με σταθερούς τους φόρους, έχει υποχωρήσει τους τελευταίους μήνες κάτω από το μέσο όρο της Ευρωζώνης, για πρώτη φορά μετά την υιοθέτηση του Ευρώ. Μια άλλη παράμετρος που θα συνεισφέρει στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού τους επόμενους μήνες είναι η σχετικά υψηλή βάση του το τελευταίο τρίμηνο του 2009. Με το επίπεδο του να βρίσκεται στο 5,5% τον Αύγουστο και στο 4,4% το πρώτο οκτάμηνο του έτους, η εξασθένισή του στη συνέχεια του έτους αναμέ-

νεταί να διαμορφώσει τον πληθωρισμό στο **4,6%** για το 2010.

Ανακεφαλαιώνοντας, η ελληνική οικονομία υφίσταται τις πρώτες επιδράσεις μιας ιδιαίτερα εμπροσθοβαρούς προσπάθειας δημοσιονομικής προσαρμογής, οι οποίες αναπόφευκτα θα δημιουργούσαν έντονους κλυδωνισμούς, όχι μόνο σε οικονομικό, αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Καθώς απαιτείται η παρέλευση χρόνου για την προσαρμογή των αγορών στις αντίρροπες μεταβολές εισοδημάτων και φόρων και κυρίως για την ωρίμανση των αποτελεσμάτων των μεταρρυθμίσεων, η μέχρι τώρα καταβληθείσα από την κοινωνία 'προσπάθεια', φαίνεται να μην έχει 'πέσει' τις διεθνείς αγορές κεφαλαίου, αφού τα περιθώρια δανεισμού (spreads) των ελληνικών ομολόγων παραμένουν υψηλά. Ωστόσο η στασιμότητα του πληθωρισμού τους τελευταίους τέσσερις μήνες, παρά το τρίτο και μεγαλύτερο κύμα αυξήσεων φόρων τον Μάιο, σηματοδοτεί μια πρώτη αλλαγή στον τρόπο αντίδρασης των αγορών (παραγωγών, μεταφορών, εμπορίου), που όμως είναι ακόμα περιορισμένη και θα γίνει ευρύτερα αισθητή με τη συνέχιση της χαλάρωσης των πληθωριστικών πιέσεων τους επόμενους μήνες, όπως αναλύθηκε παραπάνω.

Προκειμένου να αντληθούν οι μέγιστες ωφέλειες από αυτή τη διαδικασία αναδιάρθρωσης στην οποία ουσιαστικά έχει εισέλθει η ελληνική οικονομία, απαιτείται υπομονή, συζήτηση και διάθεση συγκερασμού των διαφορετικών απόψεων και συμφερόντων, όχι επιδίωξη όξυνσης, και τέλος επικοινωνία των θετικών αποτελεσμάτων των εφαρμοζόμενων προσπαθειών. Επιπρόσθετα, η αντιπαράθεση των όποιων θετικών

εξελίξων με το αντίστοιχο δυναμικό αποτέλεσμα από την παραμονή της χώρας στην αποδεδειγμένα αδιέξοδη πορεία που ακολουθούσε μέχρι τώρα, θα καταστήσει ακόμα πιο σαφή την αναγκαιότητα και τις ωφέλειες της προσπάθειας που ήδη έχει γίνει και έπεται για τα επόμενα χρόνια.

3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι τριμηνιαίοι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΛΣΤΑΤ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία, καθώς και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα, παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα από το 1981 και έπειτα. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μια ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής συνεχίζει την πτωτική του πορεία από τον Μάιο του 2008, σημειώνοντας μείωση κατά 8,6% τον Ιούλιο του 2010 σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα πέρυσι (έναντι πτώσης 10,2%). Έτσι, συνολικά το πρώτο επτάμηνο του 2010 η βιομηχανική παραγωγή υποχώρησε κατά 6,3% σε σχέση με το α' επτάμηνο του 2009, όταν όμως η πτώση του δείκτη ήταν εντονότερη (-10,3%). Αντίθετη, είναι η τάση στην Ευρωζώνη, με

το δείκτη να έχει πλήρως ανακάμψει, σημειώνοντας άνοδο κατά 7% περίπου το α' επτάμηνο του έτους (έναντι πτώσης 18,2% πέρυσι). Σε όλες τις χώρες-μέλη, με εξαίρεση Ελλάδα και Κύπρο, σημειώνεται αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής η οποία κυμαίνεται από 1,4% (Ισπανία) έως 23% περίπου (Σλοβακία).

Σε κλαδικό επίπεδο, η μεγαλύτερη υποχώρηση της παραγωγής στην Ελλάδα, καταγράφεται στον κλάδο παροχής ηλεκτρικού ρεύματος κατά 9,9% το 2010, έναντι πτώσης 3,4% το αντίστοιχο επτάμηνο πέρυσι. Στη Μεταποίηση, η πτωτική πορεία της παραγωγής συνεχίστηκε, αν και με μικρότερο ρυθμό συγκριτικά με τη μεγάλη πτώση που σημειώθηκε πέρυσι (-5,5% αντί -12,6%), ενώ παρόμοια τάση καταγράφεται και στα Ορυχεία-Λατομεία (-5% έναντι -13% πέρυσι). Αντίθετα, ο δείκτης παραγωγής στον τομέα παροχής νερού, σημειώνει οριακή άνοδο κατά 0,7% έναντι πτώσης 1,2% πέρυσι.

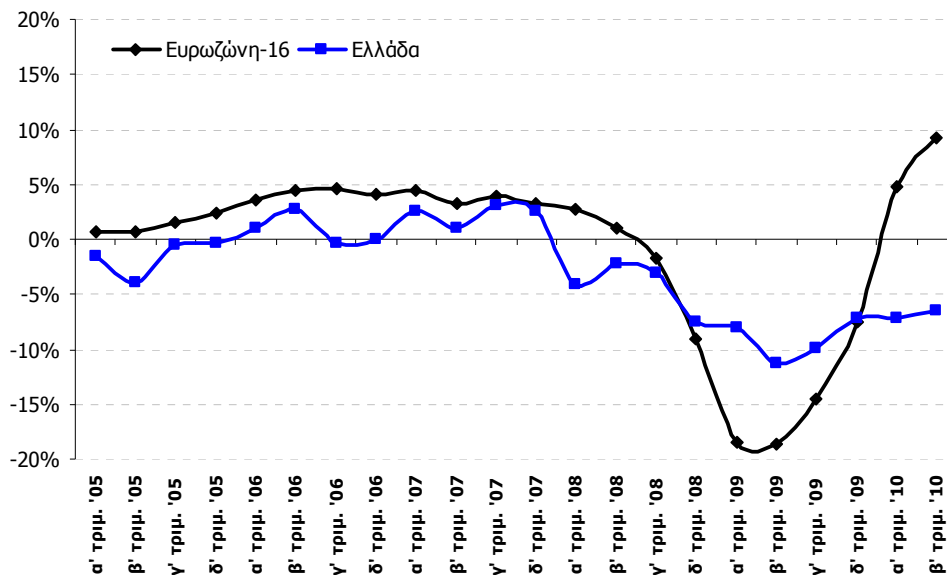
Στη **Μεταποίηση** η πλειοψηφία των κλάδων (18 από τους 24) κινείται πτωτικά στη διάρκεια του επταμήνου, με εξαίρεση τους κλάδους εκείνους που επιδεικνύουν εξαγωγικό προσανατολισμό. Έτσι, στην παραγωγή Βασικών μετάλλων επιτυγχάνεται άνοδος κατά 9,5% έναντι πτώσης 22,8% πέρυσι, ενώ στον κλάδο των χημικών ουσιών, ο δείκτης αν και σε οριακή άνοδο (1,3%) ανακάμπτει επίσης σε σχέση με πέρυσι (-16,7%). Άνοδος, η οποία όμως

είναι μικρότερη σε σχέση με το α' επτάμηνο του 2009, καταγράφεται στα Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα (1,1% έναντι 7,7%) και στην παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων (5,8% έναντι 16,1%), ενώ οι υπόλοιποι δύο κλάδοι που εμφανίζουν αύξηση του δείκτη παραγωγής είναι εκείνοι του Ξύλου-Φελλού (18,1% έναντι πτώσης 33,4% πέρυσι) και των Μηχανοκίνητων οχημάτων (3,8% αντί -28,3% αντίστοιχα).

Ωστόσο, στην πτωτική πορεία του δείκτη, συντέινει κυρίως η κάμψη που καταγράφεται σε βασικούς κλάδους της εγχώριας βιομηχανίας, όπως στα τρόφιμα (-3,1%), αν και η πτώση είναι υποδιπλάσια σε σχέση με το α' επτάμηνο του 2009 (-6%) και στα Μη μεταλλικά ορυκτά, όπου η παραγωγή συρρικνώθηκε κατά 10%, έπειτα από τη μεγάλη πτώση κατά -25,8% πέρυσι. Αντίστοιχη τάση, καταγράφεται στην Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων (-7,9% αντί -20,6%) και στις Πλαστικές-ελαστικές ύλες (-4,6% αντί -14%). Αντίθετα, σε κλάδους όπως τα Ποτά, τα Είδη Ένδυσης, ο Καπνός και τα Δέρματα-είδη υπόδησης η πτώση που σημειώθηκε τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, είναι μεγαλύτερη συγκριτικά με το αντίστοιχο διάστημα του 2009. Στις κλωστοϋφαντουργικές ύλες τέλος, η παραγωγή συνεχίζει την πτωτική της πορεία (-17,8%), η οποία αν και μικρότερη σε σχέση με πέρυσι (-30,8%), έχει ως αποτέλεσμα ο δείκτης να έχει σχεδόν υποτριπλασιαστεί την τελευταία πενταετία.

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη-16 Π.Μ.(%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Πηγή: Eurostat **Επεξεργασία:** IOBE

Στα **Ορυχεία-Μεταλλεία**, η κάμψη της παραγωγής ερμηνεύεται από την υποχώρηση της παραγωγής στον κλάδο εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη κατά 13,4% έναντι πτώσης 1,1% το α' επτάμηνο του 2009, γεγονός που συνδέεται με τη μείωση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με καύσιμο το λιγνίτη (-11,3% το α' επτάμηνο του 2010 σύμφωνα με το ΔΕΣΜΗΕ). Αντίθετα, στις λοιπές εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες η παραγωγή αυξήθηκε κατά 2,2% έπειτα από το χαμηλό επίπεδο στο οποίο είχε υποχωρήσει πέρυσι (πτώση 29,9%), όπως και η εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων (23,2% έναντι -30,4%), ενώ στον κλάδο άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου ο δείκτης παραγωγής έχει διπλασιαστεί σε σχέση με πέρυσι.

Επιβράδυνση της πτωτικής πορείας της παραγωγής παρατηρείται και στις επιμέρους κατηγορίες αγαθών συνολικά. Η μείωση κυμαίνεται μεταξύ 0,4% στα ενδιάμεσα αγαθά (-21,3% πέρυσι) και 25,6% στα

κεφαλαιουχικά αγαθά, (-26% πέρυσι). Στα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά, ο δείκτης υποχώρησε κατά 6,7 εκατοστιαίες μονάδες την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου του 2010 έναντι πτώσης 5,8% το 2009, ενώ στην ενέργεια ο δείκτης σημειώνει πτώση κατά 6,2% έναντι μικρής υποχώρησης κατά 0,5% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι. Τέλος, ο κύκλος εργασιών στη βιομηχανία τον Ιούλιο, εμφανίζει πτώση κατά 3,6% σε σχέση με τον Ιούλιο του 2009, αν και το α' επτάμηνο ο δείκτης έχει αυξηθεί κατά 5,5% περίπου, έναντι της μεγάλης συρρίκνωσης πέρυσι κατά 27% περίπου.

Κατασκευές

Με βάση τα (προσωρινά) στοιχεία για το β' τρίμηνο του 2010, ο γενικός δείκτης παραγωγής στον τομέα των Κατασκευών, υποχώρησε κατά 18,3% σε σχέση με πέρυσι, έναντι μείωσης κατά 13,9% το προηγούμενο έτος. Ωστόσο, σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2010 καταγράφεται άνοδος

κατά 30,2% -η μεγαλύτερη της τετραετίας σε επίπεδο τριμηνιαίων μεταβολών- με το δείκτη να διαμορφώνεται σε επίπεδο αντίστοιχο σχεδόν με εκείνο του β' τριμήνου του 2006. Πτωτικά, αν και με βραδύτερο ρυθμό, κινείται επίσης ο δείκτης για το μέσο όρο της Ευρωζώνης-16, ο οποίος καταγράφει μείωση κατά 3,8% το β' τρίμηνο του 2010 (-7,5% πέρυσι). Στην πλειοψηφία των κρατών-μελών της Ευρωζώνης, ο δείκτης εμφανίζει πτώση σε σχέση με πέρυσι, με εξαίρεση την Μάλτα (12,9%), την Γερμανία (4%) και το Λουξεμβούργο (3,9%)²⁹.

Στους επιμέρους δείκτες του τομέα για την Ελλάδα, ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων μειώθηκε κατά 20,2%, έναντι πτώσης 24,1% το β' τρίμηνο του 2009, ενώ η μείωση του δείκτη παραγωγής Έργων Πολιτικού Μηχανικού είναι τριπλάσια σχεδόν σε σχέση με πέρυσι (-17,3%). Παράλληλα, η συνολική οικοδομική δραστηριότητα (ιδιωτική και δημόσια) για το α' εξάμηνο του 2010, περιορίστηκε στις 25.222 άδειες, σημειώνοντας πτώση της τάξης του 8,6% σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2009, όταν όμως πέρυσι η πτώση είχε φθάσει το 15,6%. Μεγαλύτερη ωστόσο, είναι η υποχώρηση με κριτήριο τον όγκο της οικοδομικής δραστηριότητας, η οποία διαμορφώθηκε στο 24,4% από 26,5% πέρυσι. Σε επίπεδο περιφερειών, στην πλειοψηφία τους (11 από τις 13 συνολικά) καταγράφεται πτώση στον αριθμό αδειών, με εντονότερη στην Κρήτη (-18,7%), στη Δυτική Μακεδονία (-17%), στο Βόρειο Αιγαίο (-16,6%) και στην Στερεά Ελλάδα (-12,4%), ενώ μικρή άνοδο εμφανίζουν μό-

νο η Πελοπόννησος (1,6%) και η Δυτική Ελλάδα (1,3%).

Από την άλλη πλευρά, την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου του 2010, οι συναλλαγές οικιστικών ακινήτων με τη διαμεσολάβηση πιστωτικών ιδρυμάτων, διαμορφώθηκαν σε ελαφρώς μικρότερο επίπεδο από το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (17,6 χιλ.), έχοντας όμως υποδιπλασιαστεί συγκριτικά με το β' τρίμηνο του 2008. Παράλληλα, ανακόπτεται η αύξηση των συναλλαγών που παρατηρήθηκε στα τέλη του προηγούμενου έτους και η οποία θα μπορούσε να συμβάλει ουσιαστικά στην απορρόφηση μέρους της πλεονάζουσας προσφοράς, καθώς καταγράφεται μείωση της κατά 26,2% σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2010. Ενδεικτικό των συνθηκών που επικρατούν στην αγορά ακινήτων, αποτελεί η υποχώρηση της στεγαστικής πιστωτικής επέκτασης τον Ιούλιο του '10 στο 1,9% (αντί 2,3% τον Ιούνιο και 3% τον Μάιο), όπως και του μέσου επιτοκίου στεγαστικών δανείων (3,6% τον Ιούνιο του 2010).

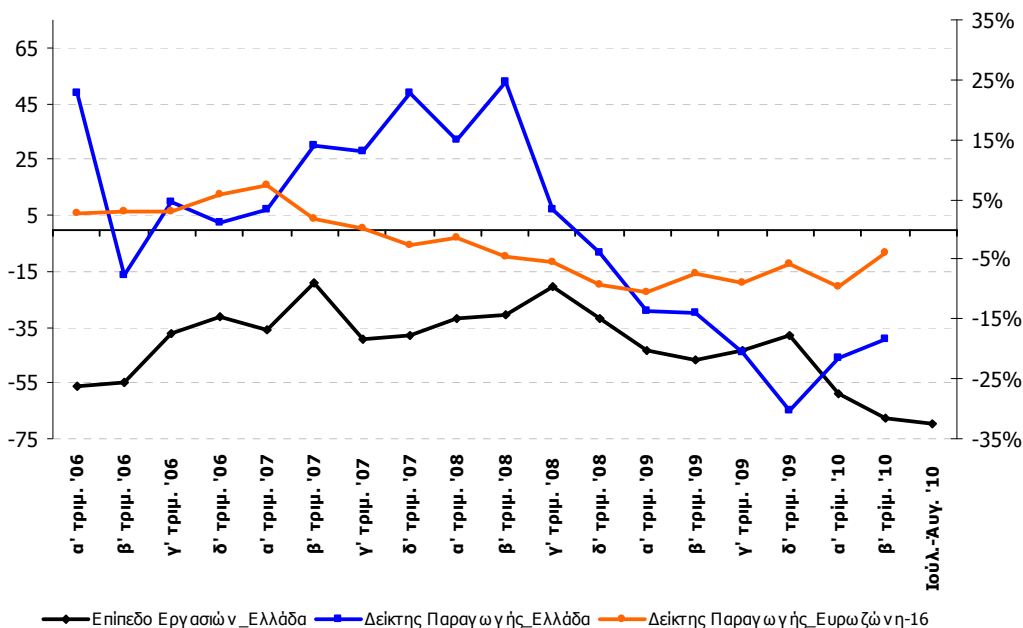
Σύμφωνα με επεξεργασία δεδομένων από τις εκτιμήσεις τεσσάρων μεγάλων τραπεζών για τις τιμές των ακινήτων το 2009³⁰ καταγράφεται πανελλαδική μείωση τιμών της τάξης του 5,9%. Οι μεγαλύτερες μειώσεις σημειώνονται σε Ανατολική Αττική και Δυτικά προάστια. Ανάλογη είναι και η πορεία των τιμών στο α' τετράμηνο του 2010, όπου η μείωση σε σχέση με το αντίστοιχο α' τετράμηνο του 2009 έφτασε το 7,7%, με την Ανατολική Αττική και τα Δυτικά Προάστια να εξακολουθούν να εμφανίζουν ισχυρές μειώσεις (πάνω από 10%).

²⁹ Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία β' τριμήνου του 2010 για Ιταλία, Κύπρο και Φινλανδία.

³⁰ Η ανάλυση διεξάγεται για λογαριασμό της εταιρείας Propindex με στοιχεία που παρέχονται από τις τράπεζες Εθνική, Εμπορική, Alpha και Eurobank.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές –ετήσια ΠΜ(%)– στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-16 και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών στην Ελλάδα (1996-2006=100)

* Επίπεδο εργασίας (αριστερή κλίμακα), Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές (δεξιά κλίμακα)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** ΙΟΒΕ

Λιανικό Εμπόριο

Ο δείκτης Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο (κύκλος εργασιών σε σταθερές τιμές, με καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων³¹) σημείωσε πτώση το β' τρίμηνο του 2010 κατά 5,7% έναντι πτώσης 14,6% πέρυσι. Ωστόσο, το α' εξάμηνο του 2010 το επίπεδο του δείκτη παρέμεινε αμετάβλητο σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι (πτώση 0,1% αντί πτώσης 14,5% ως προς το 2008).

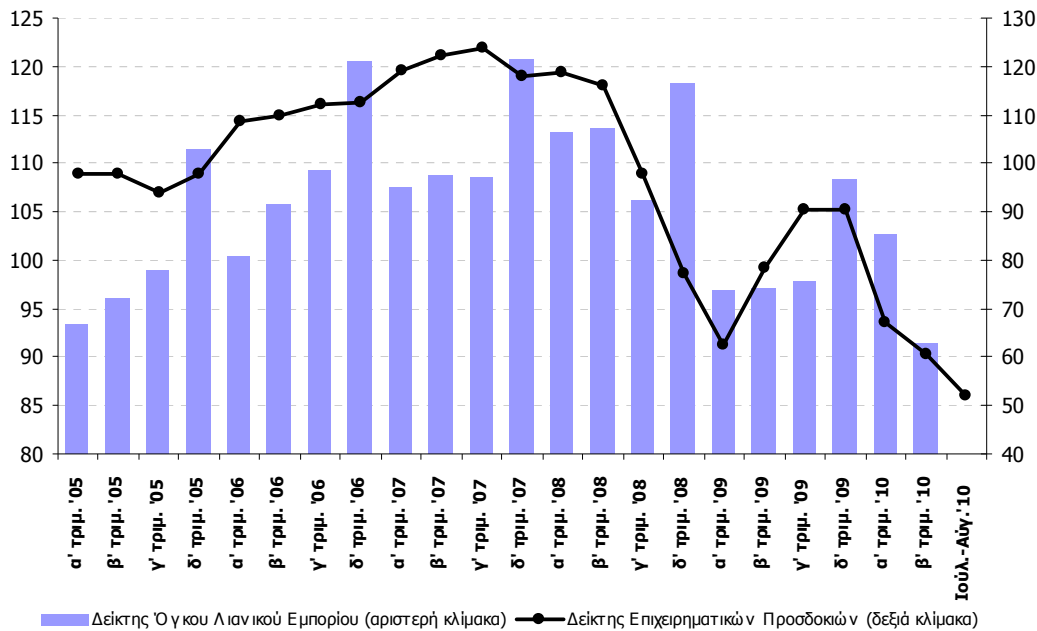
Στις κυριότερες κατηγορίες του λιανικού εμπορίου το α' εξάμηνο του 2010, η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται στα Πολυκαταστήματα κατά 11,1%, έναντι μείωσης

7,3% το α' εξάμηνο του 2009, στα Καύσιμα-Λιπαντικά Αυτοκινήτων (-7,8% έναντι -34,1% πέρυσι), στην Ένδυση-Υπόδηση (-5,4% αντί αύξησης 3,7%) και στα Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη (-3% έναντι πτώσης 21,1% πέρυσι). Στα Μεγάλα καταστήματα τροφίμων, ο δείκτης όγκου πωλήσεων παρέμεινε αμετάβλητος, όταν πέρυσι κατέγραψε πτώση κατά 8%, ενώ μικρή άνοδος (1,2%) καταγράφεται στα Βιβλία-Χαρτικά, έπειτα από τη σημαντική υποχώρηση κατά 29% πέρυσι. Αντίθετα, άνοδος κατά 9,3% σημειώνεται στα Φαρμακευτικά- Καλλυντικά (έναντι μικρής πτώσης της τάξης του 0,5% το α' τρίμηνο του 2009) και κατά 1,4% στα Τρόφιμα- Ποτά- Καπνός (αντί πτώσης 3% πέρυσι).

³¹ Σύμφωνα με την νέα στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων NACE Rev.2 ο κλάδος «Λιανικής πώλησης καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων» κατατάσσεται στο **Λιανικό εμπόριο** και πλέον δεν ανήκει στην κατηγορία «Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσικλετών».

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΙΟΒΕ

Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων και Μοτοσικλετών (κλάδος 45 της NACE Rev.2), παρέμεινε σε πτωτική τροχιά, καταγράφοντας παράλληλα το β' τρίμηνο του 2010 τη μεγαλύτερη μείωσή του (-35,4% έναντι πτώσης 12,1% πέρυσι) από το 2008 και έπειτα. Η συγκεκριμένη

εξέλιξη, είχε ως αποτέλεσμα ο δείκτης να υποχωρήσει σε νέο χαμηλότερο επίπεδο για την τελευταία πενταετία. Αντίστοιχη είναι η εικόνα και στον υποκλάδο Εμπορίας Αυτοκινήτων (κλάδος 451 της NACE Rev.2), με τη μείωση του δείκτη να είναι σχεδόν τριπλάσια σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2009 (-41%).

Πίνακας 3.4
Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο, Ιανουάριος-Ιούνιος

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100)				
	Ιαν-Ιουν 2008	Ιαν-Ιουν 2009	Ιαν-Ιουν 2010*	ΠΜ (%) '09/'08	ΠΜ (%) '10/'09
Γενικός Δείκτης	113,4	97,0	97,0	-14,5	0,0
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	107,9	95,6	95,5	-11,4	-0,1
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	113,5	104,4	104,3	-8,0	-0,2
Πολυκαταστήματα	113,5	105,3	93,5	-7,2	-11,1
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	140,2	92,0	84,8	-34,4	-7,8
Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός	92,9	90,1	91,4	-3,0	1,4
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	108,7	108,2	118,2	-0,5	9,3
Ένδυση-Υπόδηση	93,8	97,3	92,0	3,7	-5,4
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	119,7	94,5	91,7	-21,1	-3,0
Βιβλία -Χαρτικά- Λοιπά είδη δώρων	108,3	77,0	77,1	-28,9	0,1

*Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

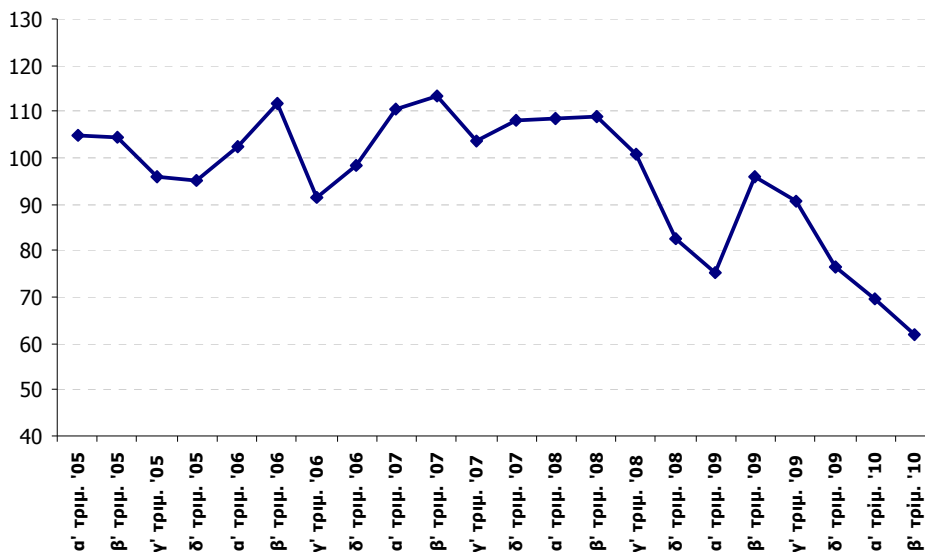
Η κρίση στο χώρο του αυτοκινήτου αποτυπώνεται άλλωστε και στην **Έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας του ΙΟΒΕ**, όπου ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα Αυτοκίνητα – Οχήματα κατέγραψε οριακή άνοδο τον Ιούλιο, παραμένοντας όμως σε πολύ αρνητικά επίπεδα, καθώς υπολείπεται κατά 10 μονάδες από την ιστορικά χαμηλή τιμή του Ιανουαρίου του 2009.

Οι προβλέψεις για τις πωλήσεις το επόμενο διάστημα, καθώς και για τις παραγγελίες προς τους προμηθευτές, παραμένουν αρνητικές, ενώ η απασχόληση στον κλάδο εμφανίζεται να πλήττεται έντονα από την οικονομική συγκυρία, με απώλεια περίπου 2.000 θέσεων εργασίας στο διάστημα της κρίσης σύμφωνα με έρευνα του ΙΟΒΕ στις επιχειρήσεις του κλάδου.

Στο σύνολο του Λιανικού Εμπορίου, η τιμή του δείκτη προσδοκιών υποχώρησε σε χαμηλότερο επίπεδο από το αντίστοιχο για το πρώτο οκτάμηνο του 2010, ενώ στις επιμέρους κατηγορίες μείωση, αντίστοιχου μεγέθους με πέρυσι καταγράφεται στα Οχήματα-Ανταλλακτικά (-35,3%) και στα Πολυκαταστήματα (-10,1%). Στους κλάδους της Ύφανσης, Ένδυσης και Υπόδησης η πτώση επιβραδύνεται σε σχέση με πέρυσι (-18%), με το δείκτη όμως να υποχωρεί σε υποδιπλάσιο σχεδόν επίπεδο σε σχέση με το α΄ οκτάμηνο του 2008, ενώ και στα Τρόφιμα- Ποτά- Καπνός, η υποχώρηση του δείκτη επιβραδύνεται (-8,2%) έπειτα από τη σημαντική πτώση το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι (-28,2%).

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Εμπόριο ,συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσικλετών, και εμπόριο συναφών ανταλλακτικών και εξαρτημάτων
Κλάδος 45 (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5

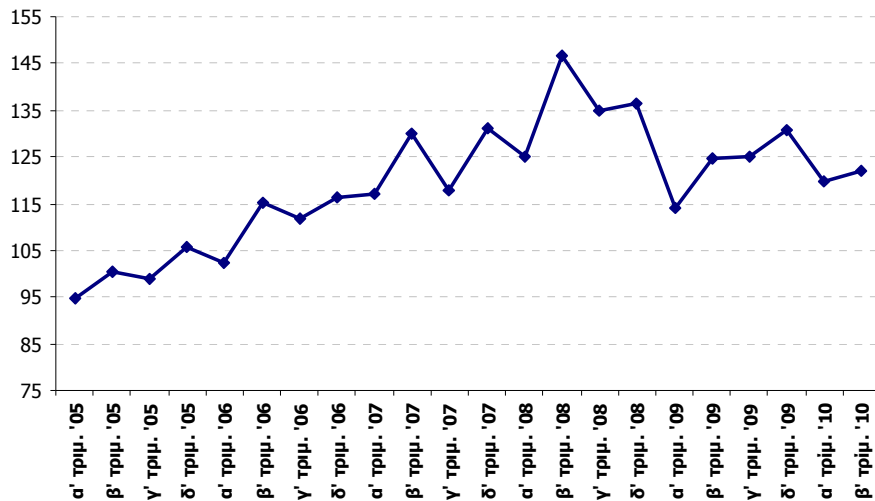
Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν.-Αυγ. 2008	Ιαν.-Αυγ. 2009	Ιαν.-Αυγ. 2010	ΠΜ (%) '09/'08	ΠΜ (%) '10/'09
Τρόφιμα – Ποτά - Καπνός	115,6	83,2	76,4	-28,2%	-8,2%
Υφάσματα -Ένδυση - Υπόδηση	121,4	85,8	70,3	-29,3%	-18,0%
Είδη Οικιακού εξοπλισμού	114,9	63,0	58,1	-45,1%	-7,8%
Οχήματα - Ανταλλακτικά	108,5	69,3	44,8	-36,1%	-35,3%
Πολυκαταστήματα	115,5	103,7	93,3	-10,1%	-10,1%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	112,9	75,3	60,9	-33,2%	-19,2%

Πηγή: ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.5

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Χονδρικό Εμπόριο

Ο δείκτης κύκλου εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο κατά **NACE Rev.2**³², σημείωσε υποχώρηση κατά 2,1% σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2009, έναντι αντίστοιχης πτώσης κατά 14,9% ως προς το 2008. Σε σχέση όμως με το προηγούμενο τρίμηνο, ο δείκτης παρουσίασε άνοδο κατά 1,9%.

Υπηρεσίες

Στον τομέα των Υπηρεσιών³³, από τους 14 συνολικά τομείς καταγράφεται πτώση του δείκτη κύκλου εργασιών σε 12 κατά την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου 2010, έναντι 9 το ίδιο χρονικό διάστημα πέρυσι. Αντίστοιχη τάση, σημειώνεται και στη διάρκεια του α' εξαμήνου του 2010, όπου 11 τομείς (αγτί 9 πέρυσι) κινούνται πτωτικά. Αναλυτικότερα:

³² Ο δείκτης στο Χονδρικό Εμπόριο υπολογίζεται χωρίς το Φ.Π.Α. και περιλαμβάνει τα συνολικά ποσά που έχει τιμολογήσει η επιχείρηση στη διάρκεια της περιόδου αναφοράς (τρίμηνο).

³³ Οι δείκτες που επιλέγονται να παρουσιαστούν από το ΙΟΒΕ είναι κυρίως αυτοί για τους οποίους προκύπτουν πρόσθετα – συμπληρωματικά στοιχεία και από τις έρευνες συγκυρίας του ΙΟΒΕ, οπότε μπορεί να διαμορφωθεί μία ακόμα πιο ολοκληρωμένη εικόνα για αυτούς.

Η μεγαλύτερη πτώση κατά 27,8% το α' εξάμηνο του 2010 (έναντι πτώσης 19,8% πέρυσι), καταγράφεται στις **υπηρεσίες επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων** (κλάδος 74). Ακολουθούν **οι υπηρεσίες αρχιτεκτόνων και μηχανικών** (κλάδος 71) με την πτώση να διαμορφώνεται στο 22,6% τη δεδομένη χρονική περίοδο (αντί υποχώρησης 7,2% πέρυσι), γεγονός που αντανακλά την πτωτική πορεία του κατασκευαστικού κλάδου.

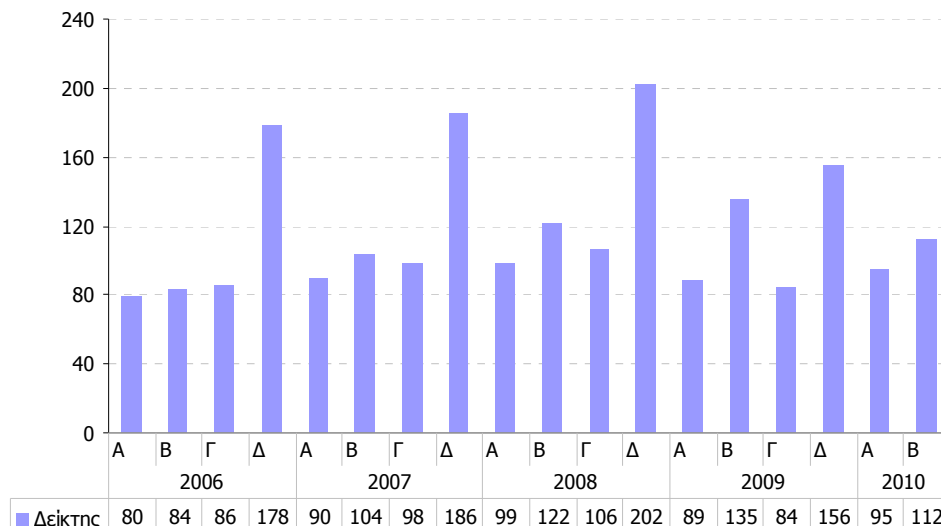
Από την άλλη πλευρά, η μεγαλύτερη άνοδος στον κύκλο εργασιών παρατηρείται στις **νομικές και λογιστικές δραστηριότητες** (κλάδος 69) κατά 12,4%, όταν το α' εξάμηνο του 2009 σημειώθηκε πτώση κατά 5,3%. Μάλιστα, το β' τρίμηνο του 2010 η τιμή του δείκτη, ανήλθε στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας τριετίας και δεύτερο μεγαλύτερο ανάμεσα στους 14

τομείς συνολικά. Ωστόσο, η σημαντική πτώση του κύκλου εργασιών στις **υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης** (κλάδος 70.2) κατά 19,4% το α' εξάμηνο του 2010 (αντί ανόδου 6,2% πέρυσι), έχει ως αποτέλεσμα οι συγκεκριμένοι κλάδοι αθροιστικά (69 και 70.2) να καταγράφουν πτώση κατά 7,1% το α' εξάμηνο του 2010, έναντι ανόδου πέρυσι κατά 1,5%.

Στις **Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών** (κλάδος 61) ο δείκτης του κύκλου εργασιών υποχωρεί για τέταρτο συνεχόμενο τρίμηνο. Στο α' εξάμηνο του 2010 η πτώση κυμάνθηκε σε ελαφρώς μικρότερο επίπεδο (-7,4%) από την αντίστοιχη περυσινή (-9,3%), με το δείκτη να έχει υποχωρήσει την περίοδο Απριλίου-Μαΐου του 2010 στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας.

Διάγραμμα 3.6

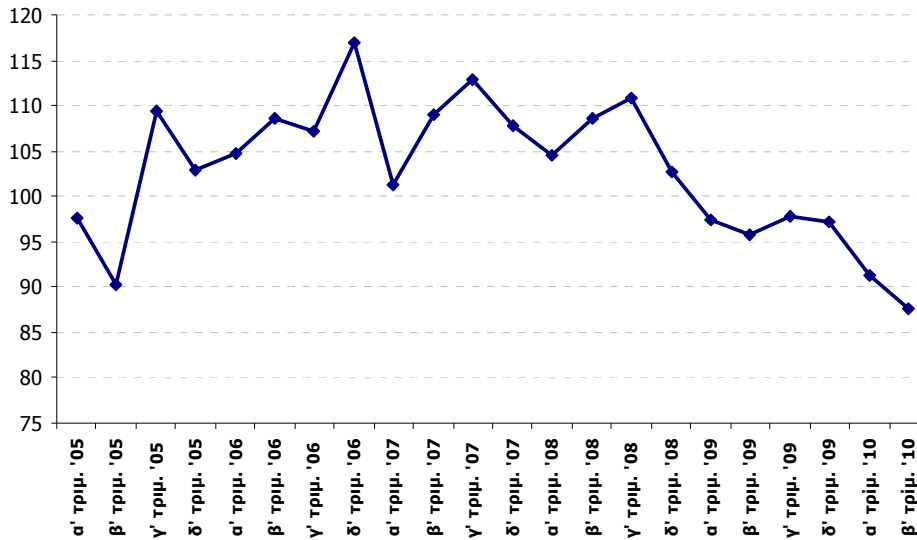
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Νομικών, Λογιστικών και Παροχής Συμβούλων Διαχείρισης Δραστηριοτήτων, κλάδοι 69 & 70.2 (2005 = 100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

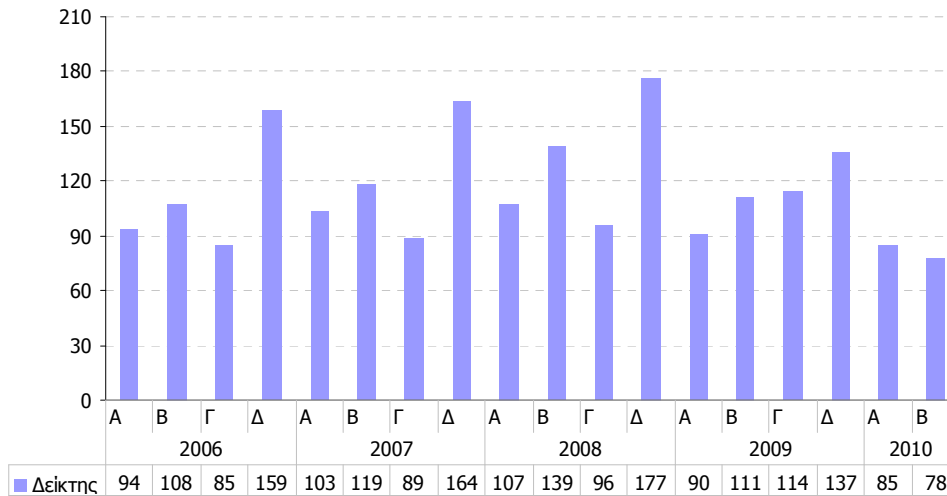
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Τηλεπικοινωνιών, κλάδος 61 (2005 = 100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Πληροφορικής, Κλάδος 62 (2005 = 100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σημαντική είναι επίσης, η πτώση που καταγράφεται στο δείκτη του κλάδου **Υπηρεσιών Πληροφορικής** (κλάδος 62), η οποία είναι σχεδόν αντίστοιχη με εκείνη του πρώτου εξαμήνου του 2009 (-19,4% έναντι -18,2%), με την τιμή του να διαμορφώνεται επίσης στο χαμηλότερο επίπεδο από το 2005 και έπειτα. Υποχώρηση κατά 11,4% στον κύκλο εργασιών παρουσιάζουν και οι **Δραστηριότητες διαφή-**

μισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (κλάδος 73) τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, η οποία όμως είναι υποδιπλάσια σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2009. Την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου του 2010, ο δείκτης υποχώρησε κατά 14,1% σε σχέση με πέρυσι, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με του α' τριμήνου του 2005.

Τέλος, στους κλάδους Υπηρεσιών Καταλύματος και Εστίασης (κλάδοι 55 και 56), η πτώση του κύκλου εργασιών το β' τρίμηνο του 2010, ήταν διπλάσια σε σχέση με πέρυσι (-10,2% έναντι πτώσης κατά -4,6%), γεγονός που συνδέεται άμεσα με τις επιπτώσεις στον τουρισμό και την αρνητική εικόνα της χώρας στο εξωτερικό, ιδιαίτερα κατά το δίμηνο Μαΐου-Ιουνίου. Ωστόσο, το α' εξάμηνο του 2010, η μείωση του δείκτη ήταν ηπιότερη σε σχέση με πέρυσι, καθώς υποχώρησε κατά -5,6% (αντί -10,7%). Σε κάθε περίπτωση, διαμορφώθηκε σε επίπεδο ελαφρώς μικρότερο από του α' εξαμήνου του 2005. Καθοριστικότερη πάντως για το σύνολο του έτους θα είναι η εικόνα του δείκτη το γ' τρίμηνο που περιλαμβάνει το δίμηνο αιχμής (Ιούλιος-Αύγουστος).

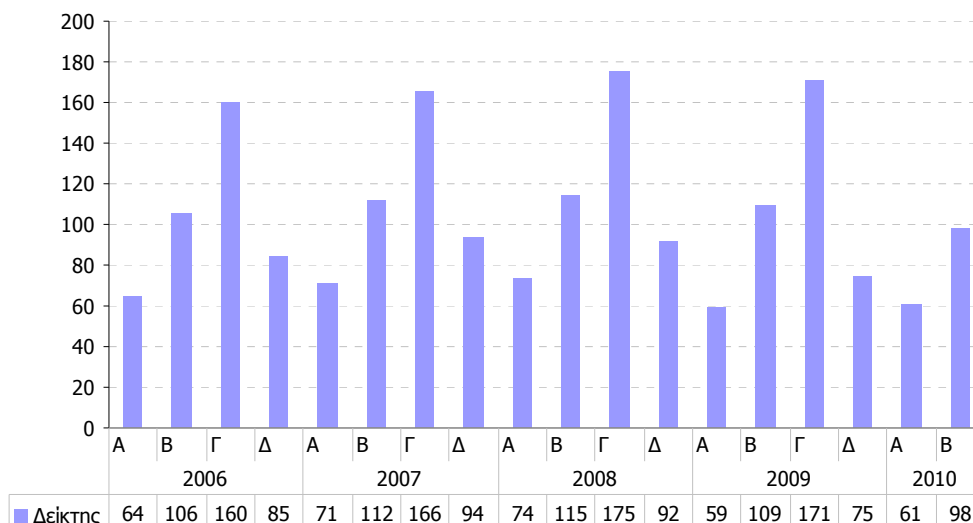
Ο δείκτης στους συγκεκριμένους κλάδους, όπως και στις Νομικές- Λογιστικές- Συμ-

βουλευτικές δραστηριότητες και στη Διαφήμιση-Δημοσκοπήσεις, χαρακτηρίζεται από διακυμάνσεις, λόγω εποχικότητας, με την όποια αρνητική επίδραση μπορεί αυτή να συνεπάγεται (βιωσιμότητα, απασχόληση κ.α.), ιδιαίτερα σε περιόδους ύφεσης, όπως αυτή στην οποία έχει εισέλθει η ελληνική οικονομία.

Οι εξελίξεις στους κλάδους των υπηρεσιών έχουν, σε σημαντικό βαθμό, προδιαγραφεί από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE. Κατά το πρώτο οκτάμηνο του έτους, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες υποχώρησε κατά 9,1% σε σχέση με το 2009. Στους επιμέρους τομείς των υπηρεσιών, οι δείκτες όπου κινήθηκαν ανοδικά σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι, είναι οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και οι υπηρεσίες προς επιχειρήσεις.

Διάγραμμα 3.9

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης, κλάδοι 55 & 56 (2005 = 100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.6

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

	Ιαν.-Αυγ. 2008	Ιαν.-Αυγ. 2009	Ιαν.-Αυγ. 2010	ΠΜ (%) '09/'08	ΠΜ (%) '10/'09
Ξενοδοχεία-Εστιατόρια	104,89	75,1	74,5	-28,4%	-0,9%
Τουριστικά Γραφεία-Πρακτορεία	95,61	71,0	66,0	-25,7%	-7,0%
Διάφορες υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	96,20	57,4	61,9	-40,3%	7,9%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	91,06	68,7	74,3	-24,5%	8,2%
Πληροφορική	98,28	65,4	45,3	-33,5%	-30,7%
Σύνολο Υπηρεσιών	104,27	69,7	63,4	-33,1%	-9,1%

Πηγή: IOBE

Ανακεφαλαιώνοντας, η βιομηχανική παραγωγή συνεχίζει την πτωτική της πορεία κατά το α' επτάμηνο του 2010, η οποία ωστόσο επιβραδύνεται συγκριτικά με την μεγάλη πτώση που σημειώθηκε πέρυσι. Η συγκεκριμένη τάση, η οποία είναι αντίθετη με την πλειοψηφία των χωρών-μελών της ευρωζώνης, υποδεικνύει ότι η εγχώρια μεταποίηση στηρίζει σε σημαντικό βαθμό την ανάπτυξη της στην εσωτερική ζήτηση, η οποία όμως, πληττεται έντονα πλέον από τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής. Είναι ενδεικτικό, ότι μεταξύ των κλάδων που επιτυγχάνουν άνοδο της παραγωγής τους τη δεδομένη χρονική περίοδο, συγκαταλέγονται εκείνοι που διοχετεύουν τα προϊόντα τους και στις αγορές του εξωτερικού, ενώ παραδοσιακοί κλάδοι της οικονομίας, όπως η κλωστοϋφαντουργία, όπου στο παρελθόν κατείχαν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών, έχουν εισέλθει σε παρατεταμένη ύφεση, λόγω του έντονου ανταγωνισμού από χώρες με χαμηλό εργατικό κόστος. Το γεγονός αυτό, αντανακλάται και στο δείκτη νέων παραγγελιών στη βιομηχανία, ο οποίος τον Ιούλιο του 2010 παρουσίασε πτώση (-4,1%) σε σχέση με πέρυσι, ως αποτέλεσμα της μείωσης του δείκτη νέων παραγγελιών στην εγχώρια αγορά (-19,6%), σε αντίθεση με τον αντίστοιχο δείκτη για την εξωτερική αγορά, ο οποίος αυξήθηκε (25,8%). Ο κύκλος

εργασιών στη βιομηχανία εμφανίζει πτώση τον Ιούλιο, ωστόσο στο α' επτάμηνο του έτους κινείται ανοδικά.

Η πορεία της εγχώριας βιομηχανικής παραγωγής, ερμηνεύεται και από τη σημαντική κάμψη που συνεχίζει να καταγράφεται στον κατασκευαστικό κλάδο, καθώς αρκετοί κλάδοι της μεταποίησης συνδέονται με την οικοδόμηση και τις κατασκευές. Ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές, υποχώρησε το β' τρίμηνο του 2010 σε επίπεδο παρόμοιο με του β' τριμήνου του 2006, καταγράφοντας όμως αύξηση ως προς το α' τρίμηνο του 2010. Η συνολική οικονομική δραστηριότητα, με βάση των αριθμό αδειών, επιβραδύνθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2010 σε σχέση με πέρυσι, ενώ αντίθετα σημείωσε μεγάλη κάμψη, αντίστοιχη της περσινής, με βάση τον όγκο. Παράλληλα, το β' τρίμηνο του έτους σημειώθηκε επιβράδυνση στις συναλλαγές οικιστικών ακινήτων μέσω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Στο Λιανικό εμπόριο, ο δείκτης του κύκλου εργασιών παρέμεινε αμετάβλητος το α' εξάμηνο του έτους σε σχέση με πέρυσι, ενώ με βάση τις επιμέρους κατηγορίες προκύπτει μείωση σε περισσότερο ελαστικές δαπάνες όπως για την ένδυση, την υπόδηση και τα καύσιμα, σε αντίθεση με τα

τρόφιμα. Έντονα πλήττεται ο κλάδος του αυτοκινήτου, ο οποίος έχει απωλέσει σημαντικό από το μερίδιο του τη τελευταία διετία. Είναι ενδεικτικό, ότι το οκτάμηνο Ιανουαρίου–Αυγούστου οι πωλήσεις είναι μειωμένες κατά 1/3 σχεδόν σε σχέση με πέρυσι, ενώ οι συνολικές πωλήσεις το 2010, αναμένεται να διαμορφωθούν σε επίπεδο σημαντικά χαμηλότερο σε σχέση με της προηγούμενης διετίας (περίπου 155 χιλ.). Αρνητική είναι τέλος, η επίδραση της ύφεσης και στις υπηρεσίες, καθώς στην πλειοψηφία των κλάδων καταγράφεται μείωση του κύκλου εργασιών τους.

3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Το α' εξάμηνο του 2010, οι ελληνικές εξαγωγές διαμορφώθηκαν στα 7.383,6 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 3% σε σχέση με πέρυσι, όταν είχε σημειωθεί πτώση κατά 16,9%. Αντίθετα, συνεχίστηκε η υποχώρηση των εισαγωγών με ρυθμό αντίστοιχο σχεδόν με τον περσινό (-18,4% έναντι -21,3% το α' εξάμηνο του 2009). Έτσι, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας περιορίστηκε κατά 27,2%, εξέλιξη η οποία σε συνδυασμό με τη μεγάλη πτώση πέρυσι (-23,6%), είχε ως αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας τουλάχιστον³⁴ και το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές, να αυξηθεί κατά 7,6 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2009 (36,7%).

Στα βιομηχανικά προϊόντα, που κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο των ελληνικών εξα-

γωγών (58,5%) σημειώθηκε αύξηση κατά 2,3% (ή 95,4 εκατ.) την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου του 2010, έναντι μεγάλης πτώσης πέρυσι κατά 19,8%. Η συγκεκριμένη εξέλιξη, είναι αποτέλεσμα της ανοδικής πορείας των εξαγωγών στα «Χημικά προϊόντα» (+14,2%) και στα «Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά α' ύλη» (+7,3%). Μάλιστα, η άνοδος αυτή κατά 249,6 εκατ. ευρώ, αντιστάθμισε την πτώση των εξαγωγών των Μηχανημάτων και των υλικών μεταφορών κατά 139,5 εκατ. ευρώ (-13,9%). Μικρή υποχώρηση της τάξης του 2%, παρατηρήθηκε και στην κατηγορία «Διάφορα βιομηχανικά είδη» με το μερίδιο τους να έχει διατηρηθεί αμετάβλητο την τελευταία διετία.

Η συμμετοχή των αγροτικών προϊόντων στις ελληνικές εξαγωγές παρέμεινε αμετάβλητη σε σχέση με πέρυσι, αποτελώντας το ¼ της συνολικής αξίας. Στα «Τρόφιμα και ζώα ζωντανά» έπειτα από τη περσινή στασιμότητα, η αξία των εξαγωγών σημείωσε άνοδο κατά 5,6% (ή 76,1 εκατ. ευρώ) το α' εξάμηνο του 2010, η οποία λειτουργήσε ως αντίβαρο στη μείωση που καταγράφεται στις υπόλοιπες υποκατηγορίες αγροτικών προϊόντων. Συγκεκριμένα, στα «Ποτά και καπνός» σημειώθηκε πτώση κατά 12,6% (ή 35,1 εκατ. ευρώ) σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2009, περίοδο κατά την οποία οι εξαγωγές είχαν καταγράψει τη μεγαλύτερη άνοδο μεταξύ των μονοψήφιων κατηγοριών αγαθών. Καθοδική, συνεχίζει να είναι η πορεία των εξαγωγών στα «Λάδια και λίπη ζωικής και φυτικής προέλευσης» με την αξία τους να έχει μειωθεί την τελευταία διετία κατά 41,6 εκατ. ευρώ (-24,4%).

³⁴ Οι εκτιμήσεις βασίζονται στην ανάλυση στοιχείων του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων (ΠΣΕ) και του Κέντρου Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ), με βάση τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ.

Στις υπόλοιπες κατηγορίες, αύξηση κατά 16,3% (57,7 εκατ. ευρώ) καταγράφεται στις πρώτες ύλες (έναντι πτώσης κατά 11% πέρυσι) και κατά 30,4% (45,3 εκατ. ευρώ) στα μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες αγαθά, με την αξία τους όμως να έχει διαμορφωθεί σε χαμηλότερο επίπεδο από εκείνο του α' εξαμήνου του 2008. Οι εξαγωγές καυσίμων τέλος, παρέμειναν αμετάβλητες, έπειτα από τη σημαντική υποχώρηση κατά 27% το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι.

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές των ελληνικών προϊόντων στην πλειοψηφία των κρατών-μελών της ΕΕ-27 (18 χώρες) κινούνται ανοδικά το α' εξάμηνο του 2010, με αποτέλεσμα στο σύνολό τους να σημειώσουν αύξηση κατά 302,5 εκατ. ευρώ (+6,8%) σε σχέση με πέρυσι. Η συγκεκριμένη αύξηση, τροφοδοτείται

κυρίως από τη μεγάλη άνοδο των εξαγωγών (+17,6%) στις χώρες της ΕΕ εκτός της ζώνης του ευρώ. Είναι ενδεικτικό ότι, οι εξαγωγές προς το Ηνωμένο Βασίλειο αυξήθηκαν κατά 51,4% (ή 145 εκατ. ευρώ), με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη χώρα να έχει καταστεί ο τέταρτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ελλάδας τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Αύξηση επίσης, με εξαίρεση τη Βουλγαρία και τη Σουηδία, καταγράφεται και στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ που δεν συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ, με σημαντικότερες, βάση μεριδίου, εκείνες της Πολωνίας (29,8%), της Δανίας και της Τσεχίας (30,3% αμφότερες) και της Ουγγαρίας (21,4%). Μικρότερη αντίθετα, είναι η αύξηση των εξαγωγών προς τις χώρες της Ευρωζώνης-16 κατά 2,2% με το μερίδιό τους να διατηρείται αμετάβλητο συγκριτικά με το α' εξάμηνο πέρυσι.

Πίνακας 3.7
Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία (εκατ. ευρώ)

	Στοιχεία Ιανουαρίου-Ιουνίου						
	Αξία (εκατ. €)		Π.Μ. (%)		Σύνθεση (%)		
	2009*	2010*	'09/'08*	'10/'09*	2008	2009*	2010*
Αγροτικά προϊόντα	1.787,5	1.805,8	0,0%	1,0%	20,7%	24,9%	24,5%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	1.358,2	1.434,3	0,1%	5,6%	15,7%	19,0%	19,4%
Ποτά & καπνός	277,8	242,7	6,8%	-12,6%	3,0%	3,9%	3,3%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	151,4	128,7	-11,1%	-15,0%	2,0%	2,1%	1,7%
Πρώτες ύλες	353,4	411,2	-10,8%	16,3%	4,6%	4,9%	5,6%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	353,4	411,2	-10,8%	16,3%	4,6%	4,9%	5,6%
Καύσιμα	654,6	654,5	-27,0%	0,0%	10,4%	9,1%	8,9%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	654,6	654,5	-27,0%	0,0%	10,4%	9,1%	8,9%
Βιομηχανικά προϊόντα	4.222,2	4.317,7	-19,8%	2,3%	61,0%	58,9%	58,5%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	1.016,1	1.160,1	-13,3%	14,2%	13,6%	14,2%	15,7%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	1.452,8	1.558,4	-28,9%	7,3%	23,7%	20,3%	21,1%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	1.001,8	862,3	-10,6%	-13,9%	13,0%	14,0%	11,7%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	751,5	736,8	-19,3%	-1,9%	10,8%	10,5%	10,0%
Άλλα	149,2	194,6	-46,5%	30,4%	3,2%	2,1%	2,6%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	149,2	194,6	-46,5%	30,4%	3,2%	2,1%	2,6%
Συνολικές εξαγωγές	7.167,0	7.383,6	-16,9%	3,0%	100%	100%	100%

* Προσωρινά στοιχεία
Πηγή: ΠΣΕ-ΚΕΕΜ-ΕΛΣΤΑΤ

Ως προς τους κύριους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας, οι εξαγωγές προς την Γερμανία, η οποία παραμένει η μεγαλύτερη αγορά για τα ελληνικά προϊόντα, αυξήθηκαν κατά 8,4% και διαμορφώθηκαν στα 845 εκατ. ευρώ. Ακολουθεί η Ιταλία, όπου οι συνολικές εξαγωγές ανήλθαν στα 796 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας όμως πτώση κατά 1,9% σε σχέση με πέρυσι, ενώ στην Κύπρο, τον 3^ο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της χώρας, οι εξαγωγές ανήλθαν στα 542 εκατ. ευρώ (άνοδος 2,1%). Στις υπόλοιπες χώρες όπου διοχετεύεται σημαντικός αριθμός ελληνικών αγαθών, σημαντική είναι η άνοδος στην Τουρκία (28,8%) και στην Γαλλία (12,1%).

Όσον αφορά στις εξαγωγές προς τις χώρες του ΟΟΣΑ που αντιπροσωπεύουν το 58% των συνολικών εξαγωγών της Ελλάδας, η αύξηση εκτιμάται σε 2,8% το α' εξάμηνο του 2010. Στην περιοχή των Βαλκανίων, καταγράφεται οριακή άνοδος κατά 1,5% έπειτα από τη μεγάλη πτώση πέρυσι (-23%), με το μερίδιο τους επί των εξαγωγών να διατηρείται αμετάβλητο. Στην Βουλγαρία, τον κύριο εμπορικό εταίρο μεταξύ των Βαλκανικών χωρών, καταγράφεται μείωση κατά 1,3%, σαφώς μικρότερη από εκείνη στην ΠΓΔΜ (-16,5%). Η μείωση των εξαγωγών κατά 35,5 εκατ. ευρώ από τις συγκεκριμένες χώρες, αντισταθμίστηκε από την αύξηση των εξαγωγών προς τη Ρουμανία (11,4%) και την Αλβανία (1,6%), αλλά και από τις υπόλοιπες χώρες της περιοχής, με μικρότερο όμως μερίδιο, δηλαδή την Κροατία (63,1% ή 13,9 εκατ. ευρώ) και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (39,5% ή 7,1 εκατ. ευρώ).

Σημαντική, είναι η πτώση των εξαγωγών προς τη Βόρειο Αμερική (-26,6%), με αποτέλεσμα η αξία τους να έχει υποχωρήσει

στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας τετραετίας τουλάχιστον. Η συγκεκριμένη εξέλιξη, είναι αποτέλεσμα της μείωσης των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ, τον 9^ο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της χώρας το α' εξάμηνο του 2010, κατά 137 εκατ. ευρώ περίπου (-34,9%). Αντίθετα, άνοδος των εξαγωγών, καταγράφεται στον Καναδά (+38%) και στο Μεξικό (+42,3%), η οποία όμως δεν είναι ικανή να υπερκεράσει την πτώση από τις ΗΠΑ, λόγω του χαμηλού μεριδίου που τους αναλογεί.

Στις χώρες της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, οι εξαγωγές αυξήθηκαν με ρυθμό χαμηλότερο κατά 3,5 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2009 (8,4%). Ως προς τις χώρες που απορροφούν το μεγαλύτερο ποσοστό ελληνικών αγαθών στη συγκεκριμένη γεωγραφική ζώνη (80% περίπου), αύξηση καταγράφεται στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (+58,1%), στην Σαουδική Αραβία (43,1%), στην Λιβύη (30,3%), στο Μαρόκο (75,7%), στην Αλγερία (13,7%) και στο Ισραήλ (11%), ενώ αντίθετα στην Αίγυπτο, που κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο στην περιοχή, η αξία των εξαγωγών υποχώρησε κατά 16,2 εκατ. (πτώση 16%).

Όσον αφορά στις εξαγωγές προς τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, η άνοδος το α' εξάμηνο του 2010 κατά 36,2 εκατ. ευρώ (+22,5%), είναι αποτέλεσμα της αύξησης των εξαγωγών προς την Ρωσία κατά 30%, με τη συνολική αξία να διαμορφώνεται στα 127 εκατ. ευρώ. Τέλος, οι εξαγωγές προς την Κίνα αυξήθηκαν κατά 25,3 εκατ. ευρώ (+55,8%) σε σχέση με το α' εξάμηνο του 2009, ενώ πτώση εμφανίζουν οι εξαγωγές προς την Ινδία κατά 12,9%.

Πίνακας 3.8
Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου

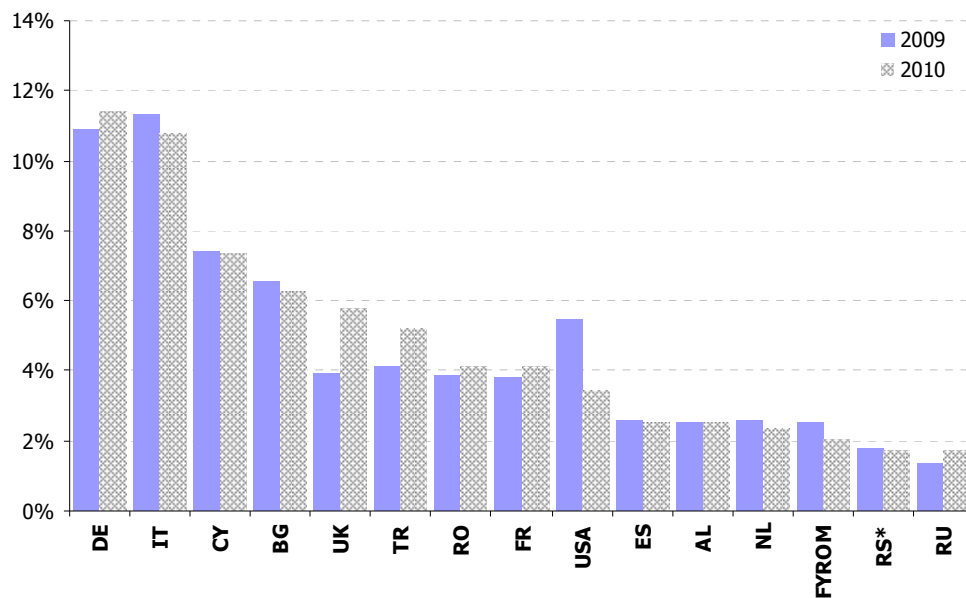
	Αξία (εκατ. €)			Σύνθεση	
	2009*	2010*	Π.Μ. (%) '10/'09	2009*	2010*
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	4.152,7	4.269,8	2,8%	57,9%	57,8%
Ε.Ε. (27)	3.720,2	3.997,5	7,5%	51,9%	54,1%
Ευρωζώνη-16	2.923,1	3.143,1	7,5%	40,8%	42,6%
Β. Αμερική	441,4	323,9	-26,6%	6,2%	4,4%
Άλλες ανεπτυγμένες χώρες	54,0	57,7	6,9%	0,8%	0,8%
Υπόλοιπες ΟΟΣΑ (εκτός Ν.Κορέας)	526,0	477,0	-9,3%	7,3%	6,5%
Βαλκάνια	1.274,8	1.294,3	1,5%	17,8%	17,5%
Κοινοπολ. Ανεξάρτ. Κρατών (ΚΑΚ)	160,5	196,6	22,5%	2,2%	2,7%
Β. Αφρική & Μ. Ανατολή	486,9	528,0	8,4%	6,8%	7,2%
Χώρες Αφρικής (εκτός Β.Αφρικής)	72,8	50,1	-31,2%	1,0%	0,7%
Ν.Α. Ασία	65,4	95,7	46,3%	0,9%	1,3%
Λατ. Αμερική	31,0	24,4	-21,3%	0,4%	0,3%
Λοιπές Χώρες	333,9	338,6	1,4%	4,7%	4,6%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΕΜ

Διάγραμμα 3.10

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο εξαγωγών ελληνικών προϊόντων, α' εξάμηνο '09 και '10

*Στις εξαγωγές προς τη Σερβία συμπεριλαμβάνονται και εκείνες προς το Μαυροβούνιο και το Κόσοβο

Πηγή: ΠΣΕ **Επεξεργασία:** ΙΟΒΕ

Συμπερασματικά, η άνοδος των εξαγωγών κατά το α' εξάμηνο του 2010 συνδέεται άμεσα με τη βελτίωση της βιομηχανικής παραγωγής και της κατανάλωσης, τόσο στις χώρες που αποτελούν κύριους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας, όσο και σε χώρες που τους αναλογεί χαμηλότερο μερίδιο. Η

συγκεκριμένη αύξηση σε συνδυασμό με την πτώση των εισαγωγών, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του εμπορικού ισοζυγίου στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων ετών, γεγονός που λειτούργησε αντισταθμιστικά στην υποχώρηση του ΑΕΠ τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, λόγω της μείωσης της κα-

τανάλωσης και των δημοσίων επενδύσεων. Παράλληλα, η πτωτική πορεία της ζήτησης στο εσωτερικό της χώρας, ως επακόλουθο των μέτρων για τη δημοσιονομική προσαρμογή, υποδεικνύει την αναγκαιότητα μεγαλύτερης διείσδυσης των ελληνικών αγαθών στις ξένες αγορές και ιδιαίτερα τις αναδυόμενες, εξέλιξη η οποία θα έχει σημαντικά οφέλη για το εξαγωγικό εμπόριο της χώρας και την οικονομία γενικότερα. Για το σύνολο του 2010, η αξία των ελληνικών εξαγωγών αγαθών, αναμένεται να διαμορφωθεί στα €14,5 δισ. περίπου, αναλογία δηλαδή 6% του ακαθάριστου προϊόντος της χώρας.

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Το ποσοστό ανεργίας την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου του 2010, ανήλθε στο υψηλότερο επίπεδο από τις αρχές του 2000 (11,8%), σημειώνοντας άνοδο 2,9 εκατοστιαίων μονάδων σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2009, ενώ παρέμεινε αμετάβλητο ουσιαστικά ως προς το α' τρίμηνο του 2010 (11,7%). Η συγκεκριμένη εξέλιξη είχε ως αποτέλεσμα, ο αριθμός των ανέργων να διαμορφωθεί στους 594 χιλ. –ο υψηλότερος των τελευταίων 12 ετών τουλάχιστον-, έχοντας αυξηθεί κατά 151,4 χιλ. (ή 34,2%) σε σχέση με πέρυσι και κατά 7,2 χιλ. (ή 1,2%) ως προς το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα είναι το 4^ο υψηλότερο στην Ευρωζώνη-16 (Μ.Ο.: 9,9%), πίσω μόνο από την Ισπανία (20,1%), τη Σλοβακία (14,8%) και την Ιρλανδία (13,3%).

Ο αριθμός των απασχολούμενων υποχώρησε στους 4.427 χιλ. από 4.531,9 χιλ. το β' τρίμηνο του 2009 (πτώση 2,3%), παραμένοντας ωστόσο αμετάβλητος (αύξηση 0,03%) σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2010. Το εργατικό δυναμικό ανήλθε στα

5.021,0 χιλ. άτομα, ενώ η συμμετοχή στην απασχόληση, δηλαδή το ποσοστό του εργατικού δυναμικού στο σύνολο του πληθυσμού, διαμορφώθηκε στο 54% από 53,7% πέρυσι, ως αποτέλεσμα της μεγαλύτερης αύξησης του εργατικού δυναμικού (+0,9%) συγκριτικά με τον πληθυσμό (+0,4%) σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Με βάση τα επιμέρους χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού, η ανεργία των γυναικών το β' τρίμηνο του 2010 ανήλθε στο 15,3% έναντι 12,5% πέρυσι και 15,5% το α' τρίμηνο του 2010. Μεγαλύτερη πάντως άνοδος αναλογικά καταγράφεται στο ποσοστό ανεργίας των ανδρών, το οποίο αν και μικρότερο των γυναικών, αυξήθηκε κατά 3,1 εκατοστιαίες μονάδες (ή 88,2 χιλ.) σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2009 και διαμορφώθηκε στο 9,4%. Οι αρνητικές επιπτώσεις της ύφεσης αποτυπώνονται και στη σημαντική αύξηση των ανέργων στις ηλικιακές ομάδες που κατεξοχήν αποτελούν το παραγωγικό δυναμικό της χώρας, πέρα από τη διαχρονικά υψηλή ανεργία των νέων ηλικίας 15 έως 29 ετών (22,8% έναντι 17,7% πέρυσι). Έτσι, στα άτομα ηλικίας 30-44 ετών το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο υψηλότερο επίπεδο της δωδεκαετίας (10,9%) με τον αριθμό των ανέργων (239,4 χιλ.) να έχει αυξηθεί κατά 67,2 χιλ. –η μεγαλύτερη αύξηση μεταξύ των κύριων ηλικιακών ομάδων³⁵- σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι. Παρόμοια, είναι η τάση και στα άτομα ηλικίας μεταξύ 45 και 64 ετών, όπου το ποσοστό ανεργίας κυμάνθηκε γύρω από το 7,5% (έναντι 5,4% πέρυσι) και ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 133,9 χιλ. (αύξηση 42%).

Στους νέους άνεργους, δηλαδή στα άτομα που εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγο-

³⁵ Δηλαδή στις ηλικιακές ομάδες 15 έως 29 ετών, 30 έως 44 ετών και 45 έως 64 ετών.

ρά εργασίας αλλά δεν βρίσκουν δουλειά, το ποσοστό ανεργίας (23,8%) υποχώρησε κατά 5,5 εκατοστιαίες μονάδες το β' τρίμηνο του 2010 συγκριτικά με πέρυσι, γεγονός που υποδεικνύει ότι σημαντικό μέρος του πληθυσμού συνεχίζει να αναβάλλει την αναζήτηση εργασίας, λόγω της αρνητικής οικονομικής συγκυρίας. Αντίθετα, ανοδική πορεία ακολουθεί η μακροχρόνια ανεργία, η οποία εκτιμάται στο 47,7%, δηλαδή αυξήθηκε κατά 4,7 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2009, γεγονός που υποδεικνύει τη δυσκολία των ανέργων για επιστροφή στην εργασία, έχοντας παραμείνει εκτός αυτής για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών. Δυσκολίες πρόσβασης στην αγορά εργασίας αντιμετωπίζουν επίσης τα άτομα με ξένη υπηκοότητα, καθώς το ποσοστό ανεργίας τους παρέμεινε υψηλότερο από των ημεδαπών (14,3% έναντι 11,4%) για έκτο συνεχόμενο τρίμηνο, που εν μέρει οφείλεται στο ότι η αναλογία των οικονομικά ενεργών στους ξένους υπηκόους είναι σημαντικά υψηλότερη από την αντίστοιχη στους Έλληνες (73,8% έναντι 52,5%).

Με βάση το μορφωτικό επίπεδο, η υψηλότερη ανεργία εξακολουθεί να καταγράφεται στα άτομα με μεσαίο και χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης. Η υψηλότερη ανεργία (19,7%) και ταυτόχρονα η μεγαλύτερη άνοδος (+6,7%) σε σχέση με πέρυσι, σημειώνεται στα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο, ενώ ακολουθούν οι απόφοιτοι ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και εκείνοι που ολοκλήρωσαν ορισμένες μόνο τάξεις της δημοτικής εκπαίδευσης, με το ποσοστό ανεργίας, αλλά και την αύξηση σε σχέση με πέρυσι, να κυμαίνεται σε παρόμοιο επίπεδο (14% ποσοστό ανεργίας και 4,2% περίπου αύξηση). Μεγαλύτερη του μέσου εθνικού όρου είναι επίσης, η ανεργία στα

άτομα με απολυτήριο γυμνασίου (13,6%) ή λυκείου (12,8%), ενώ το μικρότερο ποσοστό ανεργίας σημειώνεται στους πτυχιούχους ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (8,1% έναντι 6,3% πέρυσι) και στους κατόχους διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου (7,4%) όπου καταγράφεται και η μικρότερη άνοδος συγκριτικά με τις υπόλοιπες υποκατηγορίες (0,6%).

Εξάλλου, αύξηση της ανεργίας παρατηρείται στο σύνολο των περιφερειών, η οποία κυμαίνεται μεταξύ 0,4 εκατοστιαίων μονάδων στο Νότιο Αιγαίο και 4,3 εκατοστιαίων μονάδων στα Ιόνια Νησιά. Όπως και στο α' τρίμηνο του 2010, τα μεγαλύτερα προβλήματα στην αγορά εργασίας παρατηρούνται στη Μακεδονία, καθώς στις τρεις περιφέρειες της εντοπίζονται τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας τη δεδομένη χρονική περίοδο. Στη Δυτική Μακεδονία, όπου διαχρονικά σημειώνεται υψηλός αριθμός ανέργων στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, το ποσοστό ανήλθε στο 14,6% (από 12,3% πέρυσι), ενώ στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (13,9%) και στην Κεντρική Μακεδονία (12,7%) η άνοδος της ανεργίας ξεπέρασε τις τρεις εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι, με αποτέλεσμα οι άνεργοι σε απόλυτο αριθμό να έχουν αυξηθεί κατά 25,6 χιλ. και 97,9 χιλ. αντίστοιχα. Σημαντική όμως, είναι η αρνητική επίπτωση της ύφεσης και στην Αττική, όπου συγκεντρώνονται περισσότεροι από το 1/3 των απασχολούμενων της χώρας, καθώς το ποσοστό ανεργίας (11,6%) αυξήθηκε κατά 3,4 εκατοστιαίες μονάδες. Παρόμοιο του εθνικού μέσου όρου, είναι το ποσοστό ανεργίας στην Στερεά Ελλάδα (11,5%) και στη Θεσσαλία (11,4%), με την άνοδο στη συγκεκριμένη περιφέρεια να είναι ίδιας σχεδόν έκτασης με της Αττικής. Αντίθετα, η μικρότερη ανεργία, καταγράφεται στην Πελοπόννησο (9,9%) και στο Βόρειο

Αιγαίο (8,5%), έχοντας ωστόσο αυξηθεί κατά 2 περίπου εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το ίδιο διάστημα του 2009.

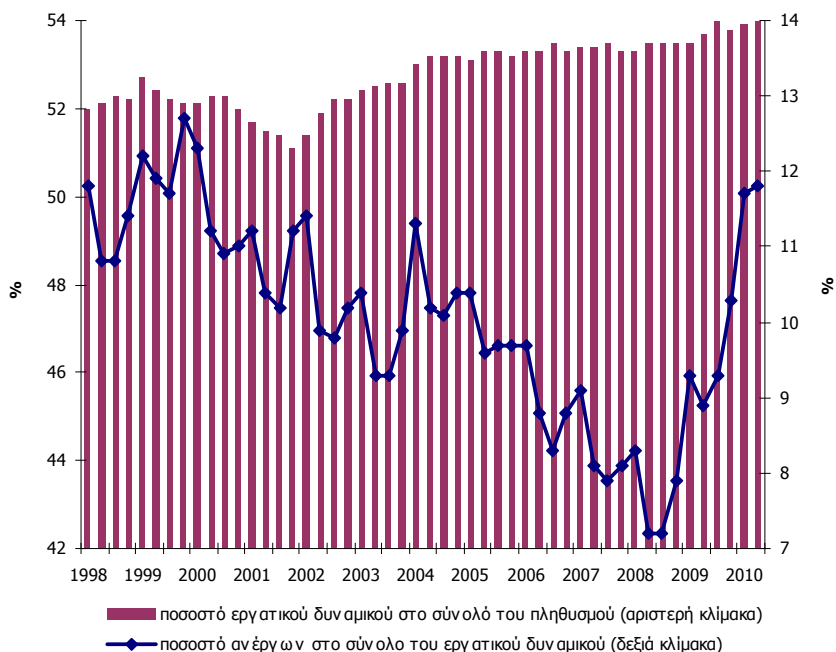
Αναφορικά με τους τομείς, το β' τρίμηνο του 2010 ανακόπτεται η αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα (551,7 χιλ.). Ωστόσο, σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2009, σημειώθηκε αύξηση των απασχολούμενων κατά 4,2% (ή 22,1 χιλ.) με αποτέλεσμα το μερίδιο στη συνολική απασχόληση να ενισχυθεί στο 12,5% έναντι 11,7% πέρυσι. Στο δευτερογενή τομέα αντίθετα, συνεχίστηκε η πτωτική πορεία της απασχόλησης (-7,4% έναντι -6,4% πέρυσι), με συνέπεια ο αριθμός των εργαζομένων να υποχωρήσει σε νέο χαμηλό επίπεδο δωδεκαετίας, στους 886,4 χιλ. και το μερίδιο απασχόλησης να διαμορφωθεί στο 20% (έναντι 21,1% πέρυσι). Στον τριτογενή τομέα τέλος, ο αριθμός των απασχολούμενων σημείωσε πτώση κατά 1,9% σε σχέση με πέρυσι, έχοντας όμως αυξηθεί οριακά ως προς το α' τρίμηνο του 2010 (0,7%). Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με τη μείωση των εργαζομένων στους άλλους δύο τομείς, είχε ως αποτέλεσμα το μερίδιο του τομέα απασχόλησης να διαμορφωθεί στο υψηλότερο επίπεδο από το 1998 (67,5%).

Σε κλαδικό επίπεδο, μείωση της απασχόλησης κατά το β' τρίμηνο του 2010 καταγράφεται στους 13 από τους 21 συνολικά εξε-

ταζόμενους κλάδους σε σχέση με πέρυσι. Η μεγαλύτερη υποχώρηση καταγράφεται στις κατασκευές, καθώς ο αριθμός των απασχολούμενων σημείωσε πτώση κατά 10% (ή 36,6 χιλ.), ενώ χαρακτηριστικό της ύφεσης στην οποία έχει εισέλθει ο κλάδος, αποτελεί το γεγονός ότι σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε περαιτέρω κατά 10,4 χιλ. (ή -3,1%). Σημαντική πτώση κατά 3,3% (ή 27,1 χιλ.) σημειώνεται στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο και τις επισκευές, που είναι και ο κλάδος με το μεγαλύτερο μερίδιο απασχόλησης. Η παρατηρούμενη πτώση στο δευτερογενή τομέα, ερμηνεύεται όμως και από την πτώση της απασχόλησης στη μεταποίηση κατά 6,4% (ή 32,9 χιλ.), ενώ οι αρνητικές εξελίξεις στον τουρισμό το δίμηνο Μαΐου-Ιουνίου, συνέβαλαν σε πτώση στους απασχολούμενους στις δραστηριότητες εστίασης και καταλύματος κατά 4%. Προκύπτει δηλαδή ότι, μόνο από τους συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, η απασχόληση μειώθηκε κατά 109,2 χιλ. θέσεις εργασίας. Μοναδικός κλάδος, με σημαντικό αριθμό απασχολούμενων, όπου κινήθηκε ανοδικά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο (+9,7%) είναι των δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας.

Διάγραμμα 3.11

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανεργών στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Προκύπτει επομένως το συμπέρασμα, ότι τα μέτρα στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής και η πτώση της ζήτησης και των δημοσίων επενδύσεων, ασκούν αρνητική επίπτωση κατά κύριο λόγο στην μεταποίηση, τις κατασκευές και το εμπόριο, με αποτέλεσμα την ισχυρή μείωση της απασχόλησης κατά κύριο λόγο στους συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, όπου καταγράφεται το 36% της συνολικής απασχόλησης το β' τρίμηνο του 2010. Επίσης, από τις αρχές του 2009, σημειώνεται μείωση της απασχόλησης και ταυτόχρονα αύξηση του εργατικού δυναμικού, εξέλιξη η οποία ασκεί αρνητική επίπτωση στο ποσοστό ανεργίας, το οποίο αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του **12%** για το 2010. Η συγκεκριμένη τάση, θεωρείται ότι θα συνεχιστεί και το 2011, δεδομένης της υφεσιακής τροχιάς της ελληνικής οικονομίας. Όπως έχει επισημανθεί και σε προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις, οι κυριότεροι παράγοντες που λειτουργούν ανασταλτικά στη μεγαλύ-

τερη αύξηση της ανεργίας, συνδέονται με το σημαντικό αριθμό δημοσίων υπαλλήλων, αλλά και το υψηλό ποσοστό αυτοαπασχόλησης.

Το ποσοστό των μισθωτών στο σύνολο των απασχολουμένων στην Ελλάδα, κυμαίνεται στο 64,5% το δεύτερο τρίμηνο του 2010, ενώ η αντίστοιχη αναλογία για τους αυτοαπασχολούμενους συμπεριλαμβανομένων και των οικογενειακών βοηθών, διαμορφώθηκε στο 35,5%, επίπεδο δηλαδή διπλάσιο σε σχέση με το μέσο όρο της ευρωζώνης αλλά και της ΕΕ-27, όπου οι μισθωτοί αποτελούν κατά μέσο όρο το 83% των απασχολούμενων. Στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ο αριθμός των μη μισθωτών στην Ελλάδα υποχώρησε στο χαμηλότερο επίπεδο από το 1998 και έπειτα (1.573,1 χιλ.), καθώς η συγκεκριμένη μορφή εργασίας συναντάται πέραν της Γεωργίας-Κτηνοτροφίας και σε κλάδους που επηρεάζονται άμεσα από την ύφεση, όπως η Διαχείριση ακίνητης περιουσίας,

το Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο και τις Δραστηριότητες εστίασης και καταλύματος, οι αυτοαπασχολούμενοι πλήττονται κυρίως από τη μείωση του εισοδήματος και των ωρών εργασίας τους. Σε αντίθεση, οι μισθωτοί αντιμετωπίζουν το φάσμα της απώλειας της εργασίας τους, με μεγαλύτερο μάλιστα κίνδυνο να διατρέχουν οι απασχολούμενοι ορισμένου χρόνου σύμβασης εργασίας, όπως και οι αλλοδαποί, καθώς σημαντικό μέρος αυτών απασχολείται στους κλάδους με τα μεγαλύτερα καταγεγραμμένα προβλήματα. Ωστόσο, θετική εξέλιξη μπορεί να θεωρηθεί η αύξηση της μισθωτής απασχόλησης κατά 41,8 χιλ. (1,5%) το β' τρίμηνο του 2010 σε σχέση με το α' τρίμηνο του ίδιου έτους, δεδομένης της πίεσης που ασκήθηκε στην οικονομία τη δεδομένη χρονική περίοδο.

Τέλος, όσον αφορά στη μερική απασχόληση, εξακολουθεί να είναι ελάχιστα διαδεδομένη στην Ελλάδα, καθώς το β' τρίμηνο του 2010 μόλις το 6,4% (ή 282,1 χιλ.) του συνόλου των απασχολούμενων εργάζεται με το συγκεκριμένο καθεστώς, όταν ο μέσος όρος για την Ευρωζώνη-16 και την ΕΕ-27 διαμορφώνεται στο 20,6% και 19,3% αντίστοιχα. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι, σε αναπτυγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες, όπως η Ολλανδία, η Δανία και η Σουηδία, καταγράφονται τα υψηλότερα ποσοστά μερικής απασχόλησης (48,7%, 49% και 27% αντίστοιχα³⁶) στην ΕΕ-27, με τη συγκεκριμένη μορφή εργασίας να θεωρείται ως μέσο για την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας, αλλά και για την αποφυγή συσσώρευσης μεγάλου χρονικού διαστήματος εκτός της αγοράς εργασίας. Στην Ελλάδα αντίθετα, το χαμηλό ποσοστό μερικής απασχόλησης υποδεικνύει, μεταξύ άλλων, την αντίληψη περί μίας ανα-

σφαλούς ή λιγότερο ποιοτικής εργασίας, σε σχέση με την πλήρη απασχόληση, με αποτέλεσμα να εκλαμβάνεται ορισμένες φορές, ως υποαπασχόληση ή ως δυνητική ανεργία και να προστίθεται στην πραγματική ανεργία.

Πρόσθετα στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης προσφέρουν οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE. Πιο συγκεκριμένα το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου του 2010, οι προσδοκίες για την απασχόληση σε σχέση με το διάστημα Μαρτίου – Μαΐου σημειώνουν μικρή βελτίωση σε Βιομηχανία και Κατασκευές, ενώ αντίθετα αυτές επιδεινώνονται στις Υπηρεσίες και περισσότερο στο Λιανικό Εμπόριο, κλάδος ο οποίος τροφοδοτούσε με νέες θέσεις την αγορά εργασίας μέχρι πρότινος. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, μόνο στη Βιομηχανία προκύπτει σταθερότητα στις σχετικές προβλέψεις, με τους υπόλοιπους κλάδους να εμφανίζουν χειρότερη εικόνα. Αναλυτικότερα:

Στη **Βιομηχανία**, οι προβλέψεις για την απασχόληση βελτιώνονται ελαφρά το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου σε σχέση το αμέσως προηγούμενο διάστημα, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -17 μονάδες, από -19 το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου, ενώ σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση κινούνται στα ίδια ακριβώς επίπεδα. Μία στις πέντε επιχειρήσεις κατά μέσο όρο προβλέπει πτώση της απασχόλησης, ενώ αντίθετα μόλις το 3% αναμένει αύξηση των θέσεων εργασίας του τομέα το επόμενο τρίμηνο.

³⁶ Στοιχεία α' τριμήνου 2010, όπου το ποσοστό μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα ανήλθε στο 6,4%.

Πίνακας 3.9
Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	% του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	% εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	% εργατικού δυναμικού
1998	8.680,4	4.525,8	52,1	4.017,9	88,8	507,9	11,2
1999	8.764,5	4.586,1	52,3	4.031,4	87,9	554,7	12,1
2000	8.839,8	4.611,9	52,2	4.088,5	88,6	523,5	11,4
2001	8.906,4	4.580,3	51,4	4.086,3	89,2	493,9	10,8
2002	8.964,3	4.656,0	51,9	4.175,8	89,7	480,2	10,3
2003	9.014,9	4.734,4	52,5	4.274,5	90,3	460,0	9,7
2004	9.063,5	4.818,8	53,2	4.313,2	89,5	505,7	10,5
2005	9.108,1	4.846,5	53,2	4.369,0	90,1	477,5	9,9
2006	9.157,4	4.886,4	53,4	4.452,3	91,1	434,5	8,9
2007	9.207,4	4.916,8	53,4	4.509,9	91,7	406,9	8,3
α' τρίμ. 2008	9.222,7	4.918,2	53,3	4.511,6	91,7	406,5	8,3
β' τρίμ. 2008	9.230,1	4.939,7	53,5	4.582,5	92,8	357,1	7,2
γ' τρίμ. 2008	9.237,8	4.944,9	53,5	4.589,8	92,8	355,1	7,2
δ' τρίμ. 2008	9.245,8	4.946,3	53,5	4.553,6	92,1	392,7	7,9
2008	9.234,1	4.937,3	53,5	4.559,4	92,4	377,9	7,6
α' τρίμ. 2009	9.252,7	4.948,1	53,5	4.485,8	90,7	462,3	9,3
β' τρίμ. 2009	9.262,4	4.974,5	53,7	4.531,9	91,1	442,6	8,9
γ' τρίμ. 2009	9.272,3	5.005,3	54,0	4.540,1	90,7	465,1	9,3
δ' τρίμ. 2009	9.282,4	4.991,2	53,8	4.476,8	89,7	514,4	10,3
2009	9.267,5	4.979,8	53,8	4.508,7	90,6	471,1	9,5
α' τρίμ. 2010	9.292,2	5.012,4	53,9	4.425,6	88,3	586,8	11,7
β' τρίμ. 2010	9.301,5	5.021,0	54,0	4.427,0	88,2	594,0	11,8

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Στις **Κατασκευές**, οι προβλέψεις της απασχόλησης το τελευταίο τρίμηνο καταγράφουν οριακή βελτίωση σε σύγκριση με το διάστημα Μαρτίου – Μαΐου, αλλά επιδεινώση σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι. Παρά την ελαφρά άνοδο, οι προσδοκίες των επιχειρήσεων για άνοδο των θέσεων εργασίας παραμένουν πολύ χαμηλές, γεγονός το οποίο εκπορεύεται από τη δυσμενή συγκυρία του τομέα, ο οποίος εδώ και μια διετία περίπου έχει περιέλθει σε τροχιά ύφεσης και πτώσης της παραγωγικής του δραστηριότητας. Το υπό εξέταση τρίμηνο, ο δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -42 μονάδες (-30 μονάδες το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι), με τρεις στις πέντε επιχειρήσεις να προβλέπουν μείωση στις θέσεις ερ-

γασίας βραχυχρόνια και μόνο το 14% να προβλέπει άνοδο. Η ήπια βελτίωση προέρχεται από την πλευρά των Δημοσίων Έργων, η οποία αντισταθμίζει την πτώση των προσδοκιών στις Ιδιωτικές Κατασκευές, με τα σχετικά ισοζύγια και στους δύο κλάδους ωστόσο να παραμένουν εξαιρετικά αρνητικά, υποδηλώνοντας συνεχή απώλεια θέσεων εργασίας.

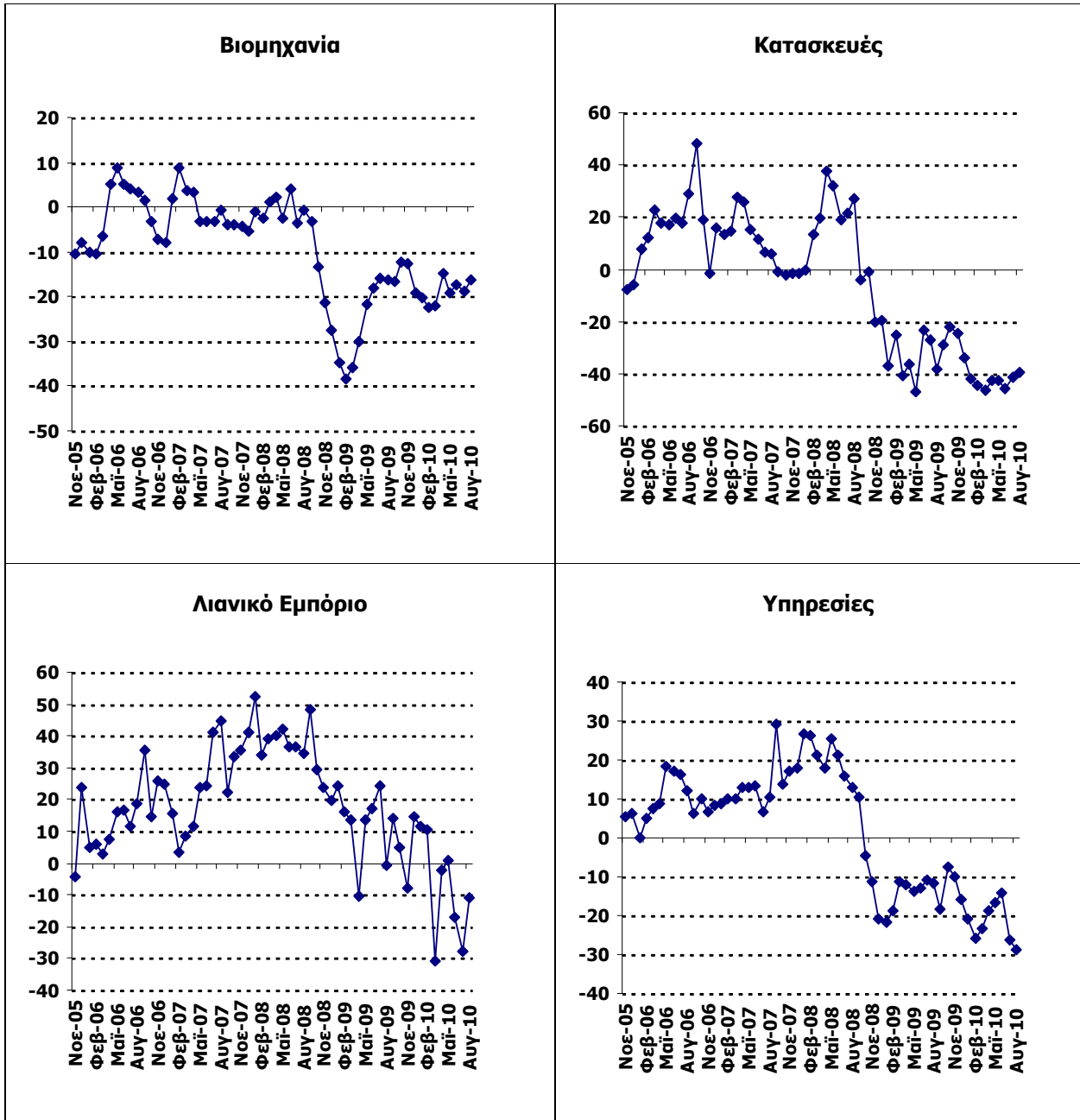
Στον τομέα των **Υπηρεσιών**, οι προσδοκίες για την απασχόληση επιδεινώνονται το διάστημα Ιουνίου – Αυγούστου, εξέλξη η οποία οφείλεται στη μεγάλη πτώση των προσδοκιών τον Ιούλιο, αφού μέχρι και τον Ιούνιο, ο σχετικός δείκτης κατέγραφε βελτίωση. Έτσι, το υπό εξέταση διάστημα, το ισοζύγιο των προβλέψεων διαμορφώνεται

κατά μέσο όρο στις -23 μονάδες, από -19 μονάδες το διάστημα Μαρτίου – Μαΐου, επί-δοση πολύ κατώτερη της αντίστοιχης περσι-νής (-12 μονάδες). Το 1/3 των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει περαιτέρω μείωση στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας το επό-μενο διάστημα, ενώ μόλις μία στις δέκα επι-χειρήσεις προβλέπει άνοδο.

Περαιτέρω πτώση καταγράφεται το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου στις προσδοκίες για την απασχόληση στο **Λιανικό Εμπόριο**, με τις αρνητικές προβλέψεις να κυριαρχούν πλέον μεταξύ των επιχειρήσεων του τομέα, σε αντίθεση με την αντοχή που επεδείκνυαν σε όρους ζήτησης εργασίας μέχρι και τις αρ-χές του τρέχοντος έτους.

Διάγραμμα 3.12

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

Έτσι, κατά μέσο όρο την υπό εξέταση περίοδο, ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται στις -19 μονάδες από -11 μονάδες το διάστημα Μαρτίου – Μαΐου, καταγράφοντας πτώση 33 μονάδων σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Η εξέλιξη αυτή εκπορεύεται κατά κύριο λόγο από την έντονη πτώση των προσδοκιών στα Οχήματα – Ανταλλακτικά και τα Είδη οικιακού εξοπλισμού και λιγότερα στα Πολυκαταστήματα και τα Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός, με τα Υφάσματα- Ένδυση-Υπόδηση να είναι ο μόνος κλάδος που παρουσιάζει απλώς άμβλυνση των πολύ αρνητικών προβλέψεων στο υπό εξέταση τρίμηνο.

3.5. Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις

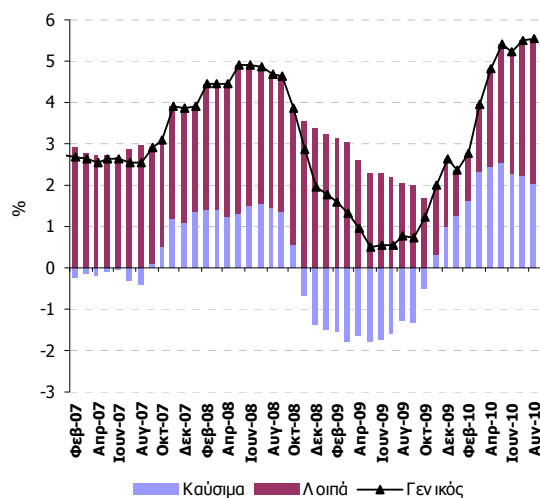
Το πρώτο οκτάμηνο του 2010, ο ΓΔΤΚ διαμορφώθηκε στο 4,4% από 1,0% το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι και 4,6% το 2008. Τον Αύγουστο του 2010, ο πληθωρισμός διατηρήθηκε στο ίδιο επίπεδο με του Ιουλίου (5,5%), έχοντας σημειώσει άνοδο κατά 4,7 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι. Μάλιστα, η συγκεκριμένη επίδοση, αποτελεί την υψηλότερη από τον Απρίλιο του 1997. Η σημαντική άνοδος του ΓΔΤΚ στο οκτάμηνο του 2010 συγκριτικά με πέρυσι, ερμηνεύεται κυρίως από την αύξηση του ΕΦΚ στα καύσιμα και του ΦΠΑ η οποία επιβάρυνε τις τιμές αγαθών και υπηρεσιών. Είναι ενδεικτικό, ότι ο δείκτης καυσίμων σημείωσε μέση ετήσια αύξηση κατά 38,8% τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, έναντι πτώσης 22,6% πέρυσι, ενώ ο δείκτης ενέργειας αυξήθηκε κατά 30,1% έναντι πτώσης κατά 17,3% πέρυσι.

Ο δομικός πληθωρισμός διαμορφώθηκε το ίδιο διάστημα στο 2,8% από 2,6% το 2009,

ανακάμπτοντας ωστόσο σημαντικά από το Μάιο και έπειτα με αποτέλεσμα τον Αύγουστο να διαμορφωθεί στο 3,6%. Οι κυριότερες υπηρεσίες στις οποίες καταγράφεται η μεγαλύτερη αύξηση το συγκεκριμένο μήνα σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα πέρυσι, είναι στα αυτοκίνητα (10,3%), στον ηλεκτρισμό (7,2%), στη νοσοκομειακή περίθαλψη (6,9%), στις ιατρικές-οδοντιατρικές υπηρεσίες (3,4%), στην ύδρευση-αποχέτευση (3,1%) και στις οικιακές υπηρεσίες (3,1%), ασκώντας αρνητική επίδραση στο δείκτη κατά 0,9 εκατοστιαίες μονάδες.

Διάγραμμα 3.13

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

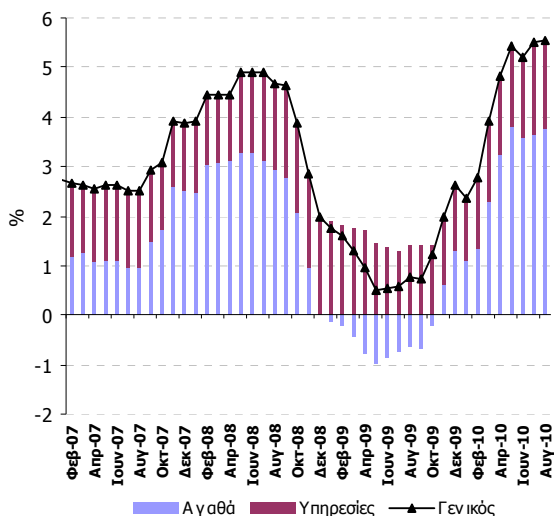

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

Στις επιμέρους κατηγορίες, ο δείκτης αγαθών καταναλωτή αυξήθηκε κατά 5% την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2010, όταν πέρυσι είχε σημειωθεί πτώση κατά 1%, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης για τις υπηρεσίες κινήθηκε με ρυθμό αντίστοιχο σχεδόν με εκείνο κατά το 2009 (3,7%). Σημαντική είναι η πτώση που καταγράφεται στα οπωροκηπευτικά το πρώτο οκτάμηνο του έτους, με το δείκτη να εμφανίζει αρνητικό ρυθμό μεταβολής (-7,1%), σε αντίθεση με τη σημαντική αύξηση πέρυσι κατά 9,8%. Συνεχίζεται επομένως, η τάση που καταγράφεται το τε-

λευταίο δωδεκάμηνο τουλάχιστον, με βάση την οποία η άνοδος του πληθωρισμού επηρεάζεται σε μεγαλύτερο βαθμό από την αύξηση των τιμών των αγαθών απ' ότι στις υπηρεσίες.

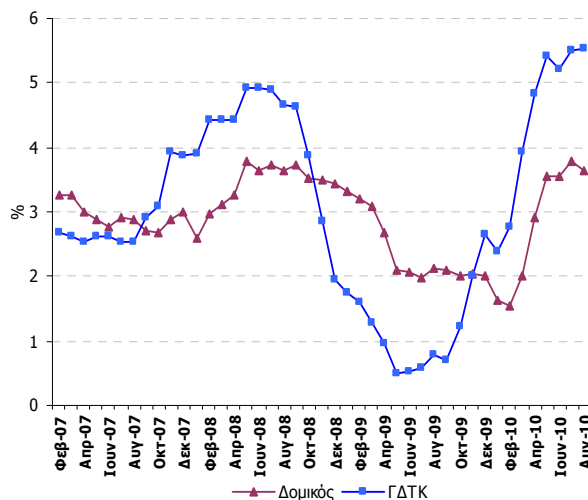
Διάγραμμα 3.14
Εξέλιξη πληθωρισμού
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

Παρόμοια εξέλιξη με τον ΓΔΤΚ παρουσίασε ο εναρμονισμένος πληθωρισμός, ο οποίος ανήλθε στο 5,6% τον Αύγουστο του 2010 από 1% τον αντίστοιχο μήνα του 2009, ενώ την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου διαμορφώθηκε στο 4,4%, σημειώνοντας άνοδο κατά 3,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι. Η συγκεκριμένη επίδοση αποτελεί την 3^η υψηλότερη μεταξύ των χωρών της ΕΕ-27 (Μ.Ο.: 1,9%) έπειτα από της Ρουμανίας (5,2%) και της Ουγγαρίας (5%). Παράλληλα, ο εγχώριος εναρμονισμένος πληθωρισμός συνεχίζει να είναι ο υψηλότερος μεταξύ των κρατών-μελών της ευρωζώνης, ο μέσος όρος της οποίας ανήλθε στο 1,4% έχοντας αυξηθεί κατά 1,1 εκατοστιαία μονάδα σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι.

Διάγραμμα 3.15
Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

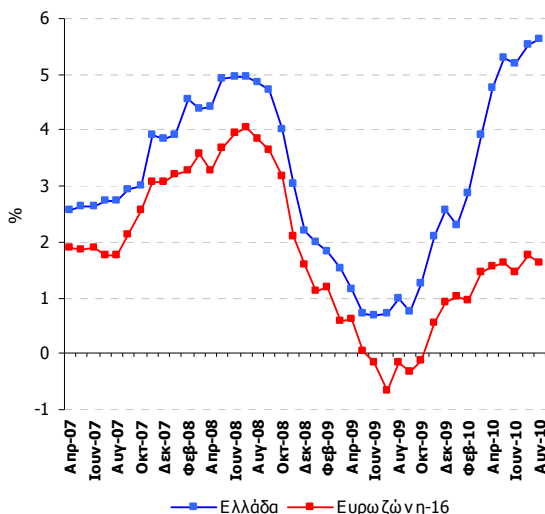

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

Σε επίπεδο ομάδων αγαθών-υπηρεσιών, με εξαίρεση τα είδη διατροφής και μη αλκοολούχων ποτών, όπου σημειώνεται πτώση κατά 0,7%, στις υπόλοιπες κατηγορίες του ΓΔΤΚ παρατηρείται άνοδος το πρώτο οκτάμηνο του έτους. Η μεγαλύτερη καταγράφεται στις Μεταφορές (16%), ως συνέπεια της αύξησης της τιμής των καυσίμων, σε αντίθεση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι όπου ο δείκτης είχε σημειώσει υποχώρηση κατά -4,7%. Ακολουθεί η κατηγορία των αλκοολούχων ποτών και καπνού, όπου η αύξηση (12,7%) είναι σχεδόν τριπλάσια σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2009. Σημαντική είναι επίσης, η αύξηση των τιμών στη στέγαση κατά 7%, όταν πέρυσι οι τιμές υποχωρούσαν κατά 3,6% το αντίστοιχο διάστημα, ενώ αντίστοιχη μεταβολή της τάσης καταγράφεται και στις επικοινωνίες, όπου η άνοδος των τιμών διαμορφώθηκε στο 3,4%, ως συνέπεια της αύξησης της φορολογίας, έναντι πτώσης της τάξης του 0,5% πέρυσι. Αύξηση επίσης, αν και μικρότερη συγκριτικά με πέρυσι, καταγράφεται στην εκπαίδευση (3% έναντι 4,7%), στα Ξενοδοχεία-Καφέ-Εστιατόρια (2,8% έναντι 4%) και στην Ένδυση-Υπόδηση (1,2% έναντι 3,1%).

Διάγραμμα 3.16

Εξέλιξη Εναρμονισμένων Δεικτών Καταναλωτή
Ελλάδας και Ευρωζώνης
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, **Επεξεργασία:** IOBE

Όσον αφορά στο κόστος παραγωγής, η αύξηση στις τιμές παραγωγού της εγχώριας βιομηχανίας κατά 6,7% το πρώτο επτάμηνο του 2010 έναντι μείωσης κατά 7,6% το 2009 είναι αποτέλεσμα κυρίως της άνοδου των τιμών των ενεργειακών αγαθών. Η μεγαλύτερη άνοδος, καταγράφεται στα προϊόντα οπτάνθρακα και διύλισης (40,1%), στον κλάδο των ενεργειακών αγαθών μη συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρικής ενέργειας (34,5%), στον ηλεκτρικό εξοπλισμό (17,6%) και στα ενεργειακά αγαθά (17,8%), σε αντίθεση με το αντίστοιχο διάστημα του 2009, όπου στις συγκεκριμένες κατηγορίες σημειώθηκε παρόμοιου μεγέθους πτώση. Στις υπόλοιπες κατηγορίες, η άνοδος του δείκτη είναι παρόμοια ή και ηπιότερη συγκριτικά με πέρυσι, ενώ αντίθετα πτώση στις τιμές παραγωγού καταγράφεται στις Χημικές ουσίες (-6,7%), στα Προϊόντα Καπνού (-6,6%) και στα Βασικά Φαρμακευτικά Προϊόντα (-5,5%). Παράλληλα, το κόστος παραγωγής επηρεάζεται αρνητικά και από την ανοδική πορεία των τιμών στις εισαγόμενες πρώτες ύλες, με το δείκτη τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία να έχει σημειώσει

αύξηση κατά 7,9% το α' επτάμηνο του 2010, έναντι πτώσης 3,9% πέρυσι.

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Η σημαντική άνοδος των τιμών όπως αποτυπώνεται με βάση το ΓΔΤΚ από τις αρχές του 2010, είναι αποτέλεσμα της αύξησης της φορολογίας που επιβλήθηκε στα αγαθά και τις υπηρεσίες στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής. Είναι ενδεικτικό, ότι σε προϊόντα με σημαντική αύξηση της φορολογίας, όπως τα καύσιμα, το πετρέλαιο θέρμανσης, ο καπνός, τα αλκοολούχα ποτά, τα τέλη κυκλοφορίας-διόδια, τα ασφάλιστρα, τα αυτοκίνητα και οι υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας, η μέση επίπτωση στο ΓΔΤΚ από την άνοδο των τιμών τους, διαμορφώθηκε στις 3,6 εκατοστιαίες μονάδες περίπου για το πρώτο οκτάμηνο του έτους, από την οποία η μισή σχεδόν συνδέεται με την αύξηση των τιμών στα καύσιμα. Επομένως, ο πληθωρισμός θα είχε κυμανθεί σε χαμηλότερο επίπεδο, στην περιοχή του 2% περίπου, τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, εφόσον δεν είχαν επιβληθεί οι συγκεκριμένες αυξήσεις στον ΕΦΚ και στον ΦΠΑ.

Ταυτόχρονα όμως, η μείωση της κατανάλωσης όπως καταγράφεται στις εκτιμήσεις για την πορεία του ΑΕΠ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2010, σε συνδυασμό με τον περιορισμό της πιστωτικής επέκτασης από τον τραπεζικό τομέα, δεν οδήγησε σε υποχώρηση των τιμών στα αγαθά και τις υπηρεσίες. Το γεγονός αυτό, διαφαίνεται από την πορεία του δομικού πληθωρισμού, (αφορά αγαθά και υπηρεσίες μη συμπεριλαμβανομένων των νωπών φρούτων-λαχανικών και των καυσιμων) ο οποίος ακολουθεί ανοδική πορεία, ιδιαίτερα από τον Απρίλιο του 2010 και έπειτα, προσεγγίζοντας επίπεδο αντίστοιχο με

εκείνο του 2008. Είναι χαρακτηριστικό ότι το πρώτο επτάμηνο του έτους, η μέση τιμή του (εναρμονισμένου) δείκτη, διαμορφώθηκε στο 1,4% για τις χώρες της ΕΕ-27 και στο 0,9% για την Ευρωζώνη, με την Ελλάδα να κατατάσσεται στις υψηλότερες θέσεις μεταξύ των χωρών της ΕΕ-27. Το γεγονός αυτό, υποδηλώνει τις στρεβλώσεις που εξακολουθούν να υφίστανται σε βασικές αγορές αγαθών και υπηρεσιών της εγχώριας αγοράς, λόγω της ύπαρξης κλειστών επαγγελματών και ολιγοπωλιακών δυνάμεων.

Το 2010, ο πληθωρισμός θα διαμορφωθεί στην περιοχή του **4,6%** (αντί 1,2% το 2009), επίπεδο δηλαδή υψηλότερο και από εκείνο του 2008 (4,2%) όταν είχαν καταγραφεί σημαντικές ανατιμήσεις λόγω της πορείας των διεθνών τιμών του πετρελαίου, ενώ αναμένεται να υποχωρήσει το 2011, λόγω της υψηλής βάσης σύγκρισης που έχει διαμορφωθεί για το δείκτη ως προς το 2010. Ωστόσο, αρνητική επίπτωση στην πορεία του πληθωρισμού θα μπορούσαν να επιφέρουν πιθανές αυξήσεις στα τιμολόγια των ΔΕΚΟ και ιδιαίτερα των ελλειμματικών, όπως οι μεταφορές, αλλά και η εξίσωση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο κίνησης και θέρμανσης, εφόσον το μέτρο υιοθετηθεί. Ταυτόχρονα, το επίπεδο των τιμών επηρεάζεται από τις τιμές των εισαγόμενων αγαθών και πρώτων υλών, οι οποίες προσδιορίζονται εξωγενώς και οι οποίες παράλληλα, καταγράφουν ανοδική πορεία ως επακόλουθο της σταδιακής ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας. Καθοριστική είναι τέλος, η πληθωριστική επίδραση του πετρελαίου, δεδομένης της μεγάλης ενεργειακής εξάρτησης της χώρας από το συγκεκριμένο αγαθό.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών στο επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών

οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου καταγράφεται σημαντική αποκλιμάκωση στις προσδοκίες των επιχειρήσεων για το επίπεδο των τιμών τους, σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Έτσι, σε σύγκριση με την περίοδο Μαρτίου – Απριλίου, οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης των τιμών όχι μόνο υπερτερούν στους περισσότερους κλάδους έναντι των πληθωριστικών προσδοκιών, αλλά και εντείνονται σημαντικά, ιδιαίτερα στον κλάδο των Ιδιωτικών Κατασκευών. Στη Βιομηχανία, η αποκλιμάκωση είναι ασθενέστερη σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς, ενώ στον κλάδο των Ενδιάμεσων Χρηματοπιστωτικών Οργανισμών στις Υπηρεσίες και στα Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός στο Λιανικό Εμπόριο, κυριαρχούν ακόμη οι προβλέψεις ανόδου των τιμών έναντι των αποπληθωριστικών προσδοκιών. Αναλυτικότερα:

- Στη **Βιομηχανία**, το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου, οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης των τιμών υπερσχύουν έναντι των προβλέψεων ανόδου, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -2 μονάδες από τις +3 μονάδες το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου. Οι πληθωριστικές προβλέψεις αποκλιμακώνονται επομένως, ιδιαίτερα τον Ιούνιο, όπου μόλις το 8% των επιχειρήσεων προβλέπει άνοδο. Την ίδια περίοδο του 2009, ο σχετικός δείκτης διαμορφωνόταν λίγο χαμηλότερα, στις -6 μονάδες. Το διάστημα Ιουνίου – Αυγούστου, το 77% των επιχειρήσεων κατά μέσο όρο προσδοκά σταθερότητα των τιμών το επόμενο τρίμηνο, ενώ ένα 13% και πάλι αναμένει αποκλιμάκωση.

- Στο **Λιανικό Εμπόριο**, οι αποπληθωριστικές προβλέψεις των επιχειρήσεων εντείνονται μετά τον Μάιο, ενώ την περίοδο Ιουνίου – Αυγούστου διατηρούν τη δυναμική τους, σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο να διπλασιάζεται και να διαμορφώνεται στις -12 μονάδες, επίδοση παραπλήσια της αντίστοιχης περσινής (-14 μονάδες). Έτσι, κατά το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένουν άνοδο τιμών το επόμενο διάστημα φθάνει το 14%, ενώ ένας στους τέσσερις αναμένει μείωση. Από τους επιμέρους κλάδους, ο μόνος που εμφανίζει θετικό ισοζύγιο το συγκεκριμένο διάστημα – συνιστώντας έτσι ένα πεδίο όπου αναμένεται άνοδος τιμών – είναι τα Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός, ενώ τις εντονότερες αποπληθωριστικές προσδοκίες παρουσιάζουν τα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση και τα Πολυκαταστήματα.
- Συνεχής αποκλιμάκωση καταγράφεται το τελευταίο εξάμηνο στις προσδοκίες των τιμών στον τομέα των **Υπηρεσιών**. Το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου το σχετικό ισοζύγιο κινείται κατά μέσο όρο στις -21 μονάδες, από -13 μονάδες το τρίμηνο Μαρτίου – Μαΐου, με το ¼ των επιχειρήσεων να αναμένει μείωση τιμών το επόμενο διάστημα. Την ίδια περίοδο πέρυσι, οι αποπληθωριστικές προβλέψεις των τιμών των επιχειρήσεων του τομέα ήταν πολύ ηπιότερες (-1 μονάδα το σχετικό ισοζύγιο).
- Τέλος, στις **Ιδιωτικές Κατασκευές**, οι σχετικές προβλέψεις εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από έντονη μεταβλητότητα. Έτσι, ενώ το τρίμηνο Μαρτίου

– Μαΐου, το σχετικό ισοζύγιο προσδοκιών είχε εξομαλυνθεί στις -7 μονάδες, την περίοδο Ιουνίου – Αυγούστου, οι αποπληθωριστικές προβλέψεις εντείνονται σημαντικά, με τον αντίστοιχο δείκτη να υπερ-τριπλασιάζεται, φθάνοντας τις -23 μονάδες, κοντά στην αντίστοιχη περσινή επίδοση (-25 μονάδες). Το ποσοστό των επιχειρήσεων που προβλέπει πτώση των τιμών φθάνει το 23%, ενώ μόλις ένα 4% (από 16% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει άνοδο. Η εκ νέου πρόβλεψη για πτώση των τιμών στον κλάδο, είναι συνυφασμένη με τις δυσμενέστερες προσδοκίες για το επίπεδο του προγράμματος εργασιών των επιχειρήσεων το επόμενο διάστημα, απόρροια της κρίσιμης περιόδου για τον κλάδο εδώ και πολλούς μήνες.

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Στο **επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2010** το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εμφάνισε μικρή συρρίκνωση κατά -0,9%, και διαμορφώθηκε στα 16 δισ. ευρώ, αρκετά χαμηλότερα από τα επίπεδα του 2008 (21,4 δισ. ευρώ)³⁷. Η μεταβολή αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου και στην αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου των υπηρεσιών, ενώ ταυτόχρονα το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων περιορίστηκε.

Το έλλειμμα του **εμπορικού ισοζυγίου** μειώθηκε στο επτάμηνο κατά 2% (357 εκ. ευρώ), ενώ σε σχέση με το 2008 έχει περιοριστεί σχεδόν κατά 9 δισ. ευρώ. Το εμπορι-

³⁷ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν τη μεταβολή σε σχέση με το 2009, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

κό ισοζύγιο (χωρίς καύσιμα και πλοία) σημειώνει πτώση κατά 13,2%, αντανakλώντας κυρίως τη μεγάλη μείωση των εισαγωγών (λοιπών αγαθών) κατά 10% (1,8 δισ. ευρώ) και τη μείωση των εξαγωγών κατά 4,2% (273 εκ. ευρώ). Εντυπωσιακή άνοδος σημειώνεται στις εξαγωγές καυσίμων, κατά 54,3% (909 εκ. ευρώ), ενώ αύξηση καταγράφεται και στις εισαγωγές καυσίμων κατά 34,5% (2 δισ. ευρώ) προσεγγίζοντας τα επίπεδα του 2008.

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών**, το οποίο λειτουργεί ως αντίβαρο στο εμπορικό έλλειμμα, κατέγραψε αύξηση κατά 3% (199 εκ. ευρώ), εξαιτίας της μεγαλύτερης αύξησης των εισπράξεων (890 εκ. ευρώ) σε σχέση με τις πληρωμές (690 εκ. ευρώ). Πρέπει να σημειωθεί ότι στο επτάμηνο, όπου συμπεριλαμβάνεται και ένα μεγάλο μέρος της τουριστικής περιόδου, σημειώθηκε μείωση στις εισπράξεις από τουριστικές υπηρεσίες κατά 9% (473 εκ. ευρώ), ενώ και οι πληρωμές σημείωσαν πτώση κατά 8,2% (111 εκ. ευρώ). Η αύξηση του ισοζυγίου των υπηρεσιών οφείλεται στη μεγάλη αύξηση των εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών (εμπορική ναυτιλία) κατά 14,7% (~1,2 δισ. ευρώ), και τη συγκριτικά μικρότερη αύξηση των πληρωμών, 18,9% (766 εκ. ευρώ).

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου εισοδημάτων** εμφάνισε ελαφρά πτώση κατά 0,7% (41 εκ. ευρώ) στο επτάμηνο. Οι εισπράξεις (αμοιβές, μισθοί, τόκοι, μερίσματα και κέρδη) εμφάνισαν μείωση κατά 17,4% (456 εκ. ευρώ), ενώ παράλληλα οι πληρωμές προς το εξωτερικό σημείωσαν μείωση κατά 5,7% (497 εκ. ευρώ).

Το **ισοζύγιο των τρεχουσών μεταβιβάσεων** μειώθηκε κατά 28,7% (444 εκ. ευρώ) την εξεταζόμενη περίοδο, με βασική αιτία την υποχώρηση των εισπράξεων από μεταναστευτικά εμβάσματα (292 εκ. ευρώ). Έτσι οι συνολικές εισπράξεις³⁸ μειώνονται κατά 8,5% (335 εκ. ευρώ), ενώ οι πληρωμές³⁹ αυξήθηκαν κατά 4,5% (109 εκ. ευρώ), λόγω των αυξημένων εσόδων από ΦΠΑ.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Παρόμοια εικόνα με το ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων παρατηρείται και στο **ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων**, καθώς σημειώνεται πτώση κατά 36,3% (455 εκ. ευρώ) με αποτέλεσμα αυτό να διαμορφώνεται στα 800 εκ. ευρώ από 2,5 και 1,2 δισ. ευρώ το 2008 και 2009 αντίστοιχα. Οι εισπράξεις⁴⁰ μειώθηκαν κατά 33,3% (477 εκ. ευρώ), αντανakλώντας τη μεγάλη καθυστέρηση στην απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων (ΕΣΠΑ), ενώ οι πληρωμές μειώθηκαν κατά 12,2% (22 εκ. ευρώ).

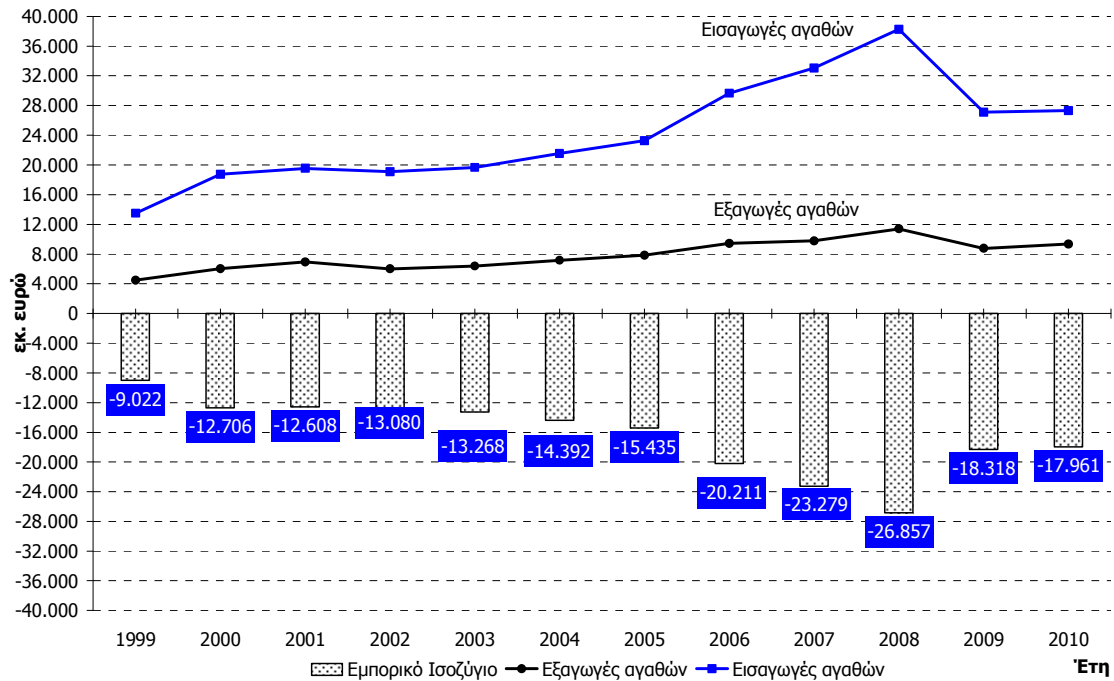
Τέλος, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων, που αντανakλά ως ένα βαθμό τις δανειακές ανάγκες της οικονομίας** από το εξωτερικό, διαμορφώθηκε στα 15,2 δισ. ευρώ από 14,9 δισ. ευρώ το 2009, αυξημένο κατά 2%, ενώ το 2008 οι δανειακές ανάγκες προσέγγιζαν τα 19 δισ. ευρώ.

³⁸ Οι εισπράξεις αφορούν καταβολές από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΓΕ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

³⁹ Οι πληρωμές αφορούν κυρίως καταβολές προς τον Κοινωνικό Προϋπολογισμό

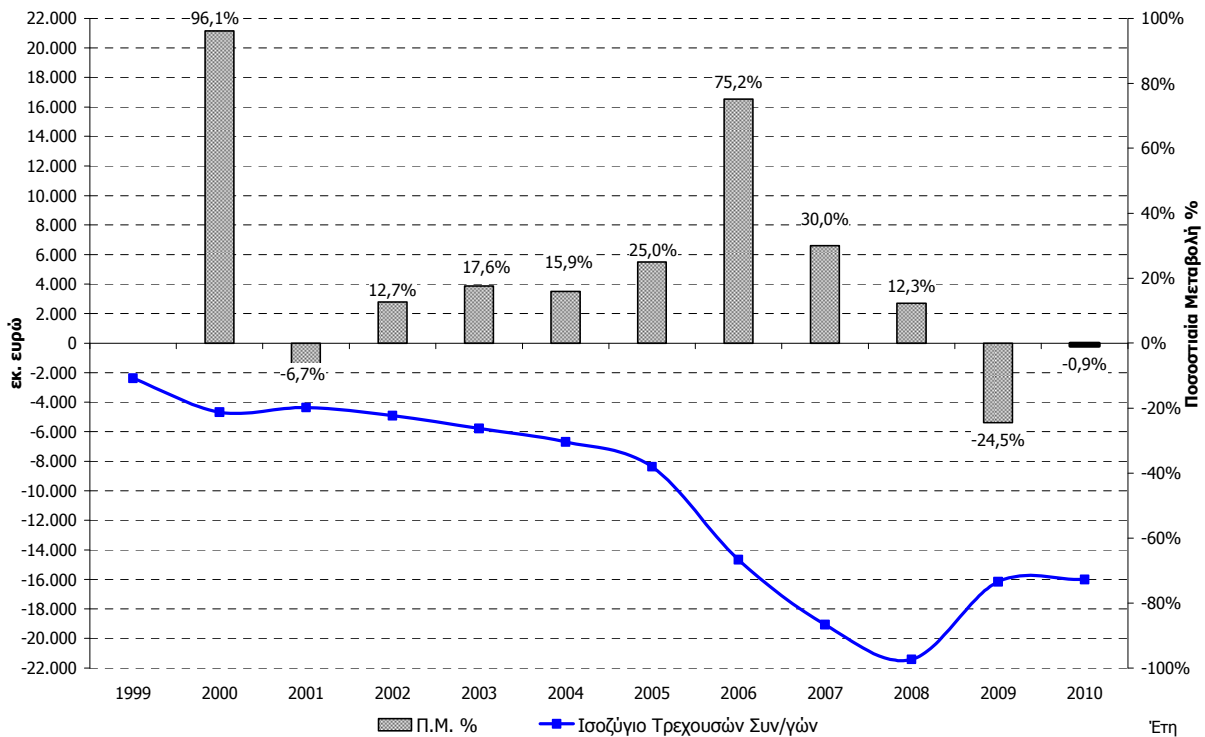
⁴⁰ Οι εισπράξεις κεφαλαιακών μεταβιβάσεων αφορούν καταβολές από τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής

Διάγραμμα 3.17
Εισαγωγές-Εξαγωγές 1998-2010 (Ιανουάριος-Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.18
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 1998-2010 (Ιανουάριος- Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος-Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Μικρή αύξηση σημειώνεται στο **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** στο επτάμηνο του έτους κατά 2,7% (427 εκ. ευρώ), καθώς διαμορφώθηκε στα 16,4 δισ. ευρώ από 16 δισ. ευρώ το 2009.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι **άμεσες επενδύσεις** παρουσίασαν καθαρή εισροή ύψους 1,2 δισ. ευρώ, μειωμένες κατά 30,8% (+515 εκ. ευρώ). Η εισροή ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα διαμορφώθηκε στα 1,6 δισ. ευρώ στο επτάμηνο του έτους, μειωμένη κατά 27,7%, ενώ τον Ιούλιο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤΤΕ, πραγματοποιήθηκαν οι εξής συναλλαγές:

- i. **εισροή** 348 εκατ. ευρώ για την εξαγορά του κλάδου αρτοποιίας της Vivartia (πρώην Chipita) του ομίλου MIG από την εταιρία ειδικού σκοπού UIFB (Κύπρος) συμφερόντων του Σαουδαραβικού ομίλου Olayan,
- ii. **εκροή** 120 εκατ. ευρώ για την εξαγορά από την Carrefour Μαρινόπουλος SA των συμμετοχών των εταιριών Distribuidora International de Alimentacion SA (Ισπανία) και Schoptish Holdings Ltd (Κύπρος) στην Dia Hellas AE,
- iii. **εκροή** 60 εκατ. ευρώ λόγω εξαγοράς από τον όμιλο Μυτιληναίος ΑΕ της συμμετοχής της Endesa SA (Ισπανία) στην Endesa Hellas SA.

Τέλος, η εκροή επενδύσεων στο εξωτερικό για το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου διαμορφώθηκε στα 419 εκ. ευρώ, μειωμένη κατά 17,6%.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου** καταγράφεται καθαρή εκροή

ύψους 6,2 δισ. ευρώ, σημειώνοντας πτώση κατά 126% σε σχέση με το 2009 όπου είχε σημειωθεί καθαρή εισροή 23,7 δισ. ευρώ. Μείωση σημειώθηκε στις τοποθετήσεις από μη κατοίκους σε ομόλογα, έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου (κατά 14,3 δισ. ευρώ) και μετοχές ελληνικών επιχειρήσεων (κατά 1,1 δισ. ευρώ), ενώ ταυτόχρονα καταγράφηκε και εκροή 1,1 δισ. ευρώ από αυξημένες τοποθετήσεις σε μετοχές κατοίκων προς το εξωτερικό. Οι εισροές που σημειώθηκαν την ίδια περίοδο (10,3 δισ. ευρώ) από μείωση των τοποθετήσεων των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσμικών επενδυτών σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια στο εξωτερικό λειτούργησαν εν μέρει ως αντίβαρο στις προαναφερθείσες εκροές.

Στην κατηγορία των "**λοιπών**" **επενδύσεων**, οι μεταβολές είναι μεγάλης κλίμακας με το σχετικό ισοζύγιο να καταγράφει καθαρή εισροή ύψους 21,4 δισ. ευρώ σε αντίθεση με την καθαρή εκροή 9,3 δισ. ευρώ το 2009. Η εξέλιξη αυτά αντανακλά κυρίως τον δανεισμό της γενικής κυβέρνησης κατά 18,9 δισ. ευρώ (1^η δόση Μνημονίου), αλλά και την αύξηση των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε καταθέσεις και repos (17,7 δισ. ευρώ). Αντισταθμισμα στα παραπάνω αποτέλεσε η αυξημένη εκροή των τοποθετήσεων των εγχώριων επενδυτών σε καταθέσεις και repos στο εξωτερικό (15,7 δισ. ευρώ). Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιουλίου στα 4,6 δισ. ευρώ.

Αποτίμηση

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Εθνικής Υπηρεσίας Οικονομικών Ερευνών των ΗΠΑ (National Bureau of Economic Re-

search)⁴¹, η κρίση έχει πλέον παρέλθει, με το «χειρότερο» σημείο της οικονομικής δραστηριότητας να εντοπίζεται τον Ιούνιο του 2009. Έτσι, οι αναταράξεις που δημιουργήθηκαν στο διάστημα Μαΐου-Ιουνίου στις διεθνείς κεφαλαιαγορές φαίνεται να έχουν αμβλυνθεί, χωρίς ωστόσο οι οικονομίες να έχουν ανακτήσει το χαμένο έδαφος. Η διάρκεια της κρίσης, δηλαδή το διάστημα ανάκαμψης, ήταν 18 μήνες, η μεγαλύτερη περίοδος κρίσης μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Παρόλα αυτά, τα προβλήματα τα οποία δημιούργησε ή διόγκωσε η κρίση εκτιμάται ότι παραμένουν, καθώς η ανεργία βρίσκεται σε πολύ υψηλό σημείο, ενώ τα ελλείμματα και το χρέος έχουν ξεπεράσει τα φυσιολογικά επίπεδα.

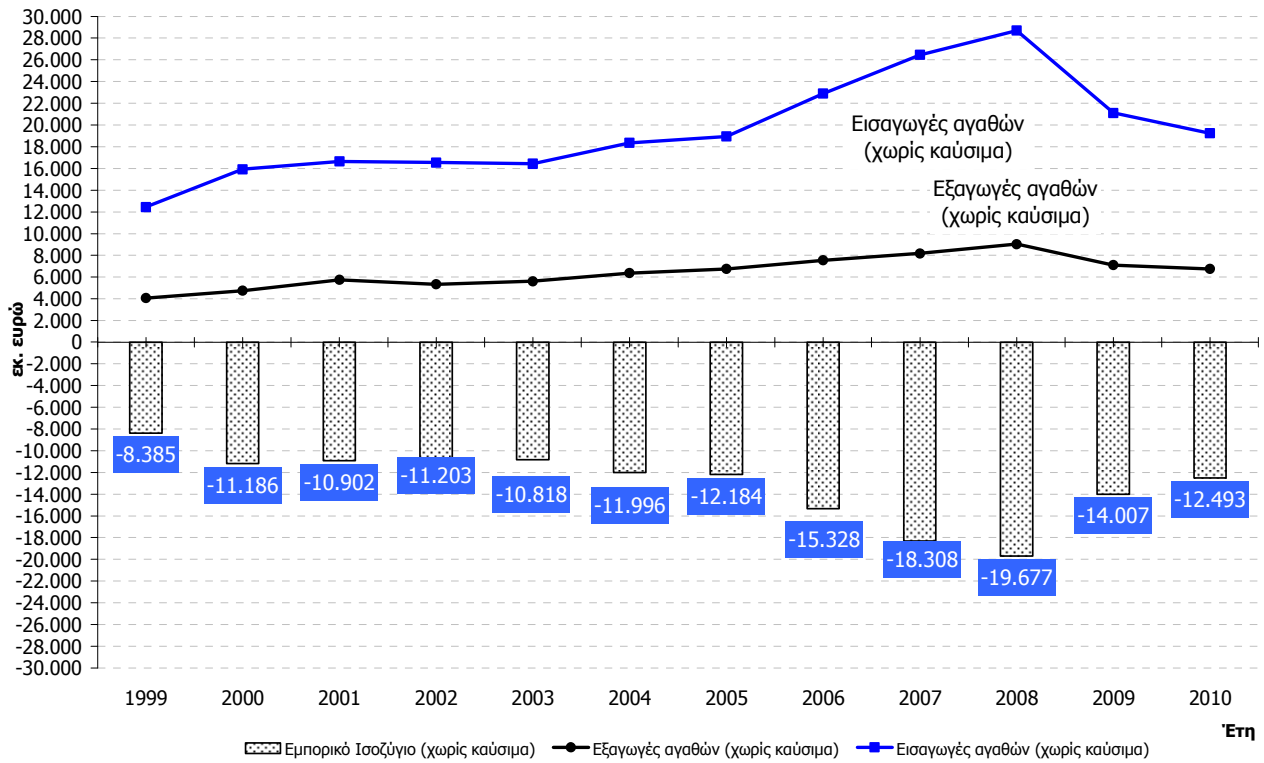
Αντίθετα με το διεθνές περιβάλλον η Ελλάδα έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες με το 2010 να συνιστά το έτος με τη μεγαλύτερη ύφεση έπειτα από 16 χρόνια, με το ΑΕΠ να επανέρχεται στα επίπεδα του 2006. Η πτώση της κατανάλωσης έχει επηρεάσει δραστικά τις εισαγωγές, η ανεργία κινείται ήδη σε υψηλά επίπεδα (11,7%), ενώ το έλλειμμα αναμένεται να κινηθεί οριακά υψηλότερα του 8% για το 2010. Τα υψηλά ελλείμματα της ελληνικής οικονομίας τα οποία ενίσχυσαν την υφεσιακή τάση ανέδειξαν τα χρονίζοντα προβλήματα της δημόσιας διοίκησης, καθώς το υψηλό κόστος λειτουργίας λειτουργεί αποτρεπτικά, εκτός των άλλων, και στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Έτσι, η έντονη γραφειοκρατία και το υψηλό κόστος έναρξης επιχειρήσεων σε σχέση με άλλες χώρες, αποθαρρύνουν τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και συνεπώς την αύξηση της απασχόλησης, ενώ παράλληλα αποτρέπουν

και την εισροή ξένων άμεσων επενδύσεων, οι οποίες δημιουργούν πολλαπλασιαστικά οφέλη στο εισόδημα και στην απασχόληση. Τα παραπάνω απεικονίζονται στο ισοζύγιο πληρωμών, τόσο στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών όσο και το ισοζύγιο χαρτοφυλακίου (στο οποίο συμπεριλαμβάνονται και οι άμεσες ξένες επενδύσεις) των τελευταίων ετών με διόγκωση των ελλειμμάτων, ενώ ταυτόχρονα οι δύο βασικές πηγές εξισορρόπησης του ισοζυγίου (τουρισμός, μεταφορές) καταγράφουν πλέον περιορισμό των πλεονασμάτων τους.

Έτσι, η χρηματοπιστωτική κρίση εκτιμάται ότι ανέδειξε διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας όπως την έλλειψη εξωστρέφειας και τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων. Οι ανακατατάξεις της διεθνούς οικονομίας, πχ με την παραγωγή προϊόντων χαμηλού κόστους (κλωστοϋφαντουργικά κ.α.) από χώρες με χαμηλότερο κόστος (Ασία κ.α.), έχει προκαλέσει υστερήσεις στην παραγωγή στην ελληνική οικονομία. Η ενδυνάμωση κλάδων με εξαγωγικό προσανατολισμό, η ενίσχυση της εκπαίδευσης και των δαπανών σε έρευνα και ανάπτυξη, με την συνεπακόλουθη ανάπτυξη καινοτόμων υπηρεσιών, προϊόντων και τεχνικών, εκτιμάται ότι μπορεί να αποτελέσει διέξοδο στην παραγωγική και εξαγωγική καχεξία που επικρατεί τα τελευταία χρόνια στην ελληνική οικονομία. Τα μέσα επίτευξης των στόχων αυτών, σε ένα δυσμενές δημοσιονομικό και μακροοικονομικό περιβάλλον μπορούν να προέλθουν τόσο από προγράμματα του ΕΣΠΑ, αλλά και από τη συνολική αναδιάρθρωση των κρατικών δαπανών με κατεύθυνση την απασχόληση, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα.

⁴¹ Business Cycle Dating Committee, National Bureau of Economic Research
(<http://www.nber.org/cycles/sept2010.html>)

Διάγραμμα 3.19
 Εισαγωγές-Εξαγωγές (χωρίς καύσιμα) 1998-2010 (Ιανουάριος-Ιούλιος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.11

Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών (Ιανουάριος-Ιούλιος) σε εκ. ευρώ

		Ιανουάριος - Ιούλιος			Ιούλιος		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-21.415,2	-16.159,2	-16.005,7	-2.391,6	-1.667,0	-1.481,8
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-26.857,4	-18.318,2	-17.960,7	-4.080,0	-2.955,2	-2.694,6
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-7.180,2	-4.311,0	-5.467,4	-1.223,1	-709,5	-1.024,8
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-19.677,2	-14.007,2	-12.493,3	-2.856,9	-2.245,7	-1.669,8
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-2.973,9	-2.241,8	-2.276,7	-426,5	-403,7	-296,3
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-16.703,3	-11.765,4	-10.216,6	-2.430,4	-1.842,0	-1.373,5
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	11.394,6	8.777,4	9.335,9	1.876,9	1.337,0	1.542,8
	Καύσιμα	2.370,5	1.674,2	2.584,1	312,0	304,4	457,4
	Πλοία (εισπράξεις)	1.099,5	524,5	446,2	167,8	51,4	101,7
	Λοιπά αγαθά	7.924,6	6.578,7	6.305,7	1.397,1	981,2	983,7
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	38.251,9	27.095,6	27.296,6	5.956,9	4.292,2	4.237,4
	Καύσιμα	9.550,7	5.985,3	8.051,5	1.535,1	1.013,9	1.482,2
	Πλοία (πληρωμές)	4.073,4	2.766,3	2.722,9	594,3	455,1	398,0
	Λοιπά αγαθά	24.627,8	18.344,1	16.522,2	3.827,5	2.823,2	2.357,2
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	9.341,7	6.666,4	6.865,5	3.066,3	2.300,4	2.364,9
I.B.1	Εισπράξεις	19.181,3	14.906,6	15.796,3	4.630,3	3.616,8	3.727,3
	Ταξιδιωτικό	5.931,4	5.240,3	4.767,2	2.302,4	2.081,5	1.983,3
	Μεταφορές	11.431,3	7.986,0	9.162,9	2.025,1	1.254,2	1.438,2
	Λοιπές υπηρεσίες	1.818,6	1.680,3	1.866,1	302,8	281,0	305,8
I.B.2	Πληρωμές	9.839,6	8.240,2	8.930,7	1.564,0	1.316,4	1.362,4
	Ταξιδιωτικό	1.495,7	1.360,0	1.248,4	205,9	201,8	212,3
	Μεταφορές	5.522,5	4.059,8	4.826,6	905,8	637,5	714,8
	Λοιπές υπηρεσίες	2.821,4	2.820,4	2.855,8	452,3	477,1	435,3
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-6.334,0	-6.056,2	-6.015,1	-1.428,9	-1.107,8	-1.169,4
I.Γ.1	Εισπράξεις	3.203,8	2.618,7	2.162,0	485,5	348,9	339,9
	Αμοιβές,μισθοί	213,4	182,5	118,3	29,8	46,1	18,1
	Τόκοι,μερίσματα,κέρδη	2.990,4	2.436,2	2.043,7	455,7	302,8	321,8
I.Γ.2	Πληρωμές	9.537,8	8.674,9	8.177,1	1.914,4	1.456,7	1.509,3
	Αμοιβές,μισθοί	200,0	236,9	220,9	34,7	39,2	31,6
	Τόκοι,μερίσματα,κέρδη	9.337,8	8.438,0	7.956,2	1.879,7	1.417,4	1.477,8
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	2.434,5	1.548,7	1.104,5	51,1	95,5	17,3
I.Δ.1	Εισπράξεις	4.694,3	3.962,1	3.627,1	325,5	318,1	342,7
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	3.367,8	2.774,5	2.732,1	114,1	156,3	223,9
	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	1.326,5	1.187,6	895,0	211,4	161,8	118,8
I.Δ.2	Πληρωμές	2.259,8	2.413,4	2.522,6	274,4	222,5	325,4
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	1.495,2	1.624,8	1.690,2	160,2	104,4	208,0
	Λοιποί τομείς	764,6	788,6	832,4	114,2	118,1	117,4
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1 - II.2)	2.585,4	1.256,2	800,6	401,5	354,6	664,2
II.1	Εισπράξεις	2.959,9	1.436,3	958,6	432,5	385,7	683,9
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	2.770,5	1.311,2	883,0	418,0	365,5	675,0
	Λοιποί τομείς	189,4	125,1	75,7	14,6	20,2	8,9
II.2	Πληρωμές	374,5	180,1	158,1	31,1	31,1	19,7
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	181,1	7,9	12,1	1,6	1,6	1,0
	Λοιποί τομείς	193,3	172,2	145,9	29,5	29,5	18,7
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-18.829,8	-14.903,0	-15.205,2	-1.990,1	-1.312,4	-817,6
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A + IV.B + IV.Γ + IV.Δ)	18.671,6	16.039,8	16.466,8	1.744,4	1.703,0	1.402,8
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	1.368,2	1.670,3	1.155,2	-58,4	593,5	263,5
	Κατοίκων στο εξωτερικό	-1.199,2	-508,7	-419,4	-112,6	-81,4	-59,8
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	2.567,5	2.179,0	1.574,6	54,2	674,8	323,3
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	8.388,9	23.739,5	-6.197,7	8.072,9	4.769,1	-1.213,3
	Απαιτήσεις	-7.716,2	-2.547,1	9.250,3	386,2	-832,7	635,3
	Υποχρεώσεις	16.105,1	26.286,6	-15.448,0	7.686,8	5.601,7	-1.848,6
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	8.832,5	-9.356,0	21.412,3	-6.253,1	-3.675,5	2.333,6
	Απαιτήσεις	-15.551,8	-15.744,0	-15.681,5	-6.664,4	-246,2	608,8
	Υποχρεώσεις	24.384,3	6.388,0	37.093,8	411,3	-3.429,3	1.724,8
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	-399,3	-1.829,2	18.850,9	-59,0	-94,2	-442,4
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	82,0	-14,0	97,0	-17,0	16,0	19,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II + IV + V = 0)	158,2	-1.136,8	-1.261,7	245,7	-390,6	-585,2
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***				2.410,0	2.672,0	4.628,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή, ** (+) μείωση (-) αύξηση

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ⁴²

Η δεύτερη κατά σειρά μελέτη του IOBE που αφορά στην περιβαλλοντική διαχείριση, επικεντρώνεται στο φλέγον ζήτημα της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων. Η διαχείριση των στερεών απορριμμάτων σχετίζεται με τον έλεγχο της παραγωγής, αποθήκευσης, συλλογής, μεταφοράς, επεξεργασίας και τελικής διάθεσης των στερεών αποβλήτων, σε εναρμόνιση με τη διατήρηση της δημόσιας υγιεινής, του φυσικού περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης. Η ανεξέλεγκτη εδαφική διάθεση των στερεών απορριμμάτων δημιουργεί συνθήκες που απειλούν τη βιωσιμότητα των φυσικών οικοσυστημάτων (μόλυνση υπόγειων υδροφορέων και εδαφών, αισθητική ρύπανση, καταστροφή χρήσης γης κ.ά.) αλλά και τη δημόσια υγεία. Ταυτόχρονα, η απόρριψη στο περιβάλλον υλικών τα οποία θα μπορούσαν να επαναχρησιμοποιηθούν, δεν συμβαδίζει με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Η μετατροπή των παραπρόϊοντων κάθε παραγωγικής και καταναλωτικής διαδικασίας σε πρώτες ύλες, μπορεί να συμβάλλει στην εξοικονόμηση φυσικών πόρων και στη μείωση του περιβαλλοντικού αντικτύπου αυτών των διαδικασιών. Συνεπώς το ζήτημα της διαχείρισης απορριμμάτων δεν έχει μόνο αυξημένο ερευνητικό ενδιαφέρον, αλλά σχετίζεται με ευρύτερες πολιτικές, ενώ έχει και οικονομικές διαστάσεις (επιχειρηματικότητα, απασχόληση, κτλ.).

Το πλαίσιο της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, οι τεχνικές και οργανωτικές προδιαγραφές του συστήματος διαχείρισης στερεών αποβλήτων ρυθμίζονται από νομοθεσία που δεν είναι ακόμα πλήρως εναρμονισμένη με την αντίστοιχη κοινοτική, καθώς εκκρεμεί η εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ⁴³. Η ενσωμάτωσή της όμως αναμένεται να περατωθεί μέχρι το τέλος του 2010⁴⁴.

Την κύρια ευθύνη της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων έχουν οι Περιφέρειες, οι οποίες συντάσσουν τον περιφερειακό σχεδιασμό διαχείρισης των αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ). Ο Εθνικός σχεδιασμός διαχείρισης – επικινδύνων και μη – απορριμμάτων ο οποίος απαρτίζεται από τους επιμέρους περιφερειακούς σχεδιασμούς, αποτελεί το βασικό εργαλείο χάραξης στρατηγικής από τα αρμόδια Υπουργεία. Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης - ΟΤΑ (είτε αυτόνομα, είτε μέσω ΦοΔΣΑ⁴⁵) έχουν κεντρικό ρόλο στο σύστημα, καθώς είναι υπεύθυνοι για την υλοποίηση των έργων διαχείρισης (αποκατάσταση ΧΑΔΑ, φροντίδα ΧΥΤΑ) και την εφαρμογή της τιμολογιακής πολιτικής προς τους ΧΥΤΑ.

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει συγκεκριμένους στόχους για την εναλλακτική διαχείριση, αλλά και ρητά χρονοδιαγράμματα, ενώ για την επίτευξη των στόχων προβλέπονται σχετικά

⁴² Η «Διαχείριση των Στερεών Απορριμμάτων στην Ελλάδα» αποτελεί κλαδική μελέτη του IOBE που βρίσκεται σε εξέλιξη, η έκδοση της οποίας αναμένεται σύντομα.

⁴³ Οδηγία «για τα απόβλητα και την κατάργηση ορισμένων οδηγιών»

⁴⁴ Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ.

⁴⁵ Οι Φορείς Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων, αποτελούν τα εκτελεστικά όργανα της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης για την εξειδίκευση και υλοποίηση των στόχων που έχουν τεθεί από τις διοικήσεις των περιφερειών.

απλοποιημένες διαδικασίες. Έτσι για παράδειγμα αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε ισχύ ο νόμος 3854/2010⁴⁶ ο οποίος αναθεώρησε τον παλαιότερο ν.2939/2001⁴⁷. Η εθνική στρατηγική διαχείρισης ακολουθεί την ευρωπαϊκή ιεράρχηση⁴⁸ μεθόδων διαχείρισης των απορριμμάτων. Στόχος είναι η βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης όλων των φορέων που εμπλέκονται στον κύκλο ζωής των προϊόντων (παραγωγών, διανομέων, καταναλωτών, διαχειριστών αποβλήτων, ΟΤΑ, κράτους). Παράλληλα ο ν.3854/2010 προβλέπει προδιαγραφές και στόχους για την εναλλακτική επεξεργασία (ανακύκλωση / κομποστοποίηση) μιας σειράς από κατηγορίες αποβλήτων όπως η ανακύκλωση των απορριμμάτων συσκευασίας, των ηλεκτρικών στηλών και συσσωρευτών, των οχημάτων τέλους κύκλου ζωής, των υλικών κατασκευής και κατεδάφισης, των λιπαντικών ελαίων, των χρησιμοποιημένων ελαστικών καθώς και των ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών αποβλήτων.

Σύμφωνα με το νέο νόμο για την εναλλακτική διαχείριση, οι διαχειριστές συσκευασιών είτε προβαίνουν στην οργάνωση συστήματος συλλογικής εναλλακτικής διαχείρισης, ή συμμετέχουν υποχρεωτικά σε ΣΣΕΔ⁴⁹ η πορεία των οποίων (στόχοι και χρονοδιαγράμματα) ελέγχεται από τον (ενεργό πλέον) Ε.Ο.Ε.Δ.Σ.Α.Π. Παράλληλα παύει να ισχύει η εισφορά του 6% των τακτικών εσόδων των δήμων προς τους ΦοΔΣΑ. Η νέα κοστολόγηση γίνεται βάσει του κόστους των παρεχόμενων υπηρεσιών και του όγκου των διαχειριζόμενων ποσοτήτων απορριμμάτων (€/τόνο). Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι πραγματοποιείται πλέον ορθολογικότερη κοστολόγηση της διαχείρισης.

Ανασταλτικοί παράγοντες όμως για την πλήρη εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου αποτελούν η έλλειψη τεχνικής υποδομής και οικονομικών πόρων, η έλλειψη αξιόπιστων μηχανισμών ελέγχου καθώς και ορθού πλαισίου επιβολής προστίμων για τις μη σύννομες περιπτώσεις. Απαιτείται επομένως προσπάθεια από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς ώστε η ισχύς αυτών των παραγόντων να αμβλυνθεί κατά το δυνατόν.

Η παραγωγή των στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η παραγωγή στερεών απορριμμάτων ανά κάτοικο, δεν μπορεί να θεωρηθεί υψηλή: Η χώρα βρίσκεται στη 14^η θέση ανάμεσα στα 27 μέλη της Ε.Ε. Ωστόσο, η διαχείριση των στερεών αποβλήτων έρχεται αντιμέτωπη με αρκετές προκλήσεις οι οποίες απειλούν τη δημόσια υγιεινή και τα τοπικά οικοσυστήματα.

⁴⁶ Τροποποίηση της νομοθεσίας για την εναλλακτική διαχείριση των συσκευασιών και άλλων προϊόντων και τον Εθνικό Οργανισμό Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών και Άλλων Προϊόντων.

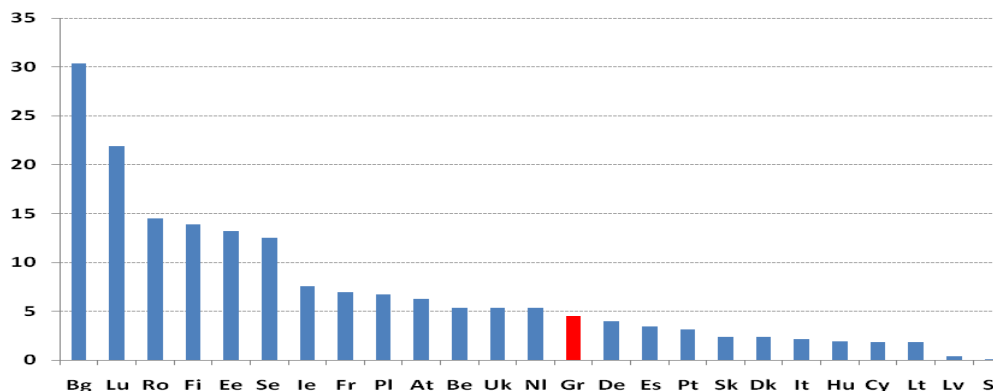
⁴⁷ Συσκευασίες και εναλλακτική διαχείριση των συσκευασιών και άλλων προϊόντων - ίδρυση Εθνικού Οργανισμού Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών και Άλλων Προϊόντων (ΕΟΕΔΣΑΠ).

⁴⁸ Πρόληψη, ελαχιστοποίηση, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση, ανάκτηση ενέργειας, τελική διάθεση.

⁴⁹ Συλλογικά Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης.

Διάγραμμα 4.1

Ετήσια Ολική Παραγωγή Απορριμμάτων ανά Κάτοικο, σε χώρες της Ε.Ε-27

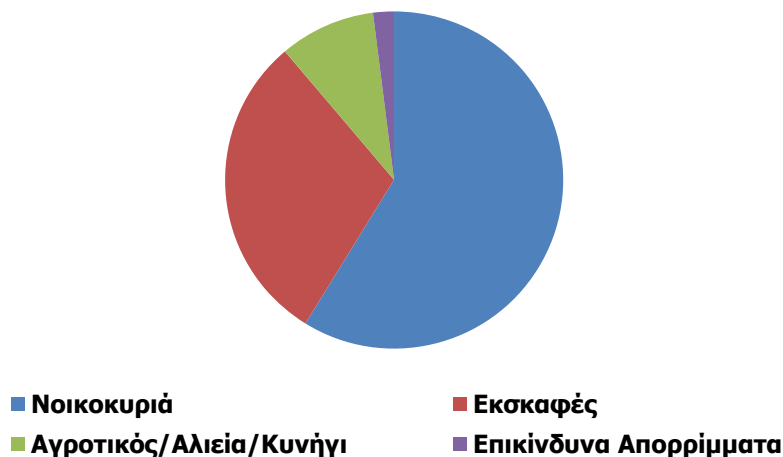

Πηγή: Eurostat **Επεξεργασία Στοιχείων:** ΙΟΒΕ

Σε εθνικό επίπεδο, στο σύνολο των παραχθέντων απορριμμάτων (με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα), ο μεγαλύτερος παραγωγός είναι τα νοικοκυριά. Ακολουθεί ο κλάδος των εκσκαφών, τα απορρίμματα από τη δασοκομία, τον αγροτικό τομέα, το κυνήγι και την αλιεία και τέλος τα επικίνδυνα απορρίμματα⁵⁰.

Διάγραμμα 4.2

Διάρθρωση των απορριμμάτων στην Ελληνική πραγματικότητα.

Πηγή: Eurostat **Επεξεργασία Στοιχείων:** ΙΟΒΕ

⁵⁰ Τα στοιχεία σε μερικούς από τους παραπάνω κλάδους αποτελούν εκτιμήσεις.

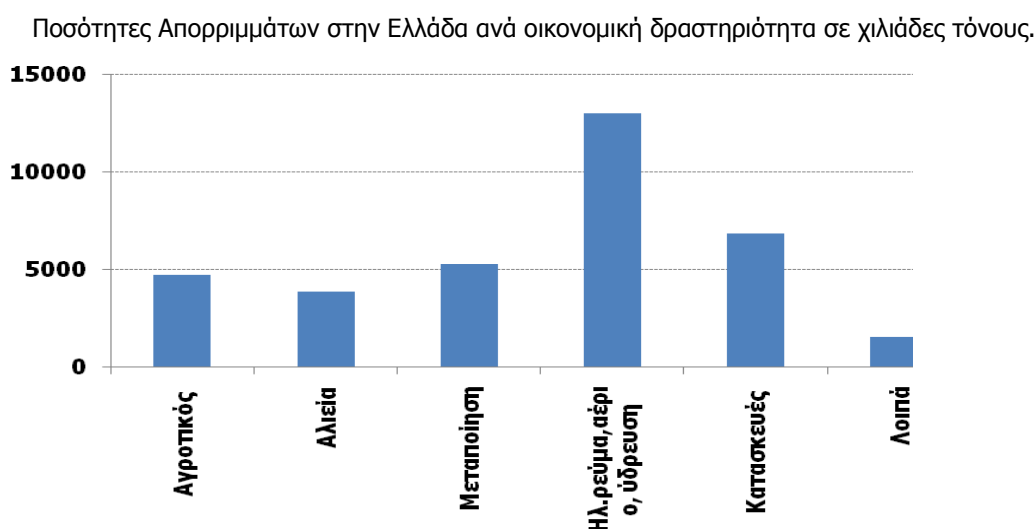
Πρακτικές Διαχείρισης

Το εθνικό σύστημα διαχείρισης βασίζεται κυρίως στην **εδαφική διάθεση** και λιγότερο στην **εναλλακτική διαχείριση** (ανακύκλωση και κομποστοποίηση) των απορριμμάτων. Σημαντικό ποσοστό (που κυμαίνεται μεταξύ 75%⁵¹ και 85%) των διαχειρισθέντων απορριμμάτων, οδεύει προς χώρους ταφής που πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις (ΧΥΤΑ) ή προς χώρους ανεξέλεγκτης διάθεσης (ΧΑΔΑ).

Οι προσφυγές στο ευρωπαϊκό δικαστήριο και η θέσπιση υψηλών προστίμων τόσο για τους εν λειτουργία ΧΑΔΑ όσο και για τους ΧΑΔΑ που δεν έχουν αποκατασταθεί, δημιούργησε την ανάγκη συμμόρφωσης με τα ευρωπαϊκά χαρακτηριστικά. Παρόλα αυτά, η πλήρης αποκατάσταση δεν έχει επιτευχθεί: μέχρι σήμερα, έχει αποκατασταθεί το 71% των ΧΑΔΑ, ενώ το 15% βρίσκεται σε καθεστώς άμεσης αποκατάστασης.

Ωστόσο, σημαντικές (αν και μη καταμετρηθείσες) εκτιμάται ότι είναι οι ποσότητες που απορρίπτονται **παράνομα** σε τοπικά οικοσυστήματα, ενώ σπάνιες αλλά υπαρκτές είναι οι περιπτώσεις όπου απορρίμματα που χρήζουν ειδικής διαχείρισης οδηγούνται στην ταφή χωρίς να έχουν ληφθεί ειδικά μέτρα.

Διάγραμμα 4.3

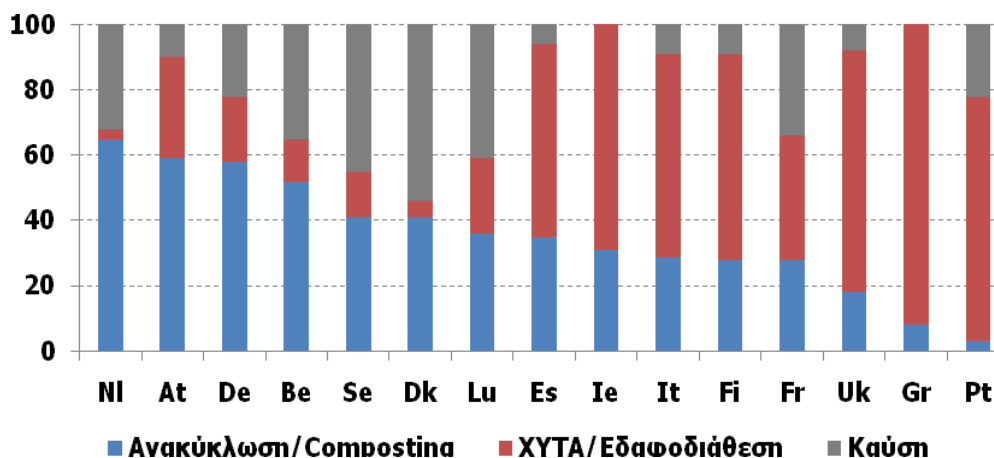
Πηγή: Eurostat **Επεξεργασία Στοιχείων:** IOBE

Εξάλλου, φλέγον παραμένει το ζήτημα της διαχείρισης των **επικινδύνων απορριμμάτων**,

τομέας στον οποίο δραστηριοποιούνται ήδη 14 ιδιωτικές εταιρείες. Σήμερα, τα επικίνδυνα απόβλητα αποθηκεύονται «προσωρινά», ενώ μικρό ποσοστό οδεύει σε χώρες της Ευρώπης προς αξιοποίηση, μια πρακτική η οποία έχει αποδειχθεί εξαιρετικά ακριβή.

⁵¹ Ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος όρος ταφής απορριμμάτων δεν ξεπερνά το 40%.

Διάγραμμα 4.4
Μέθοδοι διαχείρισης στερεών απορριμμάτων στην ΕΕ-15.

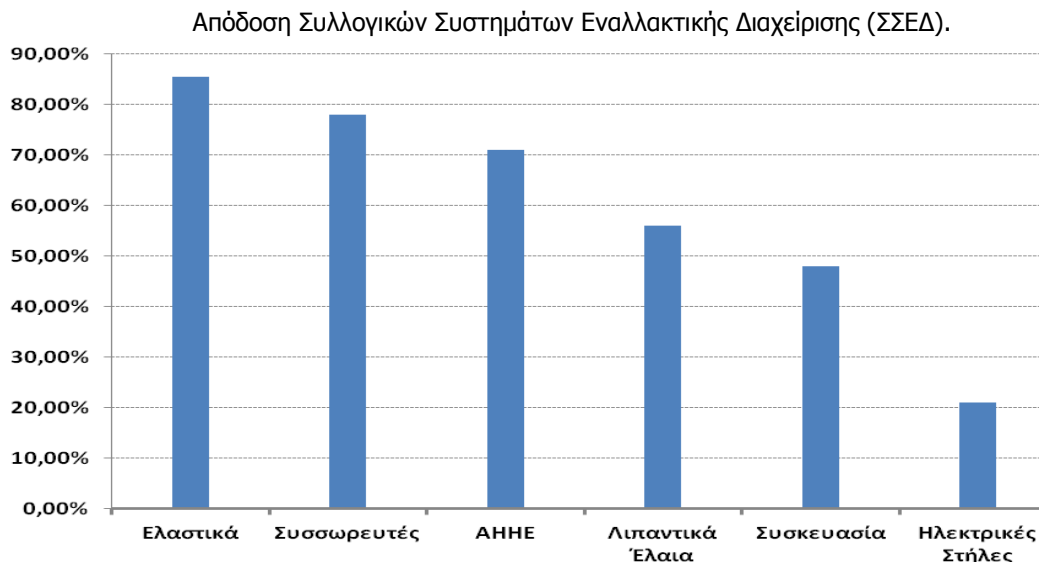

Πηγή: International Solid Waste Association - ISWA, 2008.

Επίσης μπορεί η εναλλακτική διαχείριση των απορριμμάτων στην Ελλάδα να βρίσκεται ακόμα σε πολύ χαμηλά επίπεδα, παρόλα αυτά δείχνει να ενισχύεται διαχρονικά. Σε απόλυτα ποσοστά, η **ανακύκλωση** βρίσκεται χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (ΕΕ-15), όμως ο κλάδος της ανακύκλωσης – ως επιχειρηματική δραστηριότητα - αναδεικνύεται σε έναν από τους αναπτυσσόμενους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον και ξένων επενδυτών. Η ανοδική τάση που σημειώνεται τα τελευταία έτη, συνεπάγεται ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας αυξάνοντας την απασχόληση κατά 50% (ετήσια μεταβολή για το διάστημα 2008 – 2009).

Η θέσπιση των ΣΣΕΔ ενίσχυσε σημαντικά τη συλλογή και ανακύκλωση των διαφόρων ρευμάτων αποβλήτων. Μέσα στο 2007, ανακυκλώθηκαν 504.000 τόνοι απορριμμάτων συσκευασίας (ποσοστό 48% των παραθέντων απορριμμάτων συσκευασίας), 46.700 τόνοι ελαστικών (85,4%), 31.406 τόνοι ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (71%), 442 τόνοι ηλεκτρικών στηλών (21%), 32.000 τόνοι συσσωρευτών (78%), 36.440 τόνοι αποβλήτων λιπαντικών ελαίων (56%) και 49.000 οχήματα.

Διάγραμμα 4.5

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2010.

Από την άλλη πλευρά η διάσταση της **ενεργειακής αξιοποίησης** των απορριμμάτων απουσιάζει από την ελληνική διαχειριστική εικόνα, παρά το γεγονός ότι βρίσκεται υψηλότερα (ως τεχνική διαχείρισης) από την ταφή, στην ιεράρχηση των επιλογών της Ε.Ε. Μπορεί η κατασκευή και λειτουργία μονάδων ενεργειακής αξιοποίησης (Waste to Energy – WtE) να διέπεται από συγκεκριμένη νομοθεσία που προστατεύει τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον (ΚΥΑ υπ’αριθ. 22912/2005), ωστόσο η ενδεχόμενη κατασκευή μονάδων WtE πυροδοτεί σειρά αντιδράσεων από Μ.Κ.Ο και από ομάδες πολιτών.

Στη μελέτη, η οποία θα ολοκληρωθεί σύντομα, θα διατυπώνονται συγκεκριμένες προτάσεις για την αποτελεσματικότερη θέσπιση δράσης στον τομέα της διαχείρισης των στερεών απορριμμάτων.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Το παράρτημα που ακολουθεί, χωρίζεται σε δύο μέρη, έτσι ώστε στην παρούσα έκθεση του IOBE να ενσωματωθεί το μοντέλο που ακολουθείται πλέον στο πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας:

A) Το α' μέρος του παραρτήματος περιλαμβάνει τις επιδόσεις των χωρών – μελών της Ε.Ε. των 25 στους 14 διαρθρωτικούς δείκτες που συνθέτουν τη συνοπτική λίστα (short list) δεικτών που χρησιμοποιούνται πλέον από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Λισσαβόνας από κάθε χώρα-μέλος και την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών των αντίστοιχων οικονομιών.

B) Το β' μέρος περιλαμβάνει μία επιλογή από τους υπόλοιπους δείκτες που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2000 σε μια προσπάθεια να τροφοδοτηθούν οι εθνικές κυβερνήσεις με ένα σύνολο από σαφείς διακριτούς και εύκολα μετρήσιμους δείκτες που αποτυπώνουν το βαθμό διαρθρωτικής προσαρμογής κάθε χώρας - μέλους. Οι δείκτες αυτοί αποτελούν έτσι (μαζί προφανώς με τους 14 παραπάνω δείκτες), την ευρεία λίστα (long list) των δεικτών που η Eurostat παρακολουθεί και εναρμονίζει σε συστηματική βάση για την Ε.Ε των 27.

Βασικός στόχος του συνόλου των διαρθρωτικών δεικτών είναι να καταγραφεί η πρόοδος, που έχει σημειωθεί σε πέντε κρίσιμους τομείς πολιτικής, οι οποίοι αφορούν στην **απασχόληση**, στην **καινοτομία και έρευνα**, στις **αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας**, στην **κοινωνική συνοχή** και στο **περιβάλλον**. Παράλληλα παρακολουθούνται επιπλέον κάποιοι **βασικοί οικονομικοί δείκτες**, που αποδίδουν το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα οι διαρθρωτικές αλλαγές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα - μέλος.

Κάθε ένας από τους δείκτες που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποδίδεται γραφικά για το σύνολο των 27 χωρών (όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), ενώ σε πινακοποιημένη μορφή δίνεται η επίδοση της Ελλάδας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ε.Ε. των 25, της Ε.Ε. των 15 και της Ευρωζώνης (τελευταία αναθεώρηση Eurostat, Αύγουστος 2007).

Ονοματολογία

EU27	Ευρωπαϊκή Ένωση (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκαν στη Ευρωπαϊκή Ένωση η Βουλγαρία και η Ρουμανία)
EU25	Ευρωπαϊκή Ένωση
EA13	Ευρωζώνη (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκε στη Ευρωζώνη η Σλοβενία)
BE	Βέλγιο
CZ	Τσεχία
DK	Δανία
DE	Γερμανία
EE	Εσθονία
EL	Ελλάδα
ES	Ισπανία
FR	Γαλλία
IE	Ιρλανδία
IT	Ιταλία
CY	Κύπρος
LV	Λετονία
LT	Λιθουανία
LU	Λουξεμβούργο
HU	Ουγγαρία
MT	Μάλτα
NL	Ολλανδία
AT	Αυστρία
PL	Πολωνία
PT	Πορτογαλία
SI	Σλοβενία
SK	Σλοβακία
FI	Φινλανδία
SE	Σουηδία
UK	Μ. Βρετανία

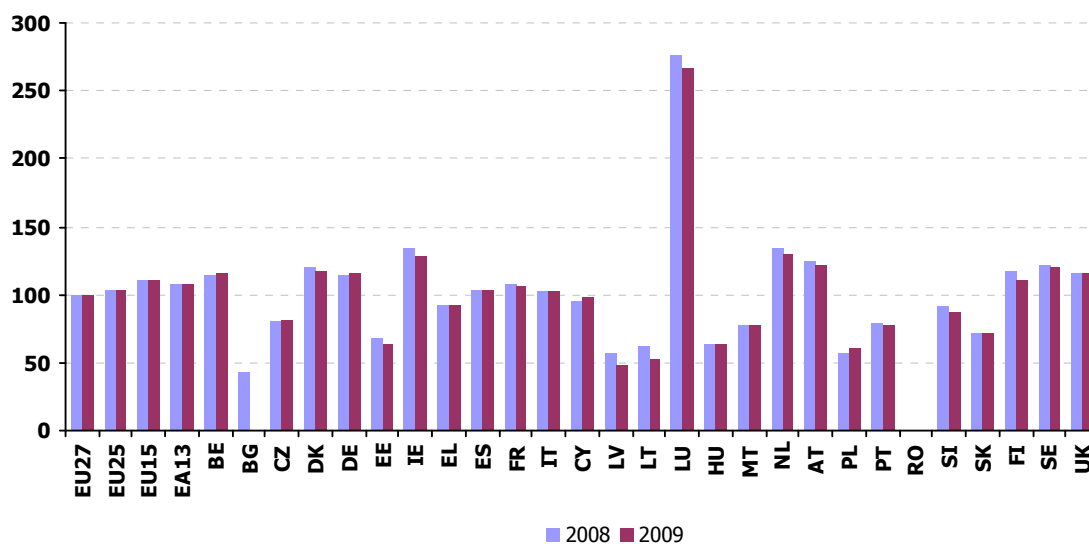
ΜΕΡΟΣ Α
(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΦΘΡΩΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ)

Ι-Α. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Ι-1α. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

(μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, Ε.Ε-27=100)

Οι μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Standards, PPS) είναι δείκτες της μέσης αναλογίας των τιμών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η χρήση τους κάνει εφικτή την σύγκρισή του όγκου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των χωρών.

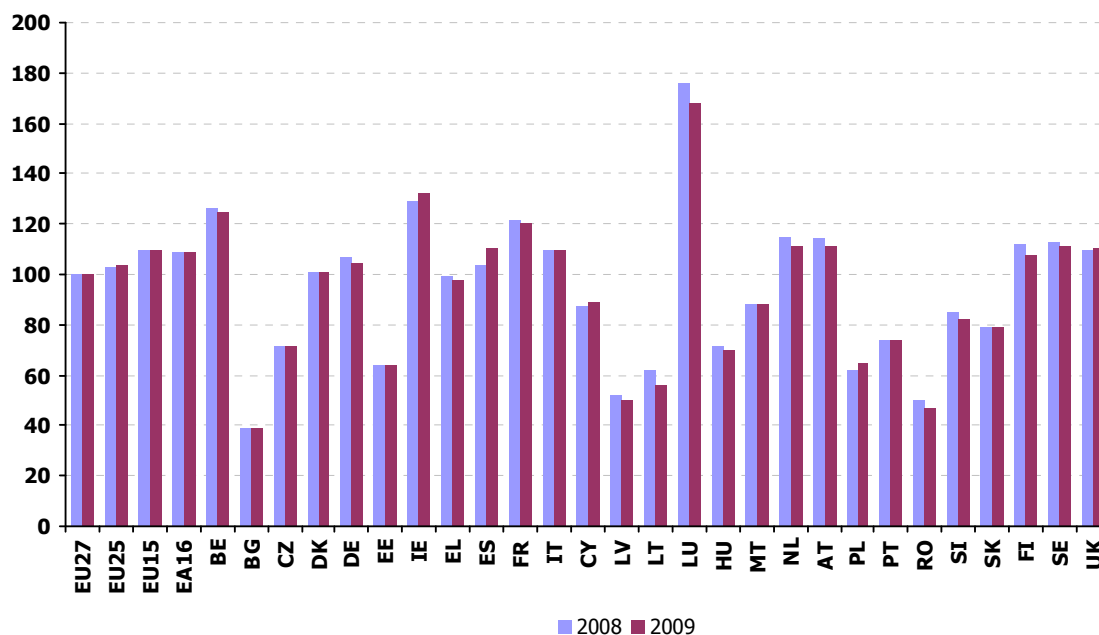
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	105	105	104	104	104	104	104	103	103
EU15	115	114	114	113	113	112	112	111	111
EA16	112	111	111	109	110	109	109	108	108
EL	86	90	93	94 ^P	91	93	92	93	93

Πηγή: Eurostat

I-2α. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο

(ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης,(ΕΕ-27=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων)

Ο αριθμός των εργαζομένων περιλαμβάνει τους απασχολούμενους και τους αυτοαπασχολούμενους. Περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατιωτικοί και οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Οι εποχικά απασχολούμενοι και αυτοί που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω ασθένειας, διακοπών, απεργίας και παρακολούθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια της έρευνας περιλαμβάνονται στους απασχολούμενους. Ο καθορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (International Labor Organization, ILO)

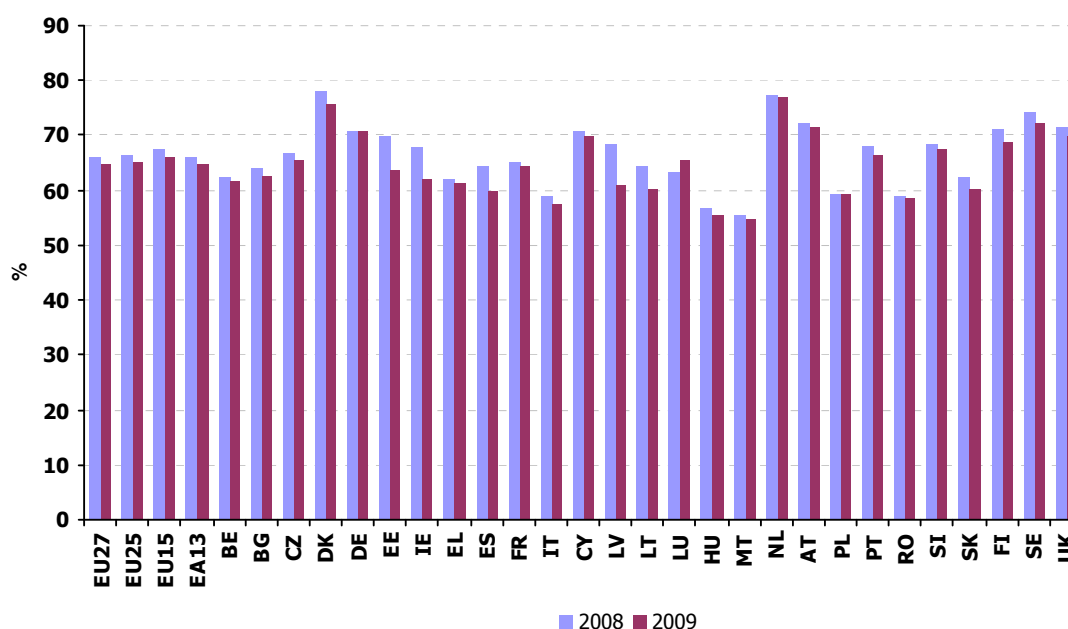
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU25	104,6	104,5	104,4	104,2	104	103,9	103,7	103,3	103,4
EU15	112,7	112,1	111,6	111,1	110,9	110,7	110,3	109,8	109,8
EA16	112	110,9	110,5	109,5	109,7	109,6	109,6	109,2	109,1
EL	97,2	99,5	101,3	100,6	98,4	98,0	97,5	99,0	97,9

Πηγή: Eurostat

II-A. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1α. Ποσοστό Απασχόλησης (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

Τα εργατικό δυναμικό αποτελείται από άτομα τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας εργάζονταν κάνοντας οποιαδήποτε εργασία επί πληρωμή για τουλάχιστον μια ώρα ή έχουν εργασία αλλά απουσίαζαν από αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Η έρευνα αναφέρεται σε άτομα άνω των 15 ετών. Άτομα τα οποία κατοικούν σε συλλογικές κατοικίες (εστίες, θεραπευτήρια, εκκλησιαστικά ιδρύματα, εργατικές εστίες, ξενώνες κ.τ.λ) καθώς και άτομα που εκπληρώνουν υποχρεωτική στρατιωτική θητεία δεν περιλαμβάνονται στην έρευνα.

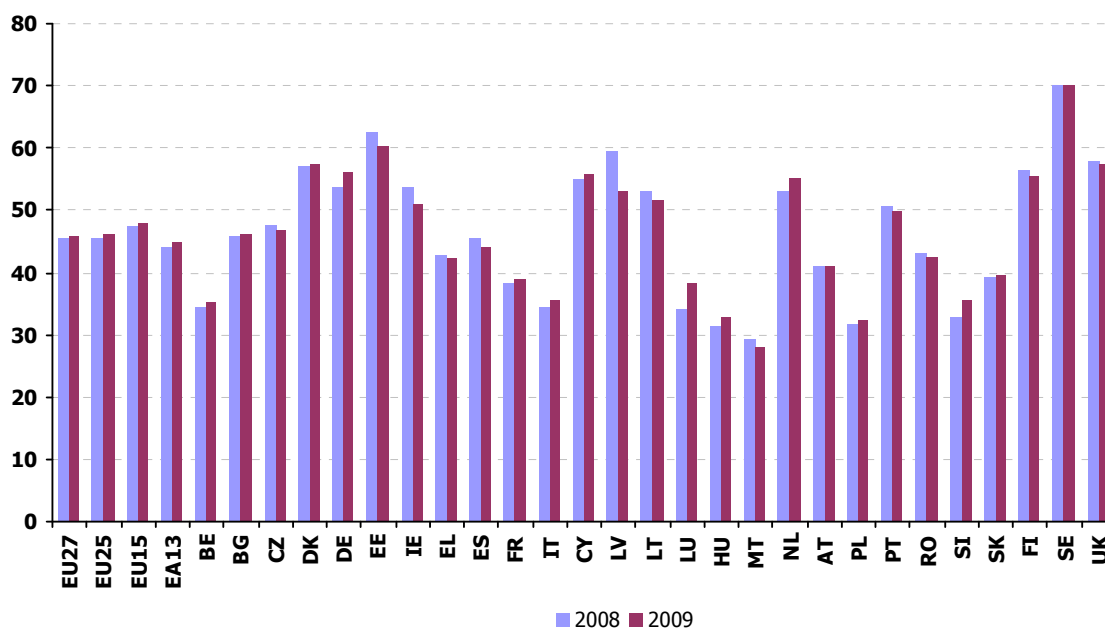

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	62,4	62,7	62,8	63,5	64,5	65,4	65,9	64,6
EU25	62,8	63,0	63,1	64,0	64,8	65,8	66,3	65,0
EU15	64,2	64,4	64,6	65,4	66,2	66,9	67,3	65,9
EA16	62,3	62,6	62,8	63,7	64,6	65,6	66,0	64,7
EL	57,7	58,9	59,6	60,1	61,0	61,4	61,9	61,2
Άντρες								
EU27	70,4	70,3	70,2	70,8	71,6	72,5	72,8	70,7
EU25	71,0	70,9	70,7	71,4	72,1	73,0	73,2	71,1
EU15	72,8	72,7	72,5	73,0	73,6	74,2	74,2	71,9
EA16	71,6	71,4	71,2	71,8	72,6	73,3	73,3	71,2
EL	72,5	73,5	74,0	74,2	74,6	74,9	75,0	73,5
Γυναίκες								
EU27	54,5	55,0	55,4	56,3	57,3	58,3	59,1	58,6
EU25	54,7	55,2	55,6	56,6	57,6	58,6	59,4	58,9
EU16	55,5	56,2	56,7	57,8	58,7	59,7	60,4	59,9
EA13	52,9	53,8	54,3	55,6	56,7	57,9	58,7	58,3
EL	43,1	44,5	45,5	46,1	47,4	47,9	48,7	48,9

Πηγή: Eurostat

II-2α. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

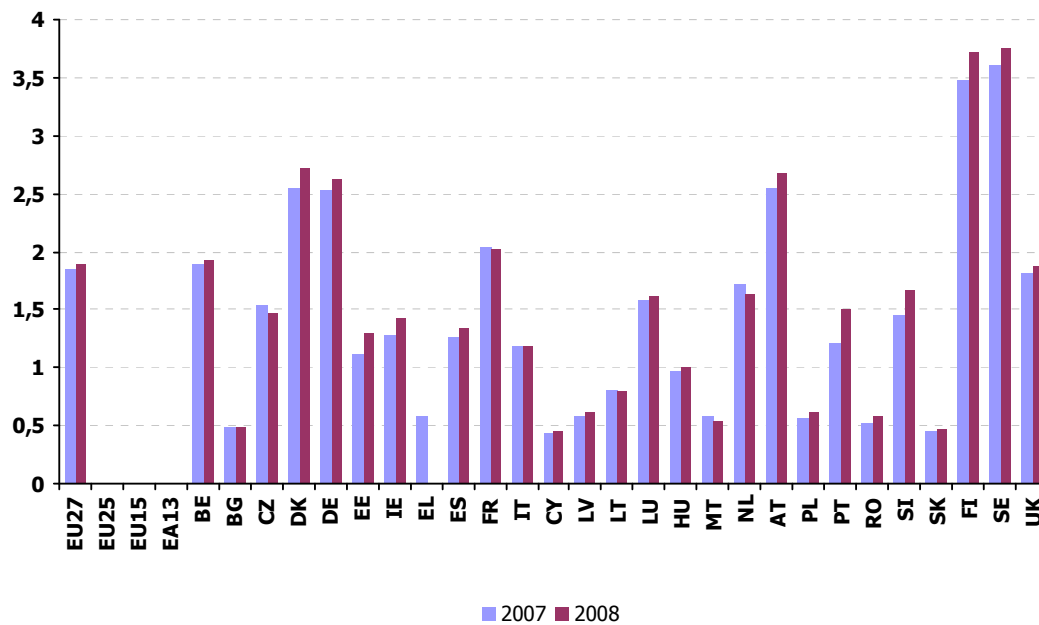

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	37,5	38,2	39,9	40,5	42,3	43,5	44,6	45,6	46,0
EU25	37,1	38,4	40,1	40,8	42,6	43,6	44,8	45,7	46,2
EU15	38,4	39,8	41,5	42,3	44,2	45,3	46,5	47,4	48,0
EA16	34,4	35,8	37,3	38,2	40,3	41,6	43,2	44,2	45,1
EL	38,2	38,9	41,0	39,4	41,6	42,3	42,4	42,8	42,2
Άντρες									
EU27	47,4	48,2	49,7	50,1	51,6	52,7	53,9	55,0	54,8
EU25	47,2	48,6	50,1	50,6	51,9	52,8	54,1	55,0	54,9
EU15	48,3	49,8	51,4	52,0	53,2	54,1	55,3	56,2	56,2
EA16	44,9	46,4	47,6	48,4	49,8	50,9	52,3	53,3	53,5
EL	54,9	55,3	58,3	56,4	58,8	59,2	59,1	59,1	57,7
Γυναίκες									
EU27	28,2	28,9	30,6	31,4	33,6	34,9	35,9	36,8	37,8
EU25	27,6	28,8	30,6	31,5	33,8	35,0	36,1	36,9	38,0
EU15	28,8	30,2	32,0	32,9	35,5	36,8	38,1	39,0	40,1
EA16	24,5	25,7	27,5	28,3	31,3	32,8	34,4	35,6	37,0
EL	23,1	24,2	25,3	24,0	25,8	26,6	26,9	27,5	27,7

Πηγή: Eurostat

III-A. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1α, Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) (% του ΑΕΠ)

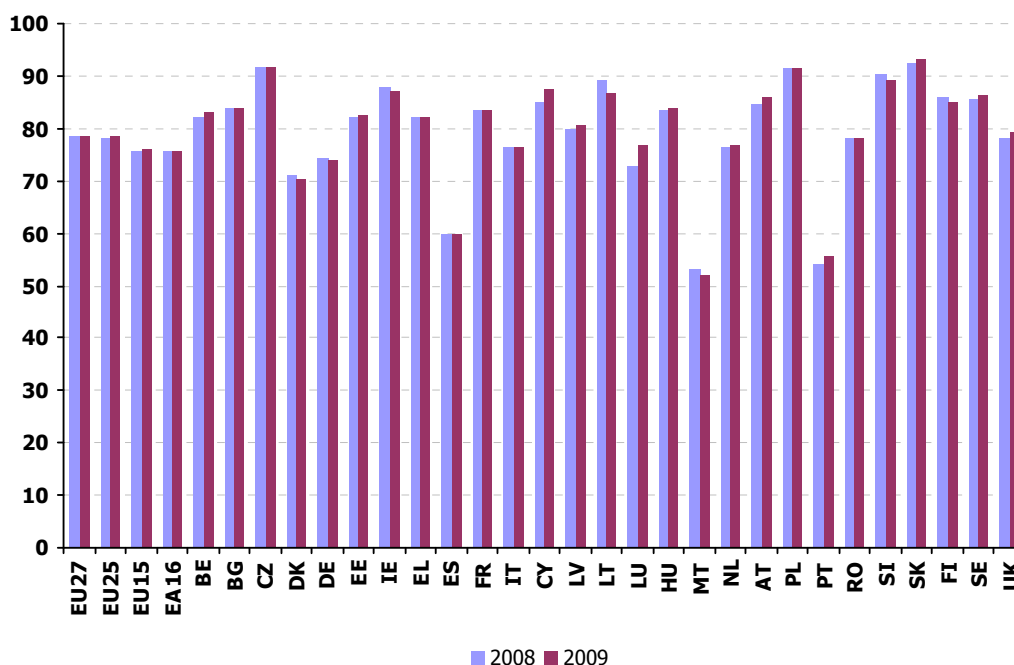
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	1,86	1,87	1,86	1,82	1,82	1,85	1,85	1,9	:
EL	0,58	:	0,57	0,55	0,59	0,58	0,58	:	:

(s): εκτίμηση Eurostat, (e): εκτίμηση

Πηγή: Eurostat

III-2α. Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών

(% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση)

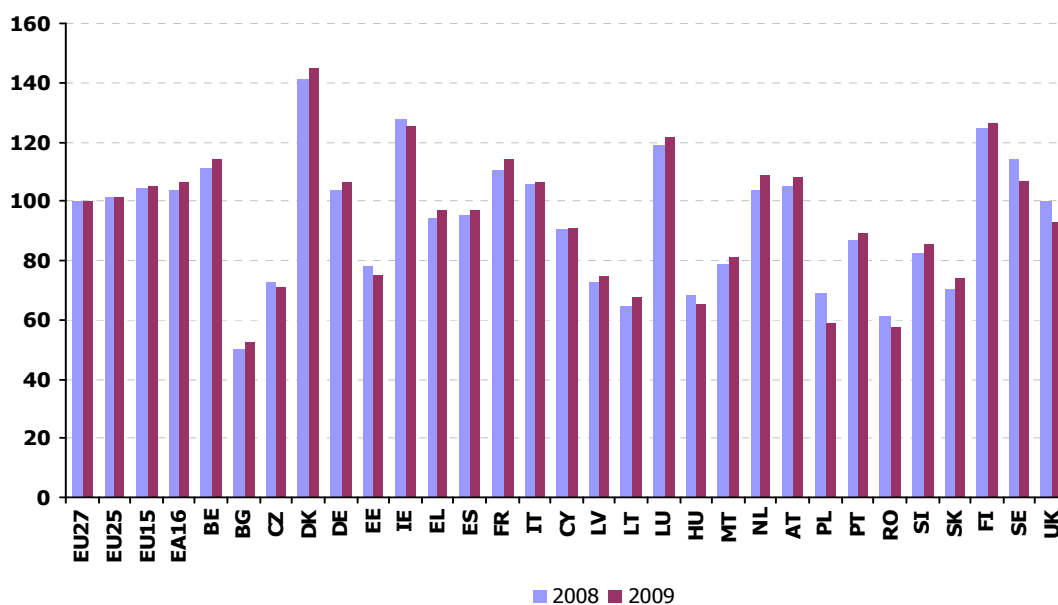
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	76,6	76,7	76,9	77,1	77,5	77,9	78,1	78,4	78,6
EU25	76,5	76,7	77	77,3	77,6	77,9	78	78,3	78,5
EU15	73,6	73,7	74,1	74,4	74,7	75	75,2	75,7	76,1
EA16	73,2	73,4	73,5	74	74,2	74,5	74,9	75,5	75,6
EL	80,2	81,1	81,7	83	84,1	81	82,1	82,1	82,2
Άντρες									
EU27	74,0	74,0	74,4	74,4	74,8	75,0	75,4	75,6	75,9
EU25	73,7	74,0	74,4	74,3	74,8	74,9	75,2	75,3	75,6
EU15	70,5	70,9	71,3	71,2	71,8	71,7	72,2	72,5	72,9
EA16	69,9	70,1	70,2	70,5	70,8	70,9	71,5	72,0	72,3
EL	75,3	76,1	76,6	79,2	79,7	75,5	77,5	78,0	77,8
Γυναίκες									
EU27	79,2	79,3	79,4	80,0	80,2	80,8	80,8	81,3	81,4
EU25	79,3	79,4	79,7	80,2	80,4	81,0	80,9	81,4	81,5
EU15	76,6	76,6	76,9	77,5	77,8	78,4	78,3	79,0	79,3
EA16	76,4	76,6	76,7	77,6	77,7	78,1	78,4	79,0	79,0
EL	84,8	86,0	86,8	86,8	88,5	86,6	87,0	86,6	86,9

Πηγή: Eurostat

IV-A. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1α. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών

(ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι ΕΕ-25=100)

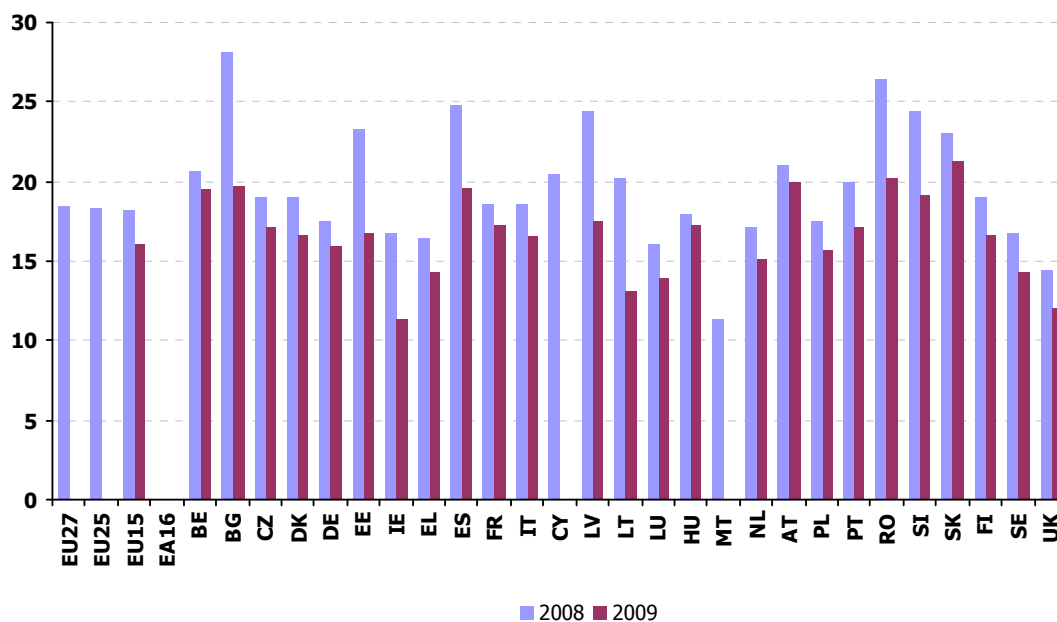

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	101,1	101,1	101,1	101,2	101,1	101,1	101	101,2	101,1
EU15	104,7	104,8	105,2	105,4	104,8	104,8	104,8	104,4	104,9
EA16	100,5	100,5	103	103,1	102,1	101,9	101,6	104,0	106,5
EL	82,3	80,2	85,9	87,6	88,2	89,0	90,7	94,0	97,4

Πηγή: Eurostat

IV-2α. Επιχειρηματικές Επενδύσεις

(ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)

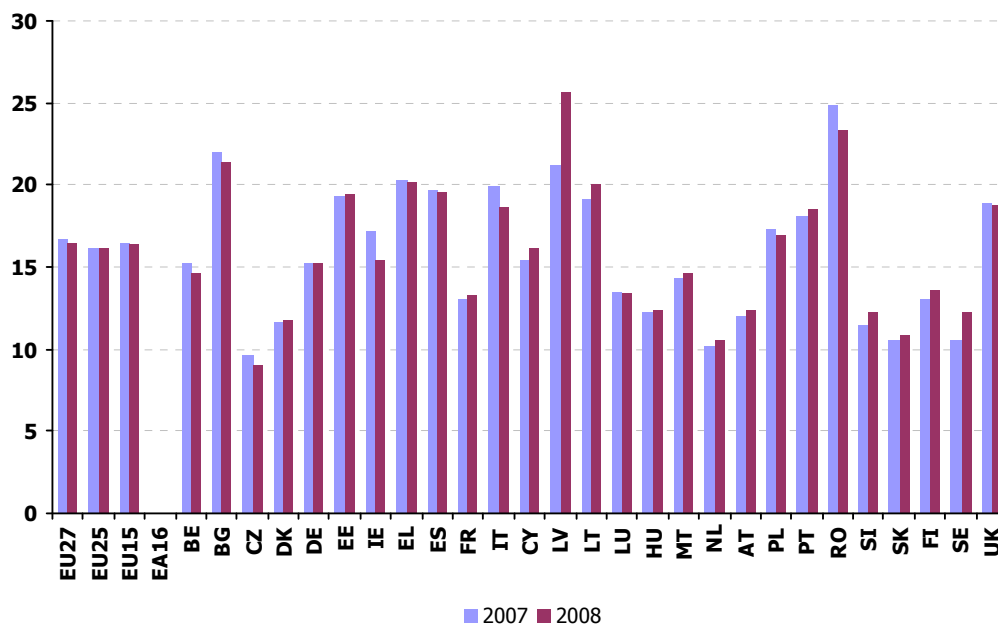
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	17,9	17,3	17,1	17,2	17,7	18,2	18,7	18,4	:
EU25	17,9	17,3	17,1	17,2	17,7	18,2	18,6	18,3	:
EU15	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,6	18,2	16,1
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	18,1	19,1	19,8	18,5	17,1	18,1	18,1	16,4	14,3

Πηγή: Eurostat

V-A. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1α. Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

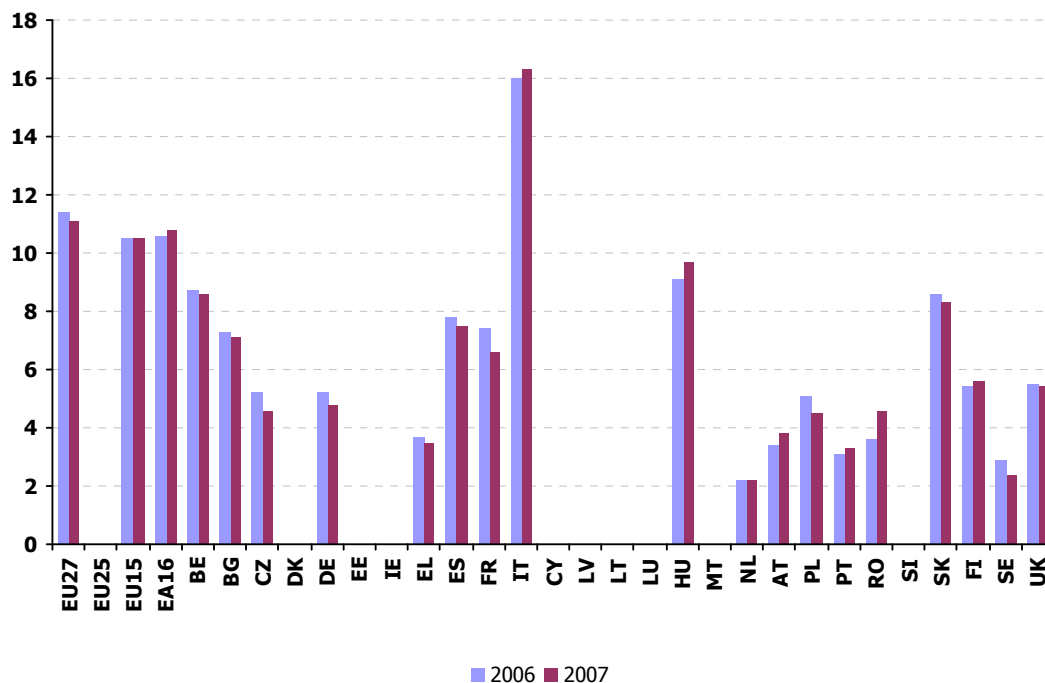
(% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	15,9	16,1	16,7	16,5
EU25	16,0	16,0	:	15,0	16,0	15,9	16,1	16,2	16,1
EU15	15,0	15,0	:	15,0	17,0	15,7	15,9	16,5	16,4
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	20,0	20,0	:	20,7	19,9	19,6	20,5	20,3	20,1
Άντρες									
EU27	:	:	:	:	:	15,2	15,3	15,9	15,6
EU25	15,0	15,0	:	14,0	15,0	15,2	15,3	15,4	15,2
EU15	15,0	:	:	14,0	15,0	14,8	15,0	15,5	15,3
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	19,0	19,0	:	19,9	18,7	18,3	19,5	19,6	19,6
Γυναίκες									
EU27	:	:	:	:	:	16,6	16,9	17,5	17,5
EU25	17,0	17,0	:	16,0	17,0	16,6	16,8	17,1	17,0
EU15	16,0	:	:	17,0	18,0	16,5	16,9	17,4	17,4
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	20,0	22,0	:	21,4	21,0	20,9	21,4	20,9	20,7

Πηγή: Eurostat

V-2α Διασπορά Ποσοστών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια
(Συντελεστής διασποράς ποσοστών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)

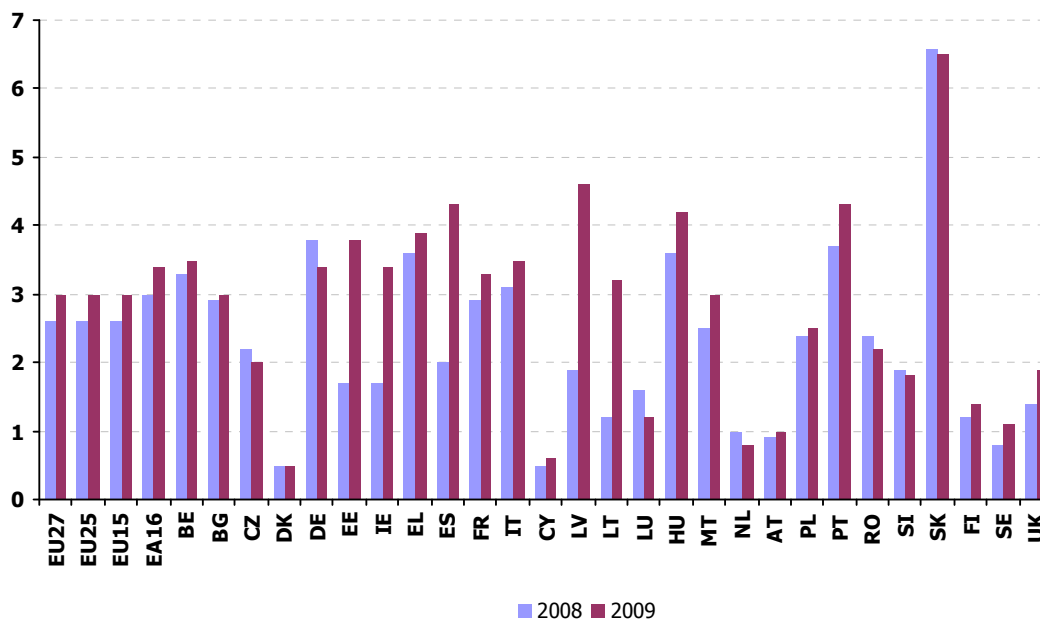
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	12,9	13	13,2	13,2	12,9	12,1	11,9	11,4	11,1
EU25	·	·	·	·	·	·	·	·	·
EU15	13,8	13,3	13,1	12,4	11,8	11	10,8	10,5	10,5
EA13*	13,3	13	12,7	12,1	11,5	10,5	10,6	10,6	10,8
EL	5,2	5,1	4,3	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7	3,5

*Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16

Πηγή: Eurostat

V-3α. Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία, Η διάρκεια ανεργίας ορίζεται ως το χρονικό διάστημα: που ψάχνουν για εργασία (μεγαλύτερο των 12 μηνών)

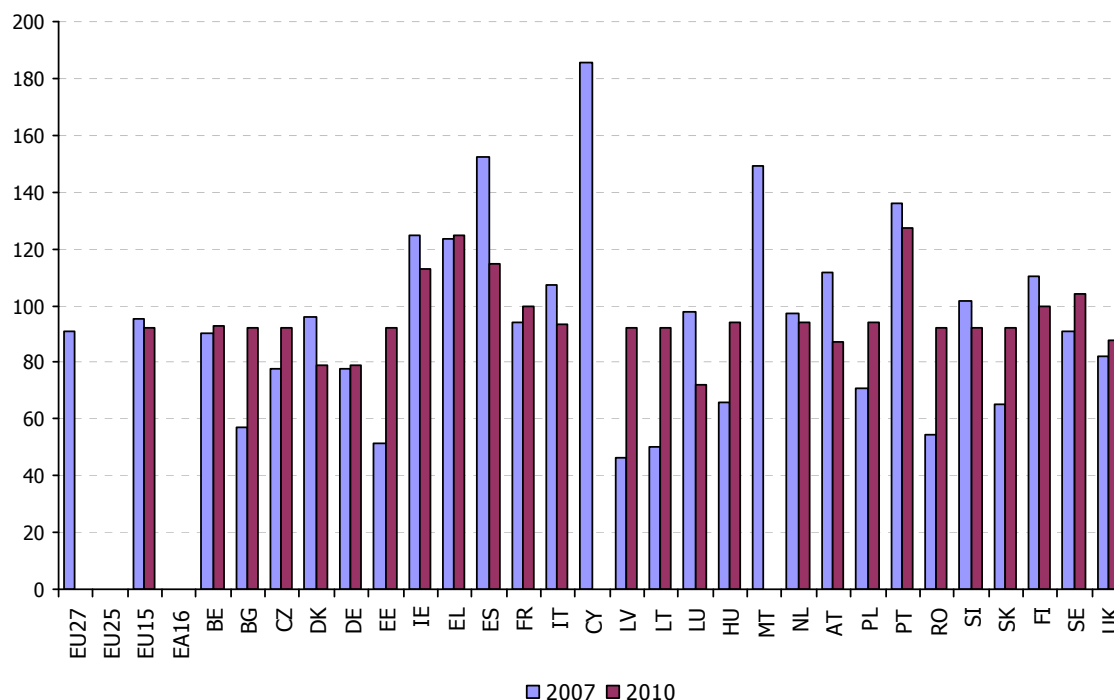
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	3,9	4	4,1	4,2	:	3,7	3,1	2,6	3,0
EU25	3,8	3,9	4	4,1	:	3,7	3	2,6	3,0
EU15	3,1	3,1	3,3	3,4	:	3,2	2,8	2,6	3,0
EA16	3,7	3,7	4	4,2	4,1	3,9	3,3	3	3,4
EL	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1	3,6	3,9
Άντρες									
EU27	3,5	3,6	3,8	3,9	:	3,5	2,8	2,4	2,9
EU25	3,3	3,4	3,7	3,7	:	3,4	2,8	2,4	2,9
EU15	2,7	2,7	3,0	3,1	:	3,0	2,6	2,4	2,9
EA16	3,1	3,2	3,5	3,7	3,7	3,5	2,9	2,7	3,1
EL	3,2	3,1	3,0	3,0	2,6	2,6	2,2	2,1	2,4
Γυναίκες									
EU27	4,4	4,5	4,5	4,6	:	4,0	3,3	2,8	3,1
EU25	4,4	4,4	4,5	4,6	:	4,0	3,3	2,8	3,1
EU15	3,6	3,6	3,7	3,8	:	3,5	3,1	2,8	3,1
EA16	4,5	4,4	4,6	4,8	4,6	4,3	3,8	3,3	3,6
EL	9,0	8,6	8,9	9,4	8,9	8,1	7,0	6,0	6,0

Πηγή: Eurostat

VI-A. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

VI-1α. Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου

(ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO₂)

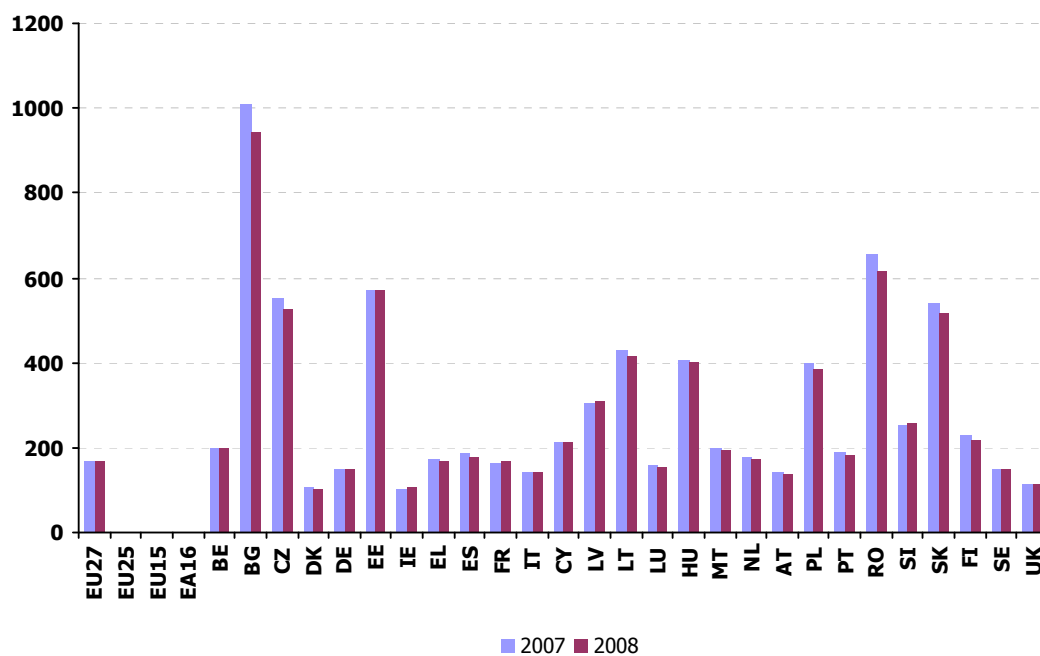

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2010
EU27	90,8	91,8	91,0	92,6	92,6	91,9	91,8	90,7	:
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	96,3	97,4	96,8	98,0	98,0	97,1	96,5	95,0	92,0
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	118,8	119,8	119,4	122,7	122,8	123,2	119,7	123,2	125,0

Πηγή: Eurostat

VI-2α. Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας

(ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000 €)

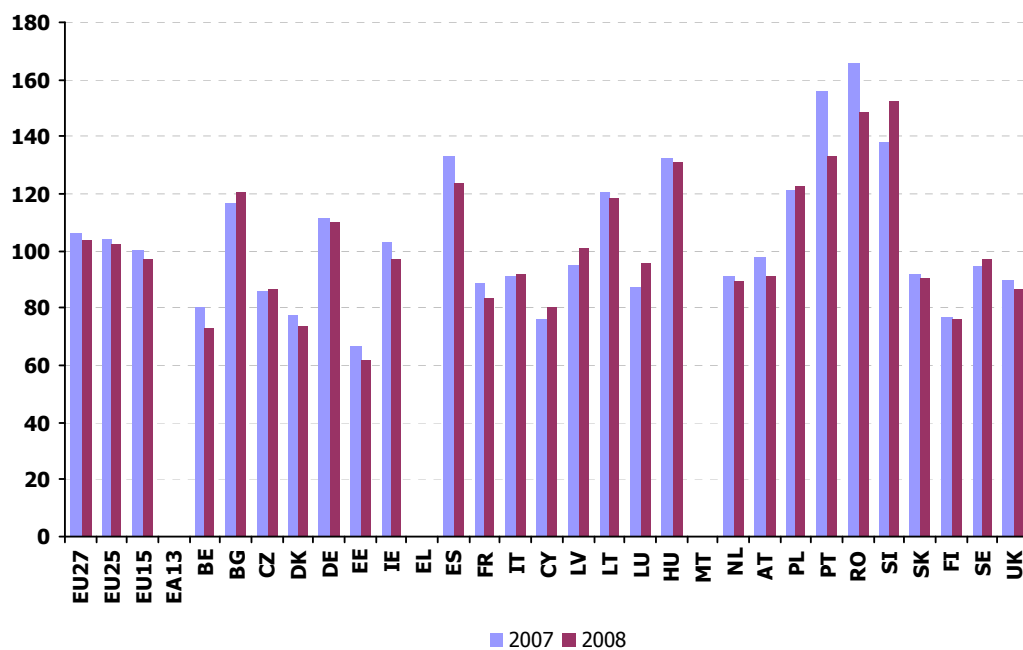

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	187,3	187,8	185,1	187,18	184,8	181,3	175,7	169,1	167,1
EL	204,5	202,2	200,8	192,4	186,8	186,1	179,0	171,4	169,9

Πηγή: Eurostat

VI-3α. Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων

(ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 2000=100)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100	99	100,2	99,3	105,4	105,4	106	106,5	104
EU25	100	98,8	99,7	98,6	104,2	103,5	104,1	104,6	102,2
EU15	100	99,1	99,6	97,7	103,2	101,7	101,2	100,5	97,2
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	100	:	:	:	:	:	:	:	:

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

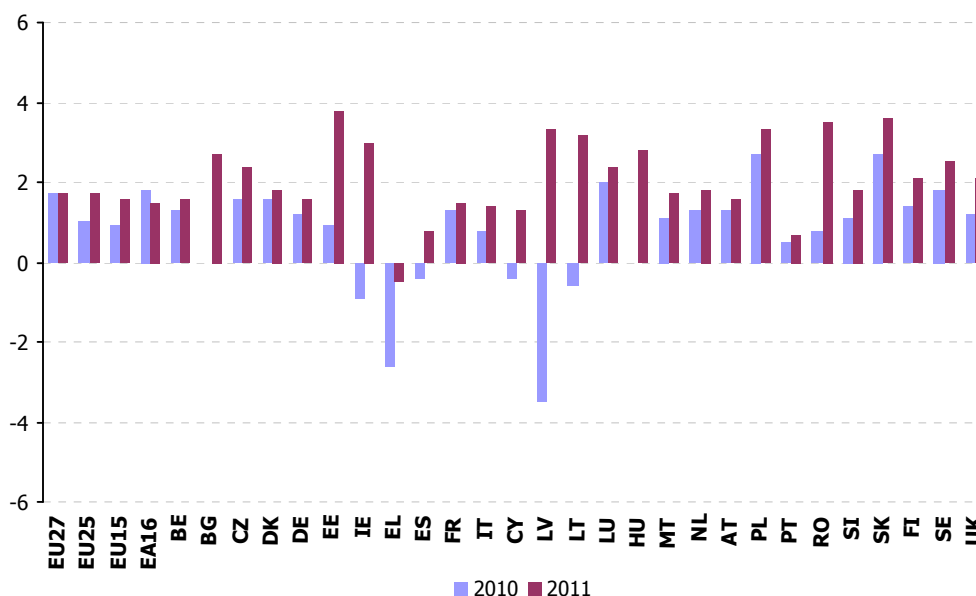
ΜΕΡΟΣ Β
(ΑΛΛΟΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ)

I-B. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1β. Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000)

(% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

Η μέτρηση της μεταβολής του όγκου ΑΕΠ γίνεται μέσω του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, Η επίπτωση από τις μεταβολές του επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός) απαλείφονται,

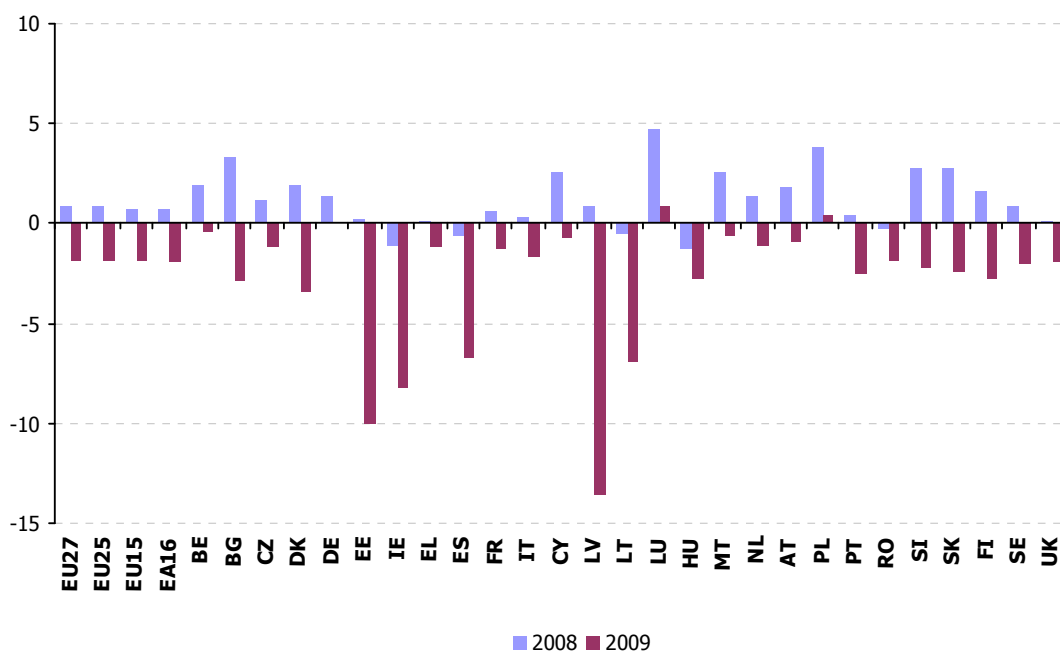

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU27	1,3	2,5	2	3,2	3	0,5	-4,2	1,8 ^f	1,7 ^f
EU25	1,3	2,5	1,9	3,2	3	0,5	-4,2	1,7 ^f	1,7 ^f
EU15	1,2	2,3	1,8	3	2,8	0,3	-4,2	:	:
EA16	0,8	2,2	1,7	3	2,9	0,5	-4,1	1,7 ^f	1,5 ^f
EL	5,9	4,4	2,3	4,5	4,3	1,3	-2,3	-4 ^f	-2,6 ^f

(f): πρόβλεψη

Πηγή: Eurostat, Interim Forecast-EC September 2010, European Economy, Occasional papers, no.68, EC August 2010

Ι-2β. Μεταβολή της Απασχόλησης (ετήσια μεταβολή της συνολικής απασχόλησης)

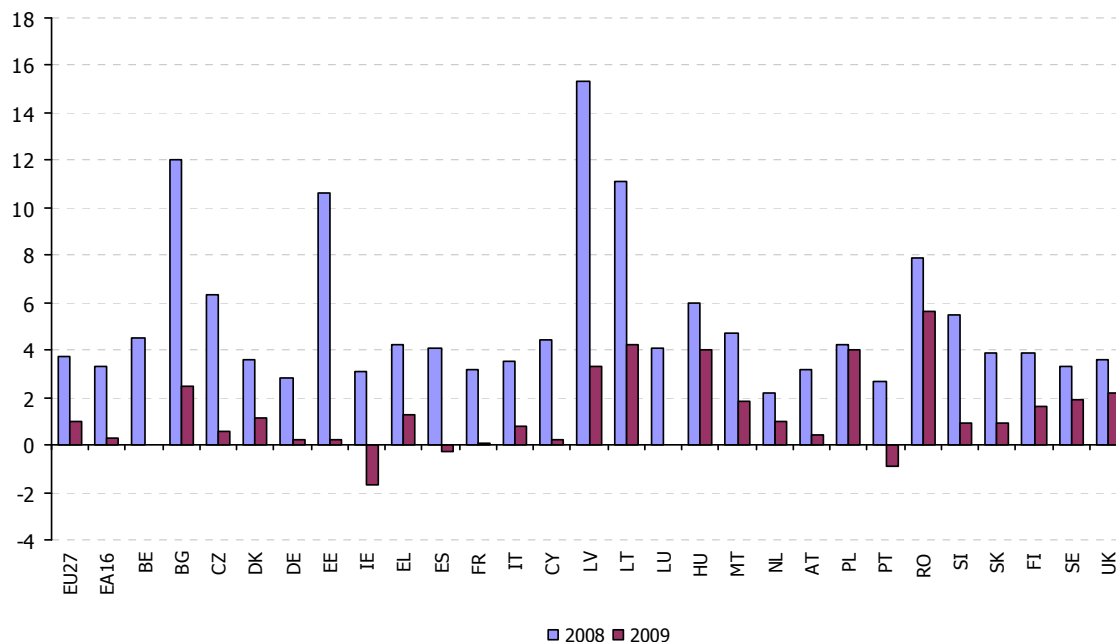
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	0,9	0,4	0,3	0,7	0,9	1,6	1,8	0,9	-1,8
EU25	1	0,4	0,3	0,8	1	1,6	1,8	0,9	-1,8
EU15	1,4	0,7	0,5	0,8	0,9	1,5	1,6	0,7	-1,8
EA16	1,5	0,7	0,4	0,8	1	1,6	1,8	0,7	-1,9
EL	0,1	2,3	1,2	2,2	0,9	2	1,4	0,1	-1,2
Άντρες									
EU27	0,6	0,0	0,0	0,3	0,7	1,4	1,6	0,5	-2,7
EU25	0,6	-0,1	-0,1	0,3	0,7	1,4	1,6	0,5	-2,8
EU15	1,0	0,1	0,0	0,2	0,4	1,2	1,3	0,2	-2,8
EA16	1,0	0,0	-0,2	0,2	0,4	1,3	1,4	0,1	-2,9
EL	0,2	1,6	0,7	1,6	0,6	1,3	1,3	-0,4	-2,1
Γυναίκες									
EU27	1,5	0,8	0,8	1,2	1,3	1,9	2,1	1,5	-0,7
EU25	1,6	1,1	0,9	1,3	1,5	1,9	2,2	1,5	-0,6
EU15	2,0	1,5	1,1	1,5	1,6	1,8	2,0	1,4	-0,6
EA16	2,2	1,6	1,3	1,6	1,7	2,0	2,4	1,6	-0,6
EL	0,0	3,3	2,0	3,2	1,5	3,3	1,5	1,0	0,3

Πηγή: Eurostat

Ι-3β. Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εν,Δ,Τ,Κ)

Οι εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή καταρτίσθηκαν με στόχο την διεθνή σύγκριση των μεταβολών στις τιμές των καταναλωτών (πληθωρισμού),

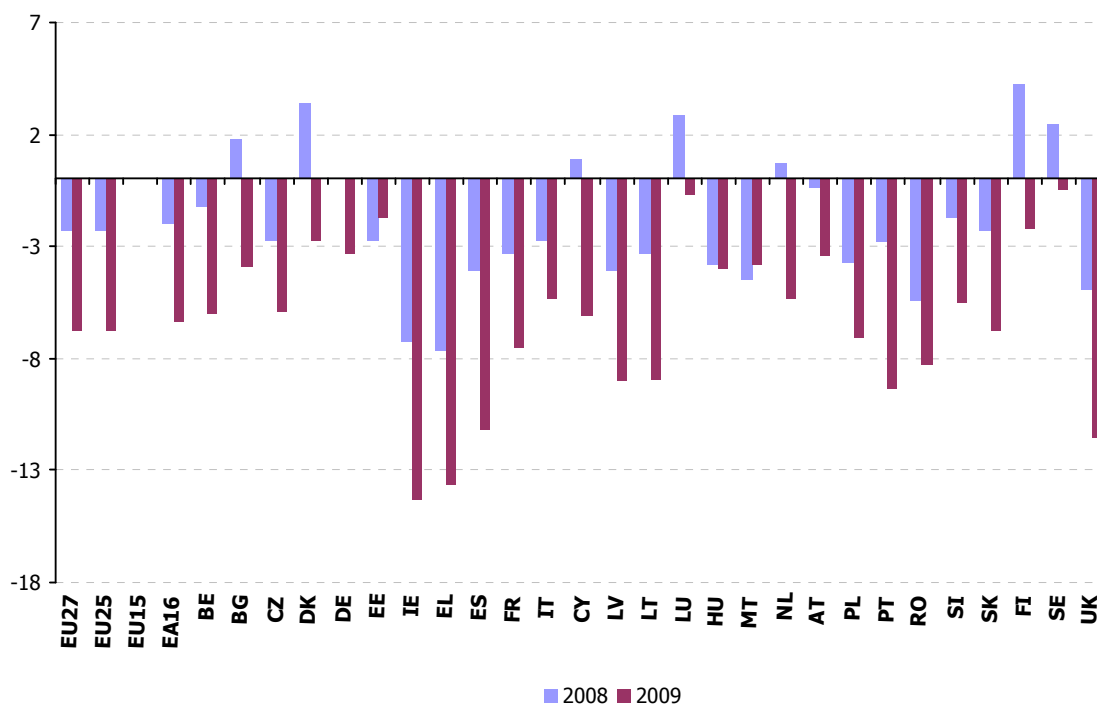
Οι Εν.Δ.Τ.Κ χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με σκοπό την παρακολούθηση του πληθωρισμού στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) καθώς και την εκτίμηση του πληθωρισμού σύγκλισης,

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	2,3	2,2	2,3	3,7	1,0
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA16	2,4	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3
EL	3,7	3,9	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3

Πηγή: Eurostat

Ι-4β. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

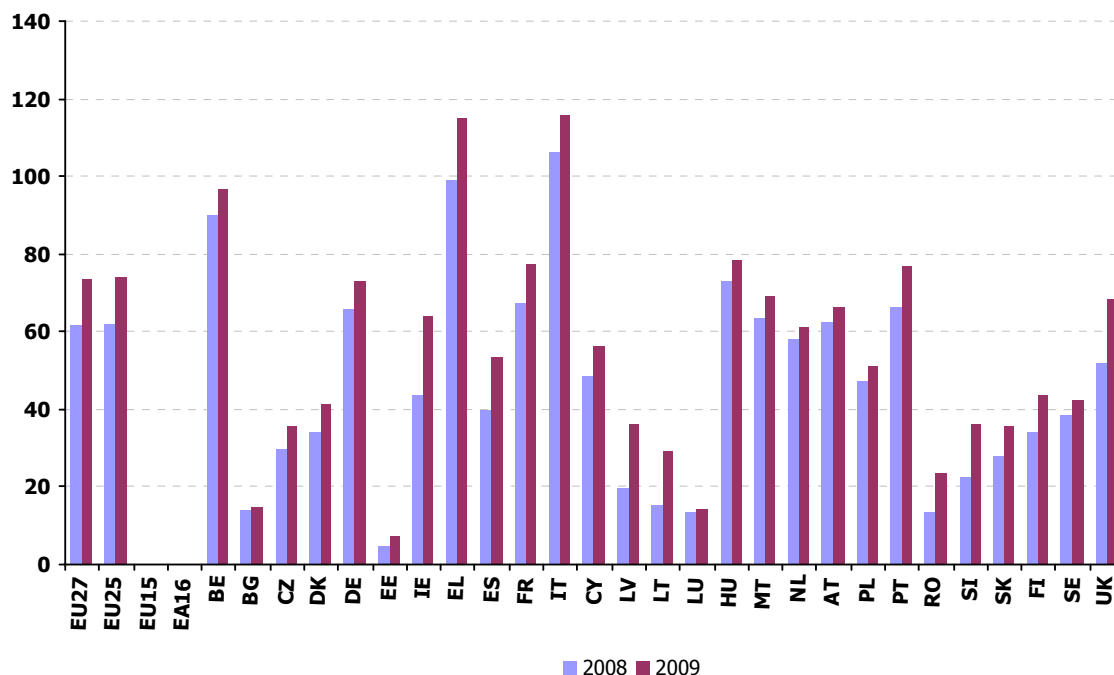

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,8	-2,3	-6,8
EU25	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,8	-2,3	-6,8
EU15	-1,3	-2,4	-3	-2,8	-2,4	-1,3	-0,8	:	:
EA16	-1,9	-2,6	-3,1	-2,9	-2,5	-1,3	-0,6	-2	-6,3
EL	-4,5	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-3,6	-5,1	-7,7	-13,6

Πηγή: Eurostat

Ι-5β. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

Το χρέος Γενικής Κυβέρνησης καθορίζεται ως το απόθεμα του ακαθάριστου χρέους στο τέλος του έτους σε ονομαστικές τιμές,

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	61	60,4	61,9	62,2	62,8	61,4	58,8	61,6	73,6
EU25	61,2	60,6	62,1	62,5	63,2	61,9	59,4	62,3	74,3
EU15	62,3	61,6	63,1	63,4	64,3	62,8	60,4	:	:
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	103,7	101,7	97,4	98,6	100	97,8	95,7	99,2	115,1

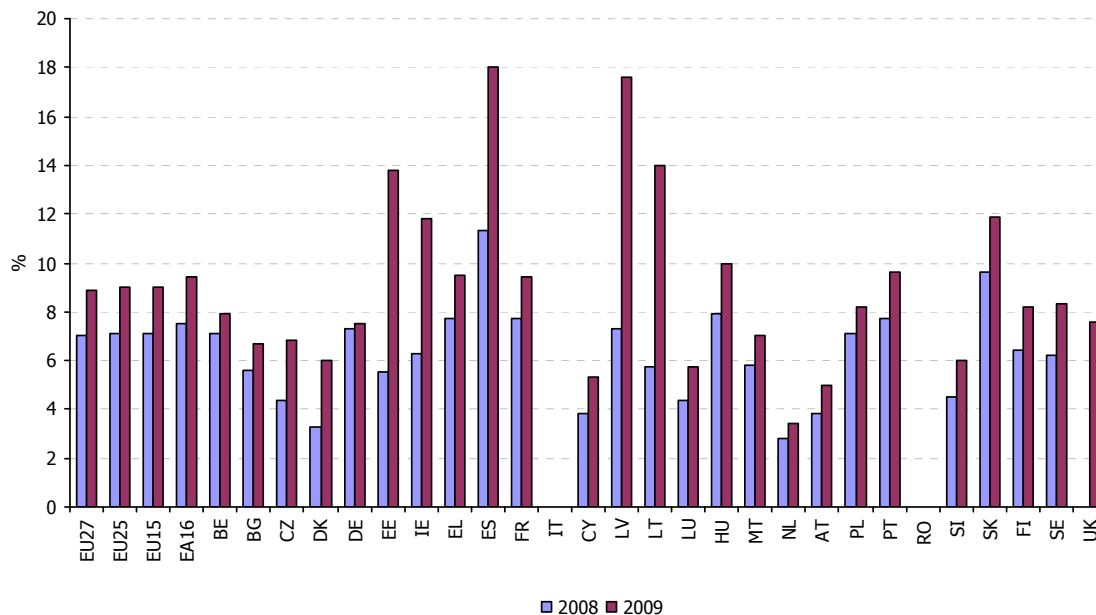
Πηγή: Eurostat

II-B. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1β. Ποσοστό Ανεργίας

(άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία,

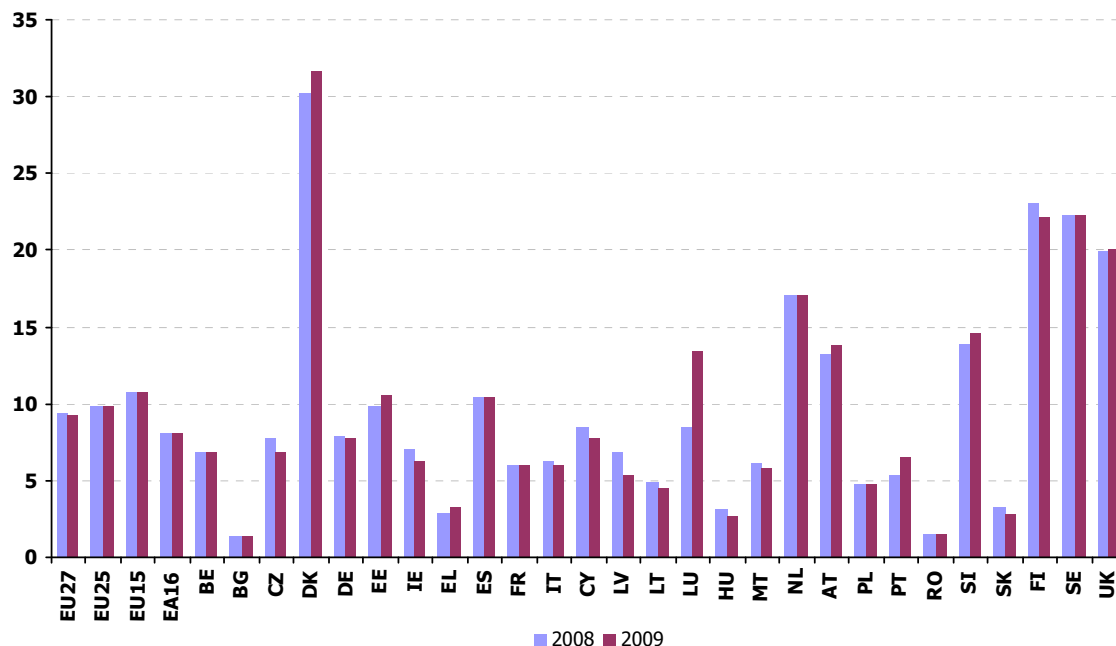
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Σύνολο									
EU27	8,5	8,9	9,0	9,0	8,9	8,2	7,1	7	8,9
EU25	8,4	8,8	9,0	9,0	8,9	8,2	7,2	7,1	9,0
EU15	7,2	7,6	7,9	8,1	8,1	7,7	7	7,1	9,0
EA16	8,0	8,4	8,8	9,0	9,0	8,3	7,5	7,5	9,4
EL	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5
Άνδρες									
EU27	7,7	8,3	8,4	8,5	8,3	7,6	6,6	6,6	9,0
EU25	7,6	8,1	8,3	8,4	8,3	7,5	6,6	6,6	9,1
EU15	6,4	6,9	7,3	7,4	7,5	7,1	6,4	6,7	9,1
EA16	6,9	7,4	7,9	8,1	8,2	7,5	6,7	6,9	9,2
EL	7,2	6,8	6,2	6,6	6,1	5,6	5,2	5,1	6,9
Γυναίκες									
EU27	9,4	9,7	9,7	9,8	9,6	8,9	7,8	7,5	8,8
EU25	9,4	9,6	9,8	9,9	9,7	9	7,9	7,6	9,0
EU15	8,3	8,5	8,7	8,9	8,9	8,5	7,8	7,6	9,0
EA16	9,5	9,7	10,0	10,1	10,0	9,4	8,5	8,3	9,6
EL	16,1	15,7	15	16,2	15,3	13,6	12,8	11,4	13,2

Πηγή: Eurostat

II-2β. Δια Βίου Εκπαίδευση

(% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

Η αναφερόμενη περίοδος είναι οι τελευταίες τέσσερις εβδομάδες διεξαγωγής της έρευνας (εξαιρούνται η Γαλλία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία για τις οποίες τα στοιχεία αναφέρονται σε εκπαίδευση ή μόρφωση που λαμβάνεται την στιγμή που γίνεται η έρευνα), Στη μόρφωση περιλαμβάνεται η βασική, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση καθώς επίσης η εκπαίδευση μέσα από την εργασία, σεμινάρια, εξ' αποστάσεως, άνευ διδασκάλου εκπαίδευση κ,τ,λ. Επίσης περιλαμβάνονται ειδικά τμήματα π,χ ξένων γλωσσών, καλών τεχνών όπως επίσης και για διοίκηση επιχειρήσεων, επεξεργασία στοιχείων κ,α. Μέχρι το 1998 ως εκπαίδευση θεωρούνταν η γενική και επαγγελματική εκπαίδευση η οποία σχετίζεται με την τρέχουσα ή μελλοντική εργασία του ερωτηθέντα,

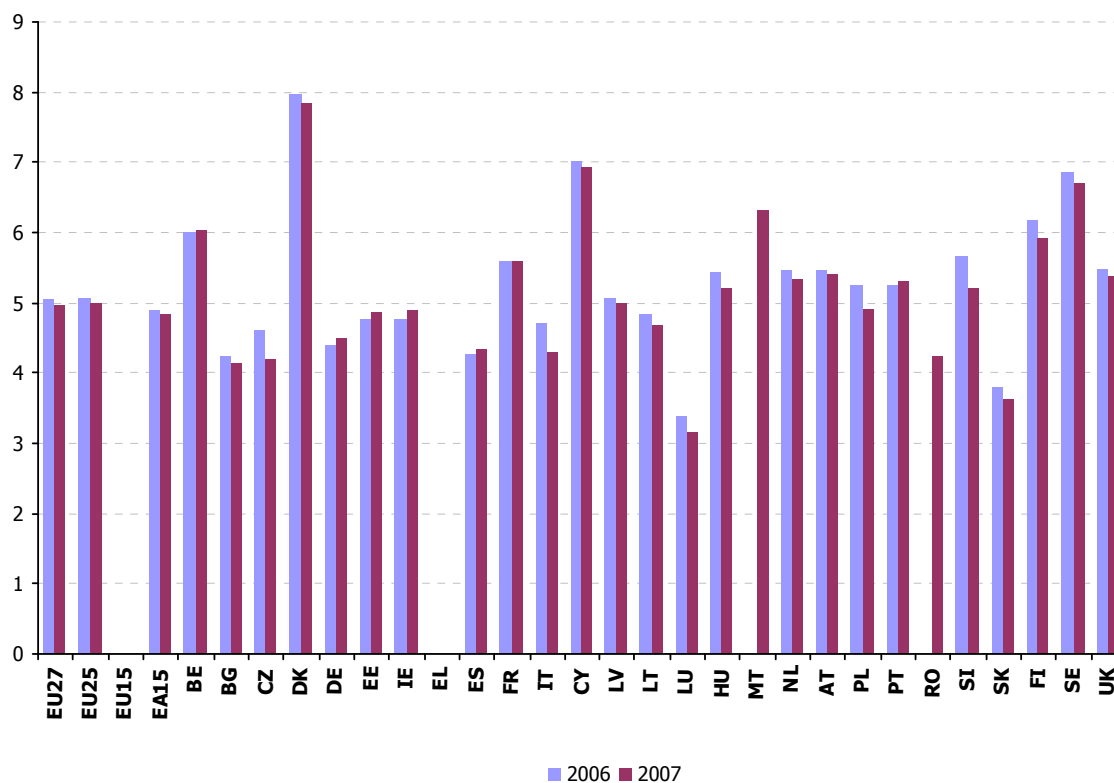

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	7,1	7,2	8,5	9,3	9,8	9,7	9,5	9,4	9,3 ^P
EU25	7,5	7,6	9	9,8	10,3	10,2	10	9,9	9,8 ^P
U15	8,0	8,1	9,8	10,7	11,3	11,2	10,9	10,8	10,8 ^P
EA16	5,3 ^e	5,4	6,5	7,3	8,1	8,2	8,3	8,1	8,1 ^P
EL	1,2	1,1	2,6	1,8	1,9	1,9	2,1	2,9	3,3
Άντρες									
EU27	6,6 ^e	6,6	7,9	8,7	9,0	8,8	8,6	8,5	8,5 ^P
EU25	7,0 ^e	7	8,4	9,1	9,5	9,3	9,0	8,9	8,9 ^P
EU15	7,5 ^e	7,5	9,1	10	10,4	10,2	9,9	9,8	9,7 ^P
EA16	5,3 ^e	5,3	6,3	7,2	7,9	7,8	7,9	7,8	7,7 ^P
EL	1,2	1,1	2,6	1,8	1,9	2,0	2,2	2,8	3,2 ^P
Γυναίκες									
EU27	7,6 ^e	7,8	9,1	10	10,5	10,5	10,4	10,2	10,2 ^P
EU25	8,0 ^e	8,2	9,6	10,6	11,1	11,1	10,9	10,8	10,8 ^P
EU15	8,5 ^e	8,8	10,4	11,4	12,1	12,2	11,9	11,8	11,8 ^P
EA16	5,3 ^e	5,5	6,6	7,5	8,4	8,6	8,7	8,5	8,5 ^P
EL	1,1	1,1	2,7	1,8	1,8	1,8	2,1	3,1	3,3 ^P

(e): εκτίμηση (p): προσωρινά στοιχεία
 Πηγή: Eurostat

III-B. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1β. Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση (% του ΑΕΠ)

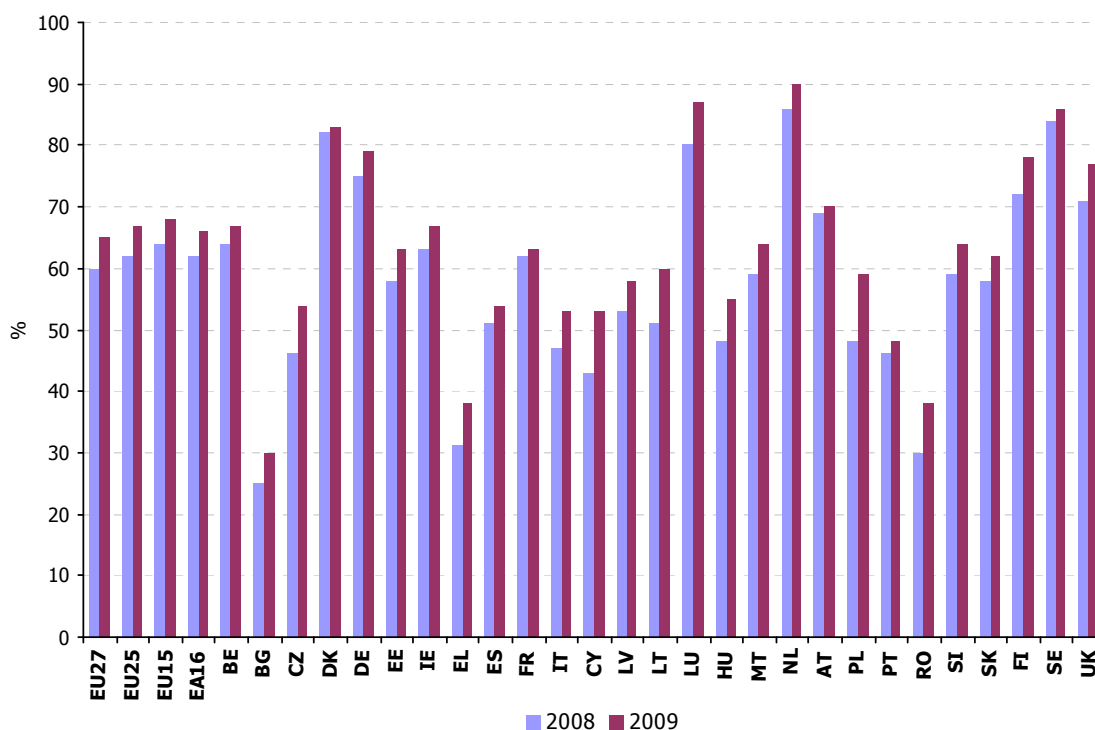

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	4,9	4,9	5,0	5,1	5,1	5,1	5,0	5,0	5,0
EU25	:	:	:	:	:	:	:	5,1	5,0
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA15*	:	:	5,0	5,0	5,0	5,0	4,9	4,9	4,8
EL	3,3	3,4	3,5	3,6	3,6	3,8	4,0	:	:

* Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16
Πηγή: Eurostat

III-2β. Πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά)

(% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)

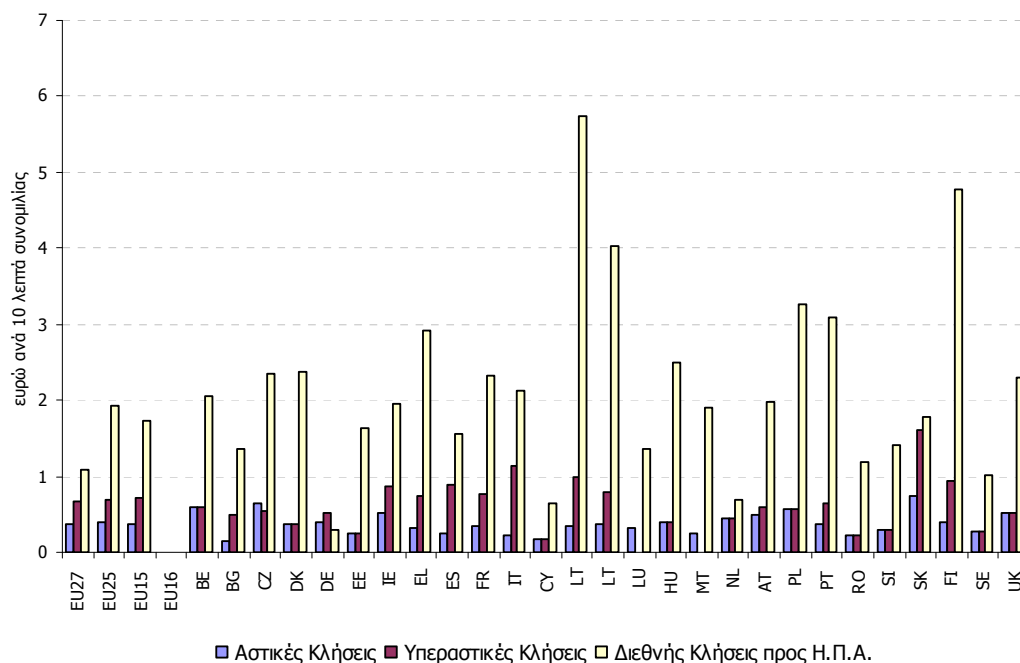
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	40	48	49	54	60	65
EU25	:	:	:	42	48	51	56	62	67
EU15	:	39	43	45	53	54	59	64	68
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	:	12	16	17	22	23	25	31	38

Πηγή: Eurostat

IV-B. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1β. Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2008

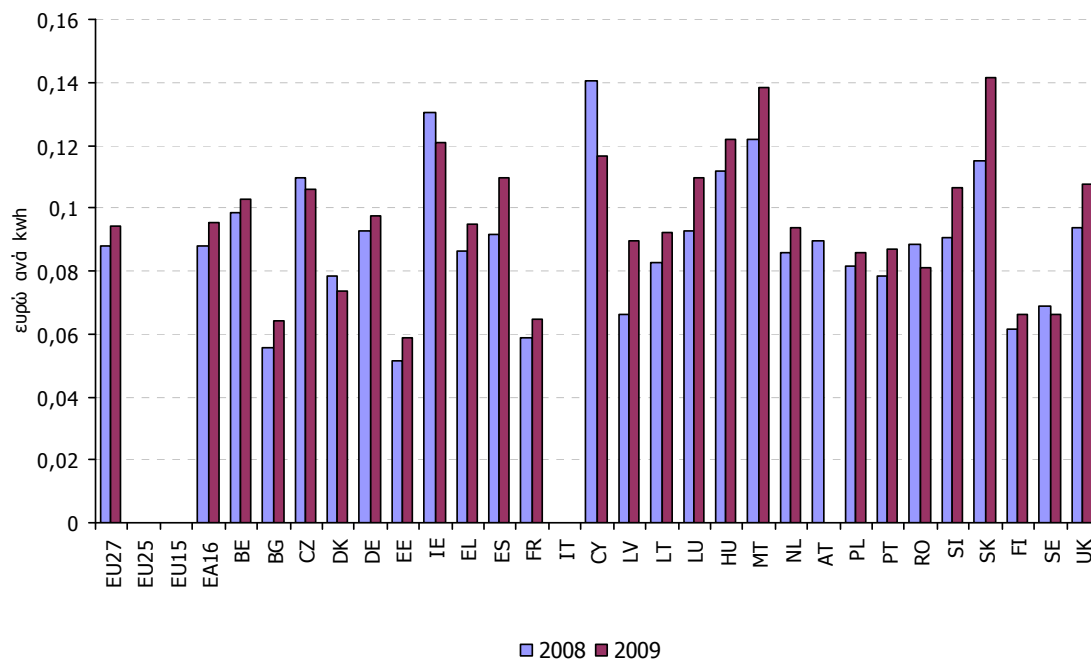
(ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Αστικές κλήσεις									
EU27	:	:	:	0,38	0,37	0,35	0,35	0,36	0,38
EU25	0,39	0,39	0,39	0,39	0,37	0,35	0,35	0,36	0,39
EU15	0,4	0,4	0,39	0,39	0,37	0,35	0,33	0,35	0,37
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,31	0,36	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
Υπεραστικές κλήσεις									
EU27	1,33	1,18	1,08	1,06	0,92	0,77	0,76	0,76	0,67
EU25	1,33	1,17	1,07	1,05	0,92	0,76	0,77	0,77	0,70
EU15	1,33	1,14	1,03	1,01	0,87	0,69	0,70	0,70	0,71
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,4	0,98	0,77	0,77	0,73	0,74	0,74	0,74	0,74
Διεθνείς κλήσεις προς ΗΠΑ									
EU27	:	:	:	3,16	2,21	2,14	2,13	2,07	1,88
EU25	:	:	3,08	2,98	2,13	2,11	2,11	2,12	1,92
EU15	3,03	2,57	2,16	2,07	1,83	1,84	1,86	1,89	1,73
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,26	2,91	2,95	2,95	2,91	2,93	2,93	2,93	2,93

Πηγή: Eurostat

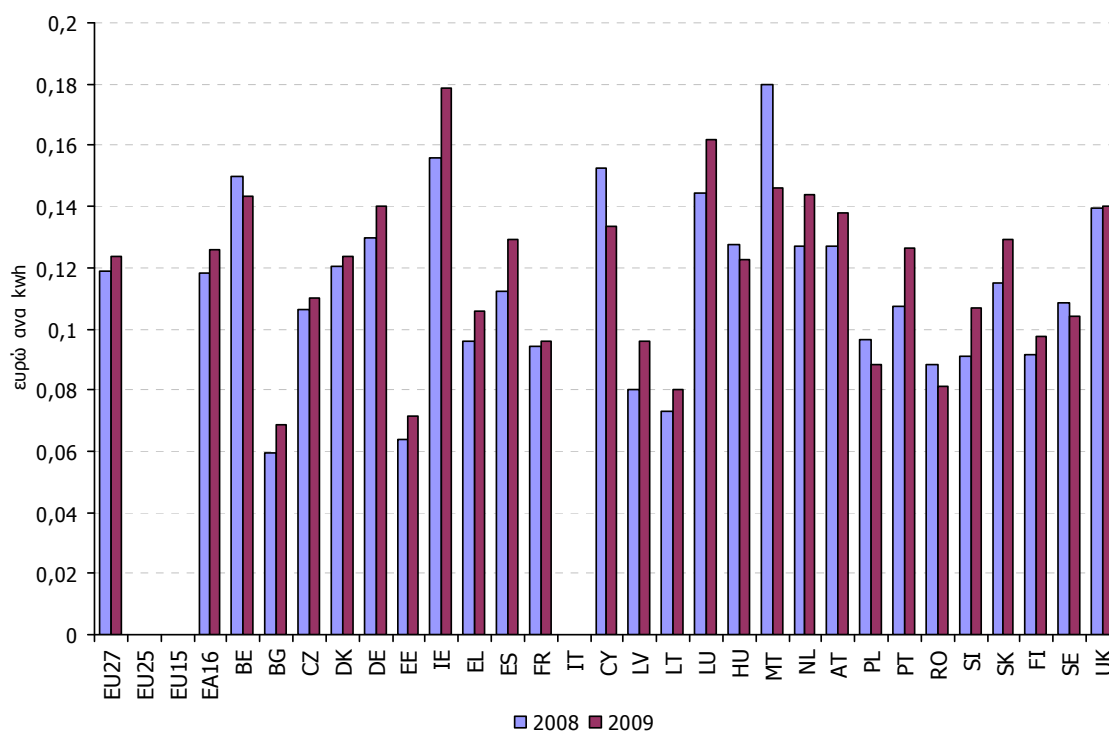
IV-2β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	0,0672	0,0752	0,0820	0,0876	0,0952
EU25	:	:	:	0,0623	0,0672	0,0755	0,0825	:	:
EU15	0,0644	0,0620	0,0648	0,0634	0,0682	0,0766	0,0837	:	:
EA16	:	:	:	0,0667	0,0713	0,0774	0,0837	0,0880	0,0951
EL	0,0571	0,059	0,0614	0,063	0,0645	0,0668	0,0698	0,0861	0,0948

Πηγή: Eurostat

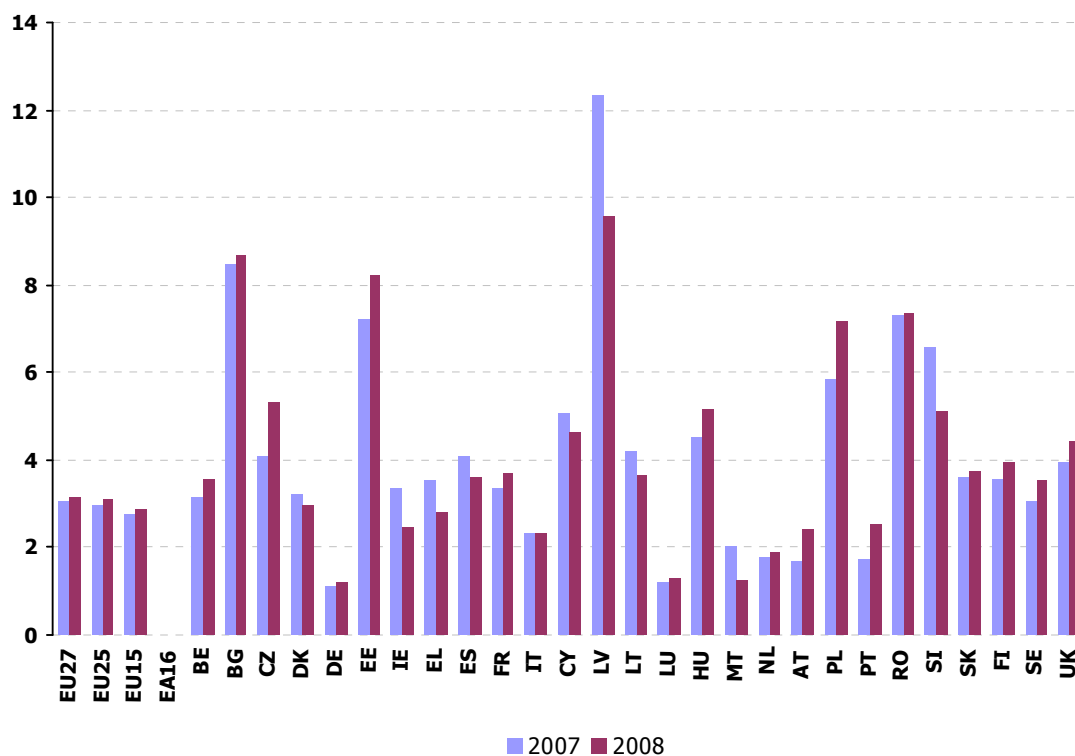
IV-3β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	0,1013	0,1068	0,1173	0,1175	0,1227
EU25	:	:	:	0,1002	0,1023	0,1077	0,1183	:	:
EU15	0,1027	0,1032	0,1036	0,1027	0,1042	0,1094	0,1205	:	:
EA16	:	:	:	0,108	0,1103	0,1137	0,1203	0,1184	0,1259
EL	0,0564	0,058	0,0606	0,0621	0,0637	0,0643	0,0661	0,0957	0,1055

Πηγή: Eurostat

IV-4β. Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε
(% του ΑΕΠ)

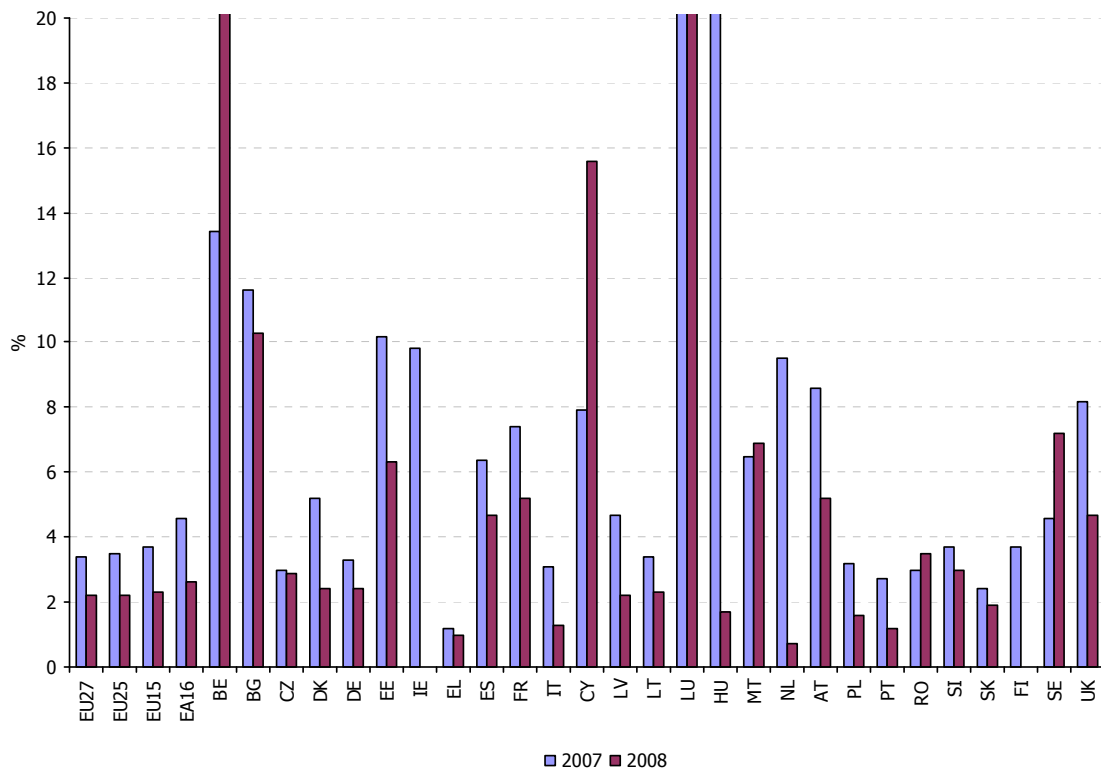

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	:	:	3,0	3,1
EU25	:	:	:	:	2,7	2,9	3,3	2,9	3,1
EU15	2,3	2,4	2,6	3,4	2,7	2,8	3,1	2,8	2,9
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,9	4,1	5,2	4,4	3,7	4,9	5,6	3,5	2,8

Πηγή: Eurostat

IV-5β. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

(μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)

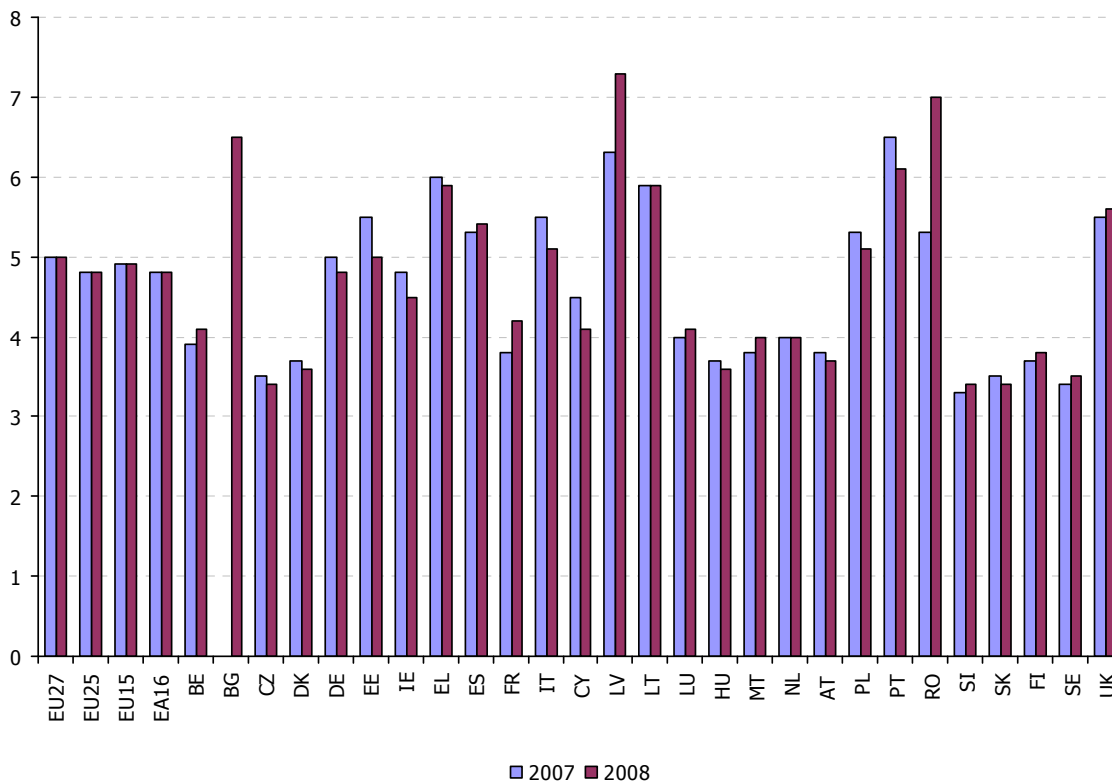
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	0,9	1,7	2,2	3,4	2,2
EU25	:	2,4	1,3	1,3	1	1,7	2,3	3,5	2,2
EU15	3,6	2,6	1,4	1,4	1,1	2	2,5	3,7	2,3
EA16	:	:	:	:	:	:	:	4,6	2,6
EL	1,3	0,8	:	:	0,7	0,4	1,8	1,2	1

Πηγή: Eurostat

V-B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1β. Κατανομή Εισοδήματος

(Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)

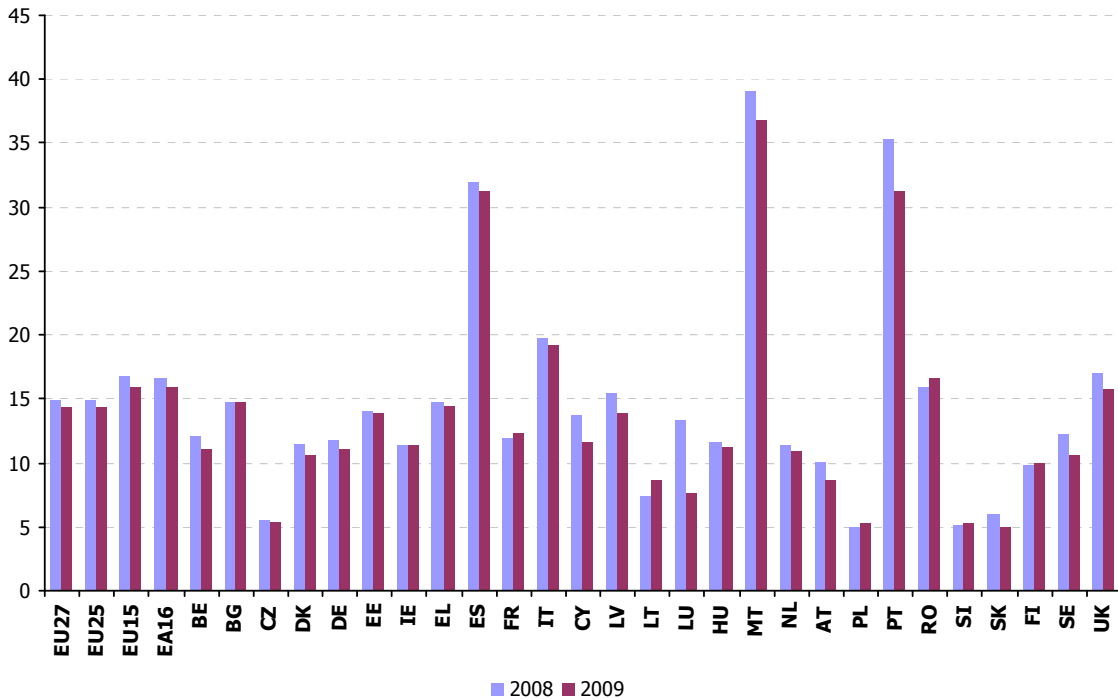
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	4,9(s)	4,8(s)	5(s)	5(p)
EU25	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,9	4,8	4,8	4,8
EU15	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,8	4,7	4,9	4,9
EA16	:	:	:	:	:	4,6	4,6	4,8	4,8
EL	5,8	5,7	:	6,4	5,9	5,8	6,1	6,0	5,9

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2β. Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευσή ή Κατάρτιση

(ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	17,2	17	16,6	16,1	15,8	15,5	15,1	14,9	14,4
EU25	16,8	16,6	16,1	15,7	15,5	15,4	14,9	14,9	14,3
EU15	18,8	18,6	18,2	17,7	17,5	17,3	16,9	16,7	15,9
EA16	19,1	18,9	18,5	18	17,7	17,4	16,8	16,6	15,9
EL	17,1	16,5	16,0	14,7	13,6	15,5	14,6	14,8	14,5
Άντρες									
EU27	19,2	19,1	18,7b	18,4	17,8	17,6	17,1	16,9	16,3
EU25	19,0	18,8	18,3b	18,1	17,6	17,6	17,2	17	16,3
EU15	21,2	21	20,6b	20,3	19,8	19,7	19,3	19,1	18,1
EA16	21,8	21,6	21,3	20,9	20,3	20,1	19,5	19,1	18,3
EL	21	20,6	20,0b	18,1	17,6	20,2	18,6	18,5	18,3
Γυναίκες									
EU27	15,2	14,9	14,5b	13,8	13,7	13,4	13	12,9	12,5
EU25	14,7	14,4	13,9b	13,3	13,3	13,1	12,7	12,7	12,2
EU15	16,5	16,3	15,8b	15,1	15,2	14,9	14,4	14,3	13,7
EA16	16,5	16,2	15,8	15	15,1	14,7	14,1	13,9	13,5
EL	13,2	12,5	11,9b	11,3	9,7	10,8	10,6	10,9	10,6

Πηγή: Eurostat